DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

BİR ZAMANLAR İSTANBUL

ŞEHİR MEKTUPLARI

BASİRETÇİ ALİ EFENDİ

İSTANBUL TİCARET ODASI 1882

2. BASKI

İSTANBUL
TİCARET
ODASI

BİR ZAMANLAR İSTANBUL

ŞEHİR MEKTUPLARI
BASİRETÇİ ALİ EFENDİ

Istanbul 2010
AVRUPA
KÜLTÜR
BAŞKENTİ
EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

YAYIN NO : 2010-3
İstanbul, 2010

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİR ZAMANLAR İSTANBUL

ŞEHİR MEKTUPLARI
BASİRETÇİ ALİ EFENDİ

HAZIRLAYAN
Nuri SAĞLAM

BASKI
Ebru Matbaacılık Bas. Yay. San. Tic. AŞ.
Organize Sanayi Bölgesi Atatürk Cad.
Nu: 135 İkitelli - İST.
Tel.: +90 (212) 671 93 70

PROJE TASARIM & BASKI
SİMYA REKLAM VE İLETİŞİM HİZMETLERİ
www.simyareklam.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

سنه ۱۲۹۰
جمادی الاولی ۲۹

نمره ۱۸۵
پنجشنبه

سنه ۱۲۸۰
نمره ۱۲

بصیرت

۱۲۸۶ صفر

طبع ومحل اداره‌سی باب عالی جاده‌سنده ۲۵ نومرولی دائره مخصوصدر

برنسخه‌سی ۲۰ پاره‌در

برسته‌لکی ۱۵۰ التی ایلغی ۸۰ اوچ ایلغی ۴۵ غروشدر
پوسته اجرتی ۵۰ غروشدر

منافع وطنیه وجودی عمومیه‌یه دائر ملت غزته‌سیدر

بو غزته هفته‌ده التی دفعه چیقار داخلی وخارجی حوادثدن بحث ایدر فوائدی عمومه عائد آثاری مجانا قبول ایلر

ت عایه ایله دولت ایرانیه میانده جریان ایدن
یهٔ حدود مسئله‌سنك حلی ایچون تشکل ایدن
سیون مخصوص یکن بازار ایرانی کونی مستشار
نسرت صدراعظمی دولتلو خورشید پاشا
تمرتریك تحت ریاسنده اوله‌رق عقد اولنمشدر

ریستان قیوکتخداسی موسیو قریستوچ جنابلرینه
دی نشان ذیشانك ایکنجی رتبه‌سندن برقطعه‌سی
طا یورلمشدر

انسه‌لك اوندره سفیری دارفورت طرفندن تموزك
رنجی کونی دولت علیه سفیر کبیری دولتلو
یسوروس پاشا حضرتلریله سفرای سائره وانکلره
نی کلاسندن بعض ذوات مکمل صورتده پرضیافت
یده وقتدیغی تایمس یازیور

بده واقع مکتب رشدیه شاکردانك دخی یوسنه
ارکاده تموز رومینك اوچنجی کونی اصول
تحاتریك اجرا سیجون بالجمله مأمورین حکومت
کتب مذکوره کیدرك شاکردان موجودهنك صنفنه
وره اکتساب ایتدکاری علوم عربیه وفارسیه‌دن
صول جغرافیا وخط وعلم حسابدن ایراد اولنان
تله بلا توقف کمال سرعتی ایله اجو بدلازمه‌یی
طا ایدرك اظهار مهارت وابراز هنر ومعرفت
دیلر ومتعاقباً شاکردان موجوده‌دن بری فیاماً
پادشاهم جرم مارادر کنار) (ماکنهکاریم توامر
کار)ادعیهٔ مخصوصه‌سنی الی نهایه خوش اداوخوب
دا ایله تلاوت وتذکار ودیکرلری جانبندن دعی
پادشاهم چوق یشا)دعای واجبه‌سنی یکدیان اوله‌رق
ا وتکرار ایتدکلرینه دائر ازمنه‌دن مطبعه‌مزه
مکتوب ورود ایتمشدر

فرخانی ناظری عطوفتلو غالب بك افندی
ضرتلری دونکی کون درسعادته بالوصول محل
مور سفارتینی تشریف بیورمشلردر

خیوه‌نك روسیه ایلرطرفندن ضبطیله ایلروده
ودت ایدوب ایتدیجکلرینه دائر تایمسك پرلین مخبرندن
و ز التی تار یخیله الدیغی تلغرافك ترجمهٔ مالیدر)

یندهکی جغرافیا فومیته‌سی رئیسی هروان ایچنوفانه
یوه اوزرینه سوق اولنان روسیه عسکری قوماندانی
نرال قوقان طرفندن وارد اولان مکتوبده مشارالیه

شوو جهله بیان ایدیور که بز (روسیه ایلر)
او رانیورغ ومواقع سائره‌دن قیام ایدن فرقه‌لر باجمعهم
اوچیوك سکز یوز دوه عسکرت بولمش ایسه‌کده
اثنای راهده یونمرك ایکی یوك التیوزی وفات ایدرك
جیحون نهری ساحلنده انجق یوك ایکیوز دوه ایله
واصل اولهبیلدك عسکر ایسه تعب سفره مألوملك
خلافنده تحمل ایدرك واقعاتك توك تافصات اولمش
یسه‌ده یاقینی صحبته اولدیغی حالده خیوه یه واصل
اولدق بز (روسیه ایلر) خیوه خانی ملکنه
کیردیکمز آنده تصادف ایتدیکمز شهر وقصبات اهالیسی
اولومدن احترازاً فرار ایتدیلر ایسه‌ده مؤخراً جمه‌سی
یه عودت ایلدیلر

افشیجنج نام پتربورغ غزته‌سی خیوه‌نك ضبطندن
بحث ایتدیکی صره‌ده دیورکه بز (روسیه ایلر)
خیوه‌یی تخلیه ایدرز دیه انکلتره وعدا ایتدیکی وجهله
خیوه‌ده بولنان قوماندار مسئله‌نك بوجهته قرار
ویرکن کندی ملکنك مجبوریتیله منفعتی دخی قاله
الهرق ملاحضه ایتمکدر

غواوس نام روسیه غزته‌سی دخی خیومنك روسیه ایلر
طرفندن صورت دائمه‌ده ضبط اولنمسی ایچون
جیحون نهرینك منصبی مهمه امکن طرایه‌رق
بعض نقاطنك سیرینه الویرشلی اولوب خیوه‌یه وضع
اولنه‌جق اداره ایسه روسیه طرفداری وروسیه ملکیله
اهالیسنك خیرخواهی اولق اقتضا ایدر یزه فالورسه
(غواوس غزته‌سنه) روسیه‌لیلر خیوه‌ده اولان
مواقع معتابهی ضبط ایدوب اورادهٔ برمکمل استحکام
انشا ایدرك یرمقدار عسکر بولندرلمسی درجهٔ وجوده در
تموزبش تاریخیله پتربورغدن وارد اولان تلغراف
حوادثده نظراً خیوه خانی فرار ایتدیکی محلدن بالجمله
معتبله عودت ایدرك جنرال قوفانه اظهار مطاوعتله
عفو طلب ایتمکده ایمش مشارالیه دخی خانی حضرتلرینه
رعایت کوستروب مشارالیهك تکرار فرار ایتمسی ایچون
کوزدلمسی تأکیداً تنبیه اولنمشدر

شهامتلو ناصرالدین شاه حضرتلری اوندره پولیس
ناظری معاونی میرالای هندرش ایله وقوعبولان
ملاقاتنده اوندره‌یه مواصلتلرنده پولیس طرفندن
اولنان حرمت ورعایتدن طولایی اظهار محظوظیت
ایتمشدر بوندن صکره شاه مشارالیه حضرتلری
اوندره‌نك پولیس استنطاقنه دائر ایراد پیوردقلری
سؤالی اوزرینه مومی الیه هندرشك ویردیکی جواب

شاهین دفت اولدیغی جهتله بروجه زیر عینا ترجمه
ایتدك شویله که

اولا پولیس طرفندن قره‌غول یکلتوب محافظه
اولنان اسواق برخط مستقیم اوزره یورادن (اوندره‌دن)
طهرانه واوراردن سرتدیب اطه‌سنده واقع غال
برونده قدر اولان مسافه‌یه مساویدر یونلرالتی
یوك التیوز اون ایکی میلدر

اوندره شهری پولیس جهتیله مرتبه‌یه ایدیلوب وسیتی نامله یاد
ایکی یه تقسیم اولندیغی کبی موجود پولیس مأمورلری
دخی کذا ایکی یه منقسمدر یونلردن اولکیسی یعنی
مرتبه‌یه تامیله اولان قسمی التیوز سکسان سکز ویر
ربع ودیکری یعنی سیتی قسمی دخی بر واوچ ربع درکه
مجموعی التیوز طقسان میل مربع مساحهٔ سطحیه‌دن
عبارتدر

اوندره شهرینك یك سکز یوز یمش برسنه‌سنده اجرا
اولنان تحریر نفوسنه نظرا اوچ ملیون سکز یوز اون
یك یدیبوز قرق درت نفوسدن عبارت بولنمش
ایسه‌ده یمش اوچ سنه‌سنه قدر ایکی سنه ظرفنده
یکیوز اون درتیوك طقوز یوز اون بش نفوس تزاید
ایتمش اولدیغندن شمدیکی حالده درت ملیون بکرمی
بش یك التیوز اللی طقوز نفوسی شاملدر

بالاده بیان ایتدیکم کبی اوندره‌ده پولیس طرفندن
حفظ وحراست اولنان اسواق التی یك التیوز اون
ایکی میلدر یونك اوچیوك التیوز بکرمی اوچ
میلی یکن اون سنه اثناسنده حاصل وياخود تزاید
ایتمشدر یوراد ن (اوندره‌دن) سیلان اطه‌سنه قدر
اولان مسافه برخط مستقیم اوزره التی یك التیوزمیل
اولوب حالبوکه طهران شهری اوندره شهریله
سیلان اطه‌سی پیننده اولان خطك اوزرنده ایکی
یك سکز یوز میل اوندره‌دن وسیلاندن دخی اوچیوك
سکز یوز میل بعدنده بولنمشدر

اوندرنك مرتبه‌یولید قسمنده یشیوز اون طقوز یك
یدیبوز طقسان درت وسیتی قسمنده دخی طقوز یك
اوچیوز بش خانه موجوددرکه جمعا یشیوز بکرمی سکز
یك یدیبوز طقسان درت خانه‌یه یاخ اولور شهر
مذکورده یك درتیوز اومنبوس وسکز یوك یوز سکز
کراقوپه‌لری موجوددر ذکر اولنان عربه‌لرده
بکرمی بش یك بارکیر قوالاتلقده‌در مرتبه‌یولید
قسمنده اولان پولیس مأمورلرینك مقداری طقوز
یك طقوز یوز بکرمی یدی وسیتی‌ده اولان یدیبوز
سکسان بشدرکه مجموعی اون یدی یوك یدیبوز اون ایکی
پولیسدن عبارتدر

یکن برسنه ظرفنده اوندره یازارنده ایکیوز قرق یك

صفر ویرملیسون یشیوز بکرمی بش یك قسو
وقوزی صاتلمشدرکه مجموعی یرملیسون سکز
اوچیوك یشیوز حیوانه یاخ اولور یونلردن
کسلمش اوله‌رق سکسان یدی یك یوز یمش طوبلا
مملك اجنبیه‌دن ات نقل اولنمشدر

شهامتلو ایران شاهنك اوندره‌ده واقع قریستال
(یعنی بلاور سرایی) تشریفلری کونی دخ
پرشلین ایکن ایکی بچق شبانه ابلاغ وتدیغی اعلان
ایسه‌ده مبلغ مزبوری ویره‌رك یه طقسان ایکی
کشینك قبولدن ایجرو داخل اولدقلرینی تا
غزته‌سی روایت ایدیور

تایمس یازیورکه ایران دولتی شمندوفریی ادر
ایدن یاروز روترك معیننده کی مهندس طرطهراندن فاسو
قدر اولان اللی میل مسافه‌یی مساحه ایتمشلر
طسلقی ده بحر خزر ساحلنده واقع رشید شهر
فاسویه طوغری مساحه ایتمکده بولنمشلردر

ایران شاهنك پارسه مواصلتنده ایجاب ایدن حر
ورعایتك تمامیله اجراسنی ضمنده شهر مذ
دائرهٔ بلدیه‌سی طرفندن مالیه نظارتندن یوز
فرانق طاب اولنمش ایسه‌ده اعضادن بعضلر
یوکا روی رضا کوستره‌مدکلری جهتله مؤخر
اولنمسی بالجمله فرانسه اهالیسنك استغرابی مو
اولمشدر

مبلغ مذکورك قبول اولنمدیغنده دائر ملت مجل
اعضاسندن موسیو لامورد طرفندن دائرهٔ مذکو
کوندریلان تحریراتی پارس غزته‌لری کشر ایتمش
مومی الیه لامورد دائرهٔ مذکوره ناظر اینه بعد الت
شو وجهله بیان افکار ایتمشدر ( )
(یوکونکی کونده فرانسه دها هنوز دشمن اردو
تخلیه اولنه‌مامش وبعده المجاریه وقوعبولان اخلا
تأثیرندن فورتیله مامش وپاریس شهری ایسه
دشمنله محصور دیتله جك رادده اولدیغی ح
محضا ایران شاهنی اس تقبال ایچون شمدیکی ح
مضایقه‌یه کرفتار اولان مالیه‌مزی (فرانسزل
یوز یك فرانق دها رخنه‌دار ایتمك کار عقل دکلد
مومی الیهك بو یولده اولان مطالعه‌سی وا
اعتراضدن بری پولمش ایسه‌ده ایران شاهنك

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Önsöz

Bir şehrin geçmişini en iyi öğrenme yollarından biri de, o şehri hiçbir kurguya dayanmadan, içinden geldiği gibi bütün çıplaklığıyla anlatan yazıları okumaktır. Bu yüzden mikro tarihle uğraşanlar; dönemsel sosyal, kültürel, tarihsel gelişmelerin ipuçlarını vesikalarda değil de günlük olaylarda izini sürenler, bu işi ya mektuplarda, ya çizgilerde ya da gazetelerin tozlu sayfalarında yaparlar. Buralarda böylece insandan yola çıkarak şehri keşfetme şansı yakalanabilir. şehrin sokak aralarında, sıradan insanların hayatları üzerinde gezinirken, o dönemin tarihine ilişkin derin bilgiler elde edilir.

19. yüzyılın son çeyreğinde, kendi kurduğu Basiret gazetesinde yayımlanan yazılarıyla Ali Efendi, bilinen meşhur ismiyle Basiretçi Ali Efendi de İstanbul için bu tür bir girişimde bulunmuştur. Döneminin muhalif gazetecilerinden biri olarak sivrilen Basiretçi Ali, 1870-1878 yılları arasında çıkardığı "Basiret" gazetesinde, İstanbul'un sosyal ve siyasal olaylarını dile getiren mektuplar yayınlamıştır.

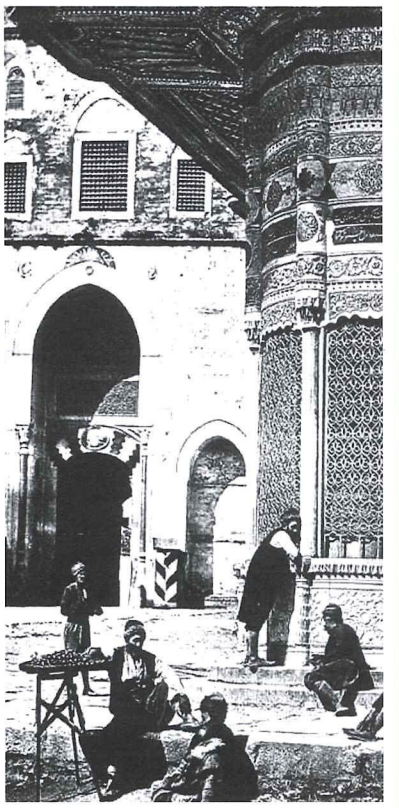

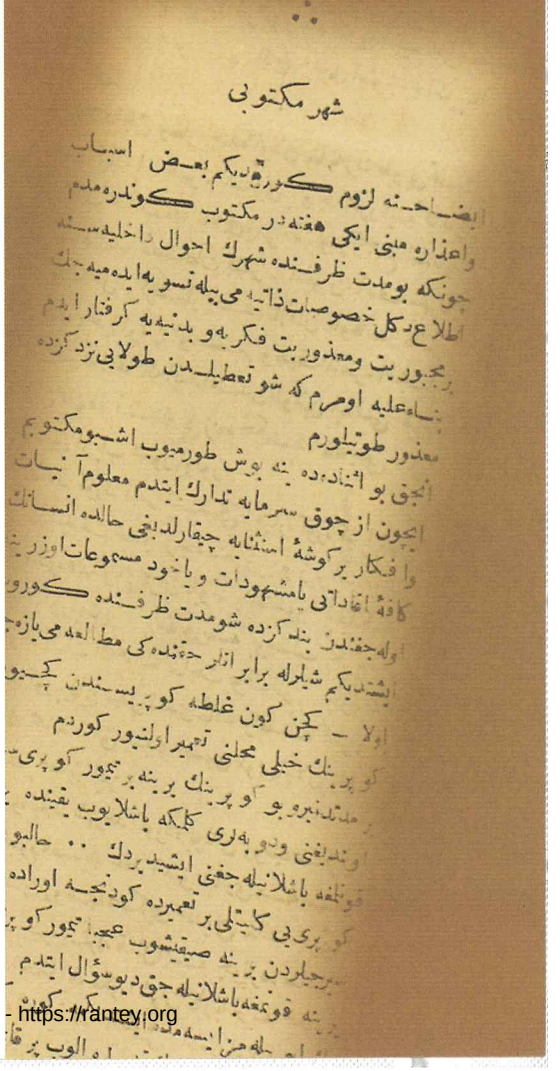

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

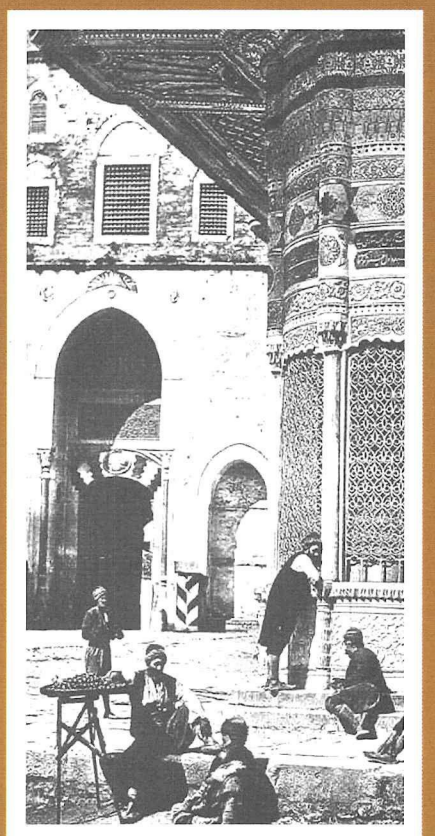

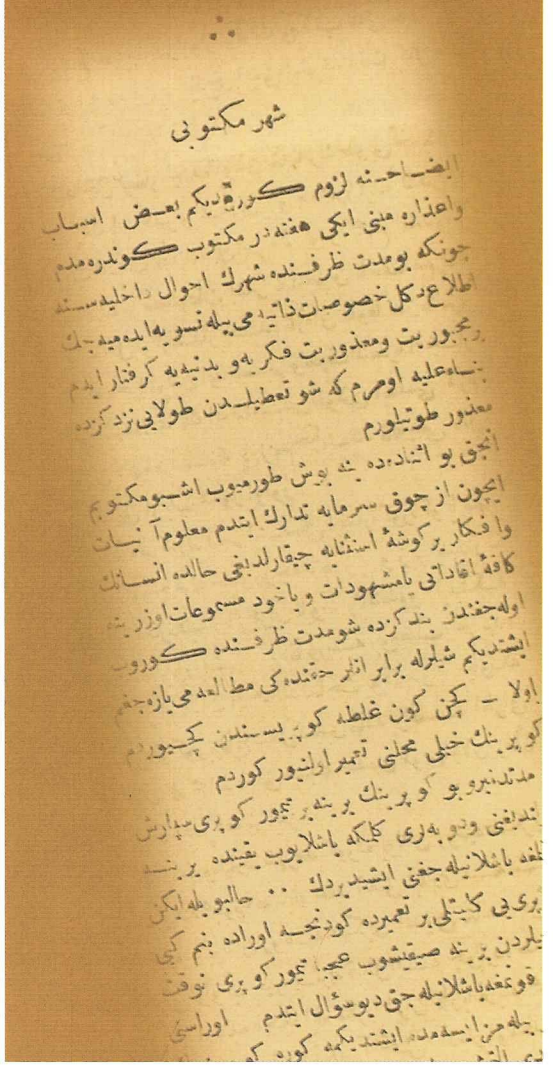

شهر مکتوبی

Ali Efendi, bu mektuplarında, dönemin İstanbul'unun ve İstanbul halkının yaşamını ustalıkla yansıtmıştır. İlk şehir mektubu olarak nitelendirebileceğimiz bu yazılarında, İstanbulluların yaşadığı olayları gözlemlemiş, toplumun farklı kesimlerini, farklı sosyo-kültürel seviyedeki insanlarını ve yaşam standartları arasındaki farklılıkları irdelemiştir. Elde ettiği bulguları ağır, sert ve oldukça düşündürücü bir üslupla dile getirmiştir. Bu sert üslubunda gençliğinin, iktidara muhalif oluğunun önemli etkisi vardır. Ancak mektuplarında, o dönemin alışveriş alışkanlıklarından romanların hayat tarzına, çeşmelerden hanlara, dolmuşlardan kayıkçılara, itfaiyeden sokak köpeklerine kadar şehir hayatının tüm unsurlarına ilişkin bilgilere rastlanmaktadır.

İTO olarak, İstanbul'un sosyal ve kültürel tarihine ışık tutacak Basiretçi Ali Efendi'nin mektuplarını yayınlamanın önemli bir sosyal sorumluluk olduğunu düşünüyoruz. Basiretçi Ali'nin 19. yüzyıl İstanbul'unu sokak sokak gezerek kaleme aldığı yüzlerce yazısından derlenen "Bir Zamanlar İstanbul-Şehir Mektupları" isimli çalışma önemli bir boşluğu dolduracaktır. Bu çalışmayı gerçekleştiren Nuri Sağlam'a teşekkür ediyor, emeği geçenleri kutluyorum.

Dr. Murat YALÇINTAŞ
İTO Yönetim Kurulu Başkanı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sunuş

Bugünü anlama ve anlamlandırma çabalarımızı besleyen önemli kaynaklardan birisi hiç kuşkusuz geçmişimiz ve bu geçmişe ait olan yaşamın unsurlarıdır. Her an yenilenmekte olan geçmiş yaşamın tesiri ile yaşanmakta olan anın dinamiklerini göz ardı etmeksizin şehir ile insan arasındaki birbirini anlama çabaları, toprak parçası ile üzerinde yaşayan insan topluluğu arasındaki aidiyet duygusunu daima diri tutacak ve kimlik vurgusunun asla kaybolmamasını sağlayacaktır.

İstanbul söz konusu olduğunda bahse konu olan şehir-toplum ilişkisini anlamlandırma çabası ve bu çabanın beslediği şehir ile aramızdaki aidiyet duygusunun diri tutulmasına yönelik çabaların ifade ettiği sorumluluk çok daha belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugüne dair şehri merkeze alan çalışmalarımızı tanımlama konusunda bize yardımcı olacak temel unsurların başında bizden önceki İstanbul'a sahip olmuş ya da sahip olma çabasını diri tutmuş nesillerin bu hususta ki yaklaşımları gelmektedir.

İşte bu gayretkeş çabaların öncülerinden birisi olan hatta ilk olarak sistematik bir çerçevede bu çabaları ve dertlerini belirli bir formata büründürerek İstanbul ve İstanbullu ile paylaşan Basiretçi Ali Efendi'dir. Bir Osmanlı Münevveri olan Basiretçi Ali Efendi'nin "Şehir Mektupları" adını taşıyan eseri bizim bugünkü çabalarımıza istikamet verirken aynı zamanda İstanbul için kendisinden istifade edeceğimiz önemli bir kaynak olarak karşımızda durmaktadır.

Bu projenin en temel amacı, İstanbul'u ve İstanbul'daki insanların yaşamını konu alan, kendisine bu şehrin seyrüseferini dert edinen Basiretçi Ali Efendi'nin

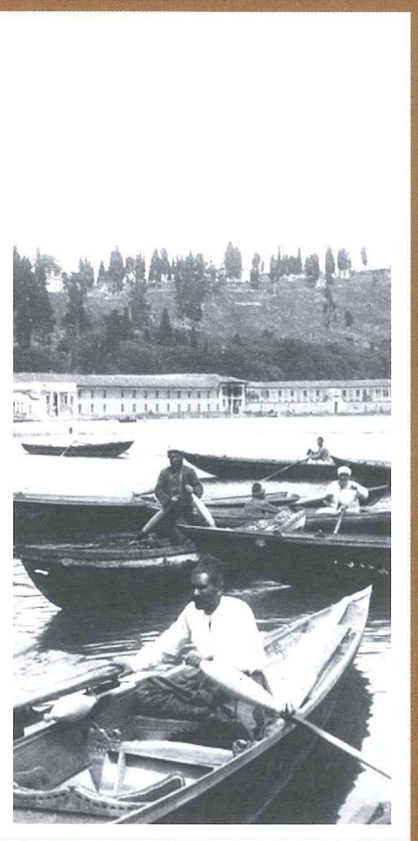

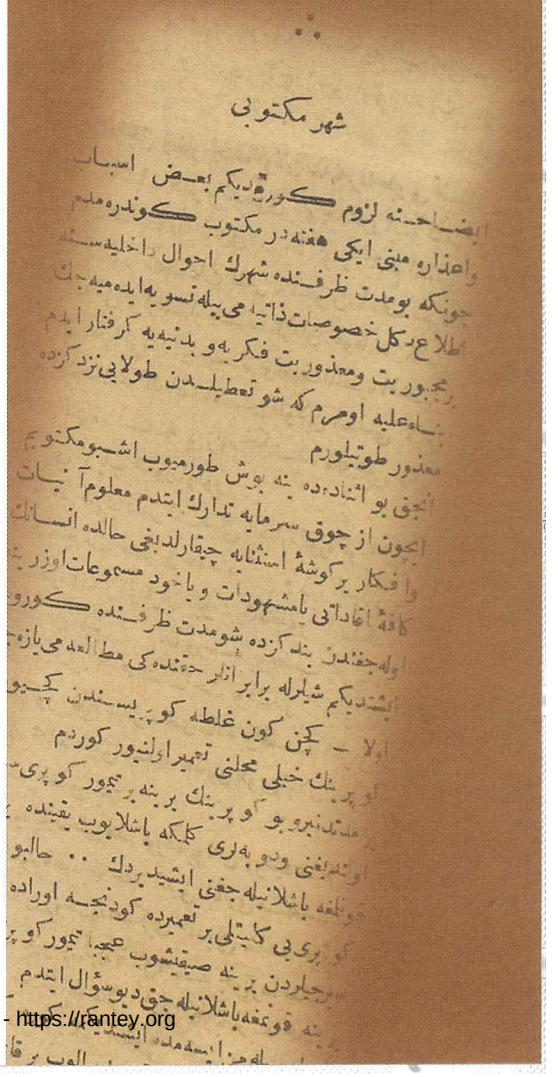

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

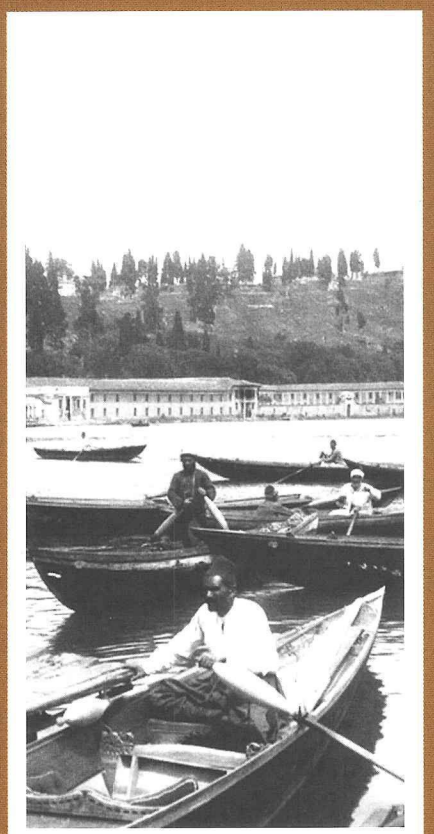

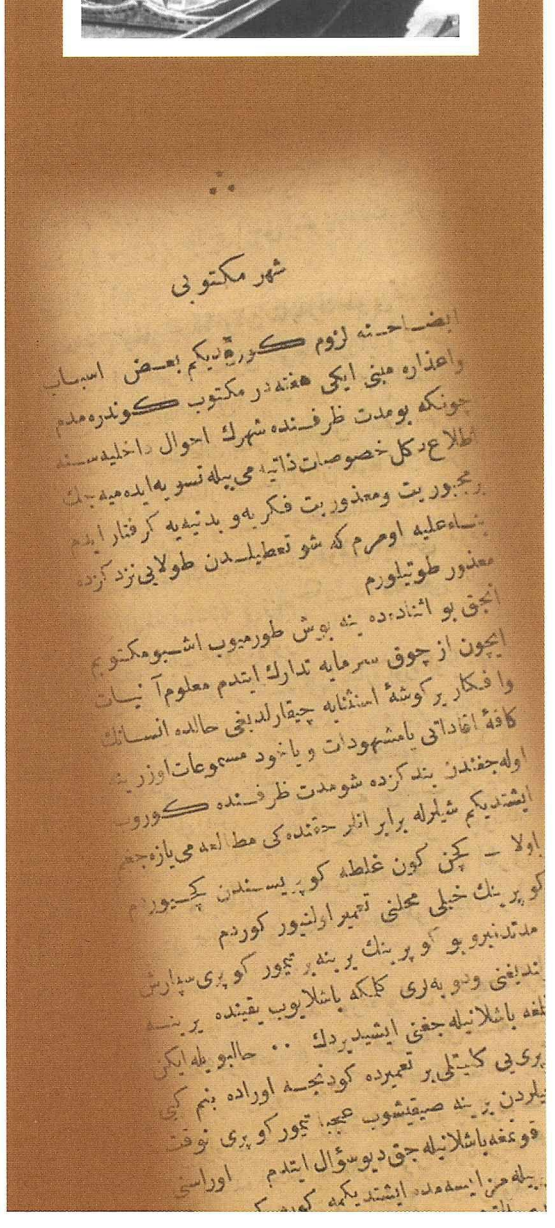
شهر مکتوبی

kaleminden çıkan "Şehir Mektupları" başlıklı yazıların üzerinden bizim İstanbul ile olan ilişkimizi sorgulamamıza yardımcı olacak bir parametre oluşturma gayretidir.

Üzerinde yaşanılan toprakların kimliğe bürünmüş halleri olarak karşımıza çıkan medeniyet şehirlerinin en müstesna hüviyete sahip olan şehir İstanbul ile Ali Efendi'nin kurduğu ilişki aslında çok yalın bir ilişki. Yalın ve bir o kadar da azimkar bir duygudan beslenen sürekli izlemeye, haberdar olmaya ve her şeye karşın şehir insanlarını haberdar etmeye dayalı yorucu bir ilişki. Bu ilişkinin anlamı, toplum ile şehir arasında maddi ve manevi imar çalışmalarının beslediği aidiyet duygusunun hatırlanması ile biraz daha anlaşılır hale gelmektedir.

Ali Efendi'nin kaleme aldığı "Şehir Mektupları" bize bu çabaların bir arada sunulduğu ve dönemi içerisinde İstanbul ve İstanbullu'nun yaşamından bizi haberdar eden tarihsel vesikalardan çok İstanbul'un biyografisi hüviyetindedir. Bu özelliği ile bu mektuplar bizim bugün İstanbul ile kurduğumuz aidiyet duygusunu tanımlayan ve geliştiren unsurları bünyesinde barındırmaktadır.

Sosyal gerekleri önceleyen bir yaklaşımın dürtüsü ile medeni-şehirli bir toplum meydana getirme çabalarının yansıması olarak kaleme alınan "Şehir Mektubu", bizatihi toplumun yapı taşları olan insanlara, bu insanların oluşturduğu toplamsal bilince ve bir ileri aşamaya geçerek toplum-insan-devlet ilişkisinin yönlendiricisi durumundaki siyasal iktidara yönelik doğrudan kaleme alınan önemli bir tür olarak karşımıza çıkmıştır.

Basiretçi Ali Efendi, 1870-1878 tarihleri arasında çıkardığı "Basiret Gazetesi"nde yedi yıl boyunca bazen ara verse bile "Şehir Mektupları" yazılarını kaleme almıştır. Genellikle şehir hayatını, bu hayatın aktörü olan insanları, siyasal ve sosyal olayları içeren hemen her alanda meseleleri yazılarında işlemesi Basiretçi Ali Efendi'yi bütürün ilk ve en önemli temsilcisi olarak karşımıza çıkarmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yazar bu çabalarını kendisi şöyle tanımlar :
"Binaenaleyh deruhte olunan böyle bir hizmet-i celîleden (gazetecilikten) heyetçe muntazar olan fevâidin husulü için ihtiyâcât-ı dahiliyemiz hakkında lüzum görünen tedâbîr ve ıslahatın ittihaz ve icrasına dair, ara sıra umuma hitaben birtakım makalât-ı teşvîkıyye yazılmak iktiza eder. Bir de havâdis-i dâhiliyenin mühimi dârülhilâfet-i aliye ahvâl ve ıslahatı olduğundan, bu cihet mukammide ve esas tutularak ara sıra memâlik-i sâire-i Osmâniyyenin ahvâl-i umûmiye-i dâhiliyelerinden bahsolunmalıdır..."

Sultan Abdülaziz'in son yıllarıyla Sultan V.Murat ve II.Aldülhamit'in ilk yıllarına şahitlik eden Basiretçi Ali efendi, toplumun ve insanların içerisinde bulunduğu durumu her gün yakinen gözleyen ve dile getiren yazılar kaleme almıştır. Bu yazılar siyasi, sosyal ve kültürel tarihimizin gerçeklerine dair başka hiçbir kaynakta rastlayamayacağımız bilgileri içermesi bakımından çok önemli bir yere sahiptir.

Ali Efendi'nin kaleme aldığı bu yazılar bu gerçeklerin ağırlığı altında birer günlük yazı formatında okunamayacak kadar ağır; düşündüren, düşündürdükçe de muhatabı olan insanları yaşamın gerçekleri karşısında bunaltan yazılardır. Bu sebepledir ki, bu yazıların üslubu sert, yalın ve biraz da sivridir. Şehir mektupları, eski zamanlardan günümüze değin, toplumun farklı katmanlarının yaşam standardını ve bu katmanlar arasındaki çarpıcı farkları ortaya koyan; bunu yaparken de İstanbul yaşamını gözler önüne seren yazılardır.

Bugün bir toprak parçası olmasından öte kültürel bir varlık olarak kendisi ile sağlıklı ilişkiler bazen kurulan bazen kurulamayan İstanbul ile bugünün insanları olarak bizim ilişkilerimizi gözden geçirmemize vesile olacağını düşündüğümüz bu eseri dünün İstanbullu'larından alarak bugünün İstanbullu'larına sunmayı elzem bir sorumluluk olarak görüyoruz.

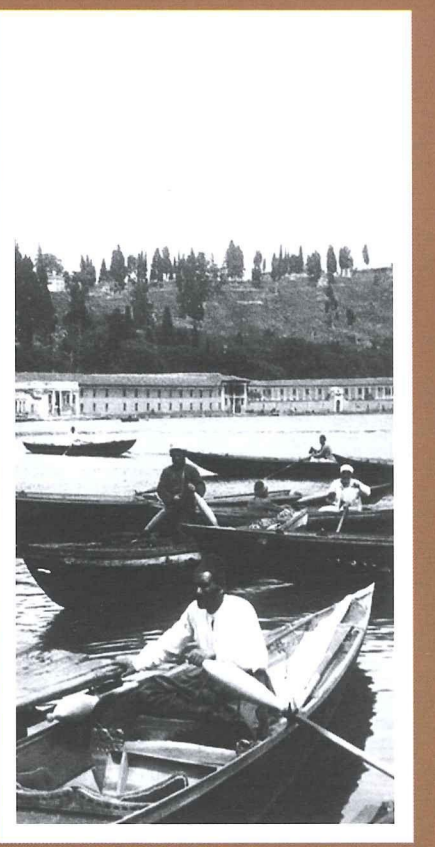

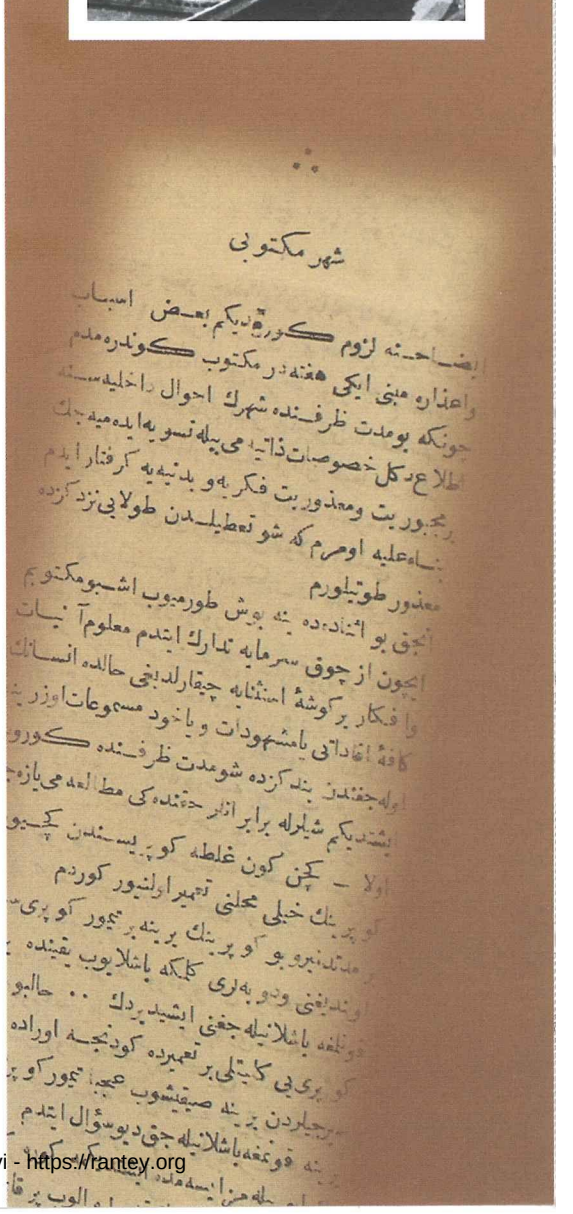
شهر مکتوبی

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

سنه ۱۲۹۰
جمادی الاولی ۲۹

نمره ۶۸۵
پنجشنبه

سنه ثانیه ۱۰۰
نمره ۱۲

بصیرت

۱۲۸۶

جریده ومحل اداره‌سی باب عالی جاده‌سنده ۲۵ نومرولی دائره‌سنده مخصوصدر

بر نسخه‌سی ۲۰ پاره‌در

برسته‌لکی ۱۵۰ الی ایلکی ۸۰ اوچ ایلکی ۴۵ برسته
پوسته اجرتی ۵۰ غروشدر

منافع وطنیه وحدت عمومیه‌یا دائر مقالات غزته‌سیدر

بو غزته هفته‌ده الی دفعه چیقار داخلی وخارجی حوادثدن بحث ایدر فوائدی عمومه عائد آثاری مجانا قبول ایلر

شو وجهله پیرن ایدیورکه بز (روسیه ایلر) ایرانیورخ ومواقع ستراتژیه‌دن قیلم ایدن قرقدر باجمعهم اوچیوك سکز یوز دوه‌دن عبارت بولنمش بسکده اثنای راهده یونمرك ایکی یوك التیوزی وفات ایدرك جیحون نهری ساحلنده انجق یوك ایکیوز دوه ایله واصل اولهبیلدك عسکر ایسه تعب سفره مأمولك خلافنده تحمل ایدرك واقعاتك توك تفصیلات اولمش بسده باقیسی صحتده اولدیغی حالده خیوه به واصل اولدقی بز (روسیه ایلر) خیوه خانی ملکنه کیدیکمز آنده تصادف ایتدیکمز شهر وقصبات اهالیسی اولومدن احترازاً فرار ایتدیلر ایسه‌ده مؤخراً جمعه‌سی یینه عودت ایلدیلر

افشیجینج نام پترسبورغ غزته‌سی خیوه‌نك ضبطندن بحث ایتدیکی صره‌ده دیورکه بز (روسیه ایلر) خیوه‌یی تخلیه ایدرز دیه انکلتره وعد ایتمکله خیوه‌ده بولنان قوماندار مسئله‌نك بوجهتله قرار ویرکن کندی ملکنك مجبوریتیله منفعتی دخی قاله الهرق ملاحظه ایتمیدر

غولوس نام روسیه غزته‌سی دخی خیوه‌نك روسیه ایلر طرفندن صورت دائمه‌ده ضبط اولنمسی ایچون جیحون نهرینك منصبنی مهمما امکن طرایه‌رق بعض حفائك سیرینه الیوم شلی اولوب خیوه‌یه وضع اولنه‌جق اداره ایسه روسیه طرفداری وروسیه ملکیله اهالیسنك خیرخواهی اولمق اقتضا ایدر یازه‌لورسه (غولوس غزته‌سنه) روسیه ایلر خیوه‌ده اولان مواقع معتنابی ضبط ایدوب اورادہ برمکمل استحکام انشا ایدرك یرمقدار عسکر بولندیرلمسی درجه‌وجوده در تموزبش تاریخیله پترسبورغدن وارد اولان تلغراف حوادثه نظراً خیوه خانی فرار ایتدیکی محلدن بالجمله معیته عودت ایدرك جنرال قوفنه اظهار مطاوعتله عفو طلب ایتمکده ایمش مشارالیه دخی خان حضرتلرینه رعایت کوسترلوب مسارالیهك تکرار فرار ایتمسی ایچون کوزدیلمسی تأکیداً تنبیه اولنمشدر

***

شهامتلو ناصرالدین شاه حضرتلری اوندره پولیس ناظری معاونی میرالای هندریس ایله وقوعبولان ملاقاتنده اوندره‌یه مواصلتلرنده پولیس طرفندن اولنان حرمت ورعایتدن طولایی اظهار محظوظیت ایتمشدر یومن عسکره شاه مشارالیه حضرتلری

شاین دقت اولدیغی جهتله بروجه زیر عینا ترجمه ایتدك شویله که

اولا پولیس طرفندن قره‌غول بکلکنه وب محافظه اولنان اسواق برخط مستقیم اوزره یورادن (اوندره‌دن) طهرانه واورادن سرندیب اطه‌سنده واقع غال یرونه قدر اولان مسافه‌یه مساویدر یونلر التی یوك التیوز اون ایکی میلدر

اوندره شهری پولیس جهتیله منزه‌پولید وسیتی نامیله ایکی یه تقسیم اولندیغی کبی موجود پولیس مأمورلری دخی کذا ایکی یه منقسمدر یونلردن اولکیسی یعنی منزه‌پولید نامیله اولان قسمی التیوز سکسان سکز ویرابع ویکیری یعنی سیتی قسمی دخی بر واوچ ربع درکه مجموعی التیوز طقسان میل مربع مساحهٔ سطحیه‌دن عبارتدر

اوندره شهرینك یوك سکزیوز یمش پرسنه‌سنده اجرا اولنان تحریر نفوسنه نظرا اوچ ملیون سکز یوز اون یوك یدیوز قرق درت نفوسدن عبارت بولنمش ایسه‌ده یمش اوچ سنه‌سنه قدر ایکی سنه ظرفنده یکیوز اون درتیوك طقوز یوز اون بش نفوس تزاید ایتمش اولدیغندن شمدیکی حالده درت ملیون یکرمی بش یوك التیوز اللی طقوز نفوسی شاملدر

بالاده بیان ایتدیکم کبی اوندره‌ده پولیس طرفندن حفظ وحراست اولنان اسواق التی یوك التیوز اون ایکی میلدر یونلر اوچیوك التیوز یکرمی اوچ میلی کچن اون سنه اثناسنده حاصل وياخود تزاید ایتمشدر یورادن (اوندره‌دن) سیلان اطه‌سنه قدر اولان مسافه برخط مستقیم اوزره التی یوك التیوزمیل اولوب حالبوکه طهران شهری اوندره شهریله سیلان اطه‌سی بینده اولان خطك اوزرنده ایکی یوك سکزیوز میل اوندره‌دن وسیلاندن دخی اوچیوك سکزیوز میل بعده بولنمشدر

اوندرنك منزه‌پولید قسمنده یشیوز اون طقوز یوك یدیوز طقسان درت وسیتی قسمنده دخی طقوز یوك اوچیوز بش خانه موجوددرکه جمعا یشیوز یکرمی سکز یوك یدیوز طقسان درت خانه‌یه باغ اولور شهر مذکورده یوك درتیوز اومنبوس وسکزیوك یوز سکز کراقوپه‌لری موجوددر ذکر اولنان عربه‌لرده یکرمی بش یوك بارکیر قوالانلقده‌در منزه‌پولید قسمنده اولان پولیس مأمورلرینك مقداری طقوز یوك طقوز یوز یکرمی یدی وسیتی‌ده اولان یدیوز سکسان بشدرکه مجموعی اون بیوك یدیوز اون ایکی

صغر ویرملیون یشیوز یکرمی بش یوك قوی وقوزی صدتلشدرکه مجموعی یرملیون سکز اوچیوك یشیوز حیوانه باغ اولور یونلردن بر کسلمش اولهرق سکسان یدی یوك یوزیمش طوغیلا ملك اجنبیه‌دن ات نقل اولنمشدر

***

شهامتلو ایران شاهنك اوندره‌ده واقع قریستال (یعنی بلور سرایی) تشریفلری کونی دخو پرشاین ایکن ایکی یوزی شیانه ابلاغ اوندیغی اعلان او ایسه‌ده مبلغ مزوری ویرمیوك یه طقسان ایکی یوك کشیك قپوزدن ایچرو داخل اولدقلرینی تایمس غزته‌سی روایت ایدیور

***

تایمس یازیورکه ایران دولتی شمندوفر بینی درعهده ایدن پاروز وترك معینده‌کی مهندسلرطهراندن قاسو قدر اولان اللی میل مسافه‌یی مساحه ایتمشلر و طاقمی ده بحر خزر ساحلنده واقع رشت شهرنه قاسوینه طوغری مساحه ایتمکده بولنمشلردر

***

ایران شاهنك پارسه مواصلتنده ایجاب ایدن حرمت ورعایتك تمامیله اجرا اولنمسی ضمننده شهر مذکور دائره‌سنه بلدیه‌سی طرفندن مالیه نظارتندن یوزیدی فرانق طاب اولنمش ایسه‌ده اعضادن بعضلرینك بوکا روی رضا کوسترمدکلری جهتله مؤخراً اولنمسی بالجمله فرانسه اهالیسنك اعتراضی موجب اولمشدر

مبلغ مذکورك قبول اولنمدیغنه دائر ملت مجلسی اعضاسندن موسیو لامورد طرفندن دائره مذکور کوندیلان تحریراتی پارس غزته‌لری کشر ایتمش موسی الیه لامورد دائره مذکوره ناظرینه بعد التشکر و جهله بیان افکار ایتمشدر

(یوکونکی کونده فرانسه دها هنوز دشمن اردوسنك تخلیه اولنه‌مامش وبعد المحاربه وقوعبولان اعتلا تأثیرندن قورتیله‌مامش وپارس شهری ایسه دخنه محصور دینه‌جك راده‌ده اولدیغی حالده محضا ایران شاهنی استقبال ایچون شمدیکی حالده مضایقه‌یه کرفتار اولان مالیه‌مزی (فرانسه‌زك

içindekiler

Önsöz 5
Sunuş 7
Dersaadet Vergisi 14
Dolmuşlar 17
Dolmuşlar ve Taşıma Ücretleri 21
Ayasofya Camii 22
Ağaçları Korumak 23
Bakkallarda Gaz Satmak 24
Kadınlara Mahsus Dolmuşlar 26
Belediye Daireleri ve Vergi Maddesi 27
Bayram Adabına Riayet 32
Beyazıt Gezintileri 33
Beyazıt ve Şehzadebaşı Gezintileri 34
Beyoğlu Gezintileri 36
Beyoğlu Gezintileri 38
Beyoğlu Gezintileri 40
Boğaz'da Vapur Kazası 41
Caddelerde At ve Araba Koşturmak 43
Caddelerde At ve Araba Koşturmak 45
Caddelerde At ve Araba Koşturmak 46
Caddelerde At ve Araba Koşturmak 47
Cami Avluları 48
Yeni Cami Avlusu 51
Camilerin Temizliği 52
Camilerin Temizliği 53
Çeşmeler 54
Vakıf Çeşmeleri 55
Çeşme Gedikleri 56
Çeşmeler 58
Çöpler 59
Darüşşifa ve Mecnunlar 60
Dersaadet Limanı 61
Diş Kirası 63
Dilenciler 65
Dilenciler 66
Direklerarası Kıraathanesi 67
Direklerarası Kıraathanesi 68
Dolmuşların Güzergâhı 69
Dolmuşlar ve Taşıma Ücretleri 70
Kâğıthane Eğlenceleri 71
Kâğıthane Eğlenceleri 72
Kâğıthane Eğlenceleri 73
Ekmek Fiyatı 74

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ekmek Fiyatı 75
Ucuz Ekmek 76
Et Fiyatları 78
Emlâk Vergisi 79
Eski Eserlerin İhyası 81
Eski Eserlerin İhyası 83
Gezinti Yerleri 84
İstanbul Emlâk Vergisi 86
Esnafın İttifakı 87
Esnaflarımızın Adeti 90
Esnaf Biletleri 91
Esnaf Biletleri 92
Esnaf Biletleri 93
Esnaf Biletleri 94
Esnaf 96
Gezinti Yerleri 98
Hamallar ve Kira Beygirleri 99
Yük ve Beygir Hamallarıyla Kira Beygircileri 100
Hastaların Nakli 102
İdâre-i Azîziyye 103
Mahalle İmamları 104
İstanbul Hanları ve Hamamları 105
İstanbul İskeleleri 107
İstanbul İskeleleri ve Vapur Yolcuları 109
İstanbul İskeleleri 110
Kadıköyü İskelesi 111
İstanbul Kaldırımları 112
İstanbul Kaldırımları 113
İstanbul Sokakları 114
İstanbul Sokakları 115
İstanbul Sokakları 116
İstanbul Sokakları 117
İstanbul Sokakları 118
İstanbul Kütüphaneleri 119
İstanbul Kütüphaneleri 122
Kabristanlar 123
Kıraathaneler ve Kahvehaneler 125
Köprüler 126
Millet Bahçesi 127
Pazar Yerleri 128
Ramazan Gezintileri 129
Ramazan Gezintileri 130
Sakalar ve Su Yolcuları 131
Sakalar 132
Seyyar Satıcılar 133
Su Sıkıntısı 134
Su Sıkıntısı ve Yağmur Duası 135

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şirket-i Hayriyye Vapurları 136
Ticaret ve Sanat 137
Tramvay Şirketi 139
Tramvay Şirketi 140
Tramvay Arabaları 141
İdâre-i Azîziyye Vapurları 142
Şirket-i Hayriyye Vapurları 143
Tulumbacılar 144
Tulumbacılar 145
Yangın ve Yangına Karşı Önlemler 146
Yerli Mallar ve Sanayi 147
Yerli Mallar ve Sanayi 148
Yerli Mallar ve Sanayi 149
Yük Hayvanlarına Eziyet 150
Kabristanlar 151
Kabristanlar 154
Caddelerde At ve Araba Koşturmak 155
Caddelerde At ve Araba Koşturmak 156
İstanbul Kaldırımları 157
İstanbul Kaldırımları 158
İstanbul Sokakları 159
İstanbul Sokakları 160
Ramazan Gezintileri 161
Şirket-i Hayriyye 162
Tramvay Arabaları 163
Tramvay Şirketi 165
Şirket-i Hayriyye Vapurları 167
Yangın ve Tulumbacılar 170
Yangın ve Tulumbacılar 173
Yerli Mallara Rağbet 175
Yerli Mallar ve Sanayi 177
Yük Hayvanlarına Eziyet 179
Sözlük 180

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

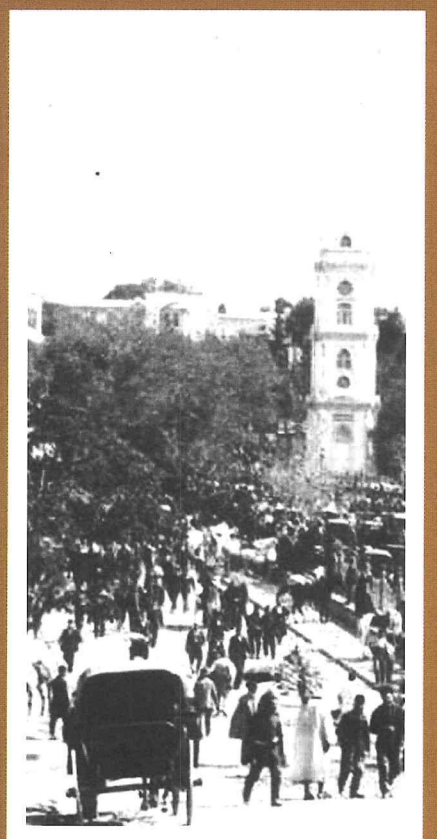

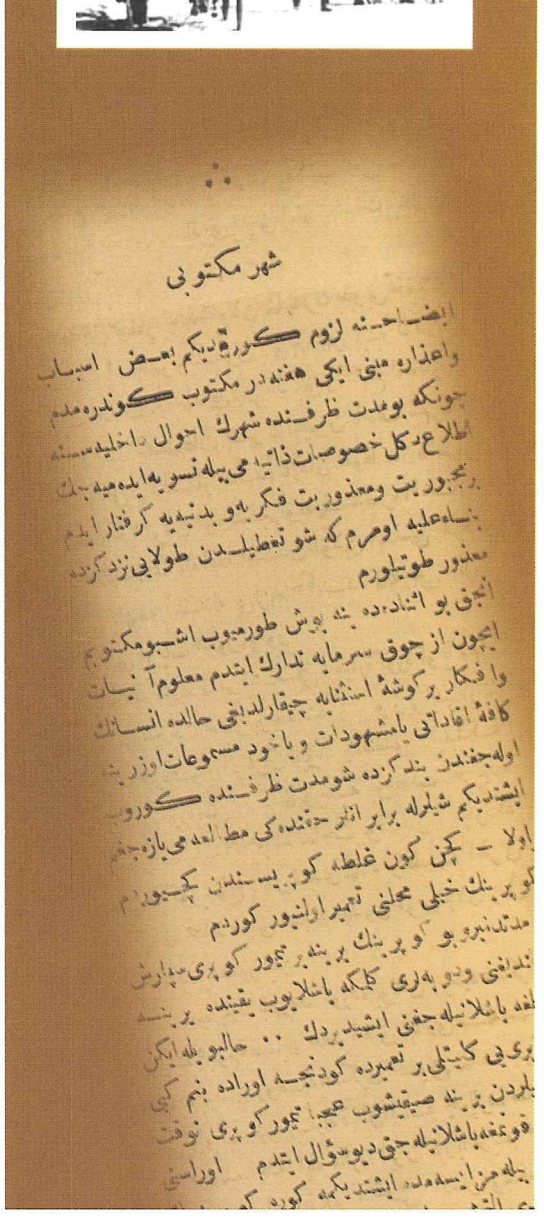

شهر مکتوبی

Dersaadet Vergisi

Dersaadet vergisi hakkında geçen nüshalarınızın birinde bir fıkra gördüm. Bunda, sahibi idaresinde bulunan emlâktan binde dört ve akardan yüzde dört alınacağını yazmıştınız. Dünkü nüshanızda buna dair bazı izahat verdiniz.

Dünyada ne kadar payitaht var ise kâffesi vezâif-i tâbiiyyetini ifa ederler. Vergi ve asker verirler, bundan başka saâdet-i umûmiyyelerini müstelzim olan vesâili istihsal için her türlü fedakârlıkları icra eyler iken İstanbul ahalisi umumun tâbi ve merbut ve ifasıyla bihakkın müftehir bulundukları işbu vezâiften müstesna tutulup onun zımnındaki şeref ve mefharetten mahrum kalmışlardı.

Vergi ve asker maddesi evlâd-ı vatanın meşru bir vazifesi olup hatta zamân-ı saâdette ve daha sonraları Haremeyn-i Muhteremeyn ahalisi envâr-ı İslâmın neşri için her türlü fedakârlıkları ifa ve iftihar eyledikleri ve müessisân-ı dîn-i İslâmın ulviyet ve celâlet-i kadri düşünüldüğü hâlde, İstanbul ahalisinin bir şerefle hizmetinden mahrumiyetleri tecviz olunamaz.

Buraları pîş-i nazar-ı mütâlâaya alan İstanbul ahalisinin bu istisnadan dolayı teessürleri, insaf ve hamiyetleri muktezayâtından olduğu müsellemdir.

Evet sâye-i emn ve inayetinde yaşadığımız devletimizi ve içinde doğup büyüyüp istifade ettiğimiz vatanımızı imar etmek ve düşmandan muhafaza eylemek cümlemizin vazifesidir.Hâl böyle iken ve taşra ahalisi bu uğurda malını canını feda etmekte iken İstanbul ahalisinin seyirci gibi karşıdan bakması bir veçhile tecviz olunamayacağı

* Şehir Mektubu no: 94[91], Basîret, nr. 1310, 16 Receb 1291/16 Ağustos 1290, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

cihetle bu husus taşralıların gücüne gideceği gibi hakikati ve vazifenin ehemmiyeti mülâhaza olunduğu takdirde, bu teessüf, İstanbul ahalisinin dahi iştiraki bedahet mertebesinde zaruriyâttandır.

Şimdi ise şerefi cihan değer vezâiften biri, usûl-ı istisnâdan kurtuldu, buna hakikaten memnun olmalıdır.

İşbu vergi, ahalinin borcu ve hazinenin hakkı olduğundan usulü üzere İstanbul'dan alınacak vergi Maliye Hazinesinin hakkı olduğundan, hazîne-i celîle bunu lüzûm gördüğü bir cihete hasr ve tahsis eder.

Şurası hatıra geliyor ki ahalimizden "işbu verginin lüzûmu kadar memleketin tanzifine sarf olunmalıdır" gibi ta'rîz-âmîz bazı sözler söyleyen de bulunur. Ancak bâlâda beyan olunduğu üzere işbu vergi tebaanın vazifesi ve Beytülmalin hakk-ı meşrûudur. Bunu en ziyade ihtiyaç gördüğü bir cihete sarf etmek, devletin vazife ve hakkıdır.

İşbu verginin ehemmiyetçe ikinci ve üçüncü derecede addolunan tezyînât-ı belediyyeye sarfı arzusunun bir dereceye kadar hakkaniyete mübayeneti beyan etmek olup, çünkü tezyinat için iktiza eden akçenin itası dahi yine ahalinin ayrıca bir vazifesidir. Bütün Avrupa ahalisi vergi ve asker vesair tekâlifi ifadan başka bir de memleketlerinin tanzim ve tezyini için ayrıca yüzde münasip vergi verirler. Hatta Beyoğlu tarafı bile tezyinat için Altıncı Daireye ayrıca yüzde iki vergi veriyorlar.

Avrupa ahalisi tezyinat için vergi verirler, lâkin sokaklarında kışın bir damla çamur, yazın bir dirhem toz bulunmaz. Mahsus memurları var. Bütün gün tanzifat ve tezyinata gayret ederler. İşlerinde zerre kadar kusur ederler ve sokaklarda bir çöp bırakırlar ise vergiyi veren ahali hükümete şikâyet eder, memurlar şedîden ceza alırlar.

* Şehir Mektubu no: 94[91], Basîret, nr. 1310, 16 Receb 1291/16 Ağustos 1290, s. 2.

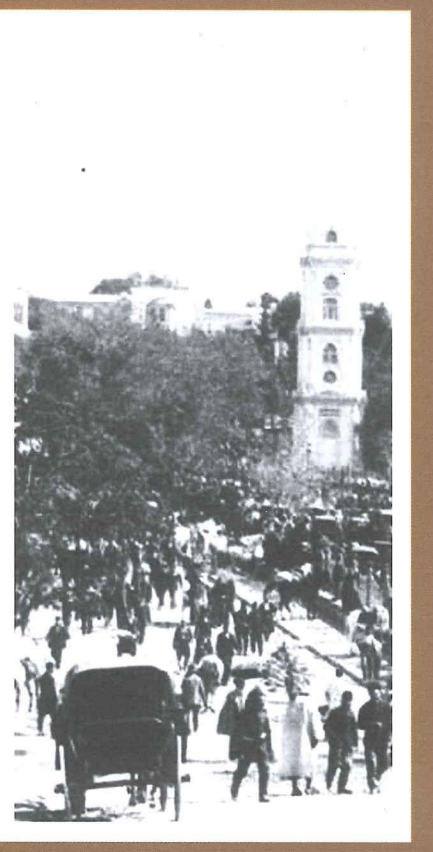

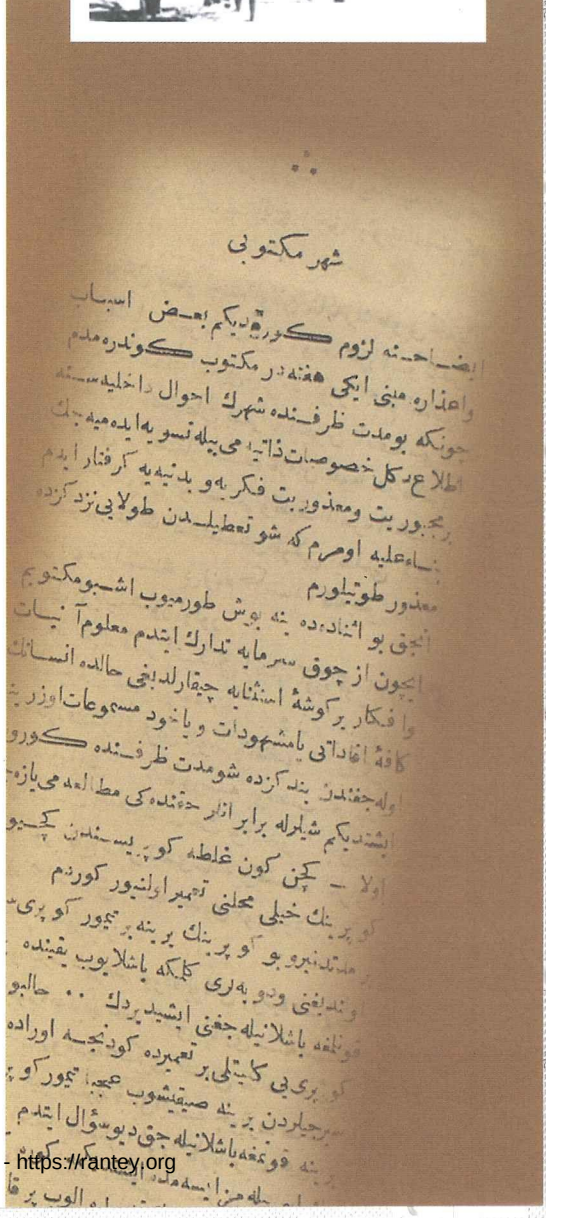
شهر مکتوبی

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

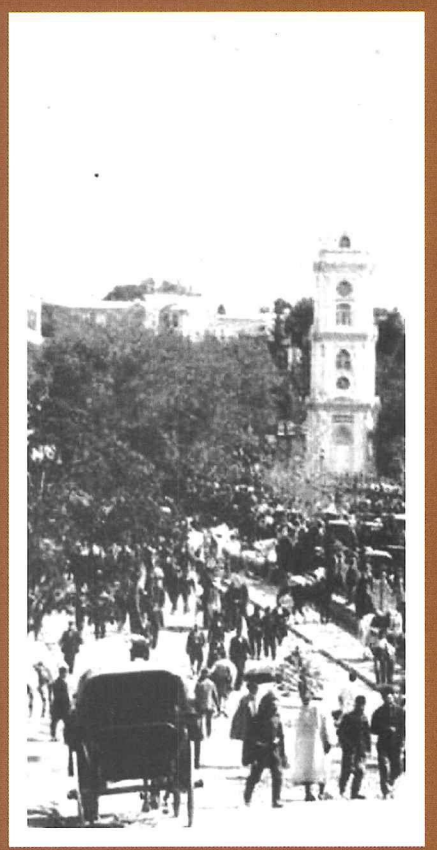

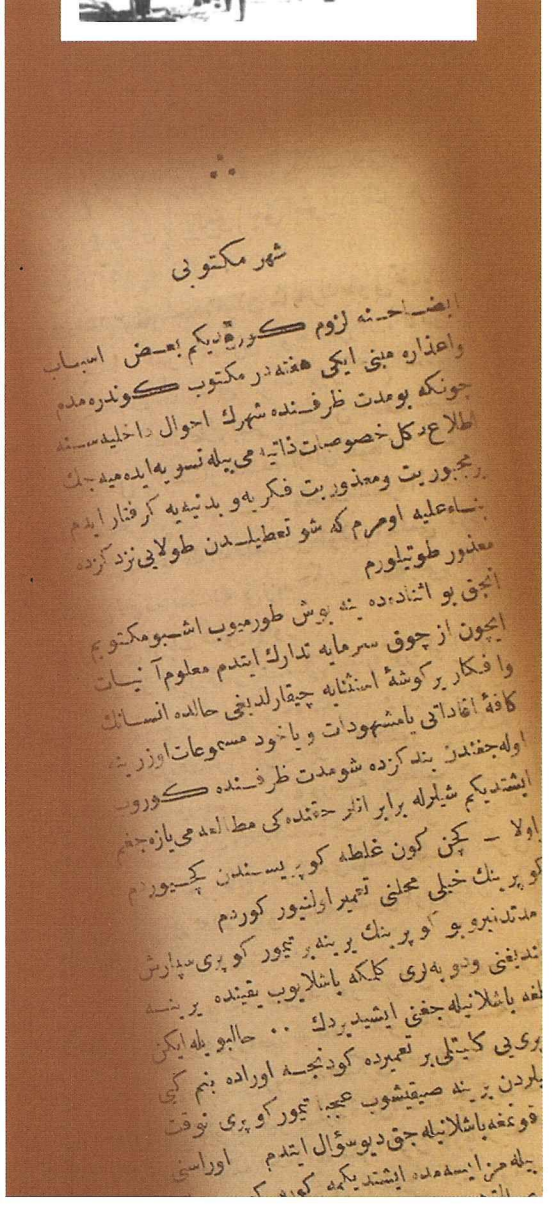

شهر مکتوبی

bizim vezâifimizden bulunduğundan, bunun için hükûmet-i seniyyenin teşebbüsünü bile beklemeyip kendi tarafımızdan bir arzu-yı hamiyyetmendâne ibraz ile memleketimizi imar ve tezyin etmeliyiz.

Fatih ve Beyazıt vesair malûm olan mahallerde vaktiyle birçok himmet ve paralar sarfıyla yaptırılmış velyevm hali bulunmuş cesim havuzlar vardır. Oralarda yeniden havuz inşasına hacet yoktur.

Şehremânet-i aliyyesinden rica:

Büyük Ayasofya Câmi-i şerîfi karşısında ticarethaneye kadar maydana dikilmiş olan ağaçlar, susuzluktan kurumak derecesine gelmektedir. Bunları iktizası veçhile sulamaları ve Hasanpaşa Karakolu taraflarında ve daha sair ötede beride kebapçılık eden kimseler, koyun eti diyerek kebaplarına manda, kara sığır, keçi etleri dahi karıştırıp, bunlar ise mideyi harap edecek derecede zayıf ve fena olduğundan bunlara dahi dikkat olunması için iktiza edenlere emir verilmesi rica olunur.

* Şehir Mektubu no: 94[91], Basîret, nr. 1310, 16 Receb 1291/16 Ağustos 1290, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dolmuşlar

بصیرت

Türkçesi "dolmuş" manasına olan omnibüslerin memleketimizde lüzum ve faydasını inkâr edenlerden değil isek de bunlardan memul olan faydanın günden güne artmakta olan mazarrât nispetinde olmadığı müsellem olarak, onun devâm-ı vukuuyla ahalinin insilâb-ı huzûr ve rahatını dahi arzu edenlerden değiliz. Binaenaleyh idarenin insafına müracaatla bu kere de birkaç lâkırdı söyleyeceğiz. Şöyle ki:

Şimdiye kadar vuku bulan ihtarâta penbe-gûş-ı müsâmaha hâlinde görünen idareye yine tekrar ederiz ki yolların mevki mevki derece-i nihâyeye varmış olan bozukluğundan naşi Beyazıt'tan Edirnekapısı'na işleyen arabalar keklik gibi taştan taşa sekiyorlar.

Vakıa binenlerce kuvve-i hâzımaya iane eder bir nev-i riyâzet-i bedeniyye var ise de arabaların bu raksı sebebiyle iki tarafta oturan yolcular durmayıp yerlerinden hoplayarak birbirlerinin kucaklarına düşüyorlar. Bu sırada ellerinde bulunan sigaralar karşısındakinin ağzına burnuna girip bazı kere de ağız burun kanamak gibi şeyler de oluyor. Arabaların atılmasından evler temelinden sarsılır...

Şu hâle nazaran omnibüsler, bir de tahribe hizmet ediyorlar. Bazan tekerleği kırılıp yolcular birbirinin üstüne düşüp başları gözleri yarılıyor.

Bunlar bu hâlde olup gerçi Eyüp tarafındaki yollar bunlara nispetle biraz düzgünce ise de onların da başka surette âsâr-ı muzırrası görülmeğe başladı ki ahalinin selb-i râhat ve imhâ-yı menfaati hususunda, bunların tesiratı daha ziyade ve seridir.

* Şehir Mektubu no: 57[55], Basîret, nr. 1092, 8 Şevval 1290/16 Teşrinisani 1289, s. 1-2.

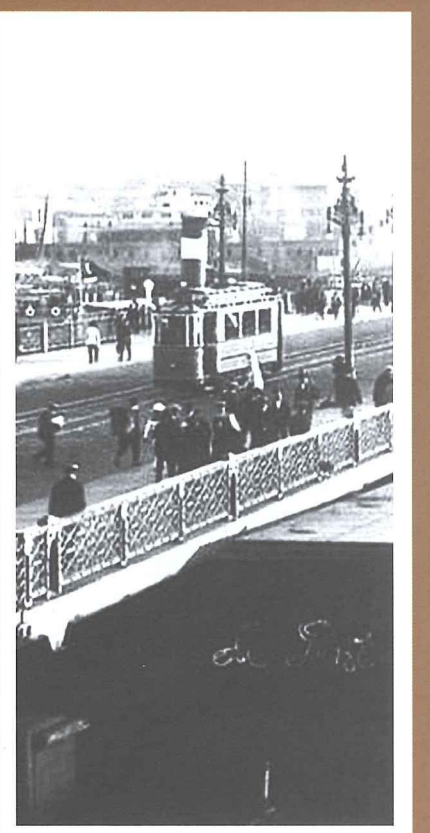

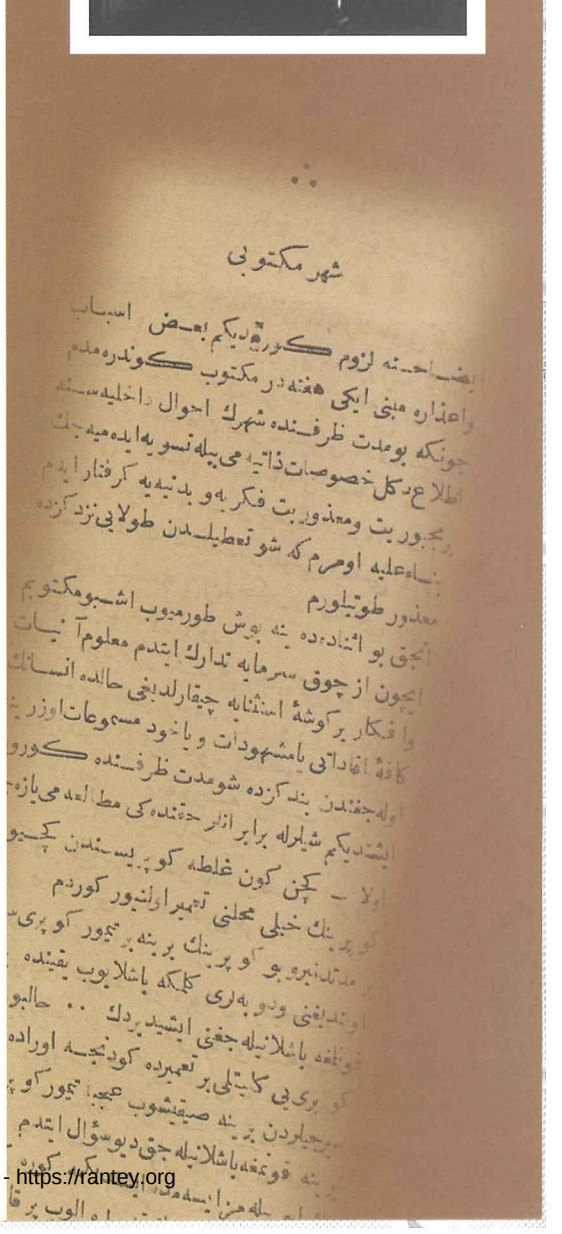
شهر مکتوبی

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

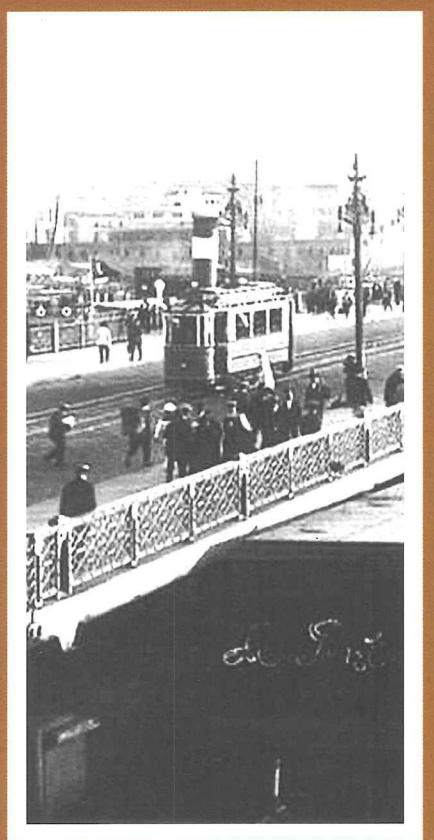

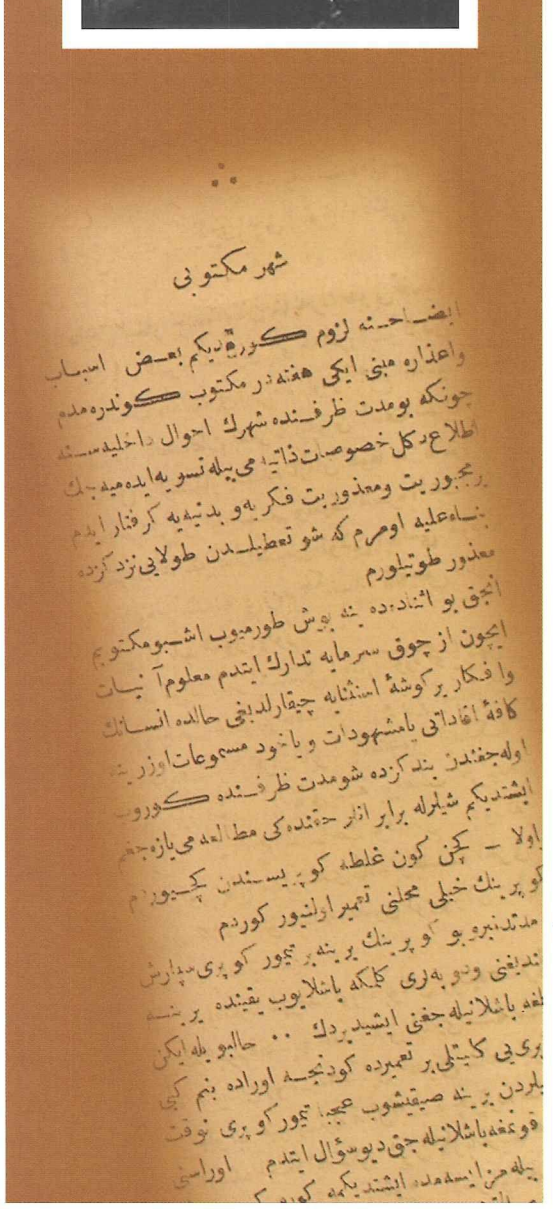

شهر مکتوبی

Evet aşağıki yolların yapılışı bir fen ve kaide tahtında olmayıp, bu sebeple tesviye değil tağyir tabirine sezadır. Çünkü bunların iki tarafı yüksek ortası çukur olarak yapılmış, şimdi yağmurlar yağdıkça hemen Unkapanı'ndan Eyüp'e kadar hele Eyüp Karakolhanesi'ne kadar o vâsi yol bir başından öbür başa ve iki taraflı olarak bir körfez heyeti peyda ediyor.

İki tarafta bulunan ev sahipleri birbiriyle görüşmek veyahut çarşıya gitmek mecburiyetinde bulundukları hâlde, buna nailiyet için herkes kapısının önüne birer ufak sandal bağlayıp onunla iyâb ü zihâba başlamalı!

Bu ise herkes için pek kolaylıkla tedarik ve istimal olunur tedâbîr-i ihtilâttan olmayıp, körfez ise geçenki yağmurlarda bu hâli peyda edip ileride kış günlerinde o şiddetli yağmurlar ve onlardan hâsıl olan seylâbelerin Eyüp taraflarınca hâsıl ettiği şiddet ve cesametler düşünülür ve eyyâm-ı şitâda bahren gidip gelmek zahmetleri mülâhaza olunur ise Eyüp ahalisinin eyyâm-ı şitâda yalnız Dersaadet ahalisiyle değil, kapıbir komşularıyla bile ihtilâttan kesileceği bilbedâhe teslim olunur...

Hâl böyle olunca, idarenin tarîk-i istifâdesi olarak ahvâl-i hâzıra ve ihtimâlât-ı kaviyyesinden bir nebzesi, bahsolunan işbu yolların şu hâlde devamını tecviz, şüphe yoktur ki öyle bir hâl-i garâbet-iştimâlin zamân-ı zuhûrundan bilistifade idare tarafından lüzumu kadar sandalların tedarikiyle, İstanbul'un bir de o cihetinde bir bendergâh-ı ticâret açmak gibi gayet hurdeli birtakım mütâlaât-ı dûr-endîşâneye mebni olmak lâzım gelir. Kanun ve kaide-i insâf ve mürüvvete tevafukunu bilemeyiz!

* Şehir Mektubu no: 57[55], Basîret, nr. 1092, 8 Şevval 1290/16 Teşrinisani 1289, s. 1-2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

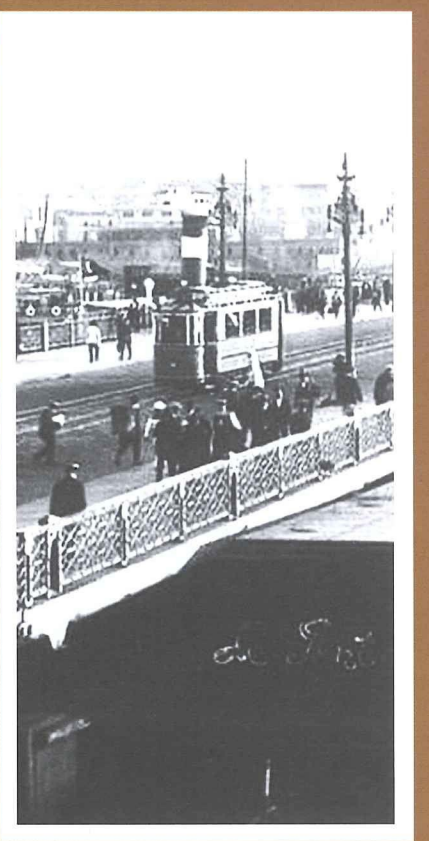

Bir de aşağıki arabalara üç kadın olmayınca almıyorlar. Acaba bu ne hikmete mebnidir? Bir zaman Fatih tarafındaki arabaların önüne kadınları bindirdiler, kudretimiz olduğu kadar çabaladık, hele âvâze-i şikâyeti idarenin sâmia-i merhametine isal edebildik. Şimdi de kadınların arabaya bindirilmesi hakkında biletçileri tarafından garip garip kaideler ittihaz olunuyor...

Biz idarenin akıl kahyası değiliz ki her bir noksanını gördükçe ihtar edelim. Yalnız istifade değil, biraz da istirâhat-ı ahâlîyi düşünmeli. Onlar düşünmez ve çâre-i ıslâhını aramazlarsa şikâyatın dahi arkası kesilmez, uzadıkça ağırlaşır. Bu misillü şirketlerin teessüsü azanın menfaatine mebni ise de o menfaatin istirahat ve hoşnûdî-i ahâlî ile irtibatı herkesin bildiği bedihiyâttandır.

Bir de aşağıki arabalara üç kadın olmayınca almıyorlar. Acaba bu ne hikmete mebnidir? Bir zaman Fatih tarafındaki arabaların önüne kadınları bindirdiler, kudretimiz olduğu kadar çabaladık, hele âvâze-i şikâyeti idarenin sâmia-i merhametine isal edebildik. Şimdi de kadınların arabaya bindirilmesi hakkında biletçileri tarafından garip garip kaideler ittihaz olunuyor...

Biz idarenin akıl kahyası değiliz ki her bir noksanını gördükçe ihtar edelim. Yalnız istifade değil, biraz da istirâhat-ı ahâlîyi düşünmeli. Onlar düşünmez ve çâre-i ıslâhını aramazlarsa şikâyatın dahi arkası kesilmez, uzadıkça ağırlaşır. Bu misillü şirketlerin teessüsü azanın menfaatine mebni ise de o menfaatin istirahat ve hoşnûdî-i ahâlî ile irtibatı herkesin bildiği bedihiyâttandır.

Tramvaylarla omnibüsler bidâyet-i zuhûrundan beri bir dereceye kadar iyâb ü zihâbı teshil ettilerse de ara sıra ahirete gönderilen bîçarelerin yetim kalan familyalarıyla,

* Şehir Mektubu no: 57[55], Basîret, nr. 1092, 8 Şevval 1290/16 Teşrinisani 1289, s. 1-2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

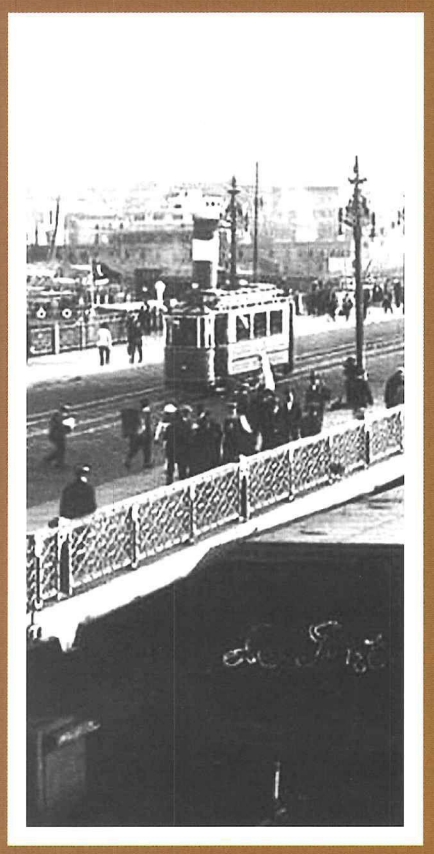

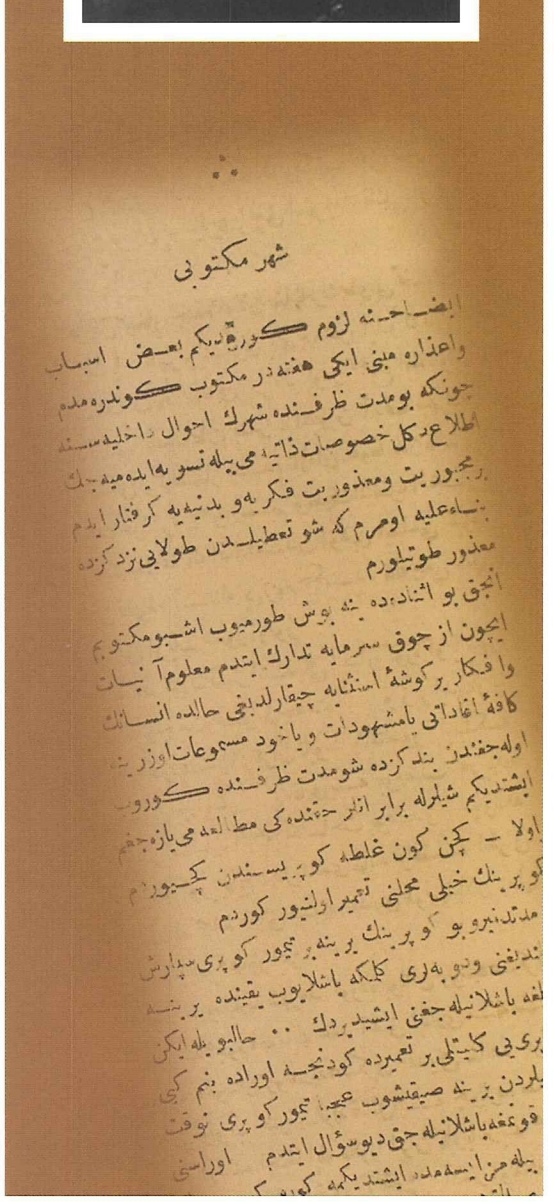

شهر مکتوبی

ondan dolayı tahassül eden teessürât-ı umûmiyyenin derecâtı düşünülür ise fevâid-i teshîliyye, hiç mesabesinde kalır. Omnibüslerin bâlâdaki meâsir-i garîbeleri de caba.

Biz zannederiz ki bunların bu fenalığı cihetiyle, idare de bir dereceye kadar mutazarrır oluyor. Çünkü beygir dayandıramıyor. Şimdi eline geçen hayvanların müddet-i hayâtını üçe taksim ederek evvelâ omnibüse koşuyur, birinci kuvvetini aldıktan sonra bir müddet de kupalara veriyor, bir müddet sonra -hayatından bir ramak kalan esiri azat etmek gibi bir mürüvvet-i fevkalâde ile- tramvaylara tahsis ediyor.

Lâkin bîçare hayvanlar bu mükâfata nail oluncaya kadar -birkaç kere hassası alınmış- râvende dönüyor. Venedik dürbünü gibi ince uzun, bir deri bir kemik kalıp yokuşlarda arabacılar âdeta şarkı garbı temaşa ediyor...

Bunlara sebebiyet veren hep yolların adem-i intizâmıdır. Mümkün ise bir çaresi aranılıp hem ahali bu zahmetlerden ve hem de idare işbu zararlardan kurtarılsa ve münasip ise Fatih tarafının ücretleri için bir nisbet-i mu'tedile mülâhaza buyurulsa fena olmaz itikadındayız...

* Şehir Mektubu no: 57[55], Basîret, nr. 1092, 8 Şevval 1290/16 Teşrinisani 1289, s. 1-2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dolmuşlar ve Taşıma Ücretleri

بصیرت

Köprübaşı'ndaki "Her ne alırsan bir kuruşa!" gibi nereden binilirse bir adamdan iki kuruş ücret alınan Edirnekapısı omnibüsleri ta'dîl-i fîât hakkındaki hayırhâhâne ihtarımızı kabul etmedikten başka yollarımızı da bir dereceye getirdi ki rüzgârsız havada bile üst baş kalmayıp saç sakal toz duman içinde kalıyor.

Bu tozları bastırıp fevâid-i medeniyyeden o taraf ahalisinin dahi müstefit edilmeleri için birkaç su arabalarının memur edilmesi ve Ramâzân-ı şerîfe kadar yapılacak gaz fenerlerinin o taraflara da tamimiyle o taraf ahalisinin dahi çerâğ-ı kulûbu iş'âl buyurulması Şehremânet-i celîlesinin himemât-ı aliyyesinden muntazardır.

* Şehir Mektubu no: 45[44], Basîret, nr. 1034, 24 Receb 1290/7 Eylül 1289, s. 1.

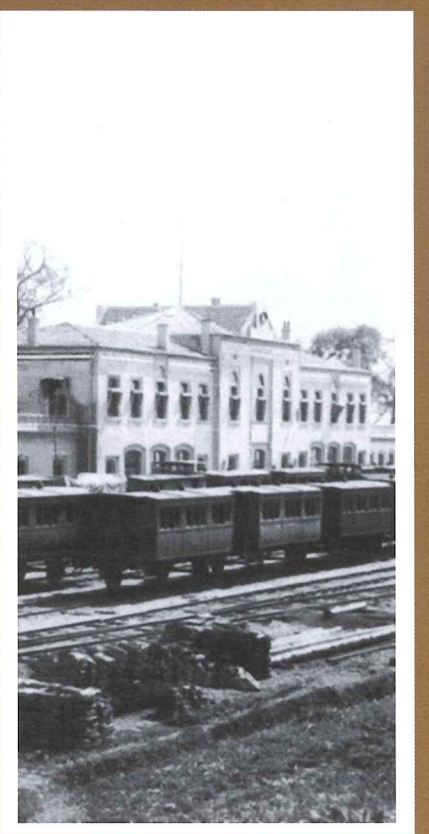

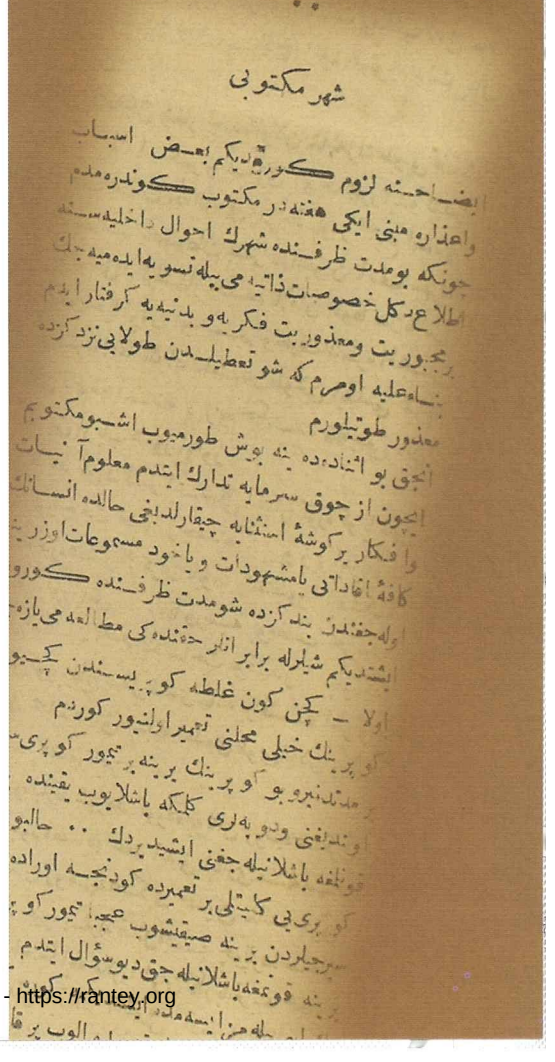
شهر مکتوبی

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

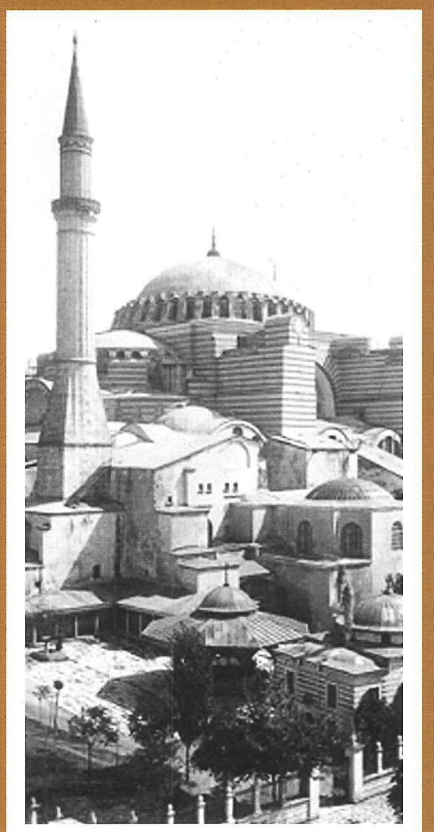

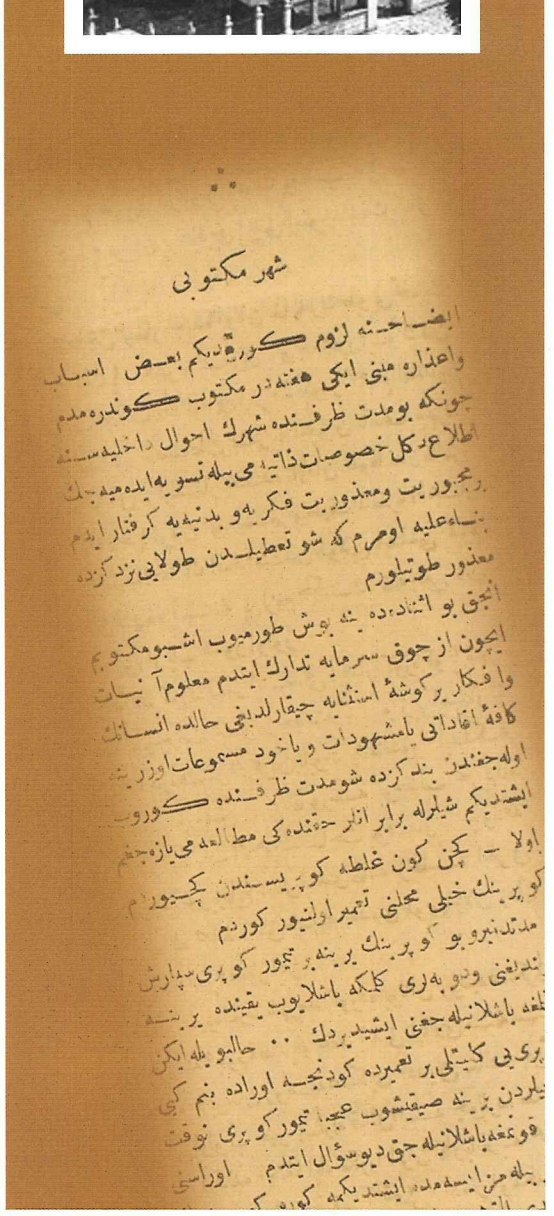

شهر مکتوبی

ایضاحنه لزوم کورمدیکم بعض اسباب
واعذاره مبنی ایکی هفته در مکتوب کوندره مدم
چونکه بومدت ظرفنده شهرك احوال داخلیه سنه
اطلاع دکل خصوصات ذاتیه می یله تسویه ایده میه جك
رمجوریت ومعذوریت فکریه و بدنیه یه کرفتار ایدم
بناءعلیه اومرم که شو تعطیلدن طولایی نزد کزده
معذور طوتیلورم

ایچق بو اثناده ده بنه یوش طورمیوب اشبو مکتوبم
ایچون از چوق سرمایه تدارك ایتدم معلوم آنیات
وافکار پرکوشهٔ استئنایه چیقارلدیغی حالده انسانك
کافهٔ اغاداتی یامشهودات و یاخود مسموعات اوزرینه
اوله جقندن بند کزده شومدت ظرفنده کوروب
ایشتدیکم شیلرله برابر انلر حقنده کی مطالعه می یازه جغم
اولا — کچن کون غلطه کوپریسندن کچیورم
کوپرینك خیلی محلنی تعمیر اولنیور کورندم
مدتدنبروبو کوپرینك یرینه بر تیمور کوپری سپارش
اندیغنی وتوبه ری کلمکه باشلایوب یقینده یرینه
غلطه باشلایله جغنی ایشیدیردك .. حالبوکه ایکی
پری بی کایتلی بر تعمیرده کودنجه اورادہ بنم کبی
یلردن یرینه صیقیشوب عجبا تیمور کوپری نوقت
قومغه باشلایله جق دیوسؤال ایتدم اوراسی
یله من ایسه مده ایشتدیکمه کوره کـ

Ayasofya Camii

Ayasofya Câmi-i şerîfi dâhilinde kubbenin poyraz tarafındaki kemerin ayak taşları ile etrafının badanası kabarmış ve ağarmış olduğu görülmektedir. Bu hâl rutubetten olmak iktiza eder ise de kemerin metaneti cihetiyle üstünden yağmur tesir edemeyeceğinden, olsa olsa o taraftaki pencereler kışın açık kalmasından olup bu da kayyumların adem-i dikkatine mahmul olacağından ve bu kış da şu dikkatsizlik vuku bulur ise ileride sair taraflara dahi sirayet ederek epeyce bir masraf kapısı açacağından, şimdiden icap edenlere cânib-i Evkaf-ı Hümâyûndan tenbîhât-ı lâzime ve ara sıra nezâret-i mahsûsa icra buyurulması iktizâ-yı hâlden görülüyor.

* Şehir Mektubu no: 134[228], Basîret, nr. 2208, 15 Ramazan 1294/11 Eylül 1293, s. 3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

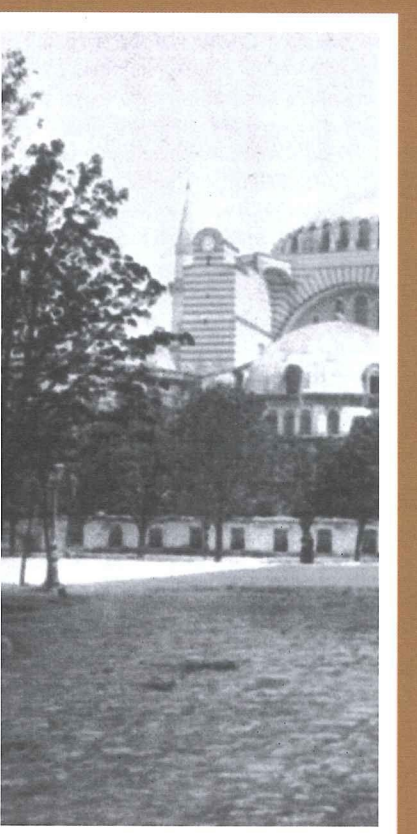

Ağaçları Korumak

Meâsir-i hamiyyetperverânesi enzâr-ı hayırhâhânı, ziyâdâr-ı mefharet eden ulüvv-i himmetin yine âsâr-ı vatanperverîsi cümlesinden olarak Ayasofya Câmi-i şerîfi karşısındaki meydana dahi iki karşılı ağaçlar gars ettirildi. Bu ağaçlar bir zaman muhafaza olunup neşvünema bularak, letafet ve sayeleri günden güne tezayüt etmekte iken bir vakitten beridir sulanmadığı gibi bazılarının mahfazaları dahi düşüp şimdi onlara hayvan bağlıyorlar.

Hayvanlar kabukları kemirip soyuyorlar. Bu sebeple bazıları kurumuş ve kimisi de kurumak üzere olup hâliyle bırakıldığı hâlde kâffesinin fenalaşması tabiî olarak, bu ise caiz olamayarak nezaretleri, daire memurlarına ait vezâiften bulunmuş olmağla lüzûmu derecede iskasıyla muhafazalarına dikkat olunması için iktiza edenlere evâmir-i mahsûsa itası meslek-i terakki-perverâne icabından olduğu için sâniyen çürük meyve ve sebzelerle bazı tenha sokakların muayenesine dikkat olunması için lâzım gelenlere tenbihât icrası rica olunur.

* Şehir Mektubu no: 138[134], Basîret, nr. 1585, 20 Cemaziyülâhır 1292/11 Temmuz 1291, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

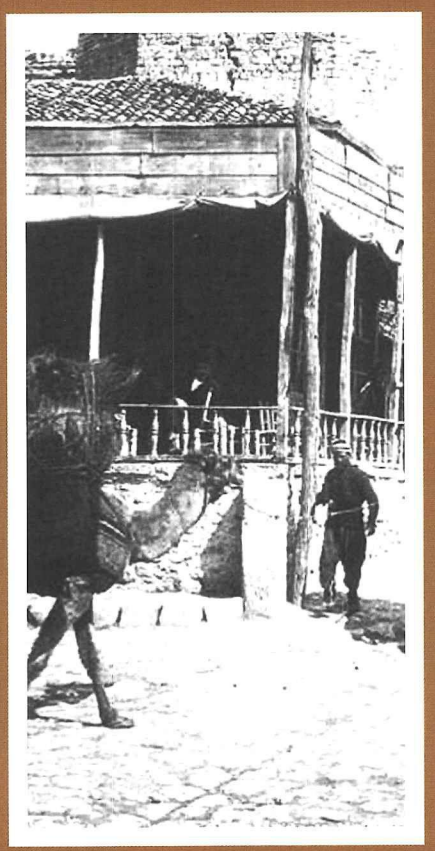

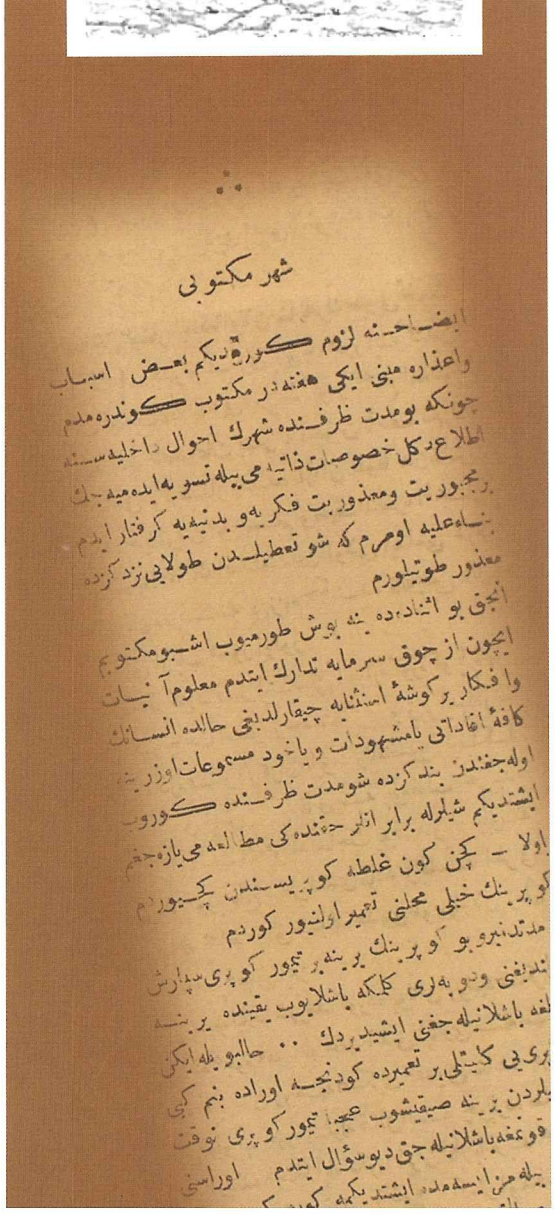

شهر مکتوبی

Bakkallarda Gaz Satmak

Devâir-i belediyyelerin akdem-i vezâifi tesviye-i turuk ve tanzîfât-ı belde ile ahalinin havâyic-i zarûriyyesinden olan me'kûlât ve meşrubata dikkatle, ekli muzır ve alanlarının bey' ve şirâını menederek sıhhat-i umûmiyyenin muhafazasına itina etmektir ve devâir-i belediyyelerin teşkilinden maksad-ı aslî dahi mücerret sıhhat-i umûmiyyenin muhafazası kaziyye-i mu'tenâsından ibarettir.

İstanbul sekenesinin gaz yakmayı itiyat ile istimali tamim olunalıdan beri havâyic-i zarûriyye hükmüne girerek bakkal dükkânlarının kâffesinde satılmakta ve bundan tevellüt eden mazarrat ise tarifi nâ-kabil bir hâlde idüğinden, bu cihetin nazar-ı ehemmiyyete alınmaması kemâl-i teessüfle görülmektedir. Mahalle aralarında ve hususiyle bekâr yatağı olan mahallerde bulunan bakkallardan perakende olarak erzak mubayaa eden akşam müşterilerinin muhacemesinde,
bir müşterinin lambasına yirmi paralık gaz doldurmakta iken peynir talebinde bulunan diğer birine peynir vermek için gazla mülemma olan elini salamura fıçısına sokmakta ve yine bir diğerine tekrar gaz verdikten sonra zeytin isteyen bir adama kezalik gazlı eliyle zeytin sepetinden bir avuç zeytin vermekte, hulâsa bu veçhile dükkânda mevcut olan erzak ve eşyanın kâffesine gaz bulaşmakta ve bu makule erzakın ekli ise sıhhat-i umûmiyyenin ihlâline bâdî olmakta idüği ve bunun çaresi de bakkal dükkânlarında gaz satılması taht-ı memnûiyyete alınarak ayrıca dükkânlarda satılmakta olacağı ve bu da Şehremânet-i celîlesinin akdem-i

* Şehir Mektubu no: 163[162], Basîret, nr. 1751, 9 Safer 1293/22 Şubat 1291, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

vezâifinden bulunduğu ve şimdiye kadar bu bapta defeâtla ihtar ve şikâyet olunduğu hâlde, henüz bir semere görülemediği cihetle husûs-ı mebhûse hakkında emânet-i müşarünileyhânın nazarıdikkatle beraber gaz bulaşıklı erzakı alıp da taaffünden dolayı yiyemeyerek atmağa mecbur olanları, giriftar oldukları zarar ve ziyanda ve atmaya muktedir olamayıp da naçar olarak yemek mecburiyetinde bulunan fukara ve muhtacînin dahi duçar olacakları ilel ve eskamdan vikaye ve muhafazaya müsaraat buyurulacağına ümitvarız.

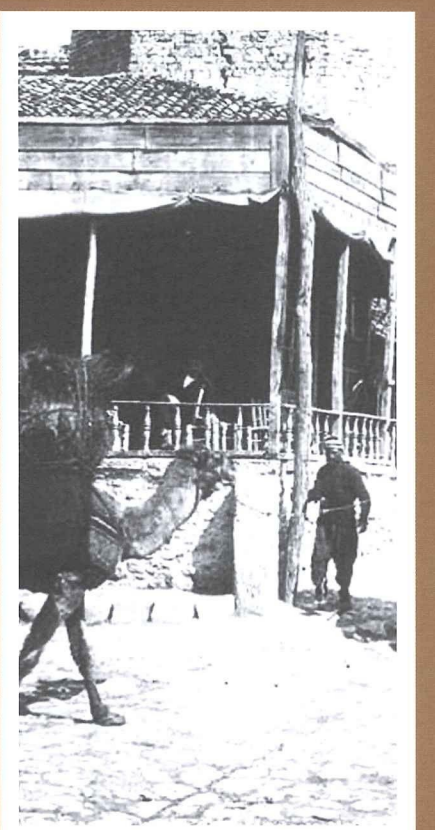

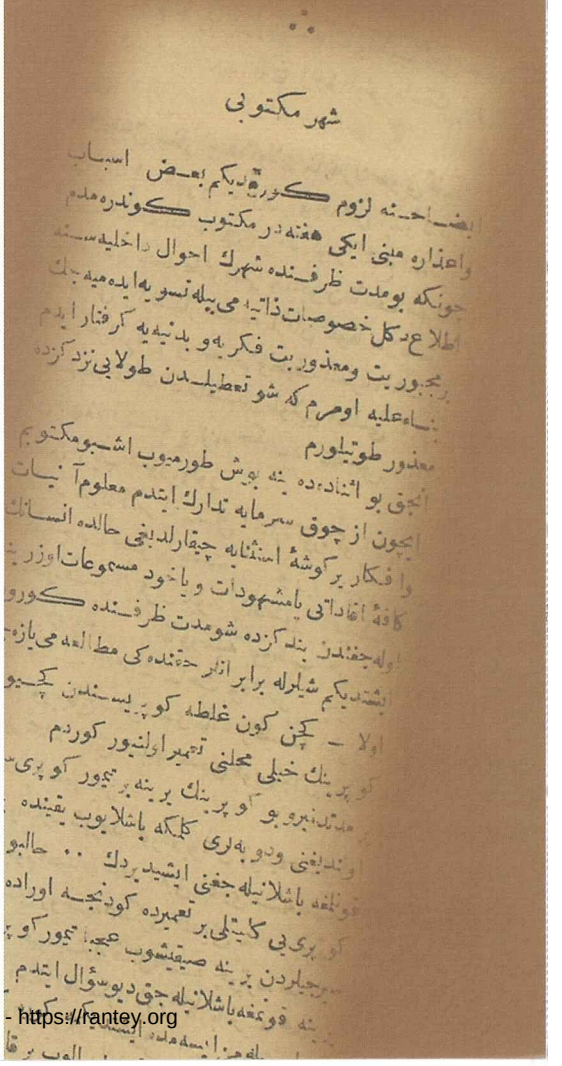
شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 163[162], Basîret, nr. 1751, 9 Safer 1293/22 Şubat 1291, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

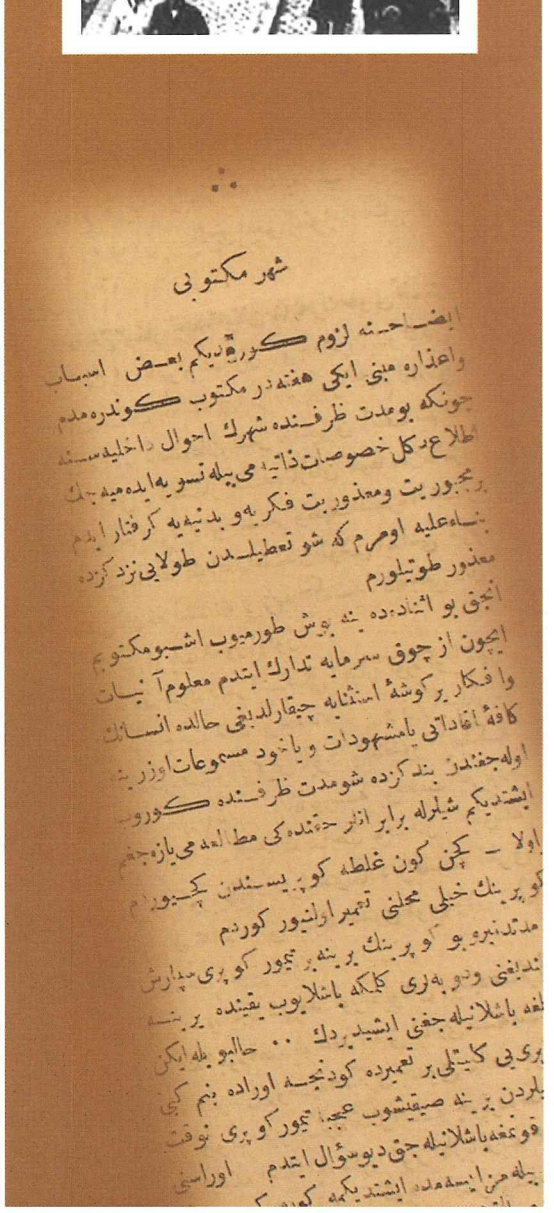

شهر مکتوبی

Kadınlara Mahsus Dolmuşlar

Ahbaptan biri bundan bir hafta evvel Eyüp'te omnibüslerin birine binip arabanın hareketine intizar üzere iken kadınlara mahsus arabada bir kadın bulunup arabanın hareketinden az evvel biletçi, bir kadına araba gitmez diyerek kadını aşağı indirmiş. Müteakiben arabaların ikisi de ve fakat kadın arabası boş olduğu hâlde hareket ederek Ayvansaray'a geldikten sonra, bir kadın yolcu zuhur edip biletçi, bir kadın olmaz diye onu da almamış, az daha ileride bir kadın daha zuhur ederek arabaya binmek istemiş iken o da alınmamış. Balat'a gelince erkeklerin arabası dolup birkaç kişi de öteki arabaya binmişler.

Arabanın biri kadınlara mahsus olduğu hâlde biletçinin şu hareketi yolsuz olarak idarenin buna rızası olmayacağını bildiğimiz için ihtâr-ı keyfiyyete ibtidar ve Edirnekapısı arabalarının ücreti iki kısm-ı müsâvîye taksim edilse, halkça ve idarece husûl-i menfaati mucip olacağı ifadesini tekrar ederiz .

* Şehir Mektubu no: 45[44], Basîret, nr. 1034, 24 Receb 1290/7 Eylül 1289, s. 1.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Belediye Daireleri ve Vergi Maddesi

Belki hatırınızdadır, haniya bendeniz geçen sene gazetenize her hafta bir şehir mektubu gönderir idim. Onlarda dâhilî bazı havadisle ıslaha muhtaç gördüğüm şeyleri yazardım. Bu mektupları hayli vakit yazdım. Galiba yirmi numarayı tecavüz etti.

Muahharen kendi işlerimin tesviyesi için taşraya gittim, onun için şimdiye kadar mektup yazamadım. Reviş-i ifâdeden dahi anlaşılıyor ki benim bunlardan muradım vatan ve milletime bir hizmetten ibaret olduğundan bir müddet onu ifa edemediğimden naşi müteessir olmakta idim. Hele hamt olsun işlerimi tesviye edip birkaç gün evvel yine İstanbul'a geldim. Deruhte ettiğim vazifeye yine başlamak niyetinde bulunduğumdan bunun için bir nokta-i ibtidâiyye gözetir iken, geçen günkü nüshanızda İstanbul'da teşekkül eden devâir-i belediyye riyasetlerinin sûret-i tevcîhini gördüm. Bunu fâtiha-i muvaffakiyyet bilerek îfâ-yı vazîfeye o noktadan başlamayı hayırlı ve münasip addeyledim.

Belediye daireleri her memlekette lâzım ise de bu lüzûm pâyitaht-ı saltanat-ı seniyyece pek siddet peyda etmişti. Çünkü bir idarenin vezâifi tahdit ve tayin olunduğu hâlde tesviye-i mesâlihçe sürat ve hüsn-i cereyân hâsıl olur.Aksi hâlinde, yani bir idareye esasen taallûku olmayan birtakım mesâlih tevdi olunur ise hiçbirisi matlup üzere tesviye olunamaz.

Demek oluyor ki her işin mercii ve her merciin bir vazifesi olur ise, onda hüsn-i netîce hâsıl olur.

Devâir-i belediyye vezâifi herkesin bildiği şeylerden olduğundan burada tarifine lüzûm yoktur.

* Şehir Mektubu no: 1, Basîret, nr. 761, 22 Şaban 1289/13 Teşrinievvel 1288, s. 2-3.

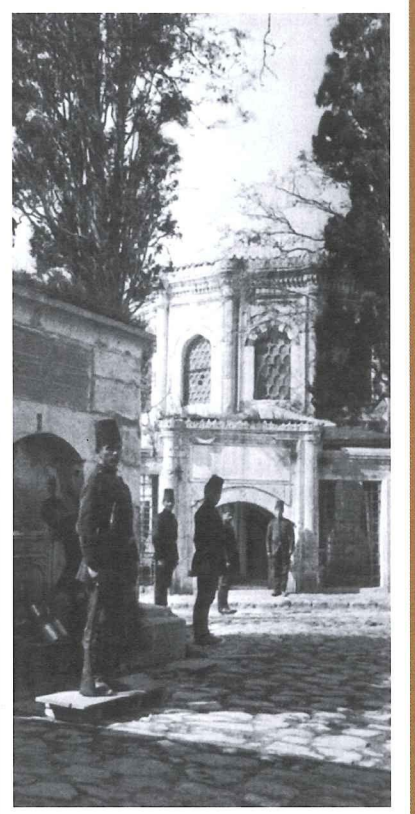

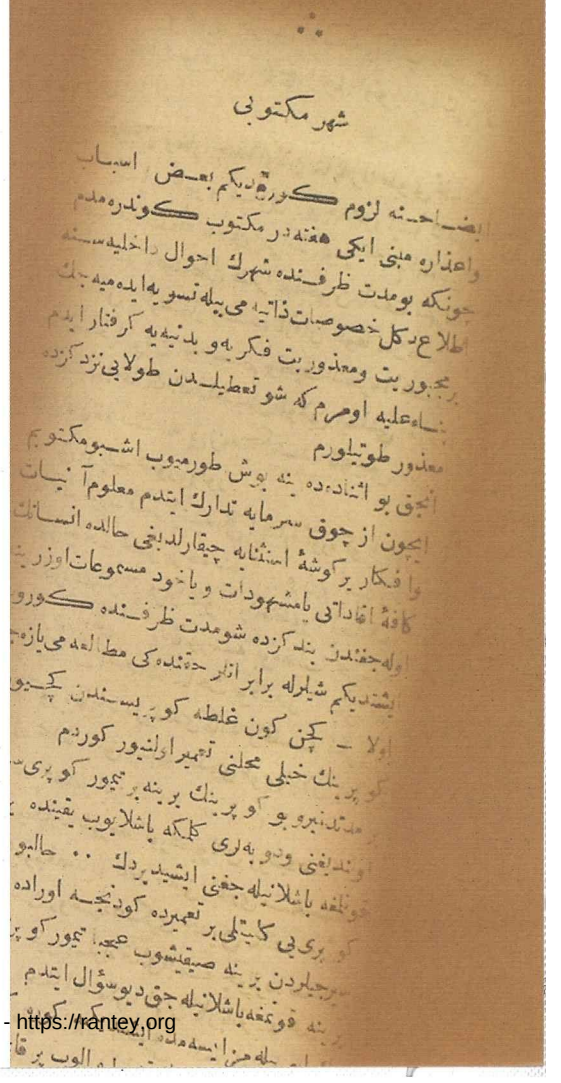
شهر مکتوبی

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

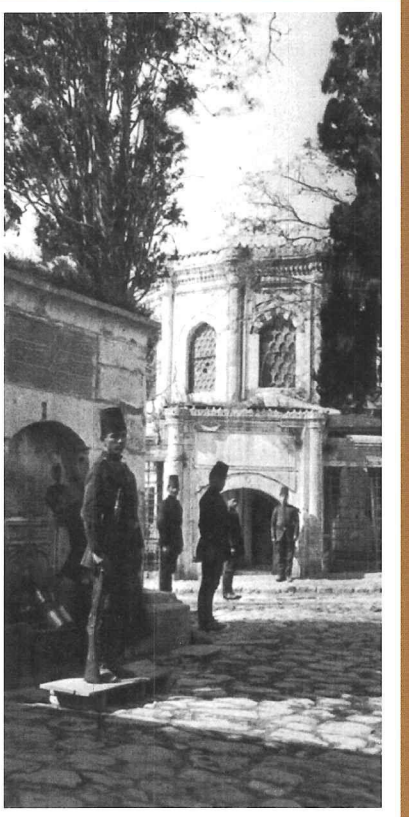

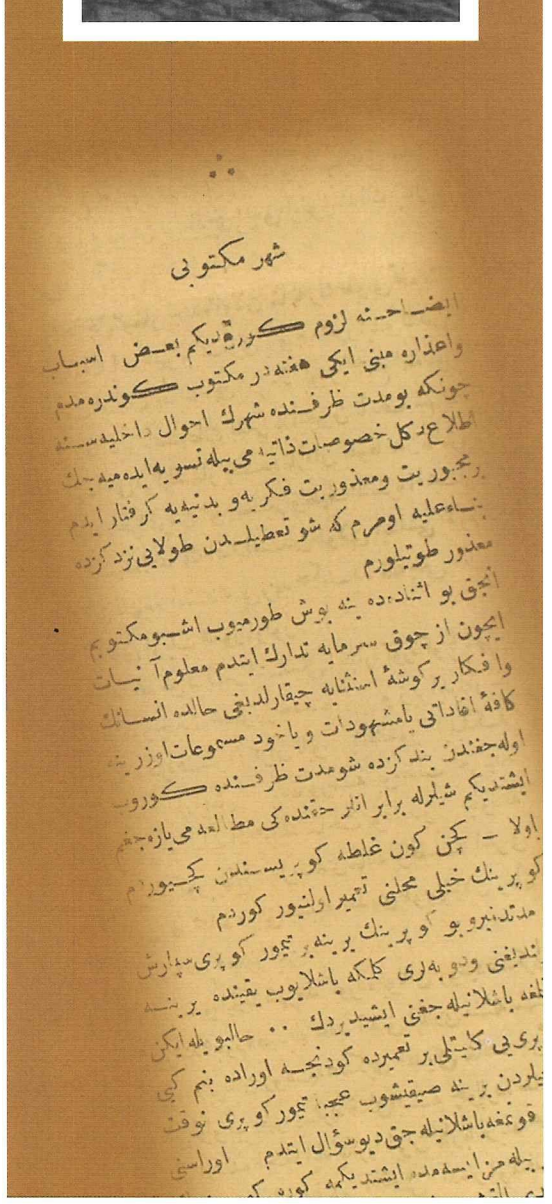

شهر مکتوبی

Ancak görülecek işlerin kendine mahsus bir ehemmiyeti olup, o sebeple her işi diğerinin aynı olamaz, öyle ise ehemmiyeti ziyade olanların sairine takdimi lâzım gelir. Şimdi bundan devâir-i belediyyece en evvel yapılacak şeylerin tayin ve tadadı lâzım geldi.

Bu dairelerden memul ettiğimiz muhassenatın bir mevkufün-aleyhi vardır. O da varidat maddesi olup her dairenin göreceği işler onun derece-i vüs'ati nispetinde olmak zarurîdir. Varidat ise bunların edeceği teşebbüsâtın zuhûr-ı fi'liyyâtı için hazîne-i devlete müracaat demek değildir, başka yolda bir şeydir...

Malûmdur ki belediye daireleri memleketin mamuriyet ve intizamıyla onlara müteferri işlerin tesviyesine memurdur. Demek oluyor ki göreceği işler hasseten bulundukları memleketle ahalisinin umran ve saâdet-i hâlinden ibarettir.

Varidatları birkaç türlü olabilir. Hilâf-ı nizâm hareket edenlerden cezâ-yı nakdî ve hududu dâhilinde bulunan kâffe-i ebniye ashabından nezafete sarf olunmak üzere münasip miktar vergi gibi şeylerdir ki aldıkları paralar yine oraların mamuriyet ve intizamına karşılık tutulur. Bakalım bizim İstanbul ahalisi güya -kıyamete kadar bir hakk-ı istisnâya mazhariyetleri için- imtiyaz fermanı almışlar gibi şimdiye kadar memleketlerinin intizam ve mamuriyeti ve kendilerinin rahatı için buralara asla yanaşmadılar. Vakıa isteyen de yoktu ya!

Beyoğlu'ndaki Altıncı Dairenin tesisi epeyce vakit aldı. İşittiğimize göre Beyoğlu'ndan nezafet için biraz şey alır imiş, lâkin binde biri derecesinde bile değildir. Köprünün beri tarafı bundan da müstesna idi. Hâlbuki hakkaniyet böyle olacak değildir. Çünkü bir kere düşünmeli ki bu dairelerin vazifesi nedir?

* Şehir Mektubu no: 1, Basîret, nr. 761, 22 Şaban 1289/13 Teşrinievvel 1288, s. 2-3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şüphe yok ki memleketimizin imarıdır. Öyle ise bizim rahat ve saadetimize sarf olunacak.

O hâlde ona lâzım olan parayı da iktidarımıza göre biz vermeliyiz. Zira devletçe himmet bir dereceye kadardır; onun ilerisi ahalinin vazifesidir. Herşeyi hükûmet yapmaz ve yapamaz. Ahali de kendi vazifesinde kusur etmemelidir. İşte böyle elbirliğiyle tutulur ise iş de çabuk yürür. Aradığımız memuriyet ve hüsn-i intizâm süratle hâsıl olur. "Bize düşen vazife nedir?" der iseniz, biz de saâdet-i hâlimizi deruhte eden bu dairelere muavenet etmeliyiz. Ne gibi? Ne gibi olacak, kâffe-i icraâtta muavenet ederek aradığımız neticenin bir gün evvel husulü için biraz da kîse-i hamiyyete müracaat olunmalıdır. Çünkü muvaffakiyet buna tevakkuf ediyor. O da şöyle olur:

Her dairenin hududu dâhilinde bulunan ahali, derece-i kudret ve servetine göre hükûmete her sene birer miktar vergi vermeli. O paralar dairenin masarifinden başka sokaklarımızın yani memleketimizin mamuriyet ve intizamına sarf edilmeli. Kış günleri boğazımıza kadar çıkan çamurları defedip, güzel ve vâsi yollar yaptırmalı. Yapılmazsa, "Bizim yollarımızı, sokaklarımızı yapın!" demeli.

O hâlde ona lâzım olan parayı da iktidarımıza göre biz vermeliyiz. Zira devletçe himmet bir dereceye kadardır; onun ilerisi ahalinin vazifesidir. Herşeyi hükûmet yapmaz ve yapamaz. Ahali de kendi vazifesinde kusur etmemelidir. İşte böyle elbirliğiyle tutulur ise iş de çabuk yürür. Aradığımız memuriyet ve hüsn-i intizâm süratle hâsıl olur. "Bize düşen vazife nedir?" der iseniz, biz de saâdet-i hâlimizi deruhte eden bu dairelere muavenet etmeliyiz. Ne gibi? Ne gibi olacak, kâffe-i icraâtta muavenet ederek aradığımız neticenin bir gün evvel husulü için biraz da kîse-i hamiyyete müracaat olunmalıdır.

* Şehir Mektubu no: 1, Basîret, nr. 761, 22 Şaban 1289/13 Teşrinievvel 1288, s. 2-3.

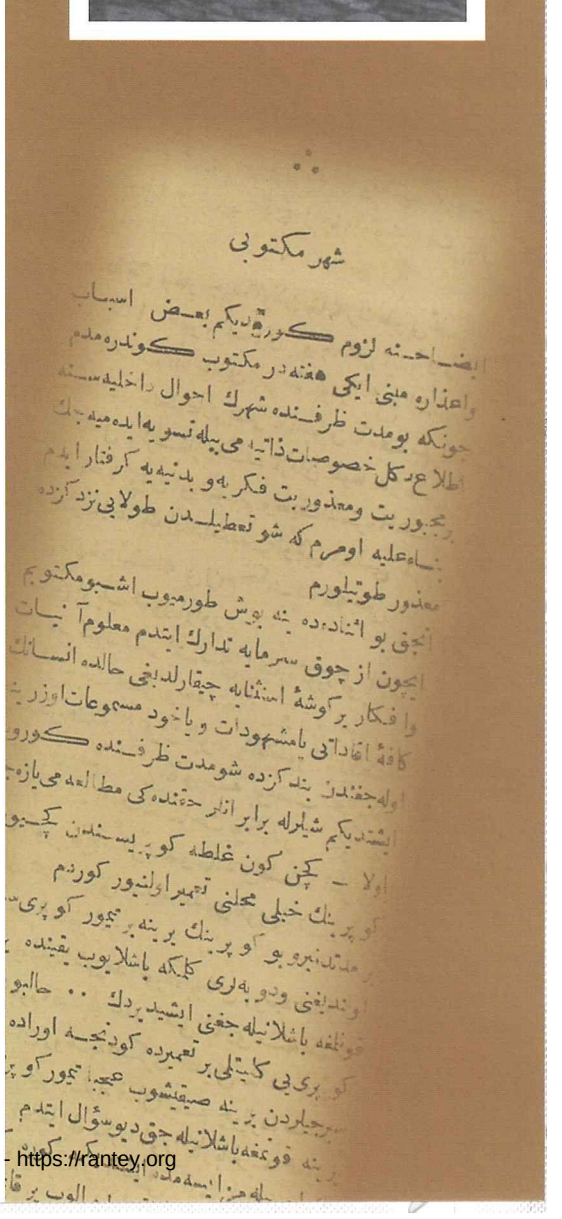

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

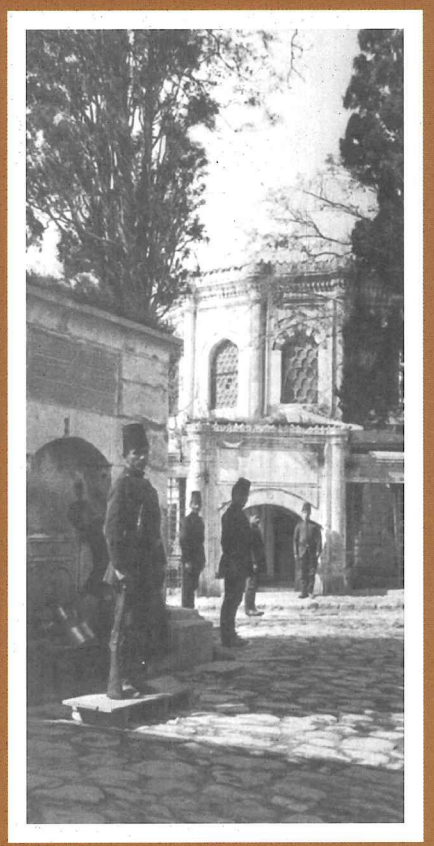

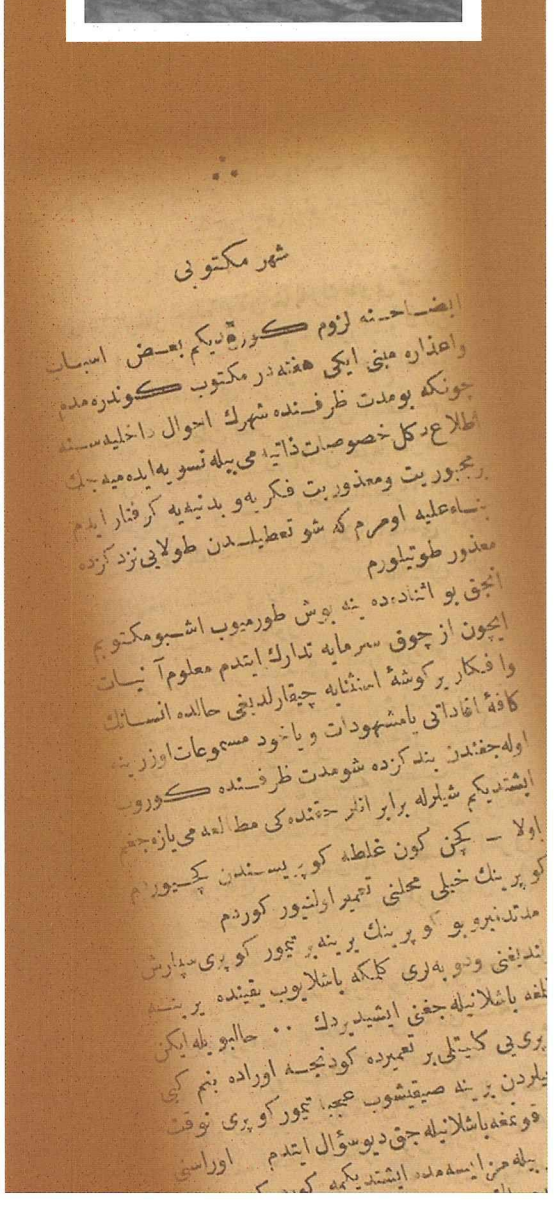
شهر مکتوبی

Çünkü muvaffakiyet buna tevakkuf ediyor. O da şöyle olur:

Her dairenin hududu dâhilinde bulunan ahali, derece-i kudret ve servetine göre hükûmete her sene birer miktar vergi vermeli. O paralar dairenin masarifinden başka sokaklarımızın yani memleketimizin mamuriyet ve intizamına sarf edilmeli. Kış günleri boğazımıza kadar çıkan çamurları defedip, güzel ve vâsi yollar yaptırmalı. Yapılmazsa, "Bizim yollarımızı, sokaklarımızı yapın!" demeli.

Yoksa bir para vermeyip de devletin sair mühimmât-ı umûruna sarf olunmak üzere taşra ahalisinden toplamakta olduğu paralar ile kaldırımlarımızı yaptırın ve evimizin süprüntüsünü kaldırın zahmet çekiyoruz dememeli, öyle haksızlık etmemeli. Zira yapılacak yollar kimin, bizim; kim rahat edecek, yine biz. Hulâsa hep biz... Ey mademki kâr ve zararı bize aittir, yaptırılması dahi bizim vazifemizdir. Bu da herkesin eline birer kazma kürek alıp da çalışması demek olmayıp, tanzimi için para vermektir.

İnsaf edelim, hükûmet bizim "vekilharcımız" değildir. Öyle olsa masrafını bizim vermekliğimiz lâzım gelir. Bedava uğraşılmaz. Burası böyle iken yine birçok paralar ve himmetler sarf olunuyor, biz hiç vazife edinmiyoruz. Yabancı gibi karşıdan seyre bakıyoruz. Ne demek! Bu memleketin ahalisi biz değil miyiz, yapılan şeyler bizim için yapılmıyor mu?

Bir kere düşünelim ki taşra ahalisi her sene vergisini veriyor, askerini veriyor, velhâsıl bir farkımız bir imtiyazımız nedir? Hiç! Biz de onlar gibi adamız, biz de ahalideniz.

* Şehir Mektubu no: 1, Basîret, nr. 761, 22 Şaban 1289/13 Teşrinievvel 1288, s. 2-3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

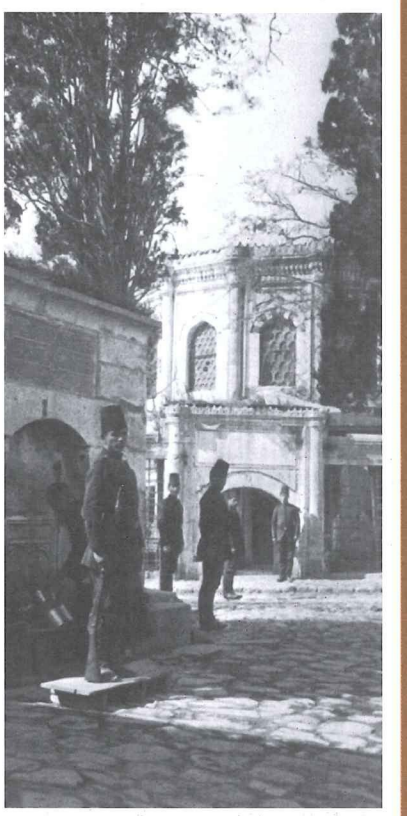

Onlar vazifesini tamamen ifa ediyorlar, biz kusur ediyoruz. Onlar bâlâda söylediğimiz vazifeleri icradan başka her sene yollarını dahi yapıyorlar. Vakti olanlar bedel tutup gönderiyor, olmayanlar bedenen çalışıyor...

Biz hiçbirisine yanaşmıyoruz. Herşeyi hükûmetten bekliyoruz. Yollarımızı hükûmet yapsın, sularımızı hükûmet getirsin, sokaklarımızı hükûmet temizletsin, mekteplerimizi hükûmet yaptırsın, çocuklarımızı hükûmet okutsun, sanatlarımızı hükûmet ıslah etsin, ticaretimizi hükûmet tevsi etsin, ilerletsin velhâsıl herşeyi hükûmet yapsın etsin... Ey, biz ne yapalım!... Yalnız ağzımızı açıp da seyre mi bakalım. Para vermeyiz, kendimiz yapmayız, vazifemizi bilmeyiz, bilsek düşünmeyiz. Ey, biz niçin yaratılmışız, yalnız seyre bakmak için mi?... Yoksa vücudumuz âleme bâis-i saâdet midir? Bunu adama hiçbir hükûmet yapmaz...

Avrupalılar neler yapıyor, memleketlerinin mamuriyet ve intizamı için ne kadar vergiler veriyor. Biz şu kadar biliriz ki Viyana ahalisi dâire-i belediyye için varidatın yüzde otuzunu belki kırkını veriyor. Velhâsıl böyle iş yürümez. Biraz insaf etmeli.

Vazife her ne ise ifasında kusur etmemeli ve bu dairelere her birerlerimiz iktidarımıza göre münasip vergiler verip hükûmet-i seniyyenin teşebbüsâtını teshil etmeli ve bunun için hükûmetin talebine bile hacet bırakmamalı. Her daire dâhilinde bulunanlar tarîk-i umrân-ı terakkide emsaliyle yarış etmelidir.

Hatime:

Şimdilik bu kadar yazabildim. İnşallah gelecek hafta da vergi hakkında bazı tafsilât veririm.

* Şehir Mektubu no: 1, Basîret, nr. 761, 22 Şaban 1289/13 Teşrinievvel 1288, s. 2-3.

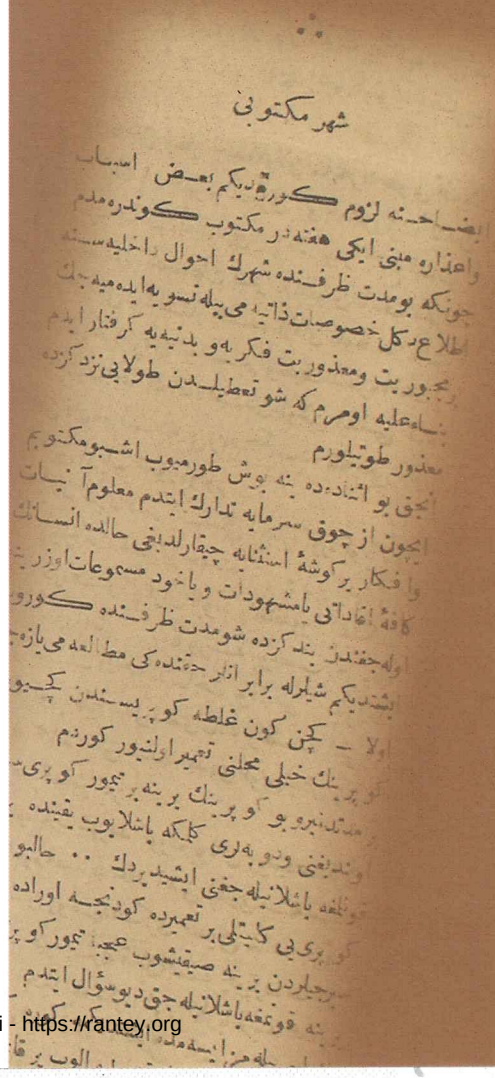
شهر مکتوبی

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

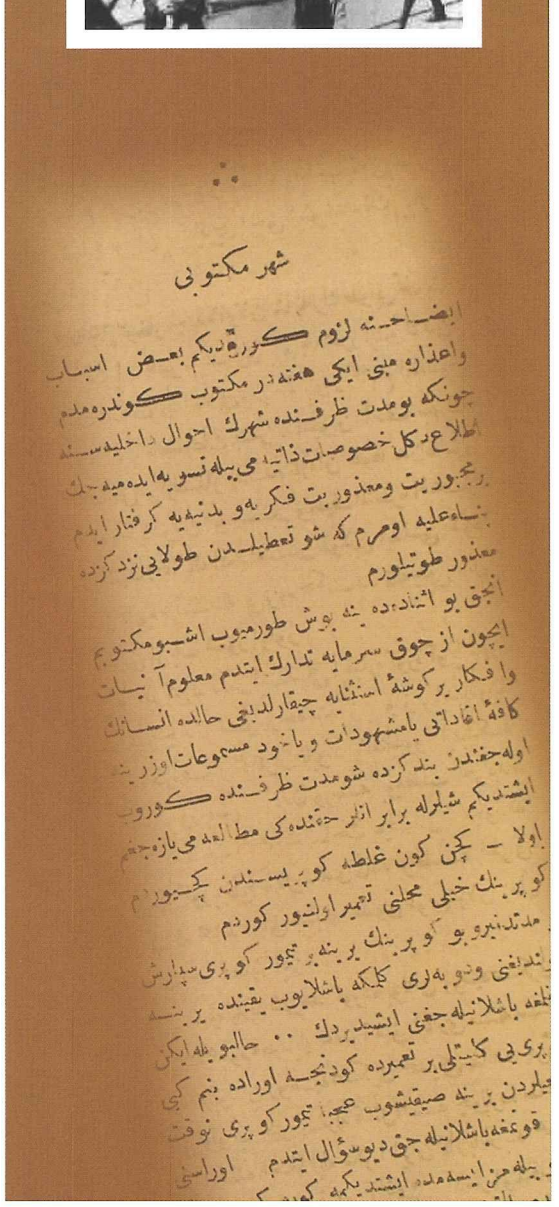

شهر مکتوبی

Bayram Adabına Riayet

Diyânet-i İslâmiyye, hüsn-i ahlâkı cami ve amir olduğundan mehâsin-i ahlâk ile muttasıf olanlar için dünya ve ahirette husulü zarurî olan muvaffakıyât, aksi hâlinde hüsrana mübeddel olur. Aklı başında olan bir adam ise saâdet-i dâreyni hüsrana değişmez.

Vezâif-i dîniyyeyi hüsn-i îfâ ile beraber âdâb-ı insâniyyeyi rehnümâ-yı selâmet tutan ebnâ-yı vatan için, bu dakikaya riayetten bir an infikâki tecviz etmemeleri ricası cümle-i vezâifinden olduğu için gerçi sözümüz umumî ise de bu kere hulûliyle teşerrüf olunacak îd-i saîd-i adhâ münasebetiyle kelâmda bir nevi hususiyet vardır.

Her vakit, hususiyle bu misillü eyyâm-ı mübârekede âdâb-ı İslâmiyyeye riayet lâzımdır.

Akraba ve taallûkat ve ahbap ile muayede ile beraber şu mübarek ve mesut eyyamda hilâf-ı İslâmiyyet ve insaniyet birtakım gayrimeşru ef'âlde bulunmamalı ve şeref ve meziyetini bilmeyerek yahut suiistimal ederek mücer¬ret bervech-i meşrûh mülâkat ve muayede ile teşyîd-i râbıta-i uhuvvete mebni ta'tîl-i işgal edilen şu dört günde tamam işimiz yoktur.

İzahına lüzum görmediğimiz birtakım münasebetsiz hâllerde bulunmak, İslâmiyete insaniyete asla yakışmaz.

Şehir Mektubu no: 113[109], Basîret, nr. 1426, 7 Zilhicce 1291/3 Kânunusani 1290, s. 1-2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Beyazıt Gezintileri

بصیرت

Çarşamba günü başladı. Birçok harem arabası olup bunların arasında ördek kuyruğu moda sakallar da olup tramvay teferruatından çifte ve tek kupalarla volta ediyorlardı.

Ahlâk ve âdâb-ı umûmiyyenin muhafazası için Babıâli'nin bu bapta ittihaz buyurduğu karar, hakikaten şâyân-ı şükr ve mahmidet bir güzel tedbir olup, ancak ahalimizden bazı kimselerin bu kaide hilâfına birtakım harekât-ı gayr-ı lâyıkada ısrarları nihayet derecededir. Diyelim ki kadınlar kendi itikatlarınca burayı bir nüzhetgâh bilsinler de çıksınlar. Ya ağıl kazığı gibi etrafında dikilip salyasını akıtan o medeniyet mukallidi beylerle ... tas kebabı zamparalarına ne demeli?

Eğer Firenklere taklit ise onları da görüyoruz. Öyle kaş göz arsızlığı etmiyorlar. Herkes kendi âleminde ırz ve edeple tenezzüh ediyorlar.

Teessüf olunur ki cemiyetimiz efradından kendini bilmez bazı gençlerimiz, şer'an ve aklen ve her millet nazarında mezmum olan böyle birtakım etvâr-ı bâride ve harekât-ı gayr-ı lâyıkada bulunarak, âleme karşı kendilerini terzil ve bilumum erbâb-ı hamiyyet ve gayreti dağdâr-ı teessür ediyorlar. Allah ıslah eyleye!

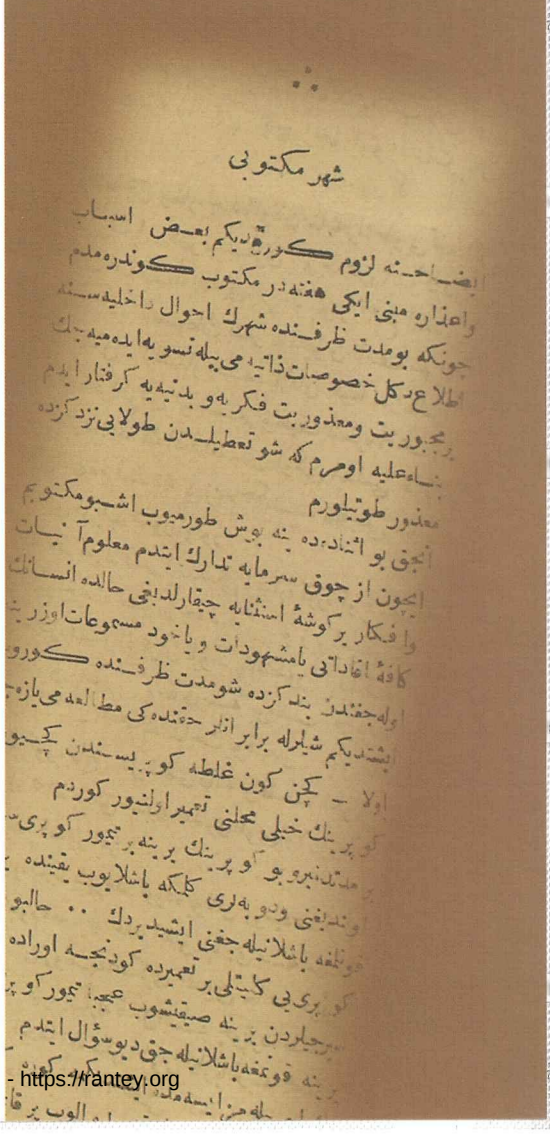
شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 53[51], Basîret, nr. 1076, 17 Ramazan 1290/26 Teşrinievvel 1289, s. 1-2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

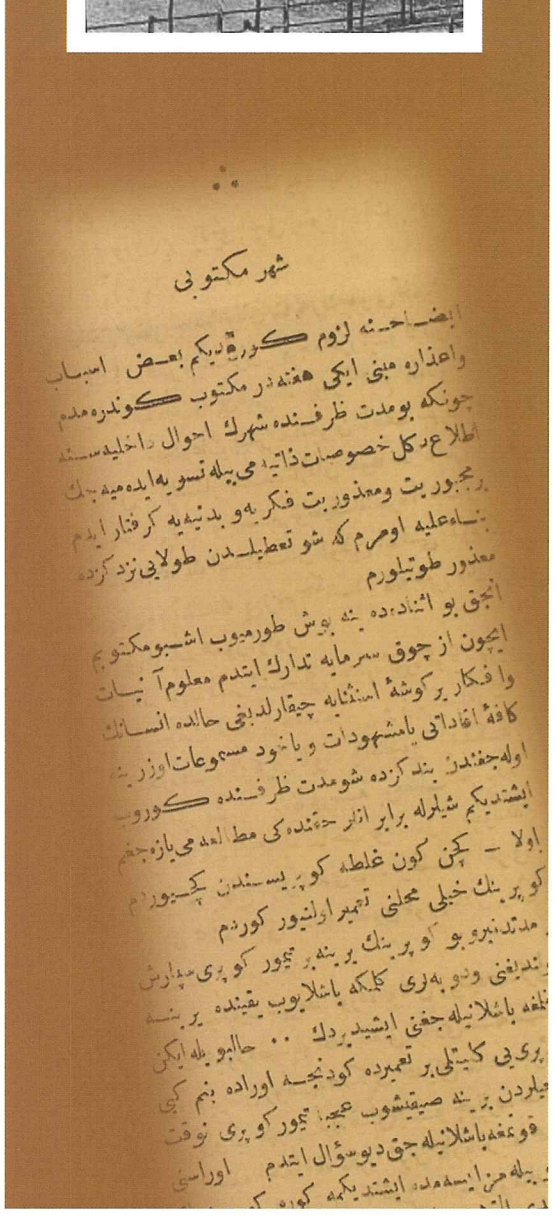

شهر مکتوبی

Beyazıt ve Şehzadebaşı Gezintileri

Şehr-i şerîf-i ramazanın hulûlü ve hamt olsun havaların itidali cihetiyle herkesin kemâl-i sıhhat ve afiyetle, istedikleri mahallerde geceli gündüzlü seyir ve hareket etmekte oldukları ve hatta geçen senelerde olup âdeta bir âdet-i belde hükmüne girmiş olan o mahut Sultan Beyazıt ve Şehzadebaşı gezintileri bu sene görülmeyip, bilmem geçen nüshalarınızın birisinde yazmış olduğunuz i'lân-ı resmî semeresi midir, yoksa ahalimizin gittikçe maarif ciheti terakki etmeğe yüz tutup iktisap eyledikleri terbiye ve medeniyetlerinden midir nasıldır, buralarını lâyıkıyla bilemiyor isem de zann-ı âcizâneme göre, geçen senelerde olduğu gibi Sultan Beyazıt Meydanı'nda ale'd-devâm devreden harem arabaları yanında, koyun ağılları etrafına çevirdikleri kazıklar gibi öyle adamların dikilmedikleri ve mezkûr arabaların dahi at cambazlarının oynattıkları atlar gibi mütemadiyen devretmemekte olduklarını hakikaten insan gördükçe memnun oluyor.

Vakıa memaliğimiz, Avrupa memaliği gibi serbest ve ahalisi ise bazı devletlerin ahalisinden daha ziyade mazhar odukları hürriyet ve serbesiyetleri cihetiyle, acaba bu gezintilerden ne zarar var?... Mademki herkes hürdür istediği gibi gezer ve eğlenir, diye bize bir sual zuhur etse, biz buna ne cevap verelim? Bu bapta diyebiliriz ki hakikaten memleketimizde bulunan zükûr ve inâsın hürriyet ve serbesiyetine hiçbir şey diyemeyiz.

Fakat şu kadar var ki bizim sokaklarımız henüz lâyıkıyla tevsi olunmamış olduğundan hâlbuki sokak denilen yerde alelumum herkesin bir hakkı bulunduğundan, meselâ bir adam yarım saatte gidebileceği muktezi bir mahalle

Şehir Mektubu no: 39, Basîret, nr. 524, 5 Ramazan 1288/5 Teşrinisani 1287, s. 2-3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

o kalabalık ve izdihamı geçeyim diyerek bir buçuk saatte gider ise işte ol vakit hem âdet-i beldeye ve hem de kanûn-ı adâlete külliyen mugayir olacağından dolayı, mazarrat-ı umûmiyyenin hâsıl olacağı bedîdâr bulunmağla, her hâlde adem-i vücûdunda teshîlât-ı âmme olmağla, böyle faydasız ve yolsuz izdihamın olmaması elbette daha hayırlıdır zannederim.

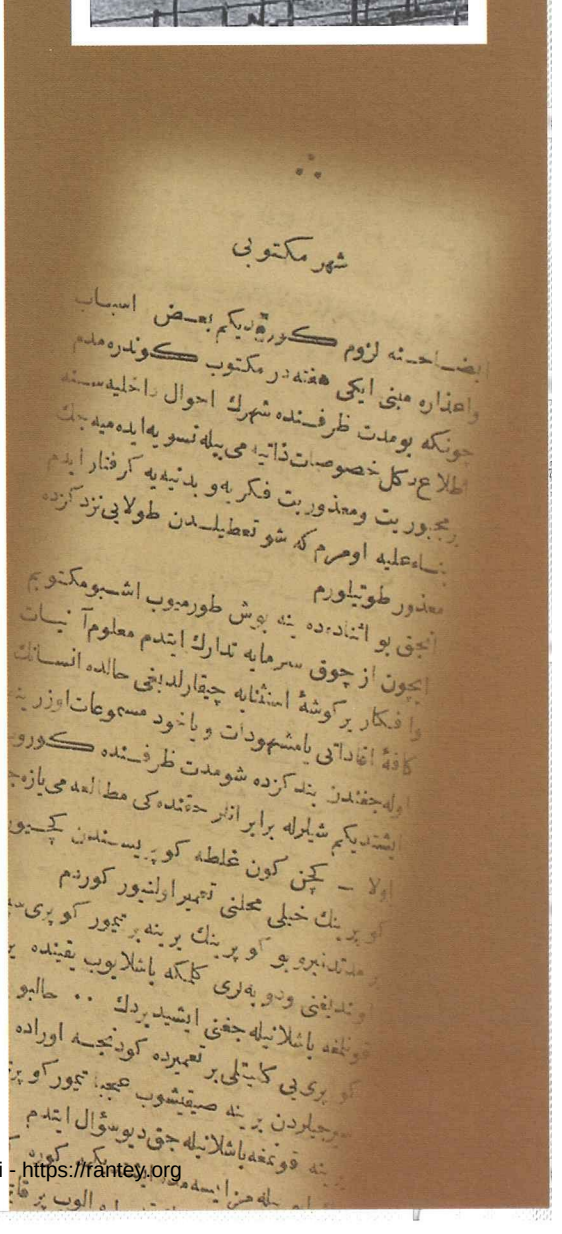

شهر مکتوبی

Şehir Mektubu no: 39, Basîret, nr. 524, 5 Ramazan 1288/5 Teşrinisani 1287, s. 2-3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

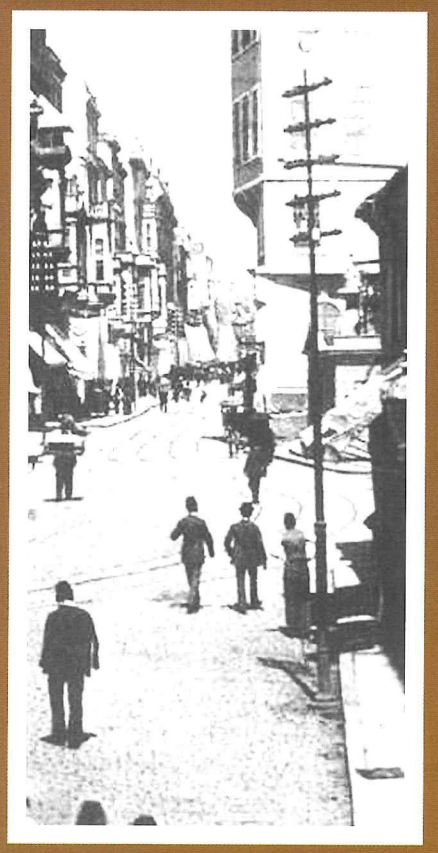

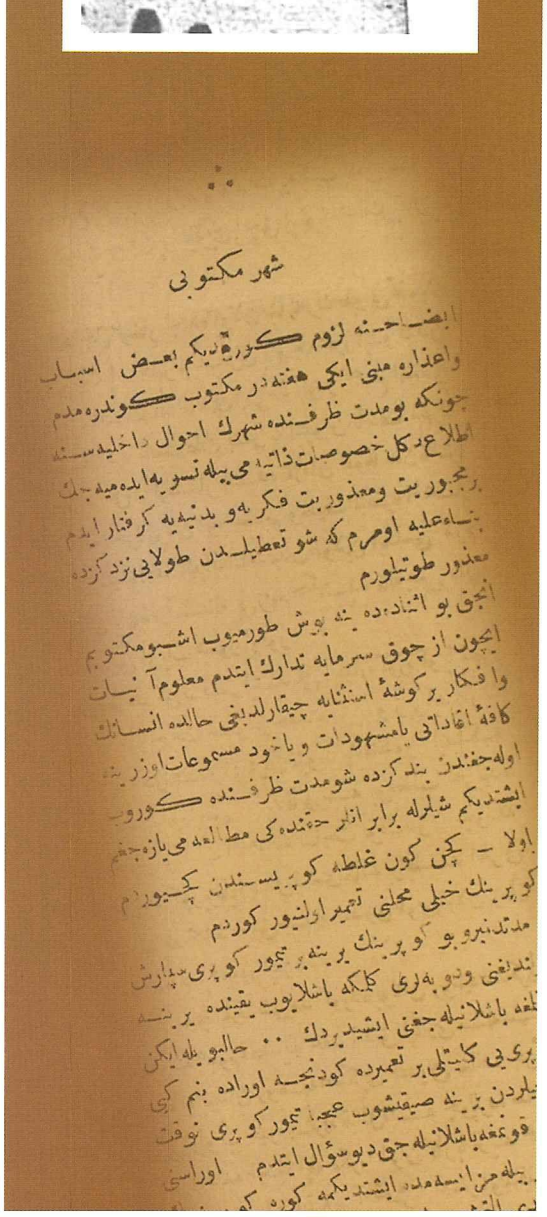

شهر مکتوبی

Beyoğlu Gezintileri

Geçenki nüshalarınızın birinde, "muharrir" imzasıyla Beyoğlu'nda piyasa eden arabaların rezaleti hakkındaki bendi mütalâa ettim. Sonradan İbret gazetesi de bunu tasdik ile beraber "Kabahatin hepsi zabıtada değil o kadınların ...lerindedir!" diyor. Bu sıfırlardan [noktalardan] murat o kadınların erkekleri olacak. İbret'in bu sözünü ben de tasdik ederim.

Vakıa bu vazife bütün bütün hükûmetin değildir. Cihet-i külliyyesi familya sahiplerine aittir. Bunda hükûmetçe olunacak muamele, işin önünü alıp da âdâb-ı umûmiyyenin muhafazasından, o da o kabâyih-i hâlâtın saire sirayetini men'den ibaret kalır. O hâlde muâmelât-ı vâkıa ki -âdâb-ı umûmiyyece sû-i te'sîr ve mazarratından naşi mazhar-ı la'n ve nefrîndir- o kadınların erkeklerine raci olacağı tabiî ve çünkü mahâsin-i ahlâkın hilâfına bir gidiş olup yetmiş iki buçuk milletin menfur ve makdûhu olduğundan bir kere onu mülâhaza edip de işi zabıtaya düşürmemeleri iktizâ-yı akl ve hamiyetten idüği bedihîdir.

Burası her ne kadar böyle ise de derece-i sâniyyede iş yine hükûmetin himmetine kalır. Çünkü bilfarz o kadınların ...leri buralarını ya düşünmez veyahut düşünür de kendince "medeniyet" manasına kullanılan o makule kabâyih-i hâlâtı havsala-i hamiyyetine sığdırır da haspalarını eğlenişten alıkoymaz ise o vakit ne yapılabilir? Hükûmet de vazife edinmeyecek mi?

"Varsın ...leri mi düşünsün!" diyecek. Hayır bunu bir vakit demez. Çünkü en ehmmiyetli bir vazifesini ifa etmemiş olur. Onu menedecek ve etmek de hem hakkı ve hem de vazifesidir...

* Şehir Mektubu no: 12[13], Basîret, nr. 836, 24 Zilkade 1289/12 Kânunusani 1288, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Geçenlerde ramazan ve daha evvelleri Beyazıt gezintileri biraz menolundu, ne fenalık zuhur etti! Zannederiz ki şimdi de Beyazıt'ta gezmiş olsalar yine menolunur. O memnuiyet, berisi İstanbul bu müsait, orası Beyoğlu olduğundan değil, mahza vukuatın şenaatindendir. Bu her yerde birdir. Onun için Beyoğlu zabıtası işi onların ...lerine bırakmayıp lütfen bunların hakkında tedâbîr-i lâzimeye teşebbüs etse, vezâif-i mahsûsasının bu cihetini de tamamiyle gözetmiş ve icrasıyla beraber ebnâ-yı vatan hakkında meâsir-i hamiyyetini ibraz ederek bu seseple lisân-ı hamiyyet ve insaniyetten bihakkın mazhar-ı şükrâniyyet olmuş olur.

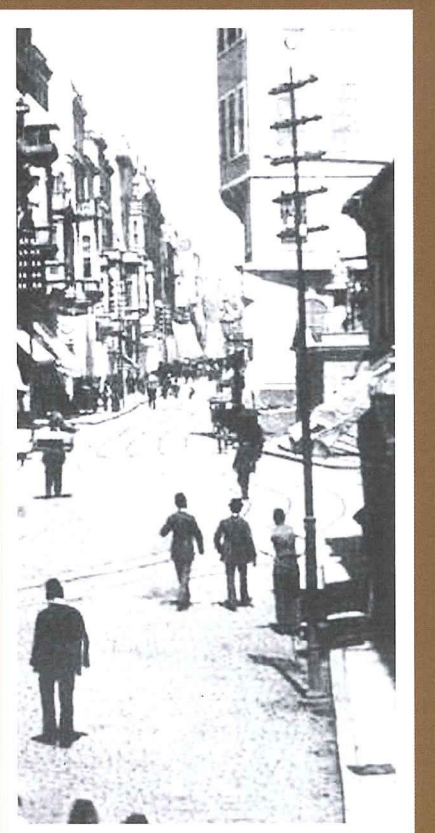

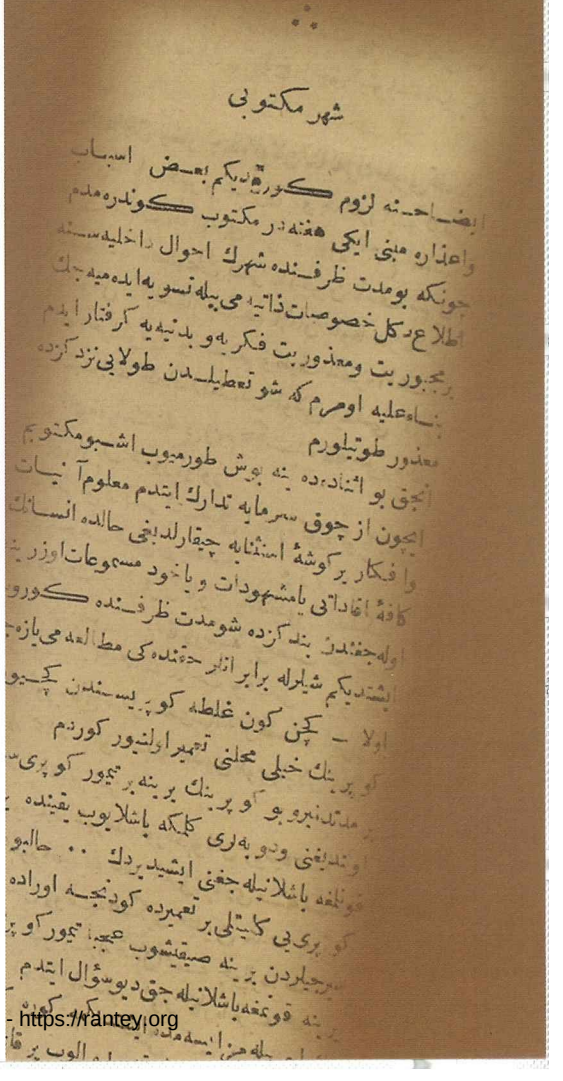

* Şehir Mektubu no: 12[13], Basîret, nr. 836, 24 Zilkade 1289/12 Kânunusani 1288, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://kantey.org

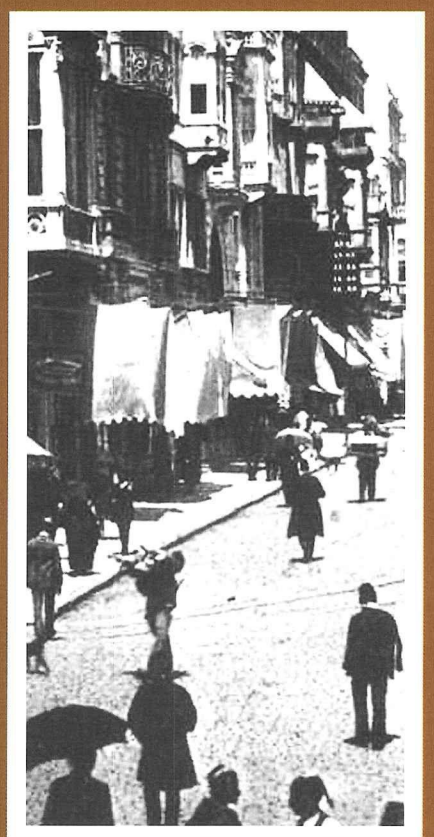

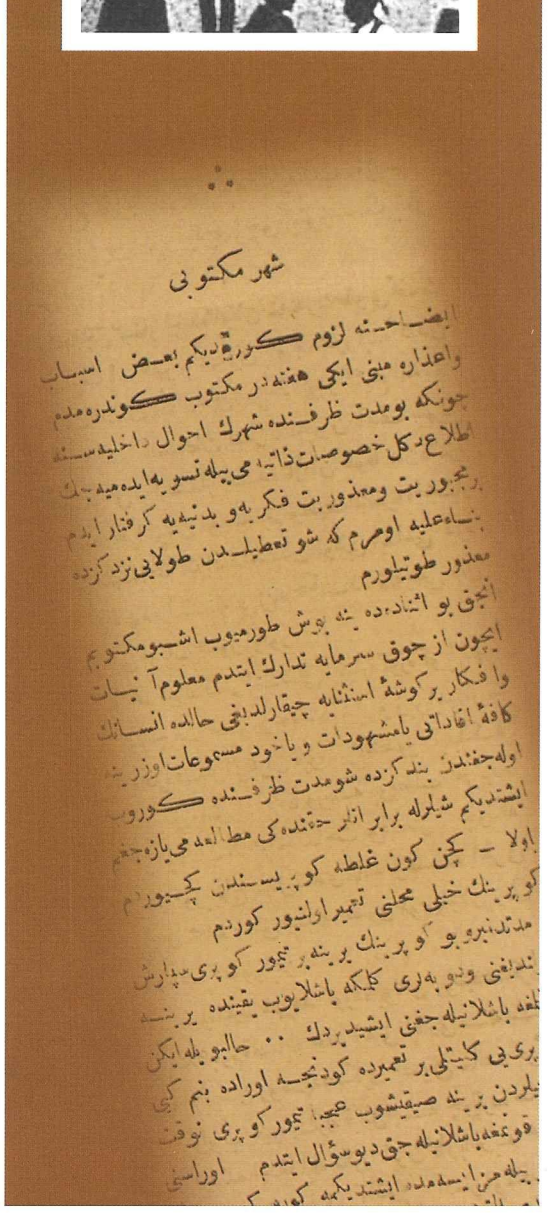

شهر مکتوبی

Beyoğlu Gezintileri

Maşallah epey tesir etti!... Hani ya Beyoğlu'ndaki araba rezaletini yazmıştık. İbret'le Rûznâme de tasdik ettiler. Ertesi hafta sözümüzün tesirini anlamak üzere mahsus Beyoğlu'na gittim.

Sanki biz aksini tavsiye etmişiz. Evvel bir sıra ise o hafta arabalar iki sıra olmuş. Sigaralar, işaretler Türkçesi rezaletler evvelinden birkaç kat ziyade...

Ey, artık bunun üzerine ne demeli? Teessüfle hayretten başka elden ne gelir? Teessüf ederiz ki iyi bir şeye uzanıp tahsiline sa'y etmiyoruz da dâmen-i umûm-ı hamiyyetimizi lekeleyen ne kadar şenâyi-i hâlât var ise koşuyoruz. Yetişemez isek arkasından fesimizi atıyoruz. Sair milletlere karşı rezil oluyoruz...

Beyoğlu'nda Frenk, Rum, Ermeni, Yahudi kadınları da geziyor. Öyle maymun gibi ağız burun, kaş göz işareti ediyorlar mı? Bir kere görülmüş mü? Bu ne hamiyetsizliktir ki hiçbir milletin kabul etmediği birtakım rezâili bizim kadınlarımız irtikâp ediyor! Bu sebeple hey'et-i umûmiyye-i İslâmiyyeye bir şeyn-i azîm terettüp ediyor.

Reviş-i hâle bakılır ise o hâlâtı havsala-i hamiyyetlerine sığdırmışlar, menetmiyorlar. Lâkin mazarratı umuma şamil oluyor. Âdâb-ı ahlâk-ı umûmiyye fesada yol alıyor, bu ise pek muzırdır. Âdâb-ı ahlâk-ı umûmiyyenin muhafazası ise hükûmetten başka kime ait olur ki ona arz-ı hâl edelim!

Şunu pekâlâ biliriz ki bu makule müfsid-i ahlâk ve mazarratı umuma şamil olan hâlâtın devamı, hükûmet-i seniyyenin efkâr-ı adilânesine külliyen mugayirdir. Çünkü bu hâller ne şer-i şerîfe ne de kanuna tevafuk eder... Mazarratı her bir âkıl-i hamiyyetkârın müsellemidir.

* Şehir Mektubu no: 14[15], Basîret, nr. 848, 9 Zilhicce 1289/16 Kânunusani 1288, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kaviyyen biliriz ve deriz ki umuma şümulü müsellem olan mefâsidin vukuuna elyevm makam-ı âlî-i sadâretle, merkez-i celîl-i füyûzâtımız olan mesned-i muallâ-yı meşîhat-ı İslâmiyyeye şeref-endâz-ı iclâl olan zât-ı fetânet ve fazîlet-simâtların, böyle şer-i şerîfe ve binaenaleyh efkâr-ı merâhim-disâr-ı hazret-i pâdişâhîye münâfî olan hâlâtın vukuunu hiçbir veçhile bir vakit tecviz buyurmazlar. Binaenaleyh önü alınması için zabıtaya evâmir-i lâzime itası zımnında nazarıdikkat ve merhametlerini davet eder ve zuhûr-ı âsârına intizar eyleriz!

Medeniyetin manası "rezalet" demek ise biz o medeniyeti istemeyiz. Bu günlerde çaresine bakılmaz ise kim bilir bayram münasebetiyle dört gün daha neler görülür. Tenezzühün yolu vardır. Herkes edep dâhilinde gezip eğlenmelidir

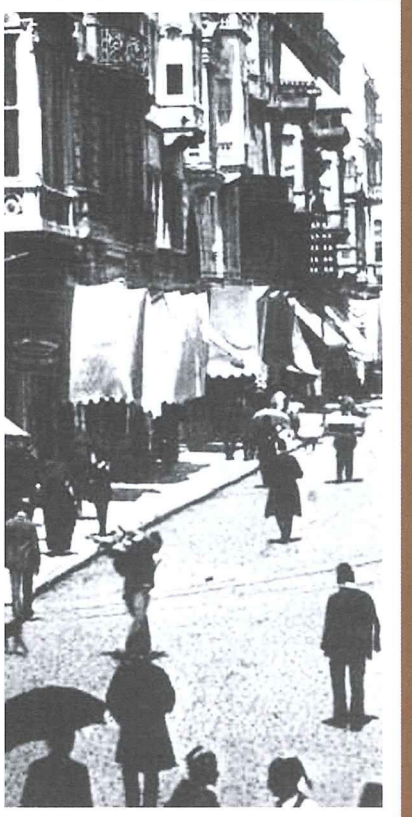

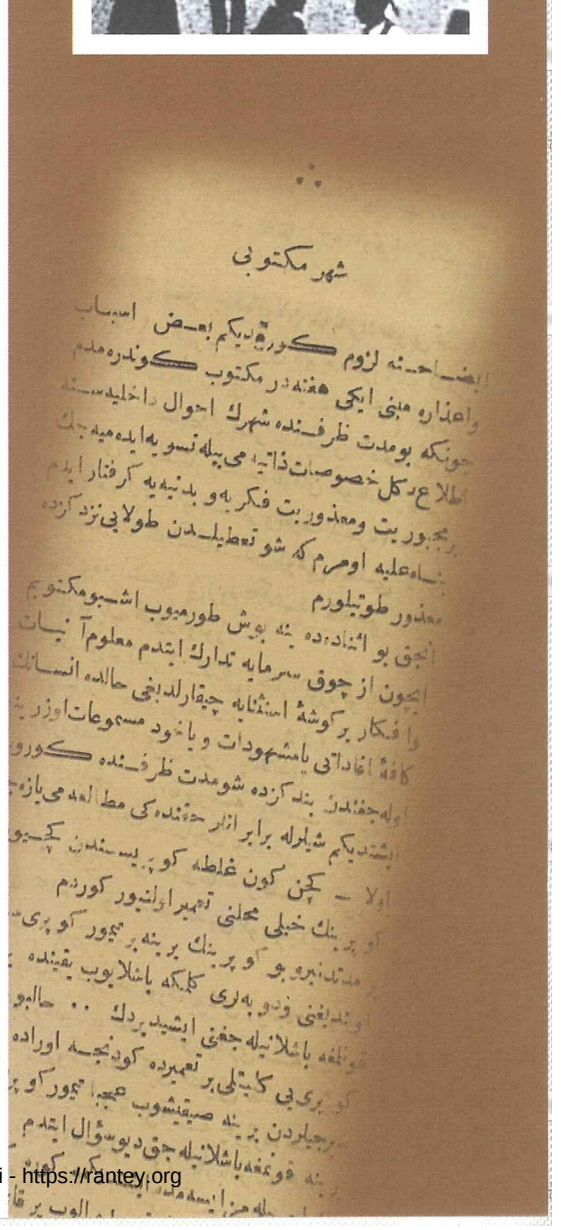
شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 14[15], Basîret, nr. 848, 9 Zilhicce 1289/16 Kânunusani 1288, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

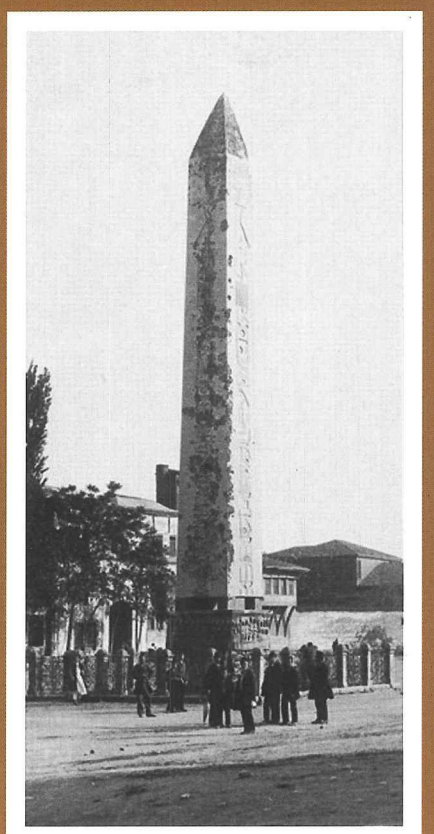

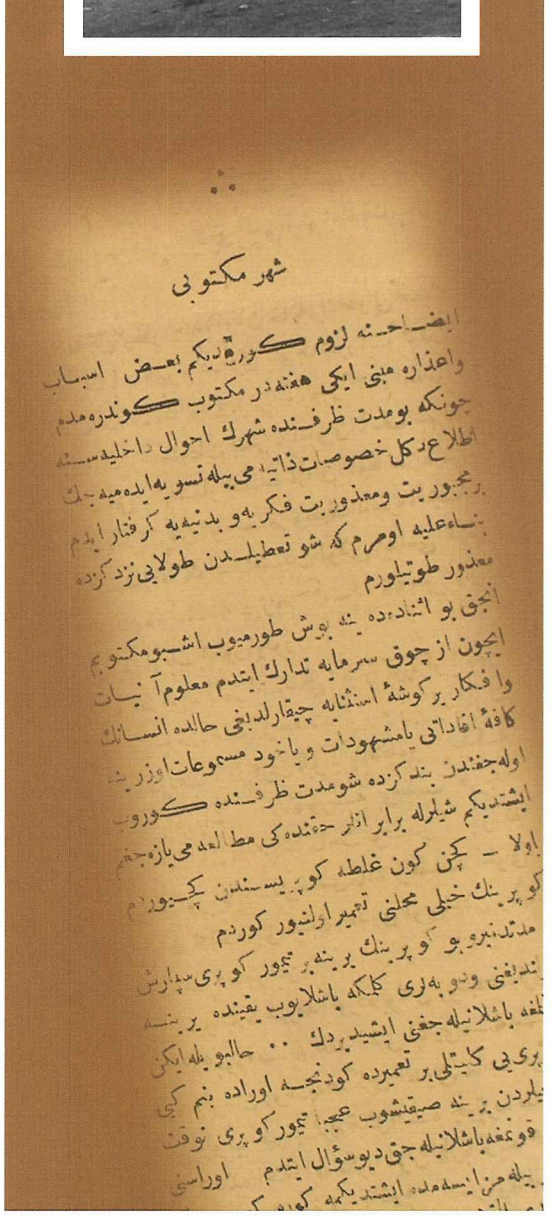

شهر مکتوبی

ایضاحنه لزوم کورمیکم بعض اسباب
واعذاره مبنی ایکی هفته در مکتوب کوندره مدم
چونکه بومدت ظرفنده شهرك احوال داخلیه سنه
اطلاع دکل خصوصات ذاتیه می بیله تسویه ایده میه جك
مجبوریت ومعذوریت فکریه و بدنیه یه کرفتار ایدم
بناءعلیه اومرم که شو تعطیلدن طولایی نزد کزده
معذور طوتیلورم

انجق بو اثناده بنه بویله طورمیوب اشبو مکتوبم
ایچون از چوق سرمایه تدارك ایتدم معلوم آنیات
وافکار پر کوشهٔ استثنایه چیقارلدیغی حالده انسانك
کافهٔ افعالاتی یامشهودات ویاخود مسموعات اوزرینه
اوله جغندن بند کزده شومدت ظرفنده کوروب
ایشتدیکم شیلرله برابر ازلر حقنده کی مطالعه می یازه جغم
اولا — کچن کون غلطه کوپریسندن کچیورلم
کوپرینك خیلی محلنی تعمیر اولنیور کوردم
مدتدنبروبو کوپرینك برینه بر تیمور کوپری سپارش
ندیغنی ودو به ری کلکه باشلایوب یقینده برینه
لغه باشلانیله جغنی ایشیدیردك .. حالبوکه ایکی
پری بی کایتلی بر تعمیرده کوردیجه اوراده بنم کبی
یلوردن برینه صیقیشوب عجبا تیمور کوپری نوقت
قومغه باشلانیله جغی دیو سؤال ایتدم اوراسی
یله من ایسه مده ایشتدیکمه کوره

Beyoğlu Gezintileri

Hani ya geçenlerde birkaç kere Beyoğlu'ndaki araba piyasalarıyla, o sebeple zuhur eden rezaletleri yazmıştık... Şimdi de tebşir edelim ki böyle bir iş zımnında olmayıp da yalnız Beyoğlu Caddesi'nde volta vuran hanımların bir daha oraya gitmemeleri ve işleri olmadığı hâlde dolaşmamaları için büyük bir mahalden emr-i mahsûs verilmiş.

Hemen Beyoğlu zabıtası muktezâ-yı emri ifada kusur etmesin, hamiyyetperverân-ı milletten binlerle teşekküre mazhar olacağı şüphesizdir.

Bilmem Altıncı Daire işitmiş mi, Kasımpaşa ahalisi debbağhanelerin taaffünâtından yine şikâyete başladı. Zira yaz geliyor... Ahali diyor ki "Altıncı Daire, Acemlerin merkep ahırlarını ve bazı pis mevkileri bile tahliye etti... Bunlardan muradı elbette nezafettir. Acaba debbağhaneler hatıra gelen mazarratın vukuunu istilzamda onlardan ehven midir ki hâlâ onları kaldırmıyor?!"

Lâhika:

Biz de şu itikattayız ki debbağhaneler elbette Acem merkeplerinin ahırlarından daha pis ve muzırdır. Pazarlara yük taşıyan beygirler Şehremaneti memurlarının merhametsizliğinden bahisle bir şikâyetname yazıyorlar imiş.

* Şehir Mektubu no: 21[22], Basîret, nr. 887, 29 Muharrem 1290/16 Mart 1288, s. 1-2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Boğaz'da Vapur Kazası

بصیرت

Tuna nam cesim vapurunu Arnavutköyü açıklarında bir İngiliz vapurunun gark ettiğini yazmıştınız. Güpegündüz koca bir vapurun İstanbul Limanı'nda gark olması hakikaten vukuât-ı garîbe ve azimeden sayılır. Zannederim ki garabet ve ehemmiyeti cihetiyle vak'ayı müteakip Avrupa'nın her tarafından telgraflar çekilmiştir.

Bundan mukaddem makam-ı sadâret-i uzmâda bulunan bir zat tarafından yüz yirmi beş lira ita olunup, bundan başka Debbâğhâne-i Âmire zabitanı ve memurini tarafından dahi iane olarak yüz elli lira verilerek cümlesi hazır ve ahali dahi ianeye müteheyyi ise de henüz hâliyle durup mektep yapılamamıştır.

Me'mûrîn-i mumaileyhümün bu baptaki himmetine teşekkür olunup, ancak mektebin vücudu vacibâtından olmağla inşası hususunu Maarif Nazırı devletlü Saffet Paşa hazretlerinin nazarıdikkat ve inayetlerine havale eyleriz.

Bendenizin tahkikatıma nazaran Tuna boş olduğu hâlde Karadeniz'e gidiyormuş. İngiliz vapuru da derununda seksen bin kile buğday olduğu hâlde geliyormuş. Kaptanlar birbirini görmüşler. Gece bile olsa baş ve yanlarında renkli fenerleri bulunur, hatta fenersiz gemi mes'ul tutulur. Vak'a ise gündüz zuhur etti.

İki gemi karşı karşıya ve bir hatt-ı müstakim üzerinde tesadüf ederlerse ikisinin de sancak yani sağ tarafa gitmesi kaide-i umûmiyye-i bahriyyedendir. Aksi hareket eden kaptan muhtîdir, zararı tazmin eder.

Tuna'nın sûret-i garkıyla müsademenin keyfiyyet-i vukuuna nazaran, bunda hata İngiliz vapurunda görünüyor.

* Şehir Mektubu no: 52[50], Basîret, nr. 1070, 10 Ramazan 1290/19 Teşrinievvel 1289, s. 1-2.

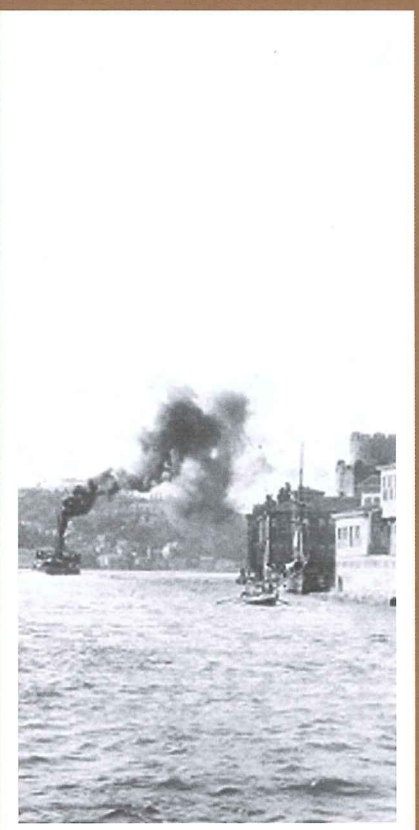

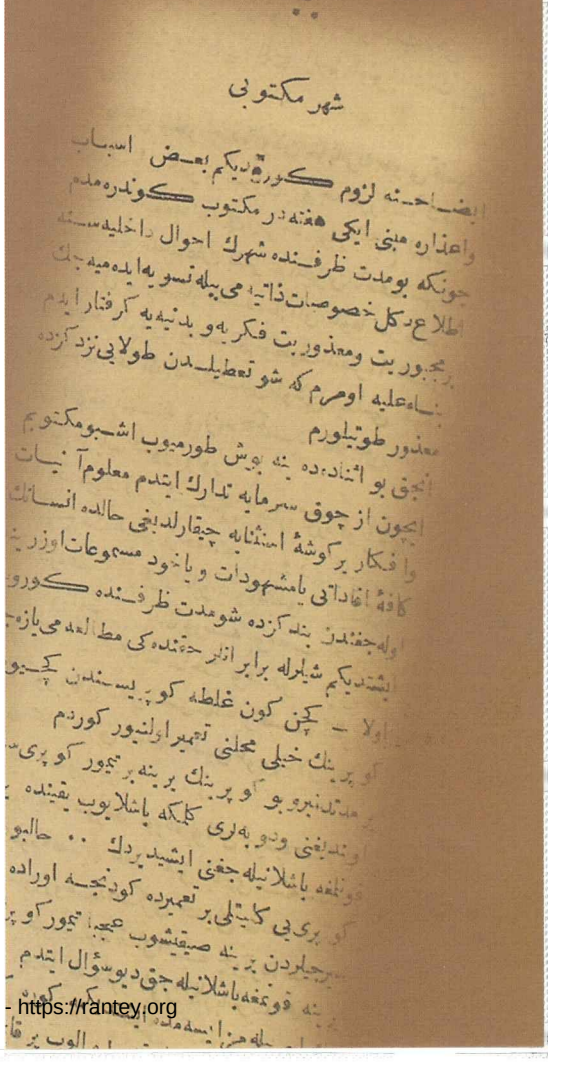
شهر مکتوبی

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

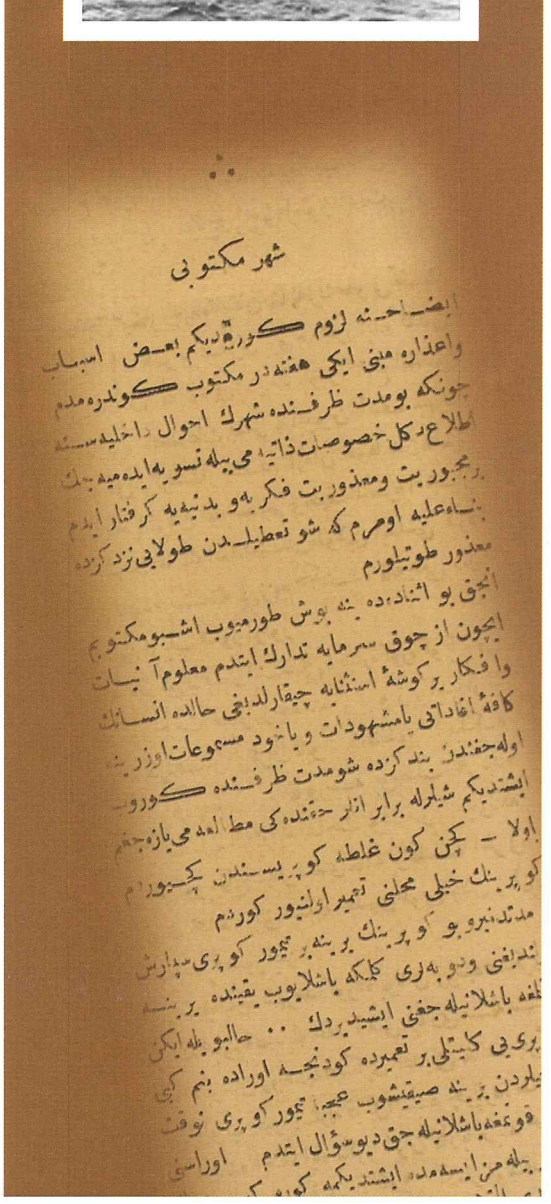

شهر مکتوبی

Çünkü Tuna'nın kaptanı sancağa gitmek manevrasını icra edip vapuru döndürmüş, öteki bu manevrayı icra etmeyip bu sebeple baş tarafı Tuna'nın ortasından vurup sekiz dakikada gark etmiştir.

Bu misillü müsademe maddelerinde vak'adan kırk sekiz saate kadar zarar gören tarafın protesto edip, otuz bir güne kadar dava istidası vermesi bahriye kanûnnâme-i hümâyûnu iktizasından olmağla, bunun için Bahriye Nezâret-i celîlesi tarafından resmen protesto edilmiştir. Yakında Mahkeme-i Ticâret-i Bahriyyede muhakemesi vuku bulur.

Mahâkim-i ticârette muhakemeler alenî icra olunur. Herkes gidip muhakemeyi dinleyebilir. Ticâret-i Bahriyye Mahkemesinin bulunduğu mahal gayet dar olup, o cihetle seyirciler için yer yok ise de bir adam mahsus giderse kapı arasında filânda durup dinleyebilir. Binaenaleyh siz de bunun için oraya bir muhbir gönderip sûret-i muhâkemeyi ve neticesini yazmalısınız. Bunu lisân-ı umûmdan rica ederiz.

Basîret:

Vak'a hakikaten başlıca bir şey olmasıyla bunun Ticâret-i Bahriyye Mahkemesinde cereyan edecek muhakemesinde bulunup sûret-i muhâkemeyi ve neticesini yazmak üzere mahkeme-i mezkûreye matbaamızdan bir muhbir-i mahsûs gönderilecektir. İnşallah muhakeme ve neticesini yazarız.

* Şehir Mektubu no: 52[50], Basîret, nr. 1070, 10 Ramazan 1290/19 Teşrinievvel 1289, s. 1-2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Caddelerde At ve Araba Koşturmak

Efendilerinin elbette rızası yoktur!

Caddelerde alabildiğine at koşturan o genç Bulgar seyislerinin bu harekâtına, efendilerinin elbette rızası yoktur.

Herifler, "Caddedir geçen olur, çoluk çocuk, erkek kadın tasadüf eder çiğnenir, yahut dardır, birisi tesadüf eder savuşamaz hayvan çiğner!" demiyorlar!... Alabildiğine gidiyorlar. Bazı adam da çiğnetiyorlar. Efendilerini kapıya bırakıp da hayvanı ahıra götürecekleri vakit üzerlerine binip dizgin ediyorlar. Biz bundan sonra gördüklerimizi yazar isek gücenmesinler. Gücenecekler ise efendileri her kimler ise rica ederiz seyislerine tembih buyursunlar... Zira İstanbul sokakları manasız yere at koşturmak için değil umumun mürur ve ubûruna mahsustur. Halkı rahatsız etmenin manası yoktur!

Üsküdar ahalisinin yaptığı araba şirketinin imtiyazı maddesine hükûmetçe bazı mertebe ilişildiğini yazmıştınız. Hakikatini bilemez isem de bunda mahzur görünmüyor. Bu kadar şeyi memul ederiz ki Babıâli dirigˇ etmedikten başka, esbâb-ı husûlünü istihzar ve teshil eder. Zira şimdiye kadar zuhur eden bu misillü te'sîsât-ı hayriyye ecnebilerin ellerinde gibidir. Sebep olanların durağı cennet olsun. Şirket-i Hayriyye de olmasa idi, bu ticaret de Frenklere geçeceğinde şüphe yok idi. Bu az şey değildir...

Derûn-ı Köprü vapurları da az şey değildir. Üsküdar ahalisinin bu teşebbüsü de büyük şeydir. Bunun için ahâlî-i mumaileyhüm uzunca düşünmüşler, mahsus bir hane isticar etmişler. Bunları görerek Beşiktaş ahalisi

* Şehir Mektubu no: 26[27], Basîret, nr. 917, 6 Rebiyülevvel 1290/20 Nisan 1289, s. 2.

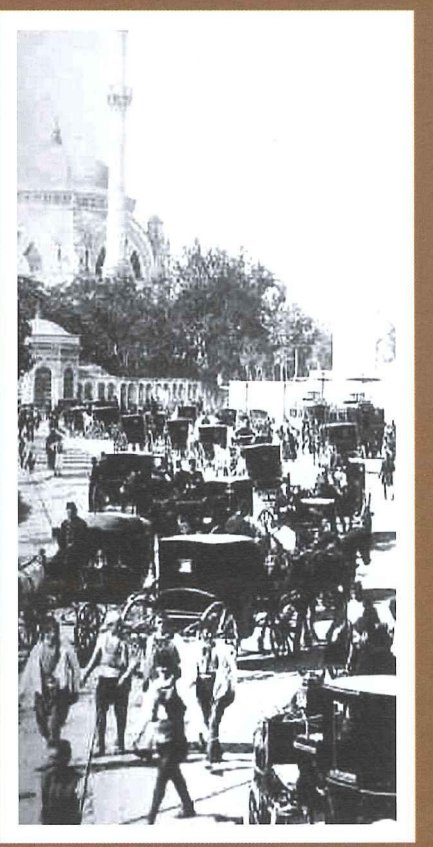

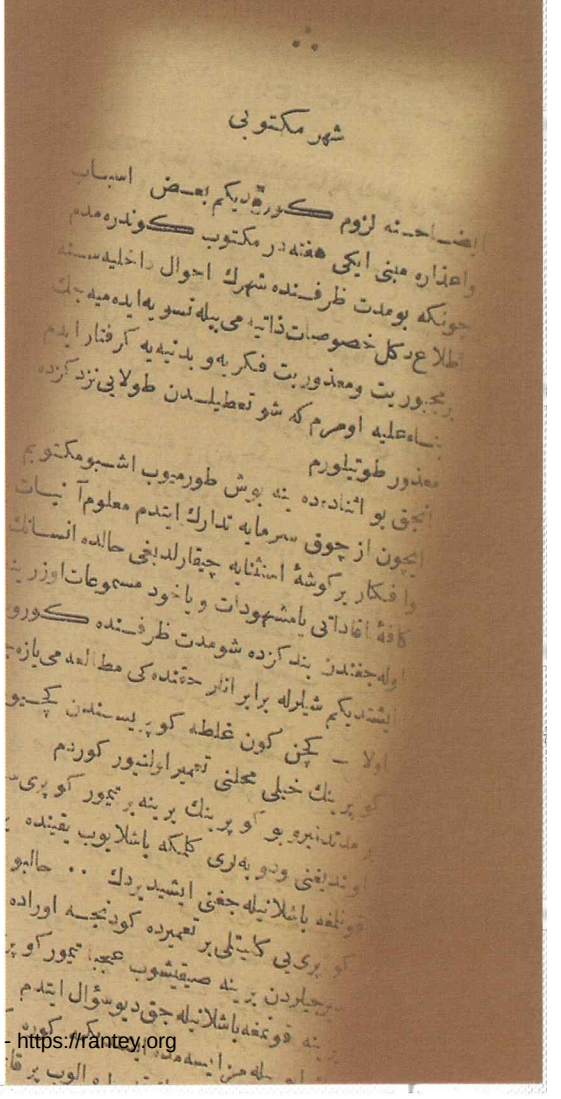

شهر مکتوبی

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

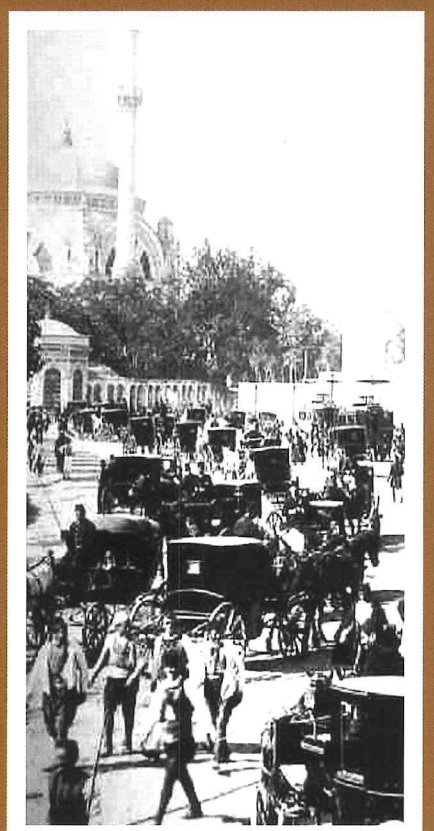

de bir şirket yapmağa ve onlarla birleşmeğe kalktı. Bu teşebbüsât, efkâr-ı terakkiden ileri gelip hakikaten teşekküre lâyık şeylerdir...Eğer müsaade olunmaz ise zannederim ki iyi olmaz, ahaliye fütur gelir!...

Tramvay imtiyazı verildi. Vızır vızır işliyor. Araba dolusu paralar kazanıyor. Keşke bunu ahalimiz yapmış olaydı... Varsınlar onlar da Üsküdar cihetinde araba işleterek hem vatan ve ebnâ-yı vatana hizmet ve hem de tezyîd-i servet etsinler. Bunu Babıâli maalmemnuniye kabul ettikten başka, lâzımsa muavenet bile eder itikadındayım.

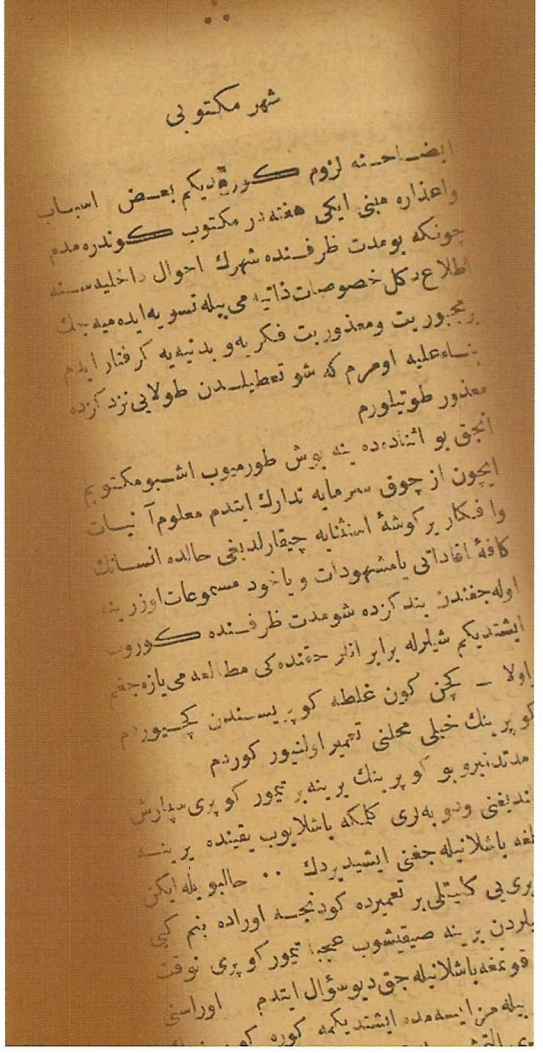

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 26[27], Basîret, nr. 917, 6 Rebiyülevvel 1290/20 Nisan 1289, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Caddelerde At ve Araba Koşturmak

بصیرت
١٢٨٦

Eyyâm-ı sâirede dahi vukuu, maatteessüf görüldüğü gibi bayram günlerinde yine bazı çocuklar kiracı beygirlerine binip aşağı yukarı koşturarak gelip geçenleri envâ-ı meşakkate giriftar etmekte ve birtakım arabacılar da bunlara rekabet edercesine arabalarını koşturup halka başkaca zahmet vermekte idiler.

Bu misillü koşturulan beygir ve arabaların önlerinde ekser defa çoluk çocuk tesadüf eyleyip, kendilerini vikaye edemediklerinden bu yüzden birçok mazarrat görülüyor. Ba'de-zîn bunların süratle gitmelerinin men'i hak¬kında bir tedbir ittihaz buyurulmuş olacağı me'mûl-i kavîdir.

Bayramın ilk günü zuhur eden şedit fırtınadan gerçi karada bir ziyan olmamış ise de denizde ufak tefek kayıklarca hasarat vuku bulmuş ve tahki¬kat-ı vâkıaya nazaran elhamdülillâh insanca zayiat yok imiş. Mezkûr fırtınada Karadeniz taraflarında sakatlanmış olan bir geminin edevatını, dalga alıp Boğaz'a kadar getirmiş ve icra kılınan muayenede bu suretle gark olduğu ve kime mensup idüği anlaşılamamış olduğu işitilmiştir.

* Şehir Mektubu no: 146[145], Basîret, nr. 1651, 6 Şevval 1292/24 Teşrinievvel 1291, s. 1-2.

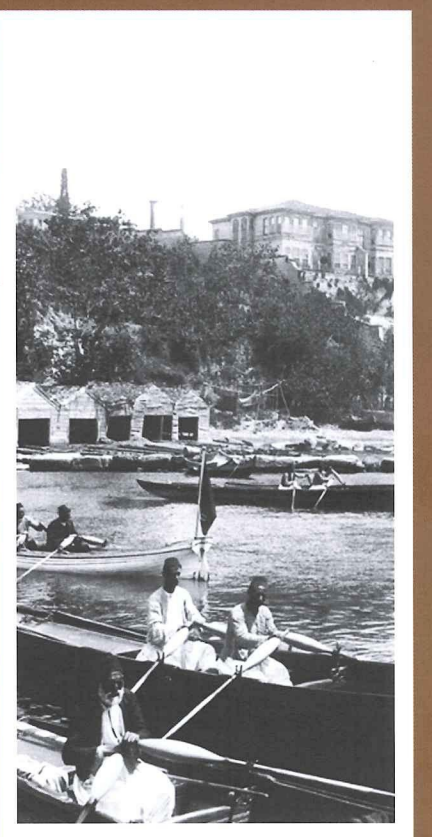

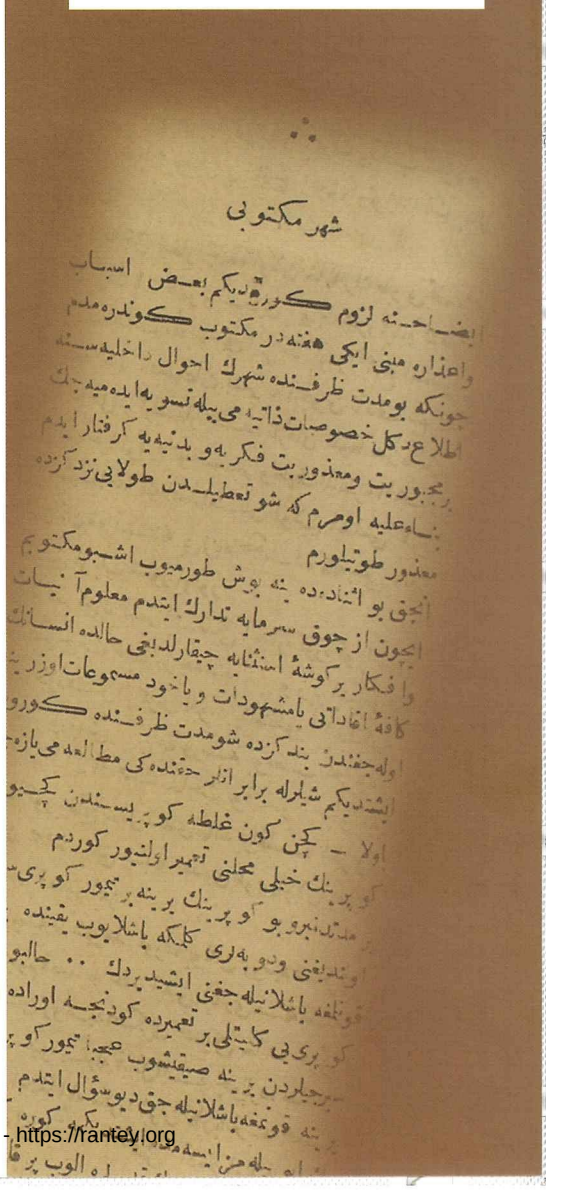
شهر مکتوبی

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

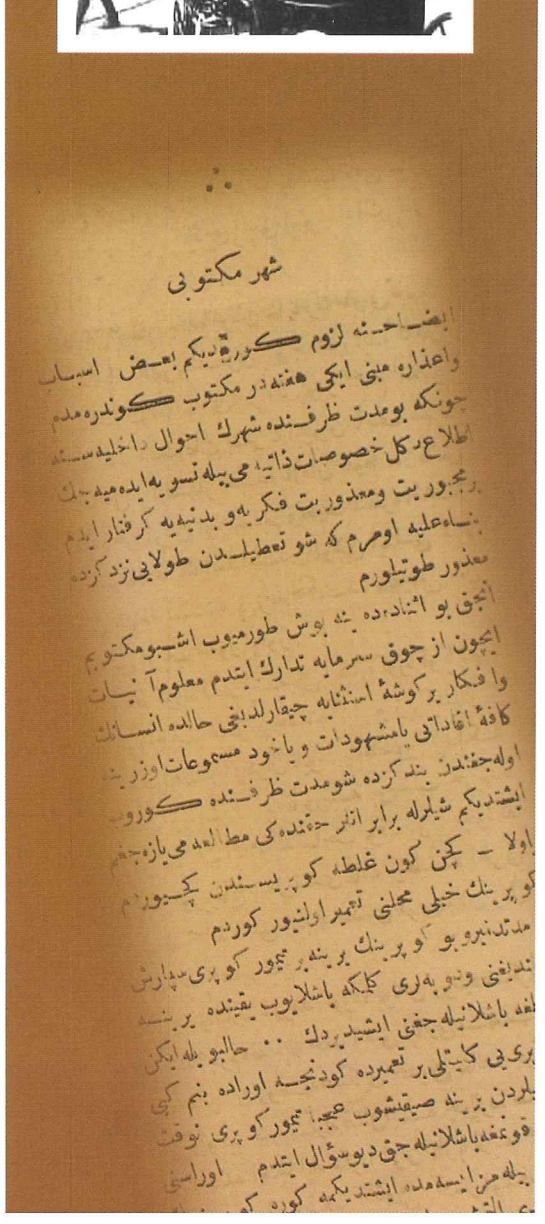

شهر مکتوبی

Caddelerde At ve Araba Koşturmak

Geçen gün biri kendi midillisine ve diğeri kiracı midillisine binmiş iki çocuk Sultan Beyazıt Meydanı'ndan alabildiğine koşturmakta iken, önlerine tesadüf eden diğer iki çocuğu fena hâlde zedeledikleri cihetle derhâl ahz ü girift olunup cümlesi cânib-i zâbıtaya teslim olunmuş idüğini bir zat hikâye eyledi. Böyle fenalıklar vukuu bazan maatteessüf işitiliyor.

Beygircilerin çocuklara kira ile hayvanlarını vererek birtakım fenalıklara sebebiyet vermeleri şâyân-ı teessüf olduğu gibi, kendi hayvanlarına binip caddelerde koşturarak giden çocuklara dahi tenbihât icrası zımnında ebeveyninin gösterdiği tesâmüh dahi mûcib-i istiğrâbdır!

Hayvan üzerinde olup koşturan gerek çocuk olsun ve gerek büyük bulunsun menolunsa, bir ikisinden cezâ-yı nakdî alınıp tedip edilse, bu yüzden vukua gelen mazarratın önü alınmış olur zannında isem de hükûmet-i seniyye elbette bu misillü yolsuzluğun vukuunu men için bir tedbîr-i ahsen ittihaz buyurmuştur.

Geçenki mektuplarımın birinde çarşı içinde Kılıççılar'a çıkacak kapının yanında bulunan bir iki dükkânın yıkıldığını yazmış idim. Mezkûr dükkânların birinin derununda ve taraklar altında kalan eşyaların çıkarılması için orada birkaç gün ameleler çalıştı. Dükkânların içindeki taş ve toprakların ekserisi caddenin orta yerine atılmış ve henüz kaldırılmamış olduğundan gelip geçenler envâ-ı meşakkate duçar oluyorlar. Mezkûr taş ve topraklar bir an evvel oradan kaldırılıp caddenin açılması rica olunur.

* Şehir Mektubu no: 149[148], Basîret, nr. 1669, 27 Şevval 1292/14 Teşrinisani 1291, s. 1.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Caddelerde At ve Araba Koşturmak

Geçenlerde hükûmet-i seniyye tarafından beygir koşturmak ve görüldüğü hâlde bermûcib-i nizâm tedip olunmak üzere taht-ı memnûniyyete alındığına dair gazetelerde ilânlar görülmüş ise de yine ara sıra koşturanlar görülüp işitilmektedir. Bundan maada arabalar yollarda süratle gidip bazı kaza vuku bulduğu görülmektedir.

Şöyle ki bir ay mukaddem Babıâli Caddesi'nde zabitandan bir zatı süratle giden bir araba çarpıp beygirler altında kalmış ise de derakap orada bu¬lunan kimseler yetişip halâs edilmiş ve arabacı dahi Bâb-ı Zabtiyyeye gönderilmiştir. Geçen çarşamba günü dahi saat on bir buçuk raddelerinde Hasanpaşa Karakolu Caddesi'nde süratle giden bir araba bir Ermeniyi fena hâlde çiğneyip savuşup gitmiştir. Sonra merkumu tezkere ile hanesine göndermişler ve rivayete göre beli başı mecruh olmuştur.

Bu misillü vukuatın ara sıra zuhuru arabacıların bu günlerde âsâr-ı medeniyyetten addederek süratle gitmelerinden olup, eğer böyle önlerine ihtiyar ve alil kimesne tesadüf ettiği ve seslenerek bundan birkaç sene evvelki gibi gittikleri hâlde bu gibi vukuatın işitilmeyeceği şüphesiz olduğundan Zaptiye Nezâret-i celîlesi tarafından arabacılara tenbîhât-ı şedîde icra olunması temenni ve rica olunur.

* Şehir Mektubu no: 164[163], Basîret, nr. 1757, 16 Safer 1293/29 Şubat 1291, s. 2.

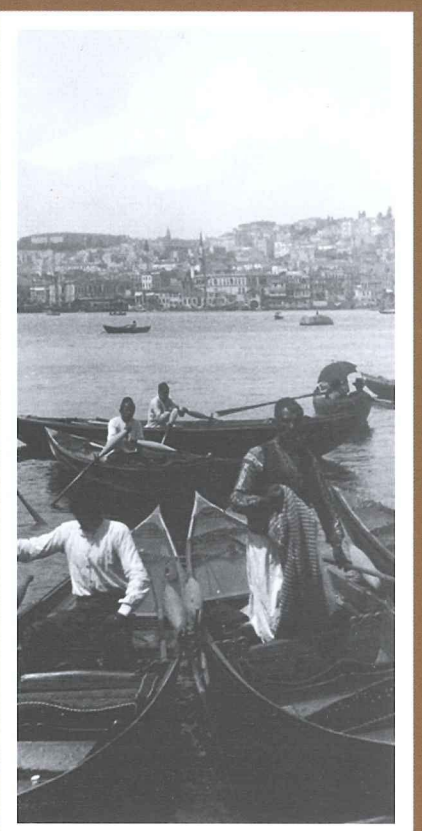

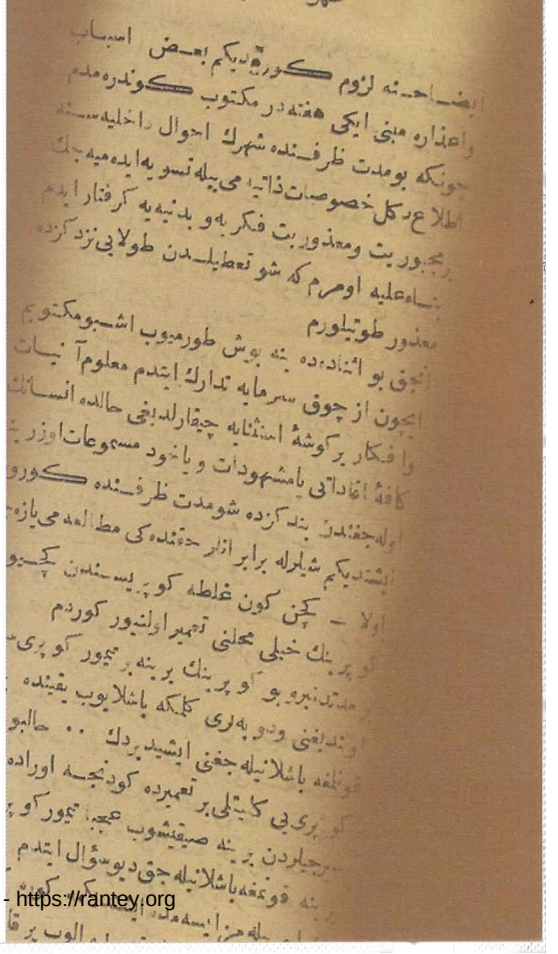

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

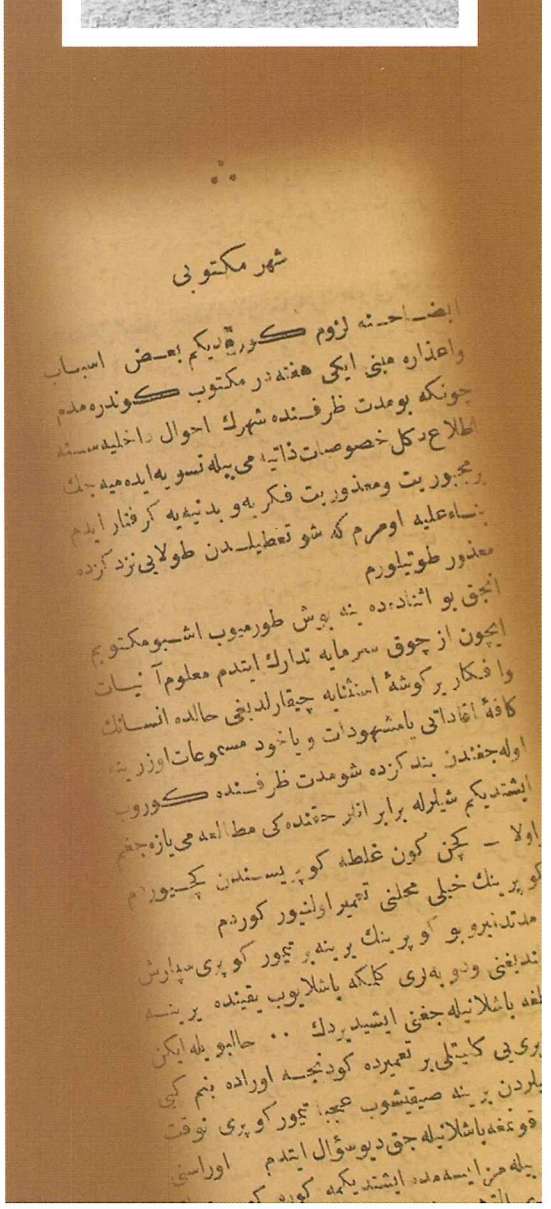

شهر مکتوبی

Cami Avluları

Geçen gün Tavukpazarı'ndan geçer iken Atik Ali Paşa Câmi-i şerîfini ziyaret etmek üzere sağa saptım. Önündeki meydan ki câmi-i şerîfin avlusu olacak, alt başında cami kapısına kadar -mübalâğa etmeyim-yarım saatte varabildim!

Şunun için ki, avluda hadsiz hesapsız uçurumlar, ağzı açık kuyular, taş topraktan birikip peyda olmuş birtakım yığıntılar, ötede beride hayvan ve insan pislikleri birikmiş geçit vermiyor. Câmi-i şerîf avlusu bu harabeler, pislikler içinde kalmış. Bir kere nazarıdikkatle baktım, onda olan âsâr-ı hüzn, bir sür'at-i fevkalâde ile bendenize de intikal etti. Fena hâlde mahzun ve müteessir oldum. Ve bu hüzün ve hayretle câmi-i şerîf-i mezkûrun banisini ve mevkiini ve metanet ve rasânetinini ve etrafı ihata eden müzahrefat ile beraber orta yerindeki helâların kapılarından birkaç adım dışarısına kadar dolup civarından geçilmez dereceye gelmiş olduğunu düşündüm. Teessürümden ağlamak derecesine geldim.

Bu câmi-i şerîfin banisi Beyazıt-i Sânî vükelâsından olup muahharen iki defa makam-ı sadâreti ihraz etmiş ve Arabistan ile Mora taraflarında devlet ve millete pek büyük hizmetler etmiş ve en nihayet devlet ve milleti uğrunda Anadolu'da Celâlî eşkıyası elinde şehit olmuş olan meşhur Hadım Ali Paşadır.

Zamân-ı hayâtında ettiği hizmetler, tarihlerde ilelebet namını ika ettiği gibi yine o kabilden olarak din ve millete bir hizmet-i fâhire olmak üzere Sûr-ı İsrâfil'e kadar dayanacak bir metanette bir cami bina ederek âlem-i İslâmiyyette bir büyük eser bırakmış.

* Şehir Mektubu no: 21[22], Basîret, nr. 887, 29 Muharrem 1290/16 Mart 1288, s. 1-2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Din ve millete hüsn-i hizmet eden vüzerâ-yı sâlifeden her hangisi böyle bir cami ve medrese vesaire gibi bir eser bırakmışlar ise onun tamir vesair levazımını ikmal için pek çok da vakıflar bıraktıkları herkesin bildiği şeylerdendir.

Mikdâr-ı hakikisini pek bilemez isem de zannederim ki Hadım Ali Paşa merhum dahi buralarını ve ahlâfını düşünmüş ve yaptırdıkları câmi-i şerîfin tamir ve hademesinin tavzifi için elbette lüzumu kadar vakıflar yapmıştır. Bilfarz yapmamış dahi olsa iktiza edecek sarfiyatı, Evkaf yahut Maliye, Türkçesi Beytülmâl-i Müslimîn edecektir.

Hâl böyle iken ve câmi-i şerîf-i mezkûr payitahtımızın göbeğinde durur iken, etrafı böyle taş ocakları gibi birçok çukurlar, birtakım ağzı açık kuyular, lebalep helâlar, moloz tepeleri, kedi köpek lâşeleriyle muhat ve mahsur kalışına teessüf olunmamak kabil midir ki biz de müteessir olmayalım!

Evkaf memurları bunları görmüyorlar, acaba hademesi de görmüyor mu? Görüyorlar da haber vermiyorlar, haber veriyorlar da tesir mi etmiyor?

Bizce buraları meçhuldür. Evkaf memurlarının görmemesine teessüf, hademe görmüyor ise ona da haber veriliyor da kulak asılmıyor ise ona daha ziyade teessüf ederiz!

Lâkin bu teessüfleri zaten câmi-i şerîf-i mezkûru o hâlde gördüğümüz vakit ettik, yalnız kuru teessüf değil âdeta ağladık.

Onun için şimdi de kuru teessüfle iktifa edemeyeceğiz, elimizden geleni sarf edeceğiz. O da şimdiye kadar bunun için Evkaf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlesine bir ihtar vuku bulmamıştır itikadıyla keyfiyeti oraya bildirmektir. Şöyle ki:

* Şehir Mektubu no: 21[22], Basîret, nr. 887, 29 Muharrem 1290/16 Mart 1288, s. 1-2.

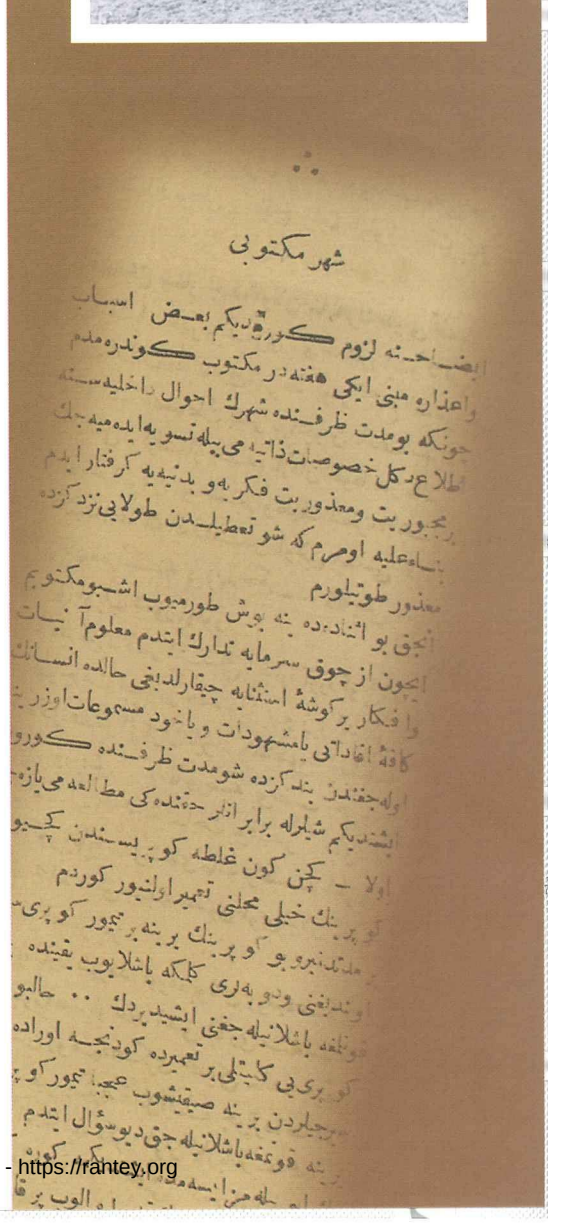

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

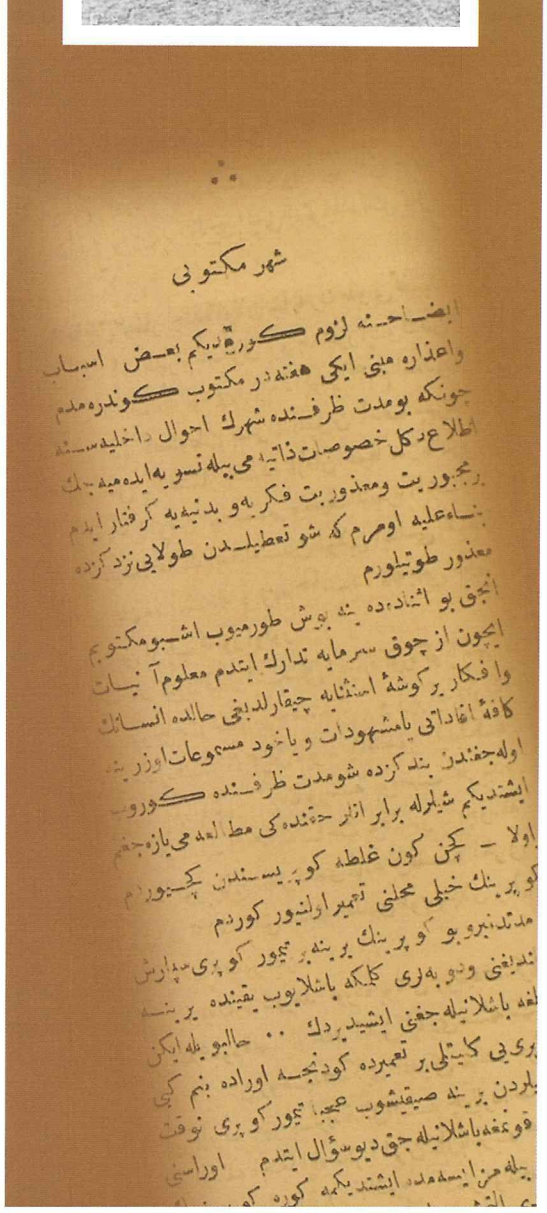

شهر مکتوبی

Atik Ali Paşa Câmi-i şerîfi bâlâda beyan ve tarif ettiğimiz hâldedir. Bunun elbette vakfı da vardır. O vakıflar bu misillü şeylere sarf olunur, burası müsellemdir. Câmi-i şerîfin şu hâlde durması, şân-ı İslâmiyyete ve binaenaleyh medeniyete, nezafete pek münâfîdir. Binaenaleyh bunun avlusu tathir ettirildikten sonra, etrafına parmaklık çevrilse ve helâlar temizlettirilse ve bu sırada memleketimizin fatihi olan Sultan Mehmed Han hazretlerinin Akdeniz tarafındaki medreselerinin sokaklara akan helâları kapattırılsa, hem vakıflar mevâzı lehine sarf olunmuş, hem de nezafete, sıhhat-i umûmiyyeye güzel bir hizmet edilmiş olur.

Bir de Çemberlitaş, âsâr-ı atîkadandır. Hani ya bunun güzelce bir resmi alınarak etrafına da parmaklık yapılacağını bir vakit gazeteler yazmıştı. Acaba o tasavvur nerede kaldı! Ötekiler gibi bunun da etrafına parmaklık yapılsa fena olmaz a...

* Şehir Mektubu no: 21[22], Basîret, nr. 887, 29 Muharrem 1290/16 Mart 1288, s. 1-2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yeni Cami Avlusu

Mezkûr avlu umumun suhuletle mürur ve uburu için cadde hükmünü aldığı hâlde, birtakım satıcılar ile tavcılar halkı bu istifadeden mahrum ediyorlar! Hususen şu günlerde birtakım tavcılar muhacir kıyafetine girip halkı acındıracak vaz'larda bulunarak ashâb-ı mürüvveti soymakta ve o kalabalıkta yankesiciler iş becermekte olduğundan oradan geçmek mümkün olamadığı gibi mezkûr avludan arabalar dahi geçmeğe meydan bulamadıklarından, tabi tramvay caddesinden geçmeleri cihetle tramvay tariki artık piyadeler geçemeyecek bir hâle gelmektedir.

Mezkûr avlunun ise öyle birtakım münasebetsiz satıcılarla tavcılardan tathiriyle mürur ve uburun teshili Zaptiye Nezâret-i celîlesinin vazifesidir.

* Şehir Mektubu no: 162[257], Basîret, nr. 2416, 18 Rebiyülâhır 1295/9 Nisan 1294, s. 2-3.

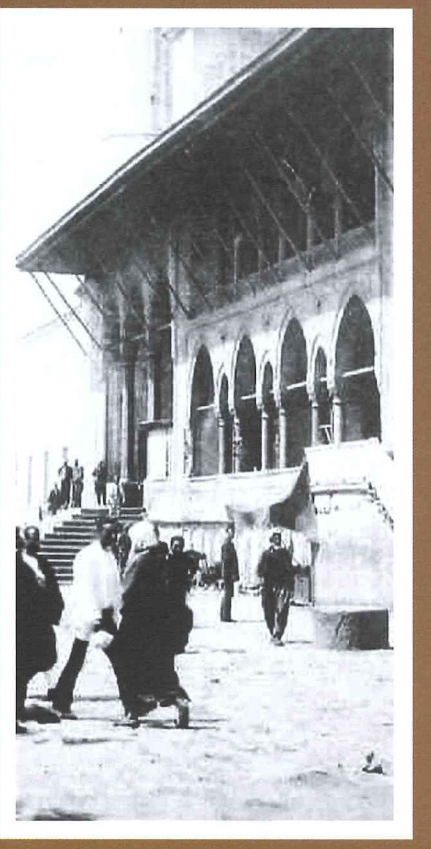

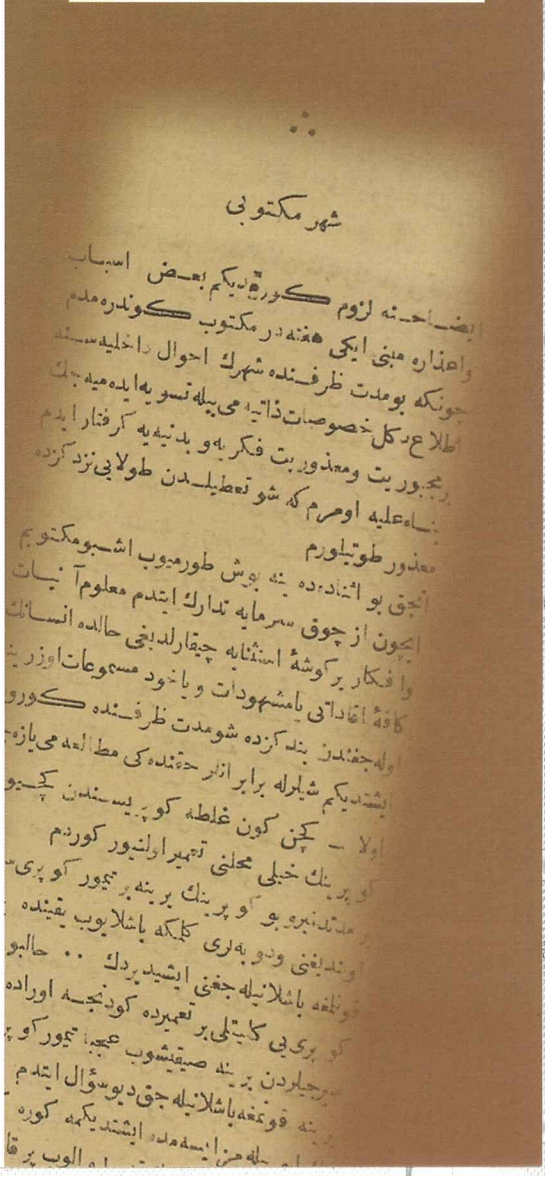
شهر مکتوبی

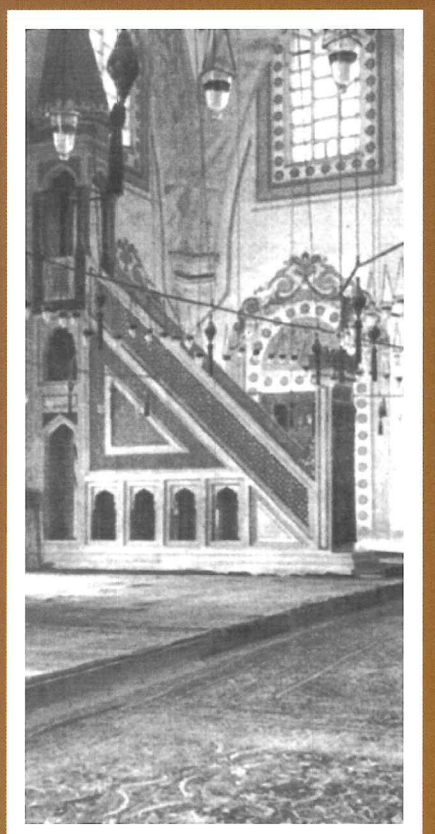

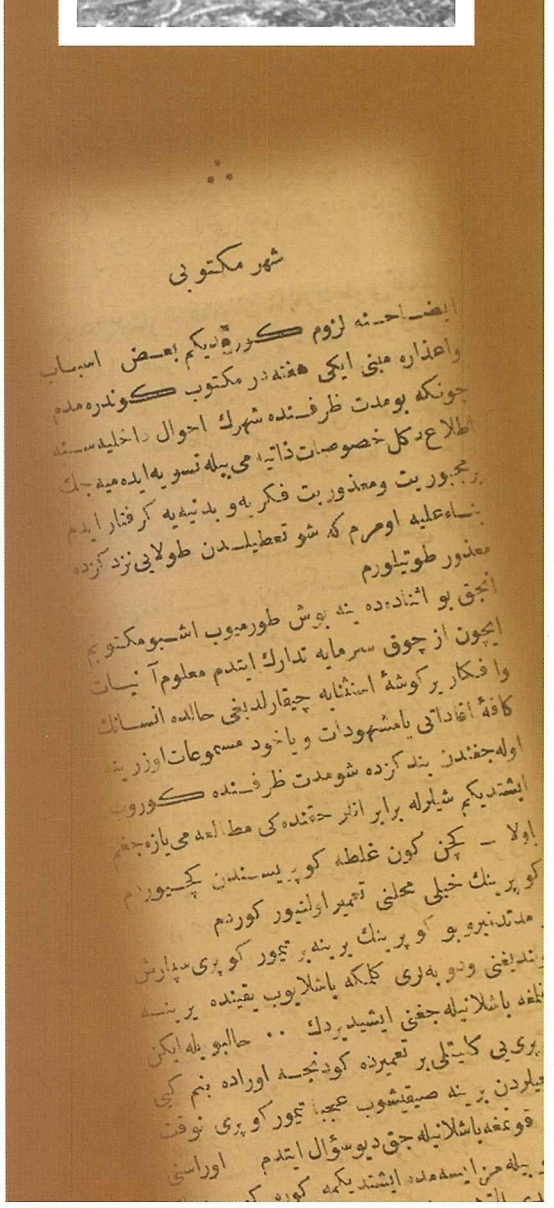

شهر مکتوبی

Camilerin Temizliği

Nezafet her yerde ve her vakit lâzım olup hele cevâmi-i şerîfenin letafetini muhil olan tozları gidermek vacibâttan olduğu hâlde sokaklarımızdan vezgeçtik cevâmi-i şerîfenin nezafetine dikkat buyurulsun.

Cevâmi-i şerîfeden bazıları seyrekçe süpürüldüğünden hasırların üstü birer parmak toz içinde duruyor. Bazı cevâmi-i şerîfede dahi namaz vakitlerinin gayrı zamanında birtakım tembel adamlar yatıp serin serin uyku uyuyorlar.

Cevâmi-i şerîfenin nezafetine dikkat nasıl farizadan ise içerisinde adam yatıp uyku uyutmamak dahi vezâif-i riâyet ve diyânetten olduğu ve hele Tophane'de Kılıç Ali Paşa Câmi-i şerîfi uyku tembelleriyle dolduğu hâlde, kayyum efendilerin bu vecâibe dikkat etmeyişleri şâyân-ı teessüf olup binaenaleyh bu bapta merci-i mahsûslarından tenbîhât-ı mahsûsa icrası münasip zannolunur.

* Şehir Mektubu no: 90[87], Basîret, nr. 1286,18 Cemaziyülâhır 1291/19 Temmuz 1290, s. 1-2.

Camilerin Temizliği

Cevâmi-i şerîfe nezafeti birinci derecede şâyân-ı dikkat iken buna memur olanların adem-i dikkatlerinden naşi ekser cevâmi ve mesâcid-i şerîfenin nezafeti matlup derecede değildir.

Evkat-ı sâirede süpürülmelerine dikkat olunmadığından, secdegâh-ı Müslimînde hâsıl olan tozların pek çok kesânın cebhe-i huşûunda gubâr-ı teessür hâsıl oluyor.

Bazı tembeller cevâmi-i şerîfeye girip uyku uyuyorlar!... Rivayete nazaran Yeni Cami-i şerîfte bazı kehleler bile bulunur imiş. Buraların Evkaf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlesinin nazarıdikkatine arz etmeyi vazifeden biliriz. Geçen sene olduğu gibi bu sene Ramazân-ı şerîfte dahi öyle herkesin arkasına, göğsüne toz ve çamur damga vurmak üzere bazı kimselerin ayakkabılarıyla cevâmi-i şerîfeye duhullerine müsaade olunmayıp kapılarda ayakkaplarını meccanen kabul eder memurlar ikamesini rica ederiz.

Vaiz efendiler dahi lütfen muktezayât-ı İslâmiyyeye tamamiyle tevfîk-i lisân ederek ahâlî-i Müslimeyi sa'y ü himmet ve ittihada teşvik vazifesini ifa ve himmet buyurmalıdırlar.

Vaiz efendilerin mercii, makam-ı celîl-i meşîhat-ı İslâmiyye olup beyan olunan dakayık ise milletin saâdet-i ebediyyesini müstelzim olmasına nazaran, bunun için dahi makam-ı muallâ-yı fetvâ-penâhîden ta'lîmât-ı mahsûsa itası lüzumu müsellemdir.

* Şehir Mektubu no: 99[95], Basîret, nr. 1340, 21 Şaban 1291/20 Eylül 1290, s. 1-2.

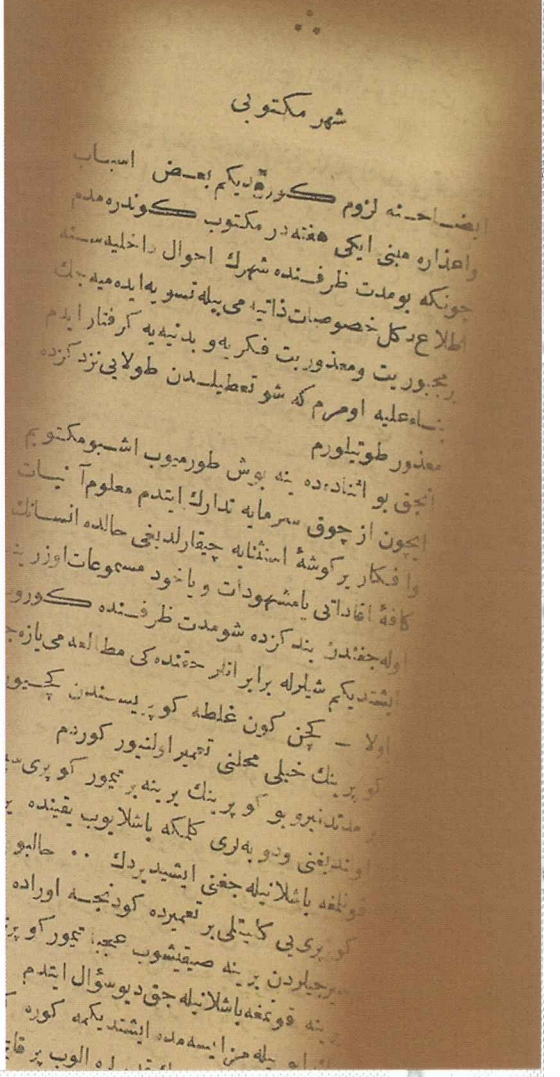

شهر مکتوبی

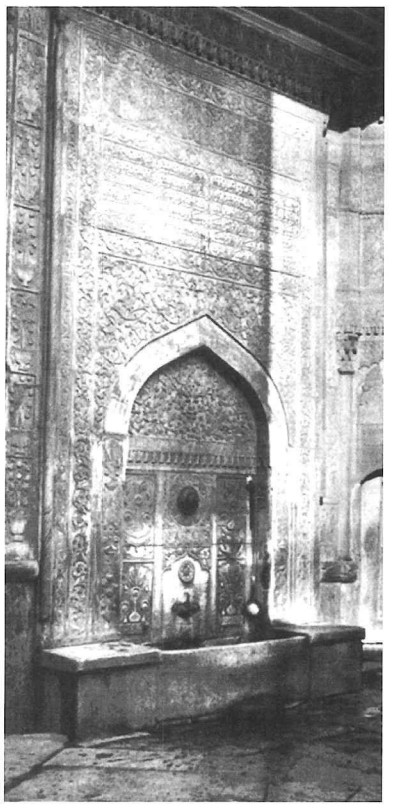

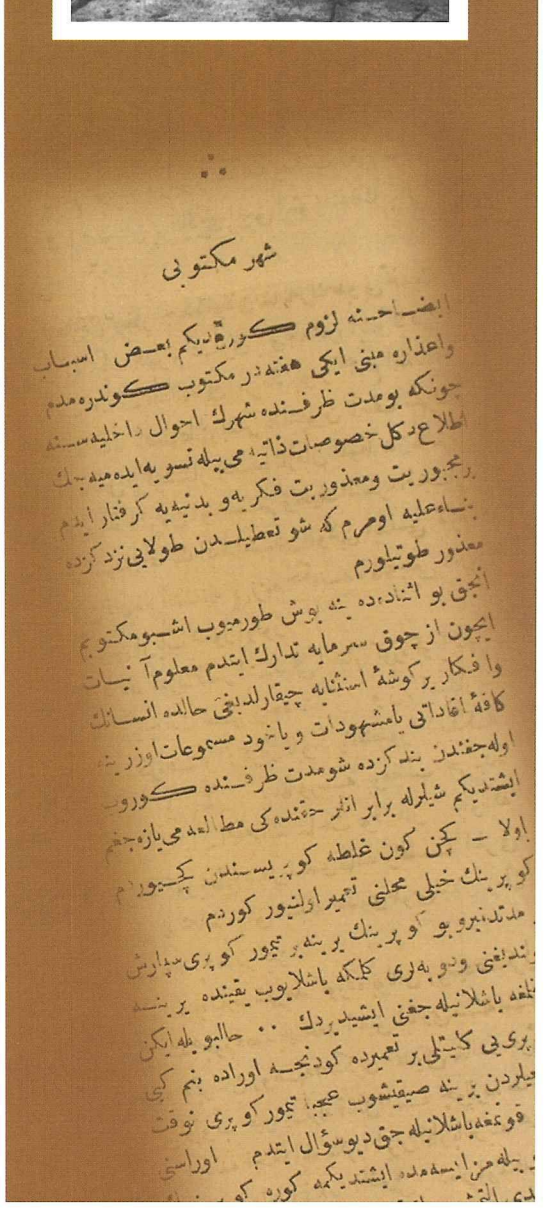

شهر مکتوبی

Çeşmeler

İstanbul'un fethinden beri şimdiye kadar gelip geçen ashâb-ı hayrât, ebnâ-yı nev'lerinin ihtiyacatını teshil için hemen her köşe başında birer çeşme yapıp suyun devâm-ı cereyânı için lüzumu kadar varidat vakf ve tahsis etmişler.

Zaman geçtikçe bunlar haraba yüz tutmağa başlayıp imarına dahi lâyıkıyla dikkat ve himmet edilmediğinden, elyevm birçoğu harap hâlde bulunup bu sebeple vâkıflarının ervahı dahi bizimle beraber müteessir olmakta ve vâridât-ı mahsûsaları tevliyet ve cibayet vesair birtakım eyâdî-i tama'da bulunarak me'kel olmaktadır.

İşte bu kabilden olarak atik Bâb-ı Zabtiyye karşısında merhum Damat İbrahim Paşa Çeşmesi'nin dahi hazinesi bozulup suyu başka bir mecra peyda ederek beyhude akıp telef olmakta ve çeşme kuruyup kalmakta olup tamiri için ise vâridât-ı vakfiyyesi bulunduğu hâlde, bakılmaya bakılmaya emsali idâdına dâhil olup bu ise caiz olamayacağına binaen, emsali hakkında lüzumu derkâr olan himmetin bir nebzesinin dahi bu cihete atıf ve sarfını Evkaf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlesinden ricaya mecbur olduk.

Sâniyen su yolcuların insafını rica ederiz. Zira mevsimi yine geldi. Öyle hamam ve bahçeler ashabı hakkında mebzul olan insaf ve mürüvvetlerinin aşr ve mi'şârını dahi bilumum ahali hakkında râygân etsinler.

* Şehir Mektubu no: 133[129], Basîret, nr. 1542, 29 Rebiyülâhır 1292/23 Mayıs 1291, s. 1.

Vakıf Çeşmeleri

Ashâb-ı hayrât vaktiyle birer çeşme yaptırıp onlara birtakım vakıflar da bırakmışlar. Bunlara bakılmıyor yani bir çeşmenin meselâ yalnız lülesi bozulur, su yolcular canına minnet bilerek tamir etmiyor. Ahali söylüyor, yapmıyor, onlara da onlar kulak asmıyor! Vakit geçiyor sonra da yolları fenalaşıyor, nihayet suya şiddetli ihtiyaç görünüyor. Sonra çeşmenin tamirine birtakım paralar sarf olunmak lâzım geliyor. Hâlbuki evvelinden topu topu yüz kuruşla olacak şeye sonradan bin kuruş yetmiyor! Böyle olmadan ise bunların umumu için bir iki müfettiş tayin olunsa da o vasıta ile çeşmeler bozulduğu hâlde derhâl yaptırılıp sonradan birçok paralar sarf olunmasa daha münasip olmaz mı? Zannederim ki onlara verilen maaşlar, kayıtsızlık eseri olarak sarf olunan miktarın binde biri nispetinde bile olamaz.

Münasip ise Evkaf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlesinin nazarıdikkatine arz ile beraber zuhûr-ı muktezâsı temennisindeyiz.

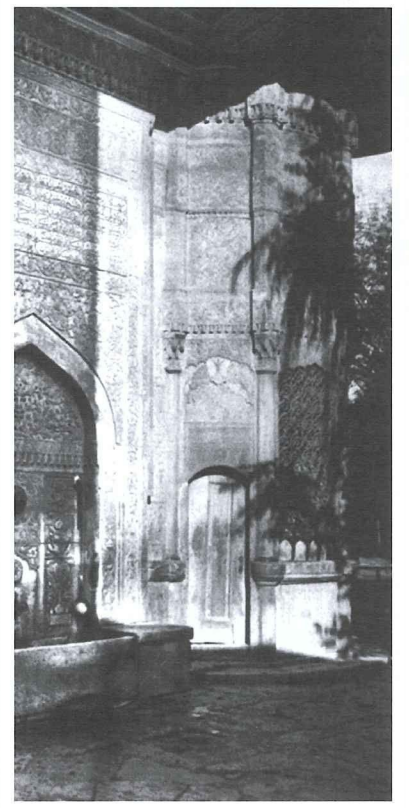

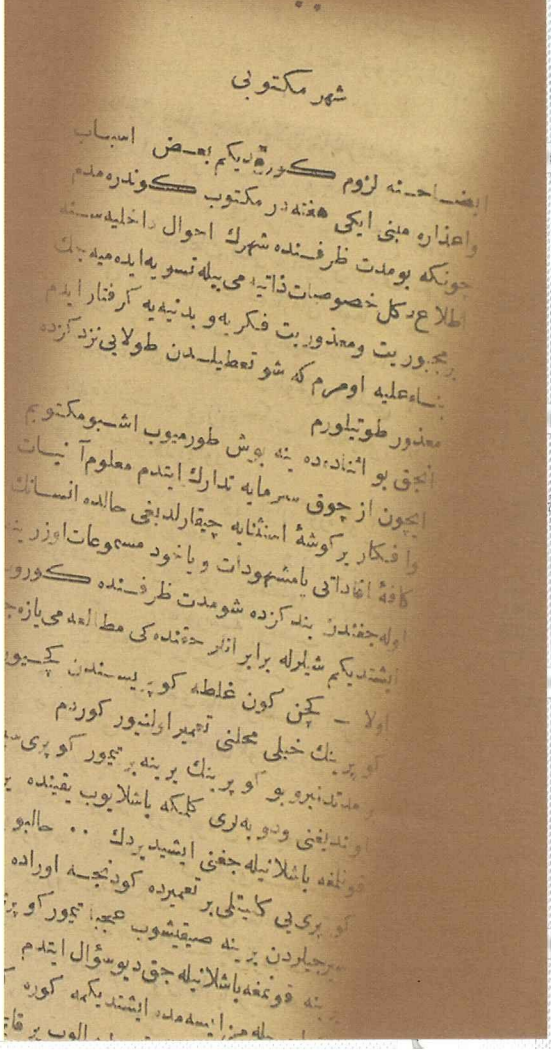

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 14[15], Basîret, nr. 848, 9 Zilhicce 1289/16 Kânunusani 1288, s. 2.

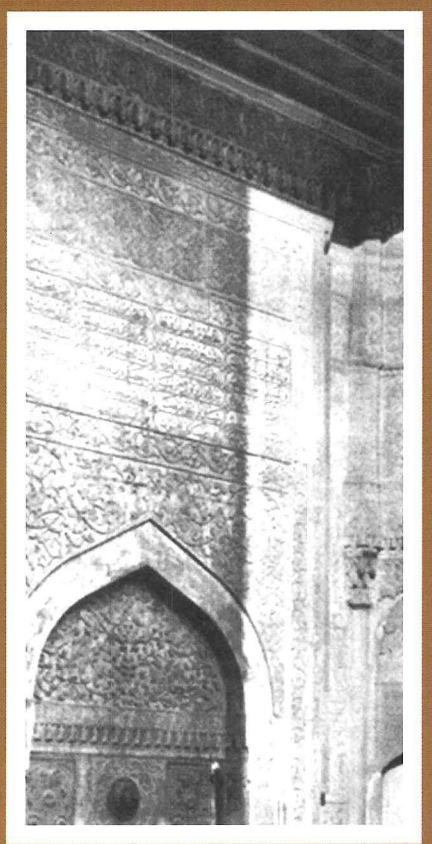

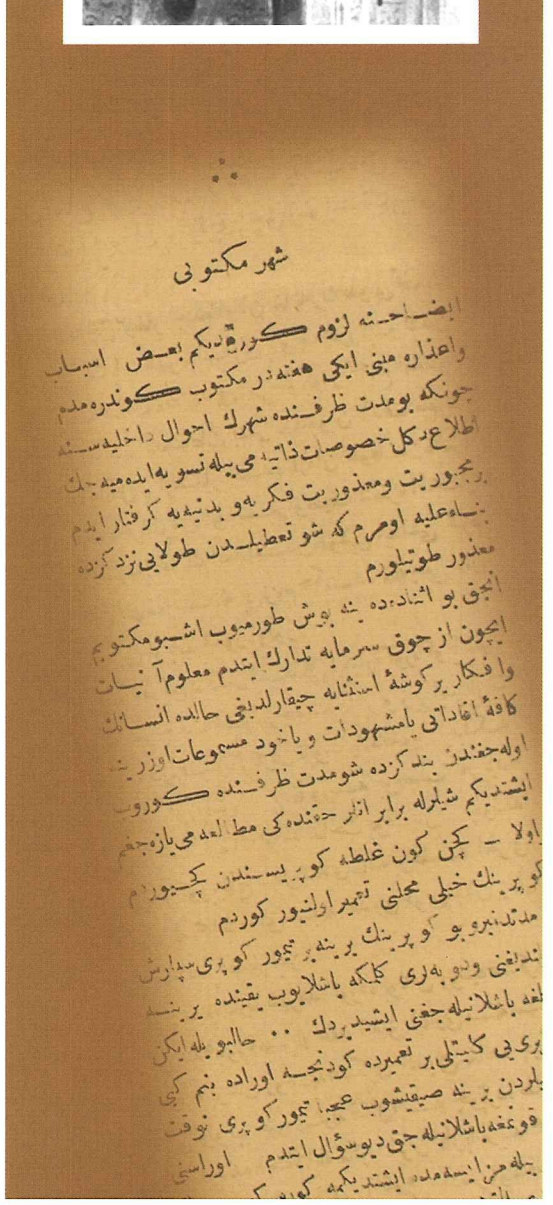

شهر مکتوبی

ایضاحنه لزوم کورمه‌دیکم بعض اسباب
واعذاره مبنی ایکی هفته در مکتوب کوندره‌مدم
چونکه بومدت ظرفنده شهرك احوال داخلیه‌سنه
اطلاع دکل خصوصات ذاتیه‌می بیله تسویه ایده‌میه‌جك
بر مجوریت ومعذوریت فکریه‌و بدنیه‌یه کرفتار ایدم
بناءعلیه اومرم که شو تعطیلدن طولایی نزد کرده
معذور طوتیلورم

انجق بو اثناده‌ده بنه بوش طورمیوب اشبو مکتوبم
ایچون از چوق سرمایه تدارك ایتدم معلوم آ نیات
وافکار بر کوشهٔ استثنایه چیقارلدیغی حالده انسانك
کافهٔ اعتقاداتی یامشهودات و یاخود مسموعات اوزرینه
اولهجتدن بند کزده شومدت ظرفنده کوروب
ایشتدیکم شیلرله برابر اکثر جریده‌لرك مطالعه‌سی یازه‌جغم
اولا — کچن کون غلطه کوپریسندن کچیورم
کوپرینك خیلی محلنی تعمیر اولنیور کوردم
مدتدنبری کوپرینك برینه بر تیمور کوپری سپارش
ندیغنی ودیه‌ری کلکه باشلایوب یقینده برینه
لغه باشلایه‌جغنی ایشیدیردك .. حالبوکه ایکی
بری بی کایتلی بر تعمیرده کوردیکم اوراده بنم کبی
بلردن برینه صیقیشوب عجبا تیمور کوپری نوقت
قونغه باشلایه‌جق دیو سؤال ایتدم اوراسنی
بیله من ایسه‌مده ایشتدیکمه کوره ک

Çeşme Gedikleri

İstanbul, bilâd-ı selâse yani Üsküdar, Galata ve Eyüp'ten ibaret olup bunların içinde üzerinde "sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât" yazılı olduğu binden ziyade çeşme olduğu ve bu çeşmelerin esas ve banileri kıyamete kadar bi'l-ibka ebnâ-yı nev'lerine bu çeşmelerin sularını meccanen ihsan buyurmuşlardır.

Hâl böyle iken "gedikli" tabir olunan her çeşmede "saka" namına olarak birkaç Malatyalı mütegallibeler, bu çeşmelerin sularını zapt edip, istediği fiyatla satıyorlar. Hâlâ o çeşmelerin bâlâsında "sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât" yazılıdır. Lâkin sakaların şerrinden bu çeşmelerden kimse su alamıyor. Şöyle ki:

Her sene mevsim-i sayfta isterse sokaklardan seller aksın, bu sakalarla şirket-i tabiî gibi görünen su yolcular "Su kalmadı!" diyerek ve sırasına göre bağırıp çağırarak saka çeşmelerinden başka çeşmelerin sularını kesiyorlar. Farz edelim ki sahihen su kalmamış olsun. O hâlde saka çeşmelerinin akmaması lâzım gelir idi. Hâlbuki saka çeşmeleri daima akıyor.

Acaba bu gedikli çeşmelerin suyu başka bentten mi geliyor? Hayır, cümlesinin ana yolu birdir. Buna sebep sakaların çeşmelerin gediklerine mutasarrıf oldukları imiş. Pekâlâ ne mâni var? Haydi biz de sularımızı saka çeşmelerinden dolduralım...

Pek güzel ama bir hane yirmi dört saatte bir testi suyla idare olunamaz, ikinci testiye saka müsaade etmiyor, "Ben çeşmenin gediğine mutasarrıfım!" diyerek çeşmeye su almağa gelen bîçareleri koymuyor!...

* Şehir Mektubu no: 102[98], Basîret, nr.1358,13 Ramazan1291/11Teşrinievvel1290, s.2-3.

Bu gedikli çeşmelerin suyuna daimî akmak üzere sakalar bir sened-i kavî ile mutasarrıf olup fazla kalır ise mahalle çeşmelerine verilmesi meşrut olduğu zehabında olduğumdan, bu işe vukufu olanlardan hakikat-i hâli sual eyledim. Meğer bu sakalar hammaliyesinden başka hiçbir şeye mutasarrıf değilmiş. "Gedik" tabir olunan, sakanın arkasında olan kırbasıyla, mahalle halkında olan alacağı olup memlekete giderken diğer rüfekasına sattığı kırbadan ve metâlibden ibaret imiş.

Sakaların bir kırbayı arkadaşına satmasından çeşmeyi münhasıran zapt edip suyunu satması caiz olamayacağından ve su yolcularıyla sakaların işbu çeşmeleri zapt etmesi hiçbir yerde görülmemiş olduğundan, bunların kurtarılmasıyla umum çeşmelerden mütesaviyen suların akması ve herkesin müstefit edilmesi için Şehremânet-i aliyyesinin nazar-ı merhamet ve atıfetini davet ederiz.

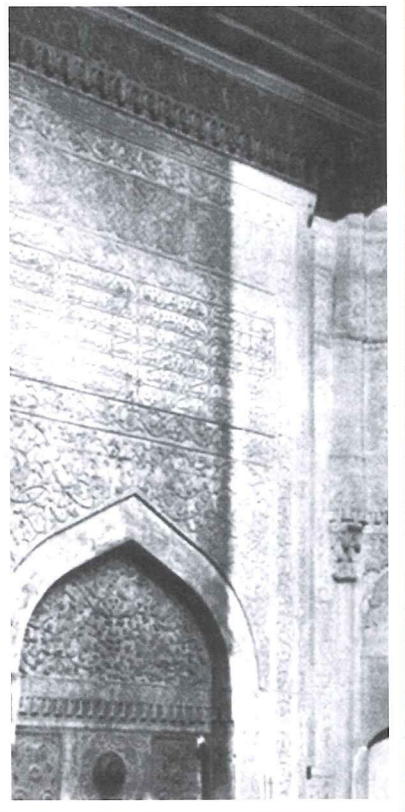

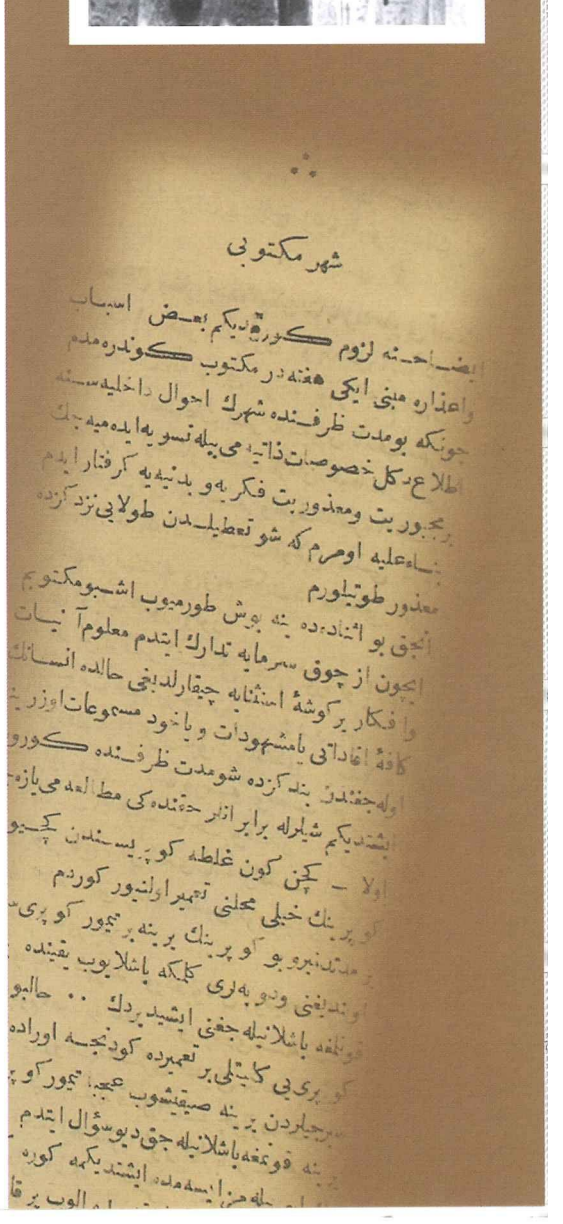
شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 102[98], Basîret, nr.1358,13 Ramazan1291/11Teşrinievvel1290, s.2-3.

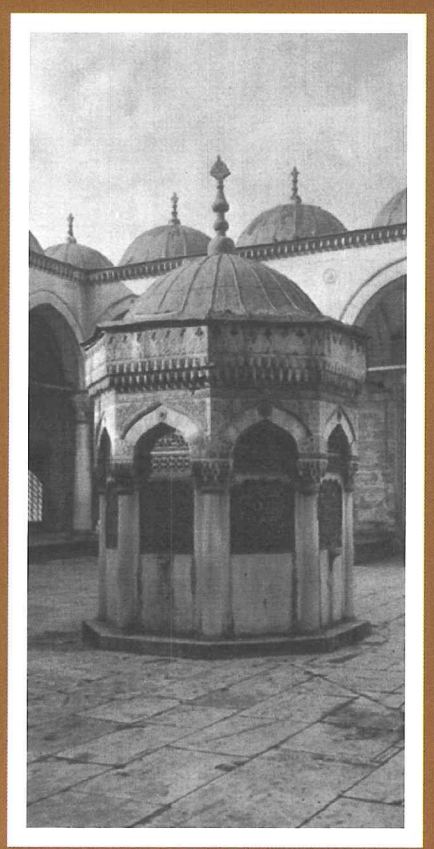

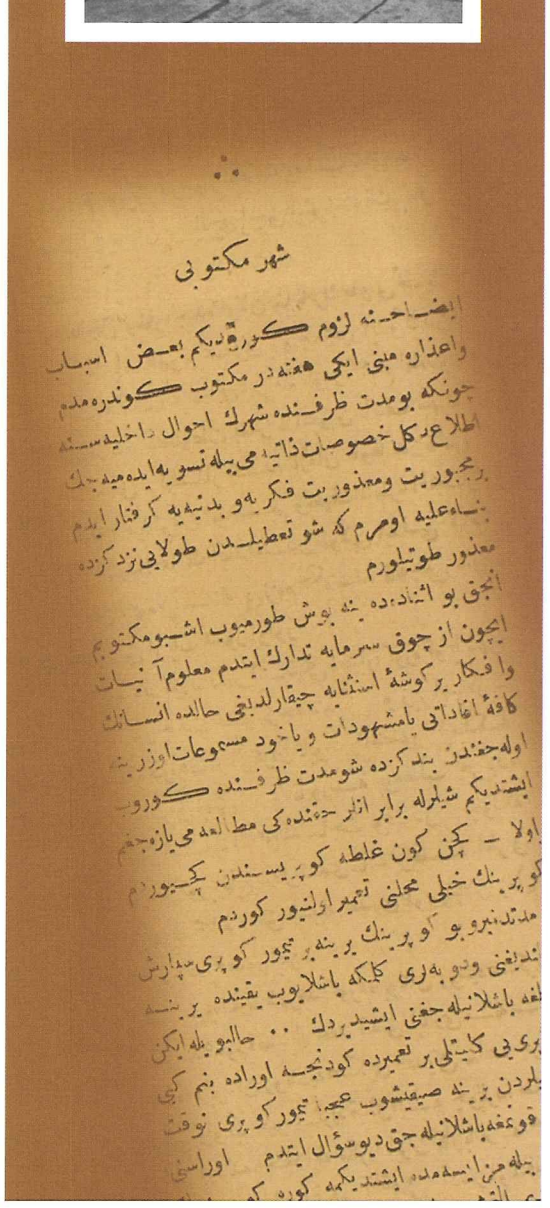

شهر مکتوبی

ایضاحنه لزوم کوره‌یکم بعض اسباب
واعذاره مبنی ایکی هفته در مکتوب کوندره‌مدم
چونکه بومدت ظرفنده شهرك احوال داخلیه‌سنه
اطلاع دکل خصوصات ذاتیه‌می بیله تسویه‌ایده‌میه‌جك
رجوریت ومعذوریت فکریه‌و بدنیه‌یه کرفتار ایدم
بناءعلیه اومرم که شو تعطیلدن طولایی نزد کرده
معذور طوتیلورم

انجق بو اثنادده یه بوش طورمیوب اشبومکتوبم
ایچون از چوق سرمایه تدارك ایتدم معلوم آنیات
وافکار پرکوشهٔ استثنایه چیقارلدیغی حالده انسانك
کافهٔ اغاداتی یامشهودات ویاخود مسموعات اوزرینه
اولهجقدن بند کرده شومدت ظرفنده کوروب
ایشتدیکم شیلرله برابر اکثر حقنده کی مطالعه می یازه‌جغم
اولا — پکن کون غلطه کوپریسندن کچیورم
کوپرینك خیلی محلنی تعمیر اولنیور کورنم
مدتدنبروبو کوپرینك یرینه‌بر تیمور کوپری حضارش
ندیغنی ونو یه‌ری کلکه باشلایوب یقینده یرینه
غه باشلانیله‌جغنی ایشیدیردك .. حالبوکه ایکن
ری بی کایتلی‌بر تعمیره کودیجه اوراده بنم کبی
یلردن یرینه صیقیشوب عجبا تیمور کوپری نوقت
قوغه باشلانیله‌جق دیوسؤال ایتدم اوراسنی
بیله‌مین ایسه‌مده ایشتدیکمه کوره کو

Çeşmeler

İstanbul'un fethinden beri şimdiye kadar gelip geçen ashâb-ı hayrât, ebnâ-yı nev'lerinin ihtiyacatını teshil için hemen her köşe başında birer çeşme yapıp suyun devâm-ı cereyânı için lüzumu kadar varidat vakf ve tahsis etmişler. Zaman geçtikçe bunlar haraba yüz tutmağa başlayıp imarına dahi lâyıkıyla dikkat ve himmet edilmediğinden, elyevm birçoğu harap hâlde bulunup bu sebeple vâkıflarının ervahı dahi bizimle beraber müteessir olmakta ve vâridât-ı mahsûsaları tevliyet ve cibayet vesair birtakım eyâdî-i tama'da bulunarak me'kel olmaktadır.

İşte bu kabilden olarak atik Bâb-ı Zabtiyye karşısında merhum Damat İbrahim Paşa Çeşmesi'nin dahi hazinesi bozulup suyu başka bir mecra peyda ederek beyhude akıp telef olmakta ve çeşme kuruyup kalmakta olup tamiri için ise vâridât-ı vakfiyyesi bulunduğu hâlde, bakılmaya bakılmaya emsali idâdına dâhil olup bu ise caiz olamayacağına binaen, emsali hakkında lüzumu derkâr olan himmetin bir nebzesinin dahi bu cihete atıf ve sarfını Evkaf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlesinden ricaya mecbur olduk.

Sâniyen su yolcuların insafını rica ederiz. Zira mevsimi yine geldi. Öyle hamam ve bahçeler ashabı hakkında mebzul olan insaf ve mürüvvetlerinin aşr ve mi'şârını dahi bilumum ahali hakkında râygân etsinler.

* Şehir Mektubu no: 133[129], Basîret, nr. 1542, 29 Rebiyülâhır 1292/23 Mayıs 1291, s. 1.

Çöpler

Çarşamba günkü nüshanızda "nezafet" unvanlı bir makale gördüm. Mündericatına delil aranılırsa sokaklarımız gibi hadsiz hesapsız mücessem şahitlerin lisân-ı hâline dikkat olunsun.

İşlek caddelerin tozdan ve bazı kaldırımların bozukluğundan başka bir kusuru yoktur. Ancak mahalle arasındaki sokaklar hususiyle tenha sokaklar sahihen fena hâldedir.

Ekserisi mezbele oluyor. Bazılarında kedi köpek vesair hayvanat lâşesi bulunur. Bazı sahiller de bu hâlde.

Hele Balat civarı bunların hepsine faik derecededir. Hazır sırası gelmişken ifade edeyim. Geçen sene dahi biddefaât yazdığım gibi Balat dışarısına biriktirilmiş olan kemiklerin taaffünâtı, oralarını ihata etmiş gelip geçenler nihayet derecede bîzar oluyorlar. Havalar ise günden güne hararet peyda ediyor. Hastalık denilen dâhiyenin esbâb-ı zuhûrundan biri de böyle taaffün eden müzahrefattır.

Bir de Yenibahçe tarafında kale duvarı dibine sakin Kıptîler, helâları olmamak münasebetiyle Yenibahçe çayırının pek çok mahalline ve açığa pisliyorlar. Bazan ölü hayvan lâşelerinin dahi derilerini almak üzere oraya götürüp sonra dereye atıyorlar. Taaffünâtı civarındaki sekeneyi rahatsız ediyor. Bunlar kendilerine helâ yapmak ve bir daha nezafeti muhil hâlâtta bulunmamak üzere mecbur etseler pek münasip olur. Sairîne gelince nezafetin derece-i lüzûmu teslim olunduğu takdirde onu ihlâl eden bu makule pisliklerin def'i vücubu bâ-bedâhe sabittir. Binaenaleyh iktiza edenlere şiddetli emirler verilmesi için Şehremânet-i aliyyesinin dikkat ve ikdamlarına müracaat olunur.

* Şehir Mektubu no: 88[85], Basîret, nr. 1273, 19 Cemaziyülevvel 1291- 21 Haziran 1290, s. 1-2.

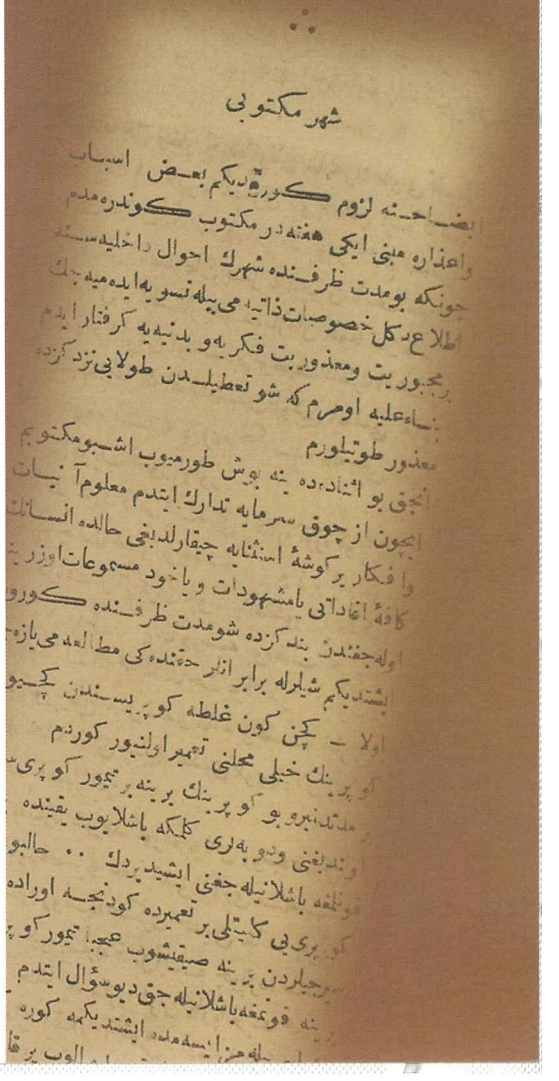

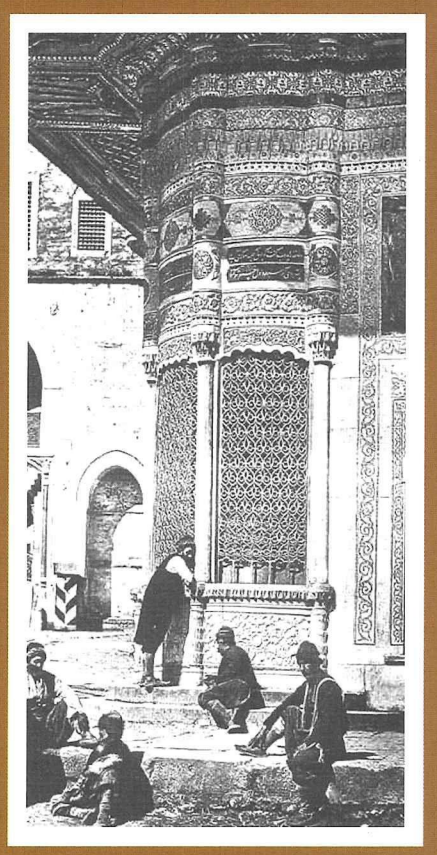

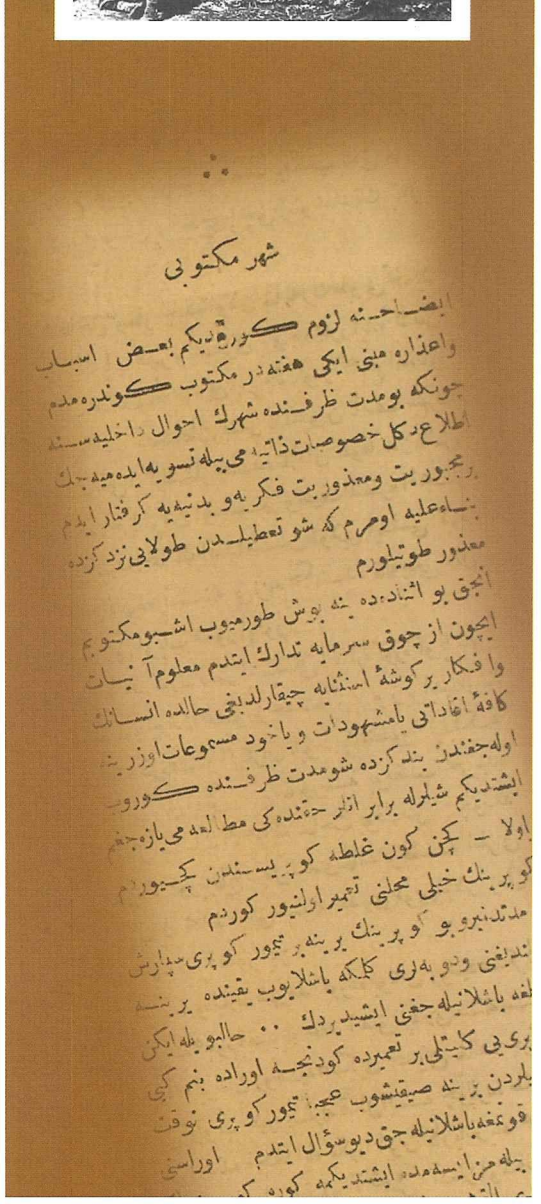

شهر مکتوبی

Darüşşifa ve Mecnunlar

Dün Kırkçeşme tarafından semte gelir iken ellerinde ikişer su kovası, arkalarında birer aba, başlarında birer beyaz takkeli dört kişi ve yanlarında da bir nöbetçi gördüm. Meğer Darüşşifa'daki mecânînden imiş. Bunlara akşam üzeri ta Kırkçeşme'den su taşıtırlar imiş.

Hakikatini pek bilemez isem de işittiğimize göre maazallah muhtelü'ş-şuûr olarak Darüşşifa'ya gidenler, orada etıbbâ-i ma'rifetle muayene olunduktan sonra, istidat ve kuvvetlerine göre kimisinden kan alırlar, bazısına ihtikan ederler imiş... Lâkin böyle ta Kırkçeşme'den su taşıttırmak iâde-i sıhhatçe tedâbîr-i lâzimeden olduğunu bilemiyorum. Eğer bu yalnız orada bulunan hizmetçilerin reyi ise kabul olunamayacağından Tıbbiye Nezâret-i celîlesinin nazarıdikkatlerine arz olunur.

Bir de Darüşşifa'nın eski hâlini işitirdik ki mecânîne ağır zincir vurularak pencerelere rabt ü bent edilmek, eyyâm-ı şitâda taş üzerlerinde oturtturulmak gibi şeyler ki ol vakit akıllı adam bunu görünce çıldırmak derecesinde müteessir olur. Şimdi bu teessürün burada biri görülmeyip onlar da rahat bir hâlde olarak az vakit zarfında şifâyâb oluyorlar.

Lâkin bunların aksi yani Dersaadet'teki tımarhanenin dehşet-efzâ-yı ukul olan eski mülga hâllerinden bazısı Edirne tımarhanesinde olup hatta şimendiferle gidip bizzat müşahede ederek bu kere avdetle bilmünasebe haber veren zatın ifadesine nazaran oturdukları mahal hakikaten "Deliyi bağlasan durmaz..." darb-ı meselinin misâl-i müşahhası olup, tedavi ve muayenelerine dahi dikkat olunamıyor imiş. Bu ise tecviz olunamayacağı cihetle, ikdâmât-ı aliyyelerinin bu cihet-i hayriyyeye dahi in'itâfı için Vali Paşa hazretlerinin nazarıdikkatlerine arz olunur.

* Şehir Mektubu no: 45[44], Basîret, nr. 1034, 24 Receb 1290/7 Eylül 1289, s. 1.

Dersaadet Limanı

"Dersaadet Limanı" unvanıyla dünkü nüshanızda bir bent gördüm. Mündericatı, Dersaadet'in letâfet-i mevkiiyyesiyle beraber âb u hevâsı ve limanın vaz'iyyet-i tabîiyyesini hakikaten Cenâb-ı Hakim-i Kudret'in bize ihsan ettiği niam ve eltâf-ı celîleden -ki tamamiyle edâ-yı şükrü muhalâttandır- bunun kadrini bilip sevahile mükemmel rıhtımlar ve mağazalar inşası lüzumuyla beraber, liman dâhilince iktiza eden teşebbüsât-ı ıslâha Dersaadet Liman Nezâret-i aliyyesi canibinden ibtidar buyurulduğunu beyan ve tebşirden ibaret idi.

Geçenki nüshalarınızın birinde dahi beyan ettiğiniz veçhile Dersaadet Liman Nezareti, limanın haiz olduğu ehemmiyetin derecâtıyla, ol bapta ittihazı lâzım gelen tedâbîr-i ıslâh ve tanzimi ve nizamât ve terakkiyyât-ı sâire-i bahriyyenin gavâmız ve dakayık-ı umûmiyyesini arif ve vâkıf bir yed-i iktidâra tefviz olunalıdan, yani takriben bir ay kadar müddetten beri birtakım tedâbîr ve teşebbüsât-ı ıslâhiyyeye teşebbüs olunup, eserleri görülmeye başladı...

Evet sizin yazdığınız gibi taşralara muvazzaf liman memurları izam olunup, sevâhil-i Osmâniyyede bulunan limanlarımız tamamiyle taht-ı intizâma alınmak üzeredir. Dersaadet Limanı'nın, yani liman dâhilinin tanzim ve ıslahı ol baptaki nizamnamenin tamamiyle mevki-i icrâya konulmasına mütevakkıf olunduğundan, nezâret-i müşarünileyhâ ıslahata bu nokta-i mühimmeden başlamıştır.

Bu nizamname şamandıralar hakkındaki mütalâatı tamamiyle cami olduğundan, işin o ciheti hâsıl oldu demek olmasıyla o hâlde yalnız sevahile rıhtımlar ve ebniye inşası kalır ki bu madde limana ait değildir.

* Şehir Mektubu no: 66[63], Basîret, nr. 1140, 4 Zilhicce 1290/11 Kânunusani 1289, s. 1.

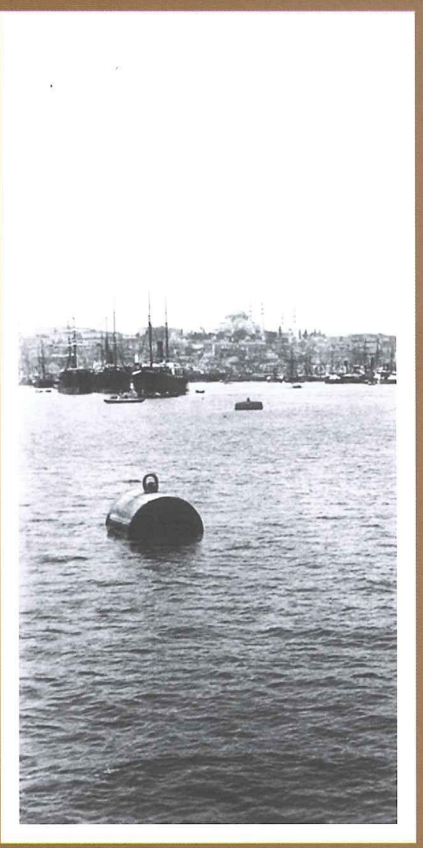

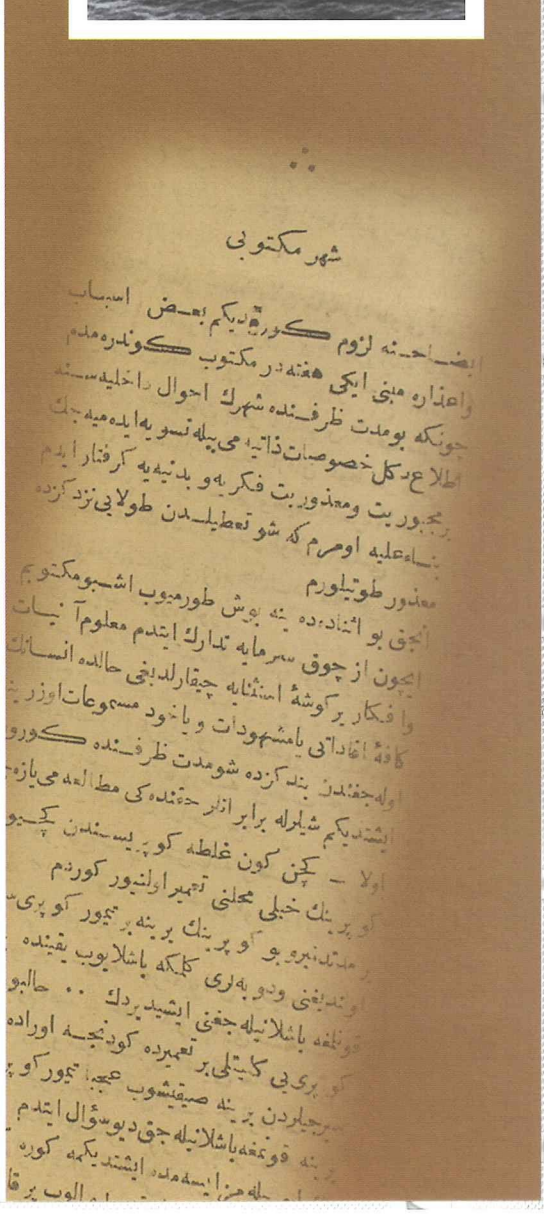

شهر مکتوبی

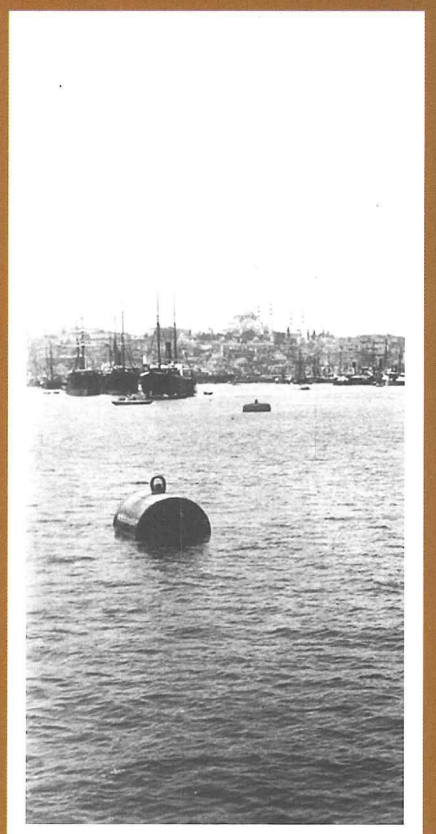

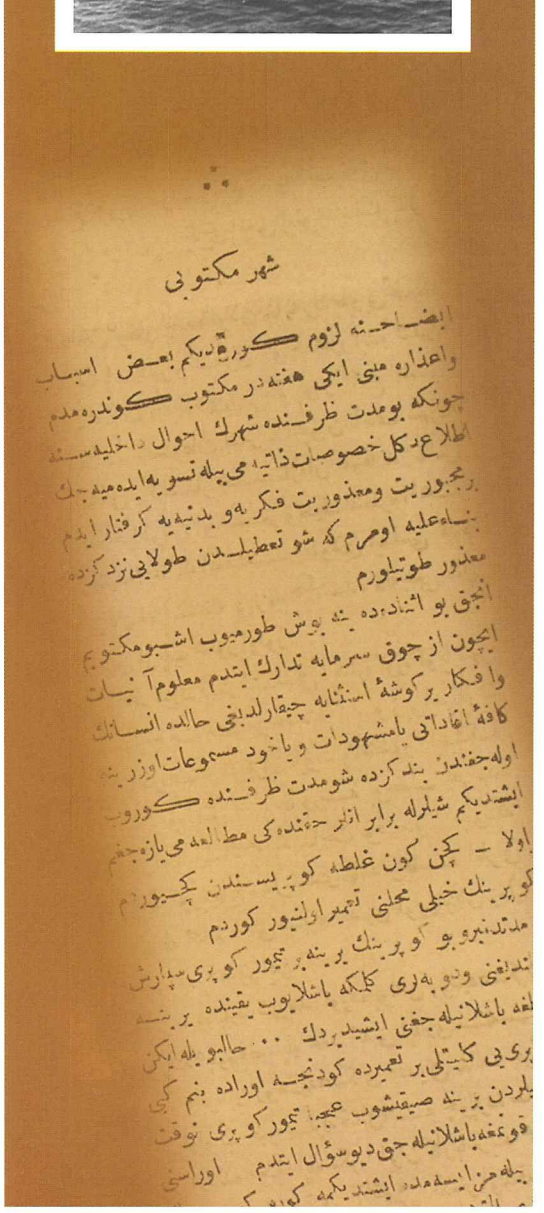

شهر مکتوبی

Sâniyen geceleri vapurların derûn-ı limânda gemi çekmeleri memnu olduğu hâlde, bunun şimdiye kadar adem-i muhâfazası sebebiyle leylen kazalar vukuu münker olmayıp şimdi ise geceleri müteaddit kol sandalları tertip ve tesrîb ve zâbıta-i bahriyyece fevkalâde himmet olunmakta olmasıyla beraber, liman kavvaslarının elbisesi matluba muvafık surette muntazam olmadığından, bunlar için hazîne-i devlete bâr olunmayarak hepsi bir renk ve heyette ve alâmât-ı mahsûsaları üzerinde lüzumu kadar elbise kestirilmiş ve pek yakın vakte kadar liman dairesinin önü, âdeta bir iskele heyetinde yolcu sandal ve kayıklarıyla dolup orayı hâriçten gören için dâire-i resmiyye zannettirmeyecek bir hâlde iken bunlar için sağlı sollu birer iskele tayin olunarak o lüzumsuz izdiham kaldırılmıştır.

Hâsılı şunu demek ister ve bu sebeple sizin mütalâanıza iştirak ile derim ki liman dâhilince lâzım ve icrası mümkün olan ıslahatın mukaddimâtına teşebbüs olunup âsâr-ı müfîdesi görülmeye başlandığından, yakında sevahile dahi güzel rıhtım ve ebniyeler inşasıyla, maksadın tamâmî-i husûlü temenni olunur.

* Şehir Mektubu no: 66[63], Basîret, nr. 1140, 4 Zilhicce 1290/11 Kânunusani 1289, s. 1.

Diş Kirası

Diş kirası tabiri pek eski bir şey olmak hatıra gelir. Bendinize kalırsa bu tabir şunun için lisân-ı umûmda darb-ı mesel hükmünü almıştır:

Hani ya esâs-ı vaz'iyyeti ordunun menâzil-i mutasavviresiyle düşmanın ahvalini teftişe memur süvari takımları vardır ki onlara "kâşif" tabir ederler.

Devlet-i Aliyye'nin cennet-mekân Sultan Süleyman Hân-ı Kanûnî zamanlarında seksen sipahisi olup onlardan başka bir hayli de levent ve delil süvarisi var idi.

Levent süvarilerinin vazifesi i'lân-ı harbi müteakip düşman mülküne girerek ordu gelinceye kadar, hasmın harekât-ı harbiyyesini sektelendirmek, yani düşmanı oyalandırmak idi.

Lâfzından dahi anlaşıldığı üzere delîl-i askeriyye de keşfiyât ile iştigal ederdi.

Bunlar işbu vazifeyi bu veçhile icra ve arkadan da muntazam ordular hududu tecavüz ederek pâzâr-ı harb ü vega düşman toprağında açılır ve dâd ü sited-i cân ü cihan orada vuku bulurdu.

Sonraları esasa tareyan eden tezelzül ve tedenni bu kaidelere dahi sirayet ederek, yeniçeriler ve sipahiler malûm olan hâl ve heyetleri kesp ettikleri sırada delîl-i askeriyye de çığrından çıktı. Bir derecede ki kışlamak için veyahut sair memuriyetle dümbeleklerini döverek her nereye teveccüh ederlerse, ahalinin asayiş ve emniyetini selb ettikten ve kazını, tavuğunu ve zâd ü zahiresini telef eyledikten başka, bir de gider iken "diş kirası" namıyla hane sahibinden para alırlardı.

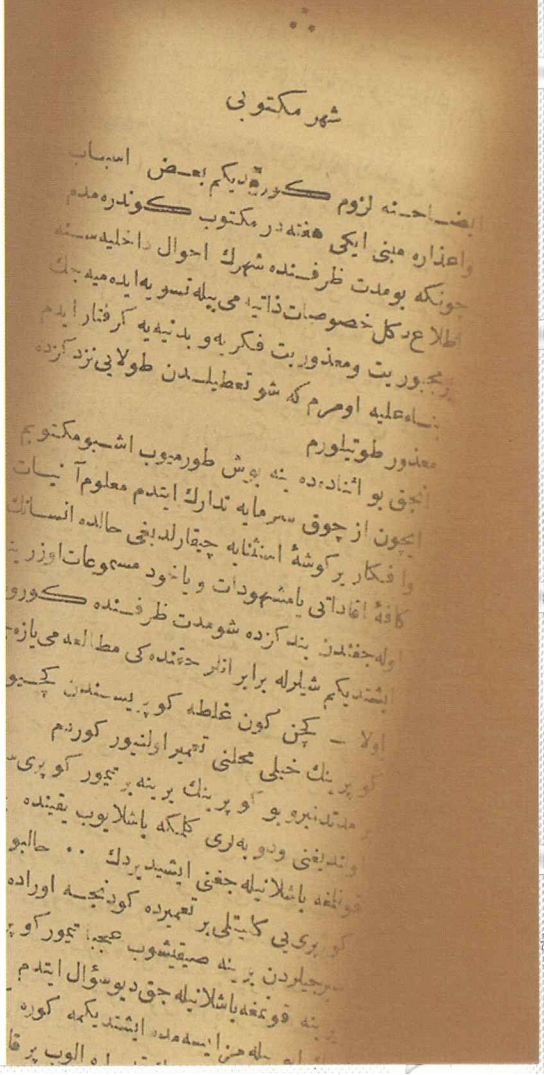

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 52[50], Basîret, nr. 1070, 10 Ramazan 1290/19 Teşrinievvel 1289, s. 1-2.

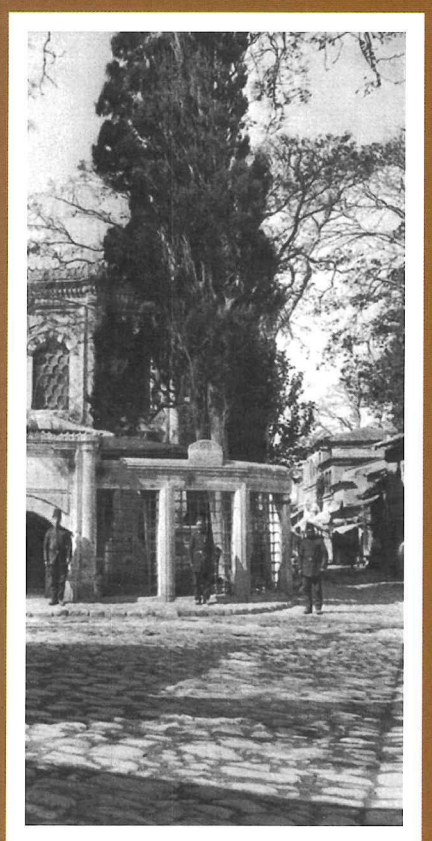

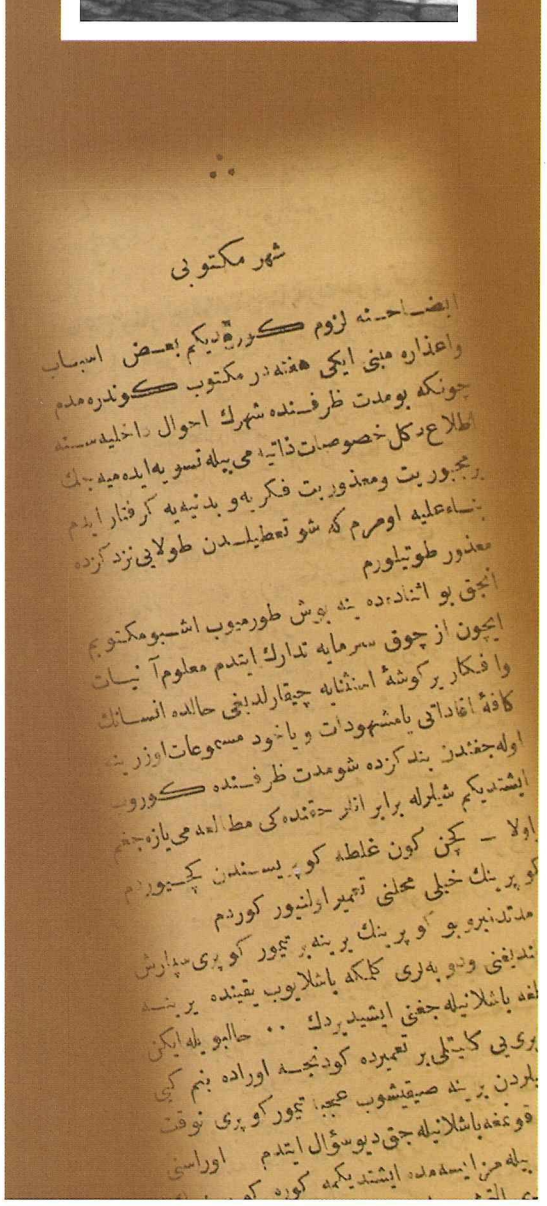

شهر مکتوبی

Hamt olsun şimdi bunların birisi kalmadı. Herkes kemâl-i âsâyiş ve emniyetle yaşayıp kimse kimsenin malına taarruz edemiyor.

Burası böyle ise de delîl-i askeriyyenin meâsir-i kabîhasından olan "diş kirası" kaidesi hâlâ devam ediyor!...

* Şehir Mektubu no: 52[50], Basîret, nr. 1070, 10 Ramazan 1290/19 Teşrinievvel 1289, s. 1-2.

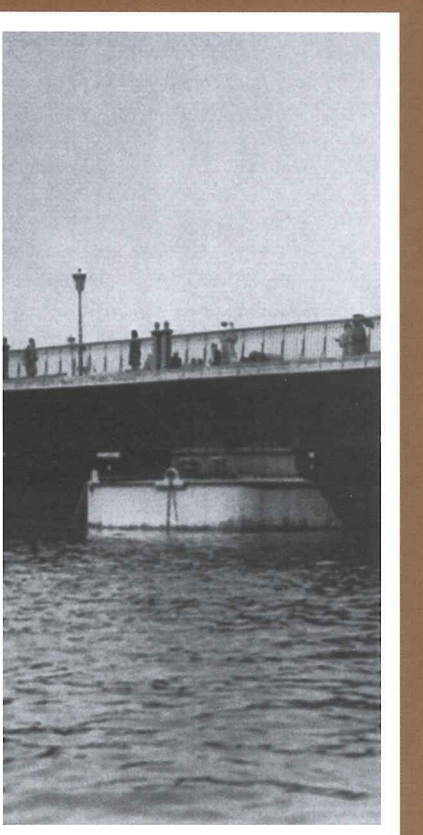

Dilenciler

Sokaklarda çırıl çıplak birtakım çocuklar görüyoruz. Bunlardan bazısı bir gün, oldukça ihtiyacını def'e kâfi elbise içinde görünür iken bir de ertesi gün yine yalın ayak başı açık dileniyorlar. Bendeniz bu hâli merak edip tahkik ettim. Meğer bazı erbâb-ı merhamet bunlara elbise alır ve iksâ eyler imiş de peder ve validesi soyup Bitpazarında satarlar, ertesi günü yine çıplak salıverirler imiş. Türkçesi bunları vâsıta-i taayyüş etmişler. Haydi onlar bunu irtikâp ediyorlar diyelim. Ya bu hâl devamı arzu olunur bir şey midir? Olmadığında iştibahımız yoktur; öyle ise zabıta bunları menetmelidir!

İşte yine sırası geldi, hükûmetin elyevm ikmaline sa'y ettiği Darüşşafaka böyle bîkesan ve fukarâ-yı etfâl için yapılıyor. Bir gün evvel ikmali için biz de milletçe iktiza eden fedakârlığı icra edip de milletimizin bîçaregân-ı etfâlini böyle çırıl çıplak sokaklarda süründürmesek olmaz mı? Ve onları şu hâlde görüp de teessüf edeceğimize, öyle bir mekteb-i saâdet içine toplayıp da okuduklarını görerek iftihar etsek, daha güzel olmaz mı?

* Şehir Mektubu no: 11[12], Basîret, nr. 824, 10 Zilkade 1289/29 Kânunuevvel 1288, s. 2.

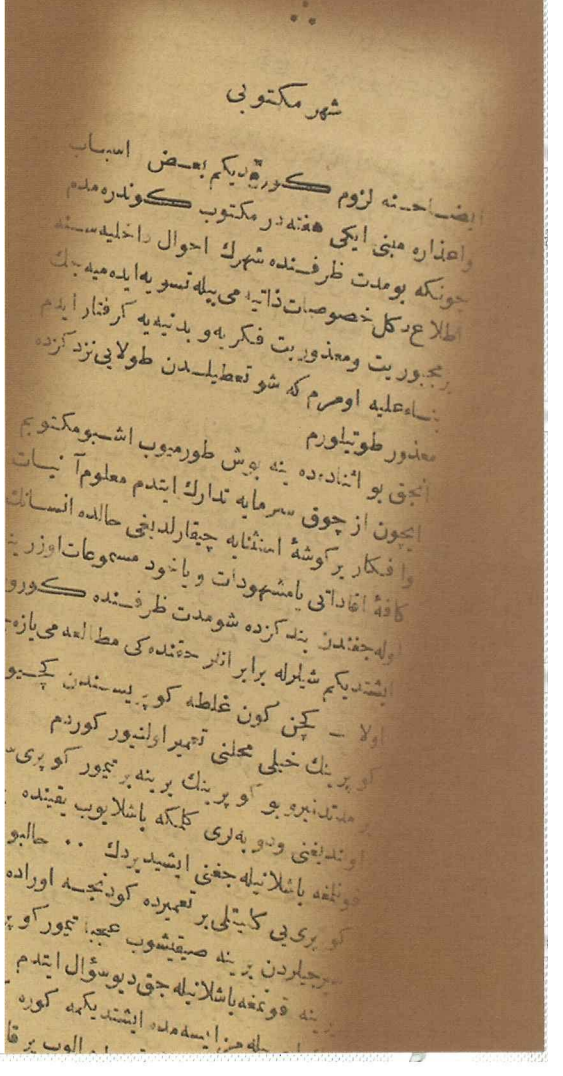

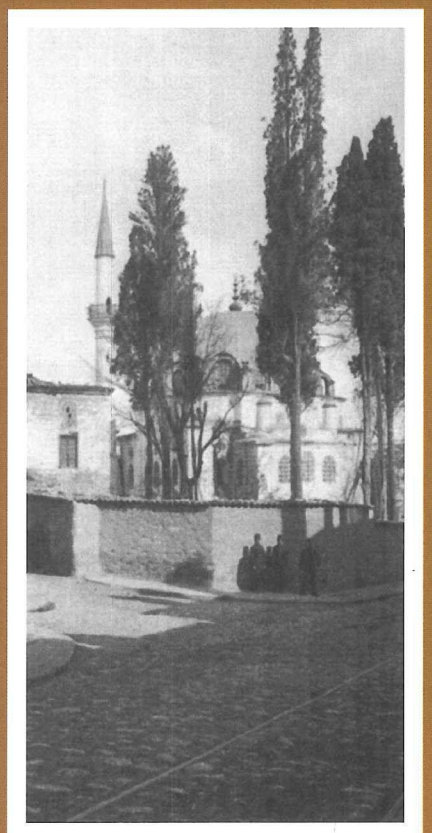

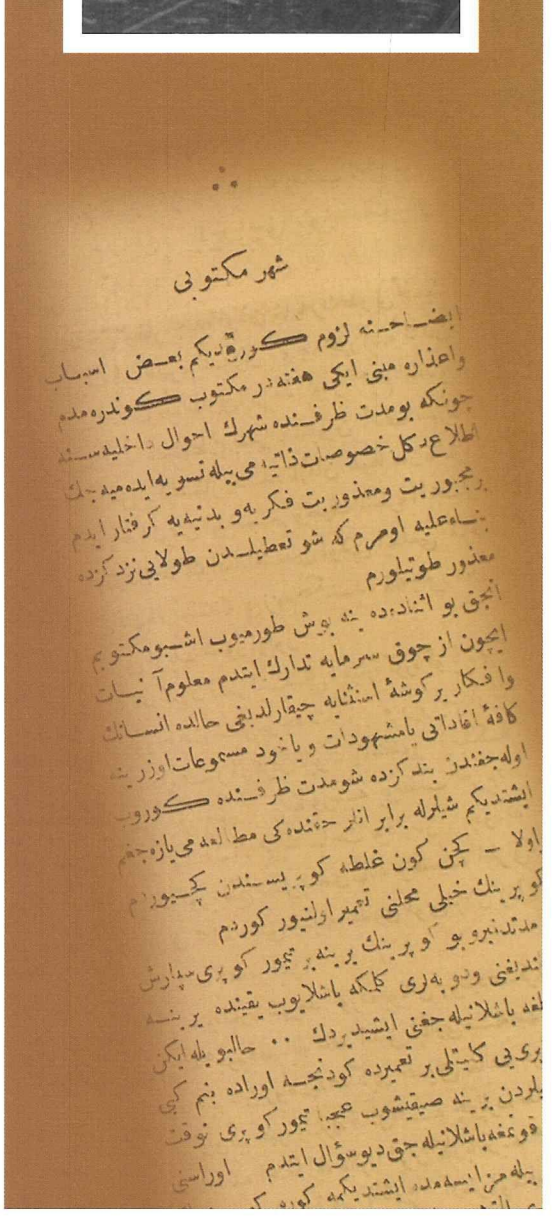

شهر مکتوبی

Dilenciler

Baksanız a, Ramazân-ı şerîfte birtakım seele İstanbul'a dolup, geceleri takım takım devaire gidip iftar ediyorlar. Pekâlâ, lâkin diş kirası da var!... Onu almaksızın gitmiyorlar. Verilmezse sabahlara kadar misgal kamışı gibi dizilip bekliyorlar... Onu alınca gazinolara, kahvehanelere dolup, herkesi rahatsız ediyorlar. Verilmezse, ödünç vermiş gibi asayı dikip bedlik ediyorlar. İçlerinde öyle adamlar var ki taşı sıksa mutlaka suyunu çıkarır. Subhanallah bu ne zillet, bu ne denaettir! Eli ayağı cemî-i a'zâ-yı bedeni sağlam iken züll-i süâli irtikâp etmek, denaetin nihayet derecesi addolunur.

Bunların içlerinde birçok da küçük çocuklar var. Onları kira ile getirirler imiş. O hâlde maşallah arkadan da sürüyle yetişir.

Bir vakit memleketlerinden salıverilmemeleri için mahallerine emirler verilmişti. Bir iki senedir yine eski derecesini bulmağa başladı. Bütün hamiyyetperverân-ı milleti dağdâr-ı teessür eden işbu hâlâtın önü alınarak, bu gayretsizleri bulundukları meslek-i zilletten halâs etmek vâcibât-ı umûrdandır.

* Şehir Mektubu no: 52[50], Basîret, nr. 1070, 10 Ramazan 1290/19 Teşrinievvel 1289, s. 1-2.

Direklerarası Kıraathanesi

Direklerarası Kıraathanesi, geceleri müşterilere acı su içirilmemiş olsa hoş olacak diye rivayet ediyorlardı. Bendeniz evvelemirde buna inanmayıp, bir gece gittiğimde rivayet olunan acı sudan içtim.

Böyle mecâmiden istifade, husul ve terakki-i intizâma ve maksadı temin eden rağbet-i umûmiyyenin esbâb-ı intizâm ve istirahatın mükemmeliyetine vabeste olduğunu bu kıraathane sahibi dahi anlamış olmak gerektir. Hâl böyle iken müşterilere acı su içirilmek ve muâmelât-ı hürmet ve riayette kusur edilmek lâyıksız olacağından, isterse bir bardağını beş yahut on para almadıkça verilmemek efkârı var ise sular içilebilecek bir hâlde olduğu hâlde bu dahi verilir.

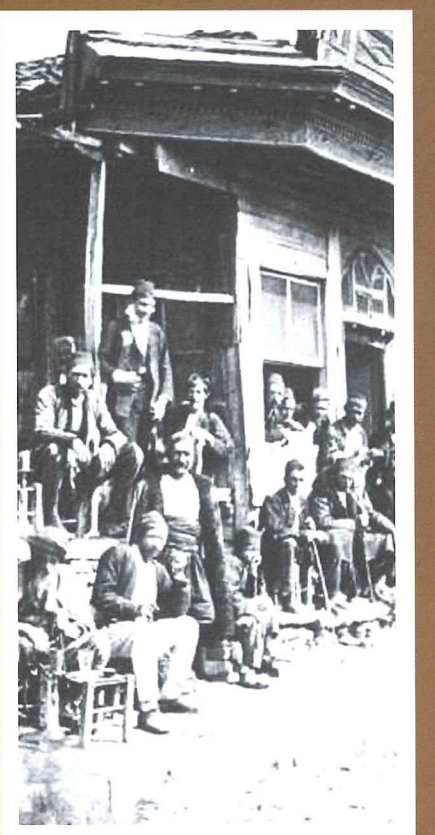

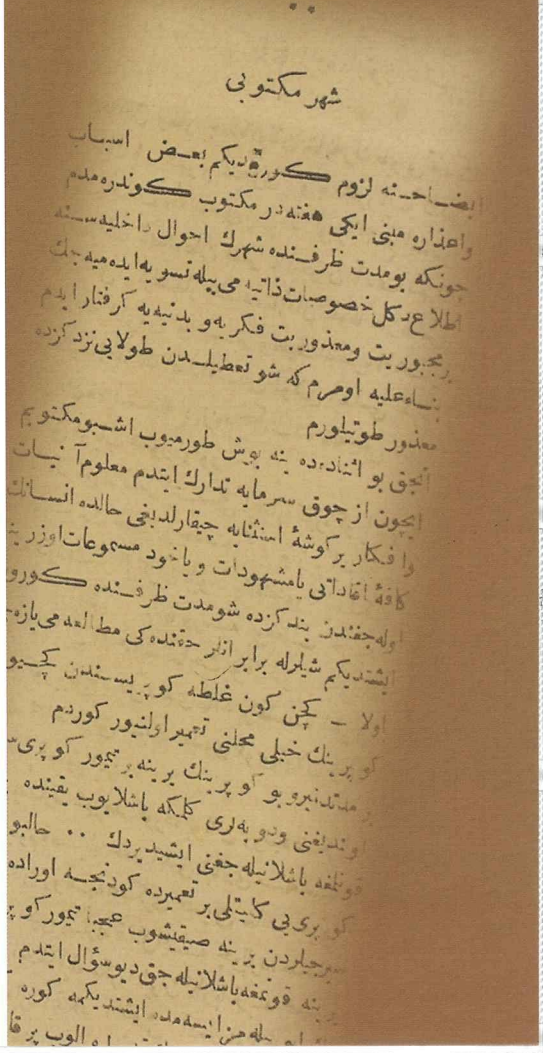

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 101[97], Basîret, nr. 1352, 6 Ramazan 1291/4 Teşrinievvel 1290, s. 1.

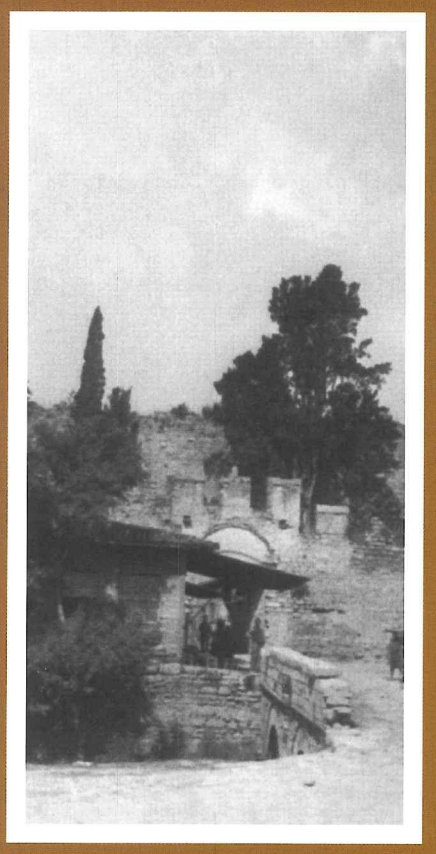

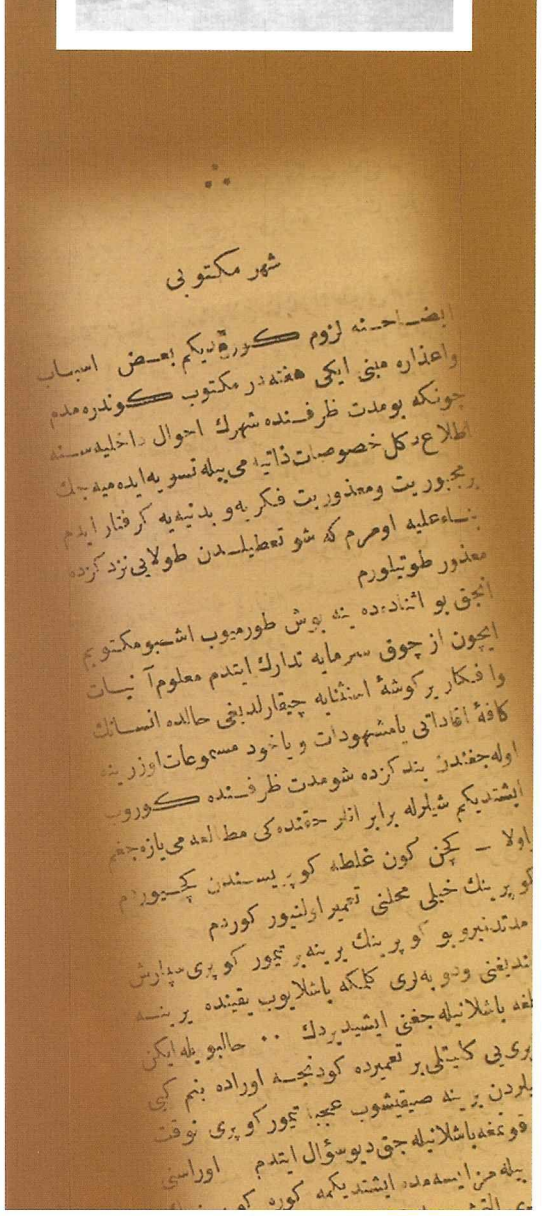

شهر مکتوبی

Direklerarası Kıraathanesi

Direklerarası'ndaki kıraathanelerin pek eğlenceli olduğunu ve mütalâaya şayan kitaplar bulunduğunu söylerlerdi de bendenizin bir vakti olup gidemediğimden merak ederdim.

Geçen gece oradan geçerken ahbaptan birinin icbarıyla bunlardan birine girdim. Vakıa geniş, muntazam bir mahal. Bir iki de güzel kitap var. Lâkin kıraathane değil âdeta tavlahane! Orta yerde iki üç tavla etrafına meraklılar ve iktidarlılar toplanmış, muttasıl oynuyorlar. Oyun bittikçe el ele tutuşup yenilen, yenenin elini sıkıştırmak âdet imiş.

Her ne ise burası esasen kıraathane olduğu ve sükûnetle muhabbet ve ülfet veyahut mütalâa ile imrâr-ı vakt edilmek lâzım geldiği hâlde, üç kişinin eğlenmesi ve intifa etmesi için o kadar halkı bîhuzur komak, doğrusu pek acayibime gitti. Her ne kadar Ramazân-ı şerîf çıkmakta ise de bu hâl bayram ertesi de devam edermiş. Bu kıraathaneleri görmeyip de mahiyetini merak edenlere malûmat olmak üzere beyân-ı meşhûdâta mübaderet eyledim.

* Şehir Mektubu no: 135[229], Basîret, nr. 2215, 22 Ramazan 1294/18 Eylül 1293, s. 3.

Dolmuşların Güzergâhı

Geçenki nüshalarınızın birinde Köprübaşı'ndan Eyüp'e, Beyazıt'tan Edirnekapısı'na, Büyük İskele'den Çamlıca'ya kadar omnibüs arabalarının işleyeceğini yazmıştınız. Buna lisân-ı umûmdan teşekkür ederiz. Ancak şurası hatıra gelir ki Köprübaşı'ndan Eyüp'e kadar işleyecek olan omnibüsler nereden gidip gelecek, sahil tarafından gidecek, öyle değil mi? Ya bilmem hiç dikkat ettiniz mi, Köprübaşı'ndan Eyüp'e kadar olan sokaklarda öyle yerler vardır ki öyle omnibüsler oralara gelince damlardan mı atlayacak? Bu olamaz. O hâlde oraların tevsii iktiza eder. Evvelemirde onlar tevsi olunmalıdır.

Edirnekapısı Caddesi pek geniş değilse de omnibüslerin mürurunu menedecek kadar da dar olmayıp yalnız Hafız Paşa tarafında takriben yüz hatve kadar darca bir mahalli var ise de o da mâni olamaz. Her ne ise o taraf ahalisinin çektikleri meşakkatleri bir kere düşünmeli, tahammülün haricinde gibidir...

Binaenaleyh lütfen bir gün evvel işbu arabaların işlettirilmesiyle fevâid-i medeniyyeden onların da hisseyâb-ı menfaat edilmesi rica olunur. Lâkin tramvay gibi arabaları ağzına kadar doldurmamalı. Zira Fatih'ten ötesinin tamir olunduğunu görmedik. Yollar gayet bozuktur, insan bile güç yürüyor. Arabalar ziyade doldurulur ise beygirler söktüremez...

* Şehir Mektubu no: 16[17], Basîret, nr. 857, 23 Zilhicce 1289/ 9 Şubat 1288, s. 1-2.

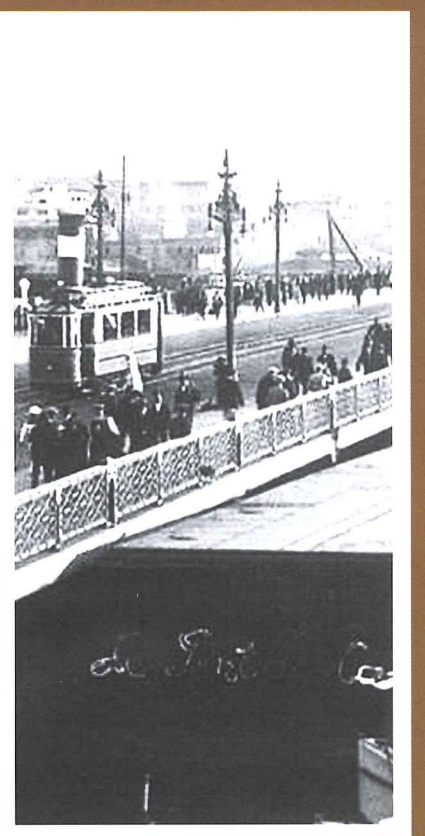

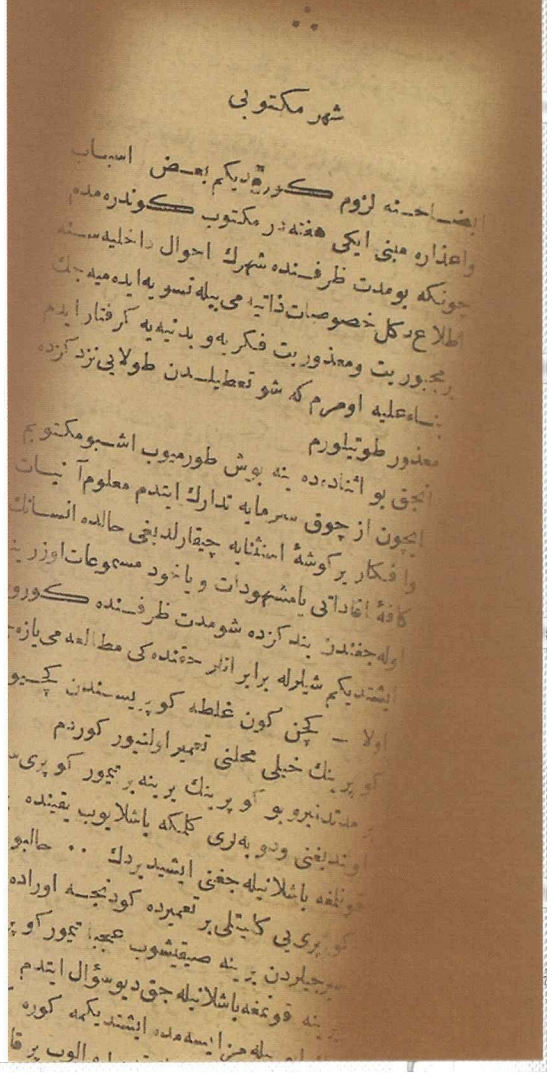

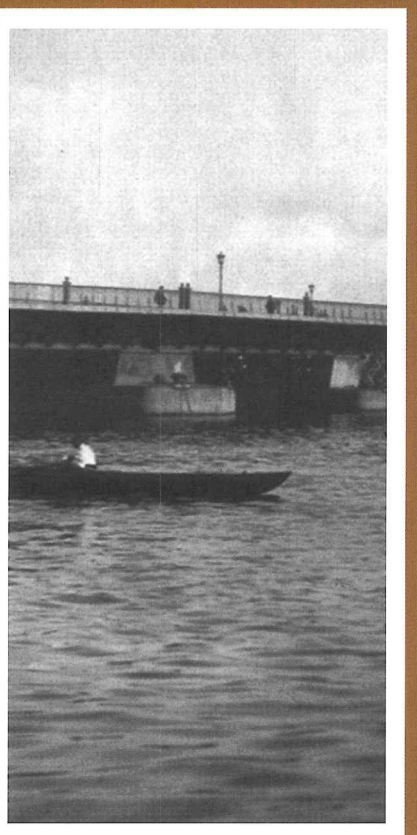

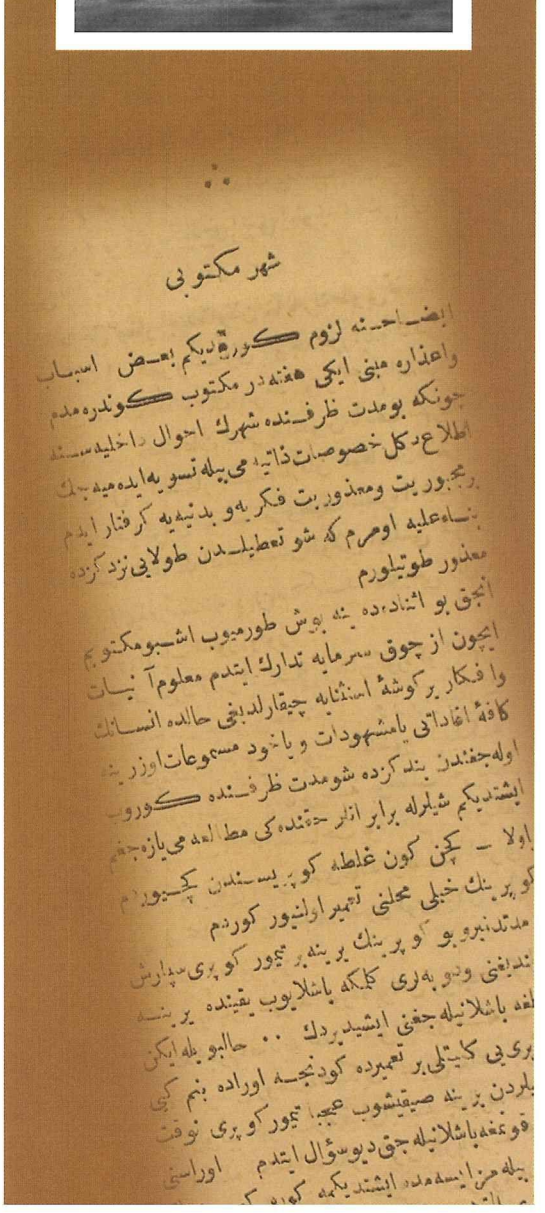

شهر مکتوبی

Dolmuşlar ve Taşıma Ücretleri

Köprübaşı'ndaki "Her ne alırsan bir kuruşa!" gibi nereden binilirse bir adamdan iki kuruş ücret alınan Edirnekapısı omnibüsleri ta'dîl-i fîât hakkındaki hayırhâhâne ihtarımızı kabul etmedikten başka yollarımızı da bir dereceye getirdi ki rüzgârsız havada bile üst baş kalmayıp saç sakal toz duman içinde kalıyor. Bu tozları bastırıp fevâid-i medeniyyeden o taraf ahalisinin dahi müstefit edilmeleri için birkaç su arabalarının memur edilmesi ve Ramâzân-ı şerîfe kadar yapılacak gaz fenerlerinin o taraflara da tamimiyle o taraf ahalisinin dahi çerâğ-ı kulûbu iş'âl buyurulması Şehremânet-i celîlesinin himemât-ı aliyyesinden muntazardır.

Ahbaptan biri bundan bir hafta evvel Eyüp'te omnibüslerin birine binip arabanın hareketine intizar üzere iken kadınlara mahsus arabada bir kadın bulunup arabanın hareketinden az evvel biletçi, bir kadına araba gitmez diyerek kadını aşağı indirmiş. Müteakiben arabaların ikisi de ve fakat kadın arabası boş olduğu hâlde hareket ederek Ayvansaray'a geldikten sonra, bir kadın yolcu zuhur edip biletçi, bir kadın olmaz diye onu da almamış, az daha ileride bir kadın daha zuhur ederek arabaya binmek istemiş iken o da alınmamış. Balat'a gelince erkeklerin arabası dolup birkaç kişi de öteki arabaya binmişler. Arabanın biri kadınlara mahsus olduğu hâlde biletçinin şu hareketi yolsuz olarak idarenin buna rızası olmayacağını bildiğimiz için ihtâr-ı keyfiyyete ibtidar ve Edirnekapısı arabalarının ücreti iki kısm-ı müsâvîye taksim edilse, halkça ve idarece husûl-i menfaati mucip olacağı ifadesini tekrar ederiz.

* Şehir Mektubu no: 45[44], Basîret, nr. 1034, 24 Receb 1290/7 Eylül 1289, s. 1.

Kâğıthane Eğlenceleri

İnsan için ara sıra tenezzüh lâzım olduğundan geçen cuma birkaç ahbap ile Kâğıthane'ye gitmiştik. Mahall-i mezkûr Dersaadet'in mesirelerinden en âlâsı ise de insan ve at arabalarının kesretinden hâsıl olan toz yüzünden, edilecek istirahat ve tenezzüh mahvolup gidiyor. Kâğıthane Deresi ise lebalep beyhude yere akıp telef oluyor...

Mesirelerden işbu tozların izalesi ise, birkaç tulumba veya lüzumu kadar su arabasıyla mesîre-i mezbûre güzergâhları sulanmasıyla hâsıl olacağından, bunun âsâr-ı aleniyyesi meşhûd-ı bâsıra-i memnûniyyetimiz olan Şehremânet-i celîlesinin himem-i aliyyesinden ve böyle seyir yerlerinde hilâf-ı âr ve adap ve insaniyet bir hâl ve haraket vukua getirilmeksizin, herkesin dâire-i edeb dâhilinde tenezzüh etmesi lâzimeden iken her nasılsa mukaddema bu cihete itina olunmadığından, gerek zikrolunan Kâğıthane ve gerek sair tenezzühgâhlarda pek çok rezaletler oluyor. Hatta tıynet-i asliyyelerinde mezkûr olan denaet ve rezaleticabınca bazı kesân ara sıra fırsat buldukça yine ibrâz-ı denâetten geri durmuyor...

Meselâ bazı uşak kıyafetli herifler bahçe içinde alenen ve cebren kadınların ellerinden şemsiye ve mendil kapmak gibi birtakım rezaletler eylediği görüldüğü gibi, kâtip kıyafetinde bazı edânînin envâ-ı edebsizlikler eylediği müşahede olunmuş ve esnâ-yı avdette bir kayık derununda ketebeden üç kişi, içlerinden birisi ayağına giyip ve kayığın küpeştesine çıkıp bin türlü edepsizlikler ettiği ve nihayet kayığı durdurup papuçla raks eylediği nazar-ı teessüfle görülmüş ve şemsiyeyi kapanlar zabıta tarafından tutulup gönderilmiş ise de bu makule uygunsuz hâllerde bulunan zükûr ve nisâ her kim olursa olsun zabıta tarafından derhâl tedip ve tenkilleri müsterhamdır.

* Şehir Mektubu no: 13, Basîret, nr.374, 6 Rebiyülevvel 1288/14 Mayıs 1287, s. 2.

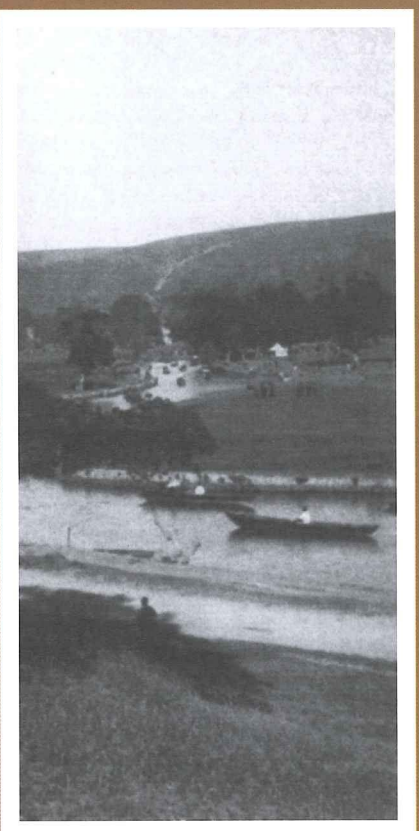

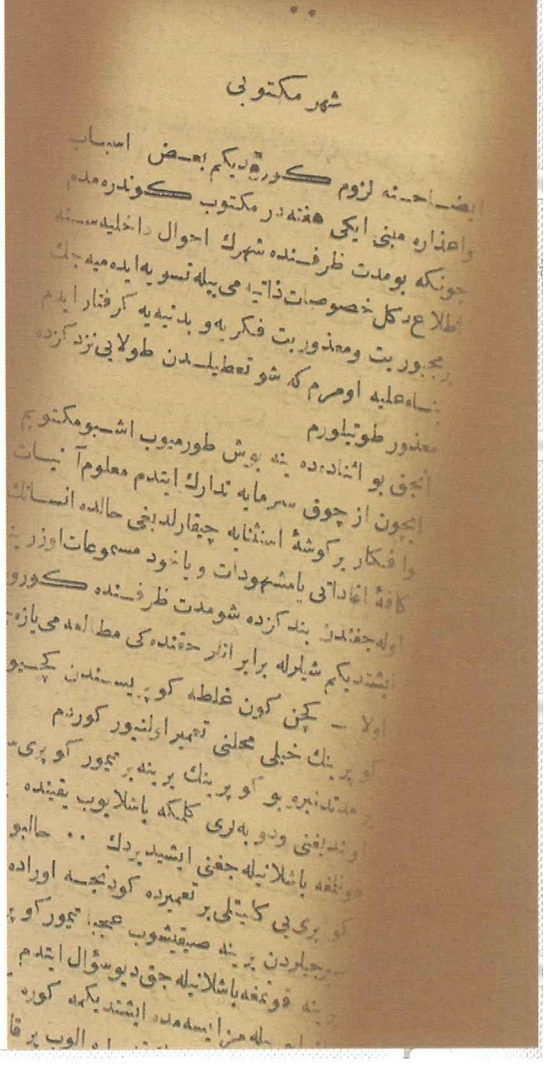

شهر مکتوبی

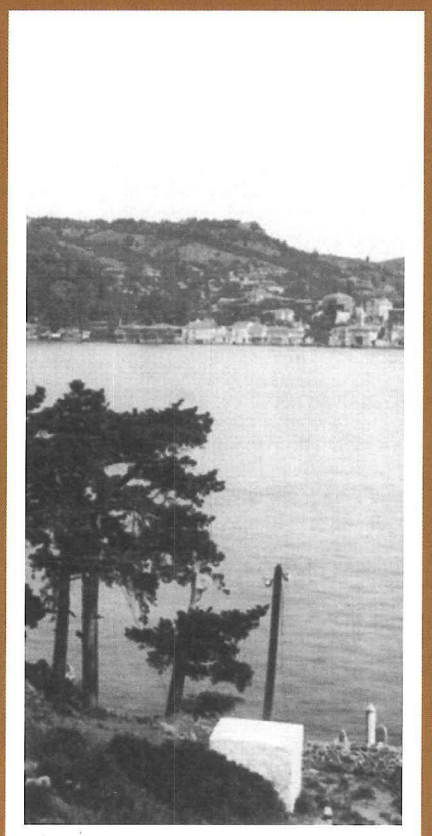

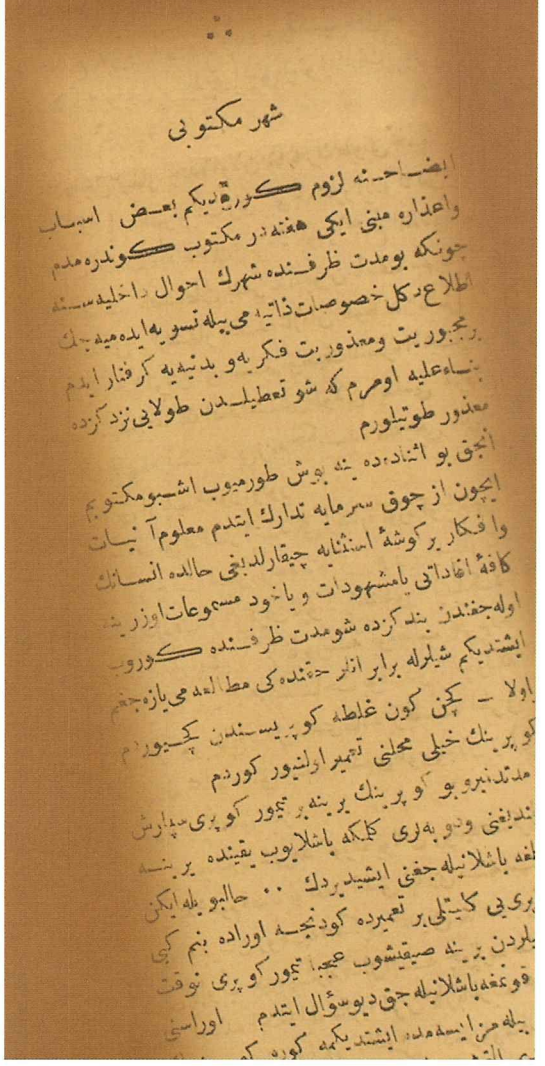

شهر مکتوبی

Kâğıthane Eğlenceleri

Geçen hafta Kâğıthane pek ömürdü. Tek çift gözlüklü beyler biraz tozdan rahat edemediler. Lâkin o da bir başka âlem. Meselâ uçları kulaklarını dürten gömlek yakaları toza gark olmuş, prusiyen pantolonunun rengi değişmiş, ördek kuyruğu kıvırcık sakal bıyığa karışmş, güldükçe giren tozlardan ağızlar Yeni Cami mektupçularının mürekkep hokkasına dönmüş, gözler toz içinde kalıp tramvayın fenerlerine benzemiş, hanımlar onlara, onlar hanımlara bakıp eğleniyorlar!... Hele kırk elli kadar yiğitten mürekkep alayın debdebesi, gürültüsü o gün görülmeğe seza idi. Adını bilemediğim, bilsem de beceremediğim yiğitlerle, her biri -zamânenin Zaloğlu Rüstem'idir- atlarının narası, üzengilerinin şakırtısı o gün âlemi serâsîme etti. Hele değnek oyunları, yollarda uzun dizginler ve kısa çarıklar görülecek bir haldeydi...

* Şehir Mektubu no: 24[25], Basîret, nr. 905, 20 Safer 1290/6 Nisan 1289, s. 2-3.

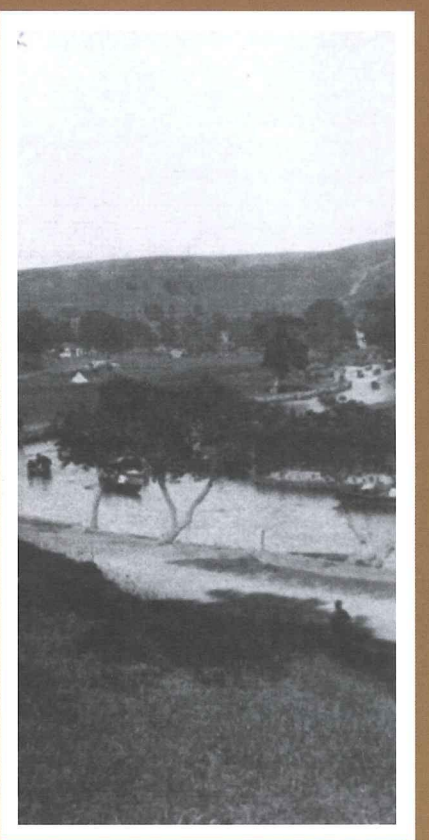

Kâğıthane Eğlenceleri

Kâğıthane mesiresi tenezzül derecesinden çıkıp rezaletin de üs perdesi denmeğe şayan bir hâle geliyor. Kadınların gündüz göz önünde ve halk içinde açık saçık öteye beriye sarkıntılık ettikleri ve kayıklarla arabalarda ellerinde daireler olduğu hâlde erkeklerle hem-âhenk olarak şarkı okudukları rivayet olunuyor...

Sahih ise yârüağyara karşı şöyle bir zamanda pek çirkin bir şeydir. Gerçi ahere mazarratı olmayacak surette eğlencelere hiçbir tarafta kimse bir şey demez ise de lâkin böyle eğlenceler âdâb-ı umûmiyyeye dokunur dereceye vardığı gibi men'i zabıtanın vazifesi dâhilindedir. Bir de küçük küçük çocukların sandallarla Kâğıthane'ye bahren gittikleri ve kürekle dümeni bunların kullandıkları söyleniyor. Malûmdur ki bundan envâ-ı sakatlık zuhuru melhuz olmasıyla men'i ait olduğu daireden selâmet-i umûmiyye namına rica olunur ...

* Şehir Mektubu no: 162[257], Basîret, nr. 2416, 18 Rebiyülâhır 1295/9 Nisan 1294, s. 2-3.

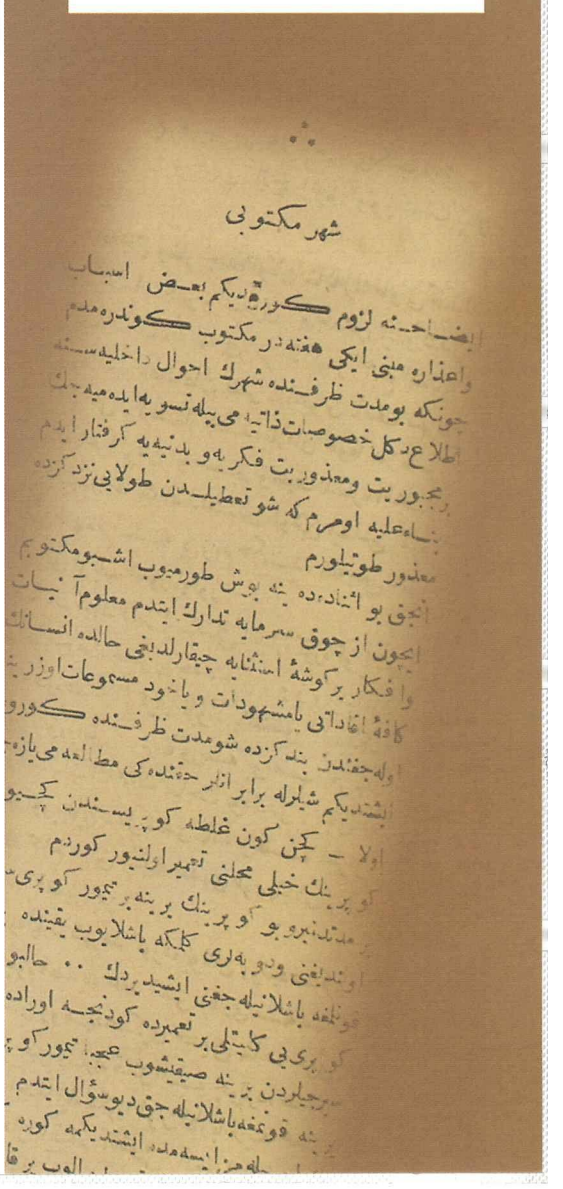
شهر مکتوبی

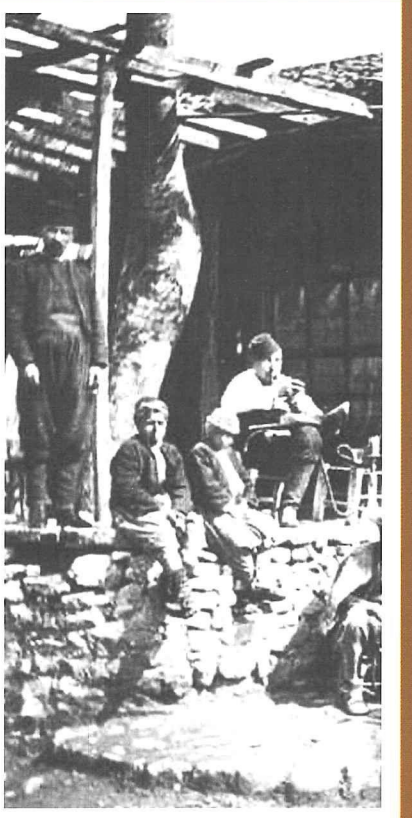

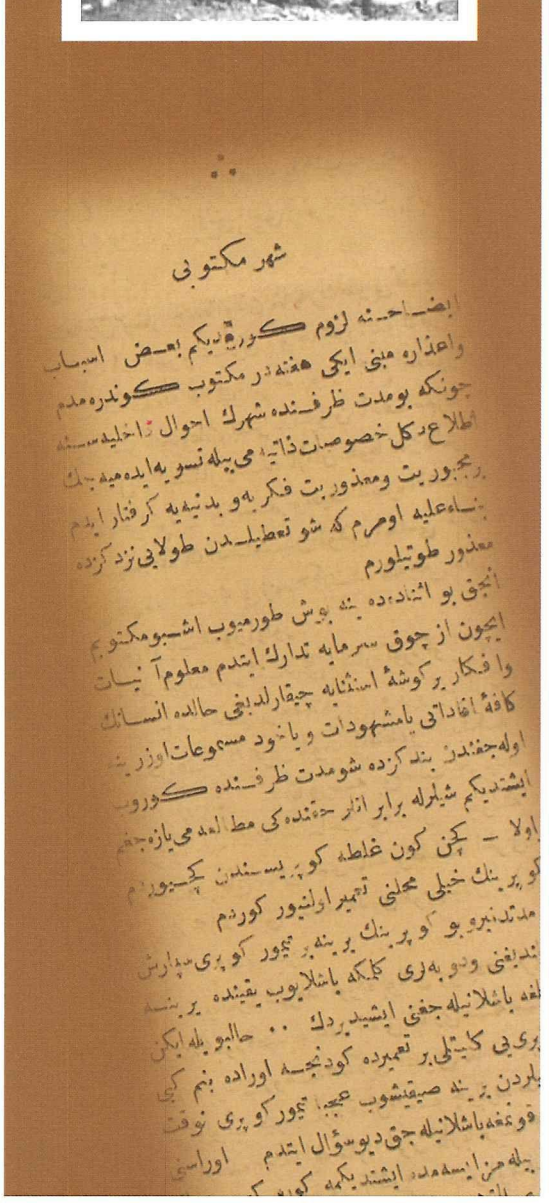

شهر مکتوبی

Ekmek Fiyatı

Malûm ya ekmek biraz vakittir çıktıkça çıktı. Hele birkaç gündür beş buçuğa kadar yükseldi idi. Bereket versin liranın fiyatı tenezzül ettiğinden dört buçuğa kadar inmiş, lira aşağıladıkça bu da inecek demek oluyor.

Fakat bu tenezzül acaba liraca görülen tenezzül nispetinde midir, yoksa daha az mıdır, burasını bilmek ya ekmekçi olmaya veyahut ekmekçilerle her gün ülfet ve muvaneset eden Şehremaneti memurlarından bulunmağa tevakkuf eder.

Bendeniz bunların hiçbirisi olmadığım gibi öyle inceden inceye de aklım ermez ise de bazı hesabîler, liranın fiyatında görülen farka nispetle ekmeğin fiyatındaki tenezzülü azınsıyorlar. Lâkin bendeniz derim ki elbette Şehremanetçe bu hesaplar yapılmış ve onun üzerine ekmeğin fiyatı bu raddeye indirilmiştir. Maamafih herkes de kani olmak ve az çok dememek için liranın fiyatınca tenezzül vuku buldukça, derhal ekmekçiler ve tüccar vesair icap edenlerden Şehremanetinde bir komisyon yapılıp, liranın ve zahirenin fiyatı hesap ve kitap olunarak ona göre tenzîlât-ı lâzime icra ve gazetelerde anlaşılacak derecede işâa olunsa, halk müsterih olur. Memurlar da esnaf da sözden kurtulur.

Çünkü böyle şeyler umuma ait olduğundan etraflıca hesap olunmaz ve ilân edilemez de yalnız "Liranın tenezzül-i fîâtından dolayı, ekmekten şu kadar para aşağı varıldı veyahut yukarı çıkarıldı..." gibi sathî ilânatla iktifa buyurulursa, halkça kanaat hâsıl olmaz ve edilen zam ve tenezzül, esnafın re'y-i hôduna müstenit zan ve zehabının butlânı meydana çıkamaz.

* Şehir Mektubu no: 146[241], Basîret, nr. 2304, 24 Zilhicce 1294/18 Kânunuevvel 1293, s. 3-4.

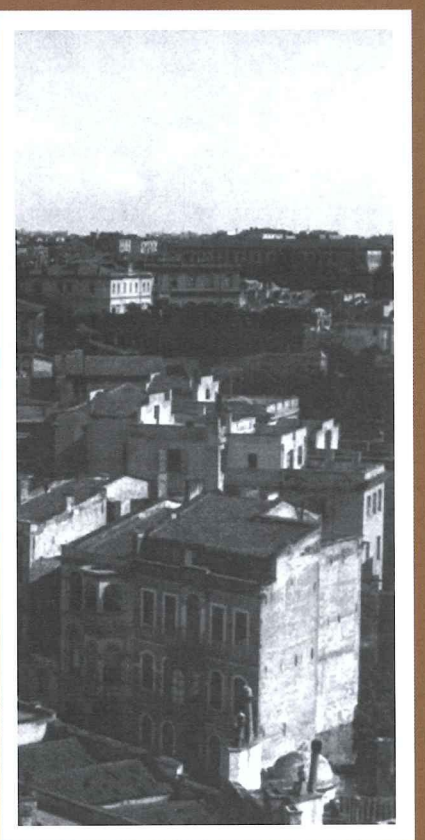

Ekmek Fiyatı

Geçen gün Yedikule'ye gitmek üzere Rumeli Şimendiferi'nin Sirkeci mevkifine gitmiş idim. Şimendiferin hareketine yarım saat kadar vakit olmağla, oralarda gezinirken ambarlarla mahzenlerin çuval çuval buğdayla dolu olduktan başka hesapsız buğday çuvallarının açıkta durduğunu gördüm. Cenabıhakk'a çok şükür Rumeli'de zahirenin kesretini ise oraları bilenlerin kâffesi tasdik ediyorlar. Bilmem ki İstanbul'da hâlâ ekmeğin fiyatı niçin dört kuruşadır?

Şimendiferle hareket edip Yedikule mevkifinde indim. İşimi bitirdikten sonra orada gezinirken, şimendiferin Yedikule'deki demir fabrikası memuru fabrikanın her tarafını gezdirdi. Vakıa fabrika o kadar büyük değil ise de şimendifer edevatının kâffesini vücuda getirecek kadar âlâtı mevcuttur.

Me'mûr-ı mumaileyh pek nazik ve misafirperver olduğu için pek çok ikram eyledi. Hatta hanesine götürüp kahve ve şerbetler verdi. Familyası, Macaristan Almanlarından olmasıyla aşırı izhâr-ı muhabbet ve ikmâl-i râsime-i mihmân-nevâzîye sa'y ve gayret eyledi. Bilmukabele kendilerine teşekkür edip ayrıldım.

* Şehir Mektubu no: 214[217], Basîret, nr. 2118, 28 Cemaziyülevvel 1294/29 Mayıs 1293, s. 3.

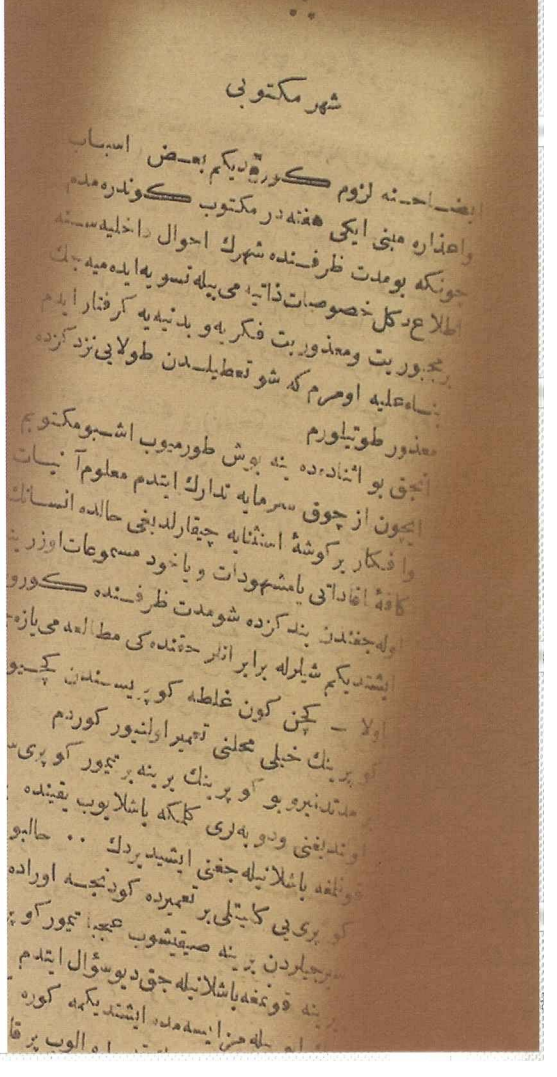
شهر مکتوبی

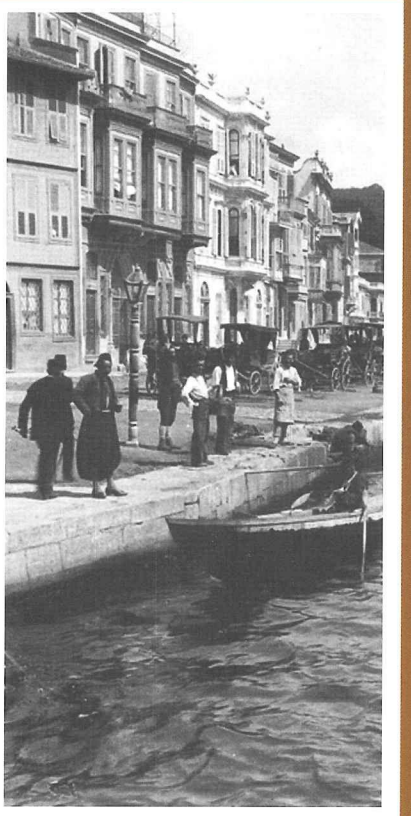

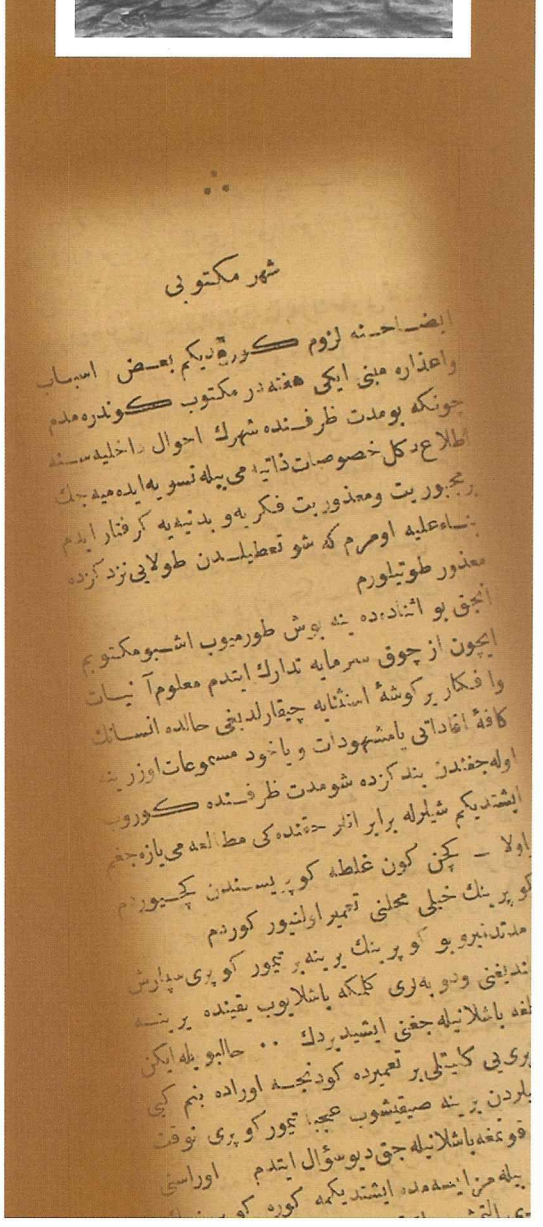

شهر مکتوبی

Ucuz Ekmek

Yukarıdaki fıkrada beyan ettiğim muhacirlerden olup henüz şimendiferden çıkmış bir ikisinin elinde esmer bir ekmek gördüm. Birdenbire bir iki ay mukaddem yine şehir mektubuyla ihtar ettiğim ve muahharen gazetenizde tertip ve ihracına Şehremânet-i celîlesince karar verildiğini gördüğüm adî ekmek zannederek, bu makule muhtacînin taayyüşüne medar olan bu suretin icrasına vuku bulan himmet ve dikkatten memnun oldum ise de meğer zannım yanlış ve memnuniyetim abes imiş!

Bu muhacirlerin elindeki ekmek, Rumeli tarafından beraber getirdikleri ekmek olup, bura malı değil imiş. Vakıa has ekmek adî ekmeğe müreccah ise de muhacirînin pek çoğu memleketlerinde esmer ekmeğe alışmış ve zaten kudretleri olmadığı hâlde, muhacirîn komisyonundan tevzi olunabilen yevmiye dahi has ekmek almağa ve icap eden katığı tedarik etmeğe gayr-ı kâfî bulunmuş olduğundan bunlar için esmer ekmek çıkarttırılıp da fiyatça ehveniyet aramak pek elzem görünüyor. Hususiyle bizim İstanbul ahalimizde dahi pek çok adam var ki esmerliğine bakmayıp pahasının azlığını aramak mecburiyetinde bulunuyor. Çünkü yevmiye on kuruş kazanamayan bir adam, familyasının kesretinden dolayı yevmiye on beş kuruş yalnız ekmek parası veriyor.

Eğer Şehremaneti esmer ekmek çıkarttırıp da fiyatını tehvin eder ise yalnız muhacirîn fukarasına değil, memleketimizin muhtacînine dahi bir inayet etmiş olur.

Bu maddede zahiren bir suubet de görülmüyor. Asker ekmeği gibi esmerce ve hamuru dahi mahlûtça bir nevi

* Şehir Mektubu no: 148[243], Basîret, nr. 2318, 9 Muharrem 1295/1 Kânunusani 1293, s. 2-3.

ekmek çıkarılması kabil ve pahaca daha ehven olacağı dahi bedihîdir.

Eğer bunda bizim kuvve-i müdrikemizin ihata edemediği bir şey olup da Şehremanetinin böyle şeylerle iştigal eden memurlarınca malûm ve bu suretin icrasında mahzûr-ı küllî melhuz ise ona diyeceğimiz yoktur, değil ise üçüncü nevi olmak üzere öyle bir cins ekmek daha çıkarttırılması maddesinde gördüğümüz zaruret ve muhassenatı, sırası düştükçe ihtardan geri durmağa vicdanımız kail olmuyor...

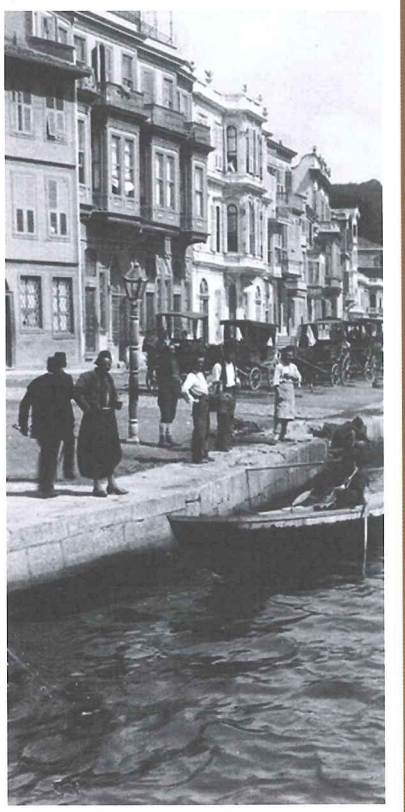

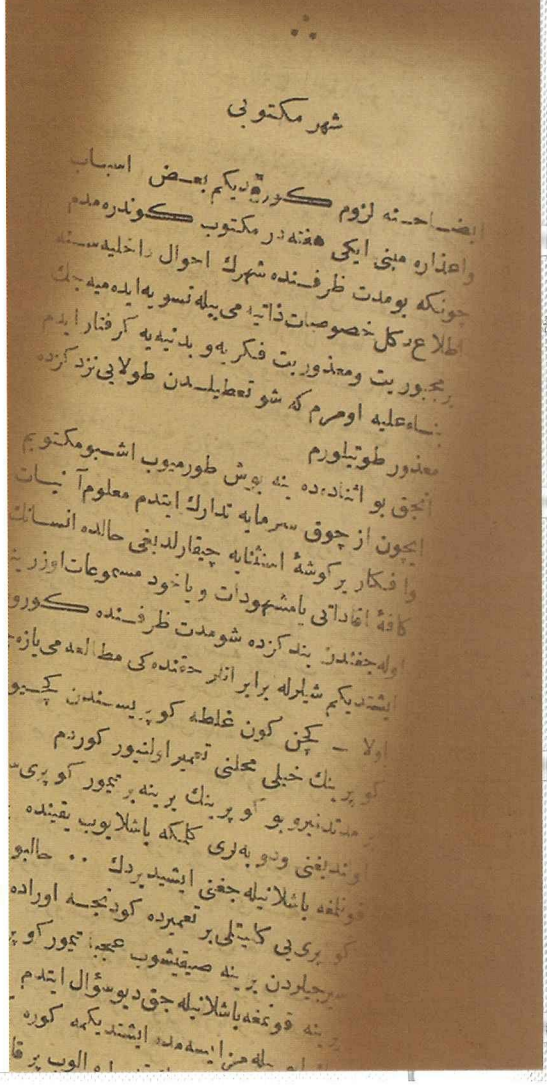

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 148[243], Basîret, nr. 2318, 9 Muharrem 1295/1 Kânunusani 1293, s. 2-3.

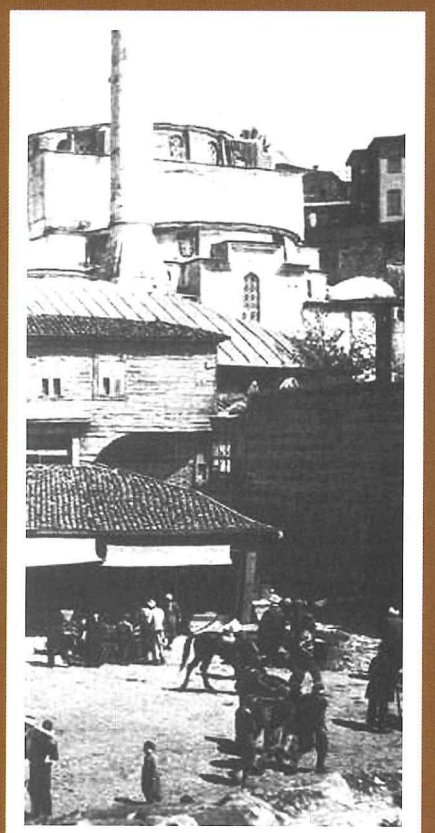

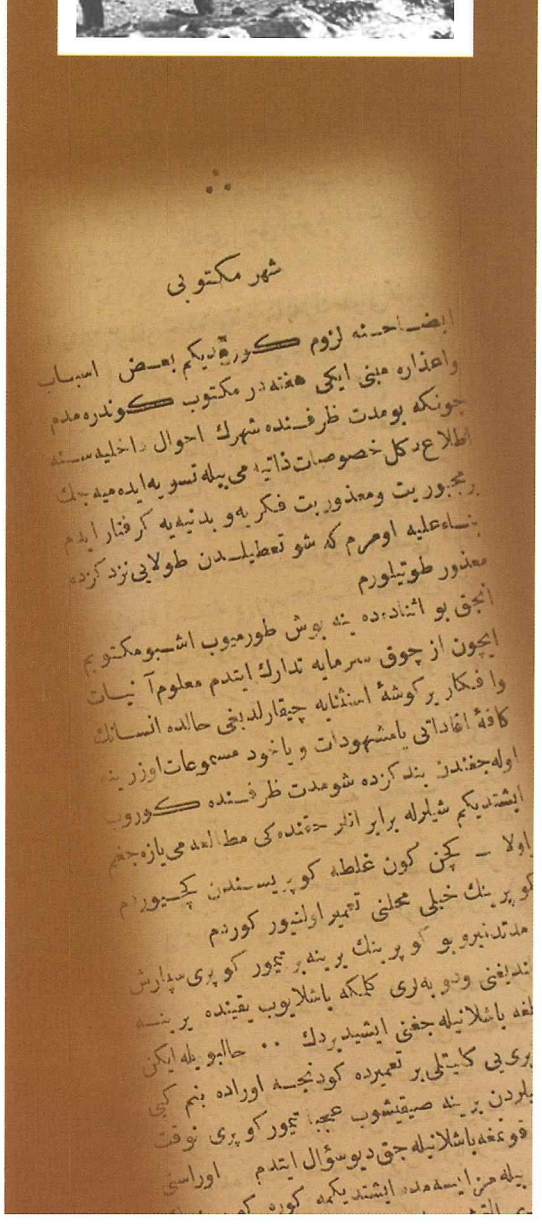

شهر مکتوبی

Et Fiyatları

Cümle ihtiyâcâttan biri de et olup bir adam et yemezse vücuduna zaaf târî olur. Bu sene şitanın şiddetle hükmünü icrasından mı yoksa diğer hikmete mebni midir nedir, şu aralık etin kıyyesi on iki buçuk kuruşa kadar çıktı. Bunu fukarâ-yı ahâlî verip alamaz. İhitiyaç ise zaruret mertebesinde ve binaenaleyh çaresi her ne ise istihsali lüzumu derece-i bedâhette olduğundan, buna bir çare bulunması ve bir de pazarlara yük taşıyan beygir hamalları beygirlere yine kudret ve tahammülünden ziyade yük yükletiyorlar. Bîçare hayvanlar yollarda yürüyemeyip düşüp kalıyorlar. Velev ki hayvan olsun, niam-ı adâletten onların da müstefit edilmesi İslâmiyet ve insaniyet muktezasından olduğundan dikkat edilmesi için iktiza edenlere emir ve tenbîhât-ı mahsûsa icrasını, emânet-i müşarünileyhânın ikdâmât-ı aliyyesinden bekleriz.

* Şehir Mektubu no: 77[72], Basîret, nr. 1195, 16 Safer 1291/22 Mart 1290, s. 1-2.

Emlâk Vergisi

İstanbul'da emlâk üzerine alınmakta olan vergi zaten emlâğın kıymet-i lâyıkasından dûn olarak tarh olunmuş ve bu da İstanbul halkına bir müsâade-i mahsûsadan ibaret bulunmuş iken, birçok bakayası olduğunu işitir idim. Geçen gün hanemin vergisini vermek üzere Sultan Beyazıt'taki Birinci Dairesi'ne gittim. Orada bulunan memurine rica ederek defteri gördüm. Bu bakaya birtakım rütbeli ve zengin adamların emlâk vergisi olduğunu anladım. Bu kadar müsaade ve âtıfet-i devlete karşı, bu verginin tamamiyle tesviye olunmayıp da birçok bakaya bırakılmasına teessüf ettim.

Hazîne-i devletin bunca masârif-i mukannene-i fevkalâdesi olan ve şundan bundan istiane ve istikraz olunan böyle bir zamanda, vâridât-ı sahîha ve mu'tedile-i devletten olan şu vergiden, böyle defter dolusu bakaya bulunması şâyân-ı teessüf olduktan başka, henüz emlâğının vergisini vermeyen zatların bu bapta gösterdikleri kayıtsızlık, sezâvâr-ı taaccüp ve esef olduğunda şüphe olmadığı, edna mülâhaza ile anlaşılır. Bugünkü günde hazîne-i devlete her suretle ve imkân müsait olduğu derecede, hizmet ve muavenet icap ederken bilâkis hakk-ı sarîhi olan vergiyi bile vermekte teehhürü tecviz edenlere ve hele vereceğini vermeyip de hazîne-i devletten bir de üste alır gibi maaş alanlara ne demeli bilmem. Hemen Allah insaf vere...

Bir aralık hazine bu verginin teshil ve tesviyesi için maaş suretinin kabul ve mahsup edilmesi gibi bir müsaade daha etmiş idi. Demek oluyor ki onun da tesiri görülemedi. Bari emlâk ashabından zimmeti olanların maaşları var

* Şehir Mektubu no: 146[241], Basîret, nr. 2304, 24 Zilhicce 1294/18 Kânunuevvel 1293, s. 3-4.

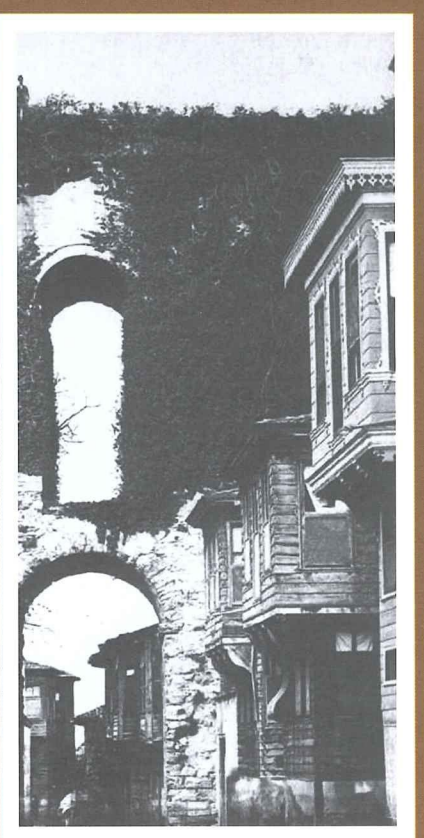

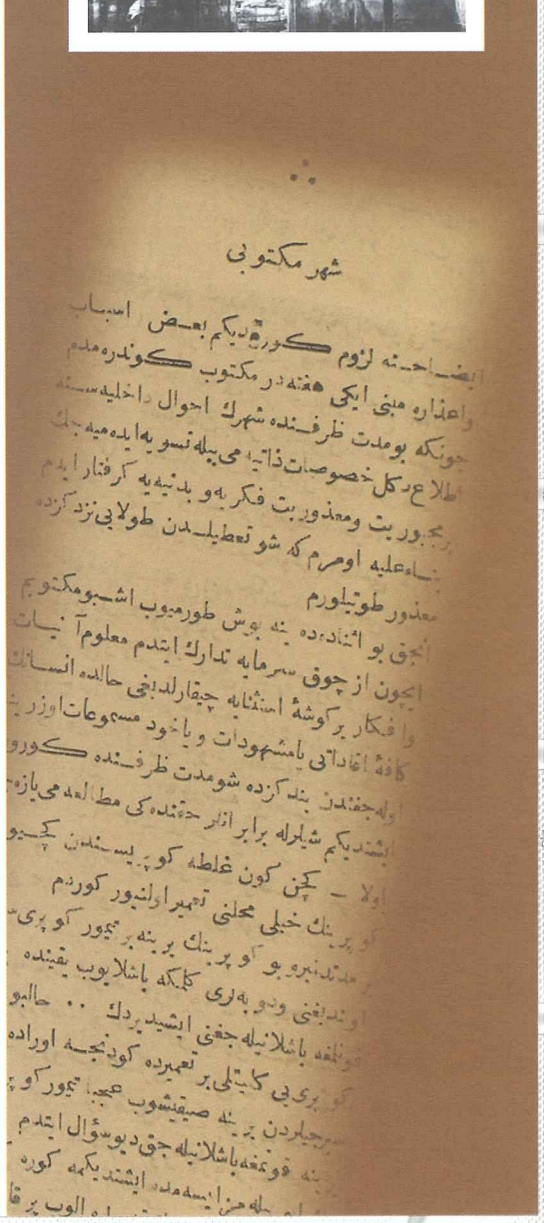

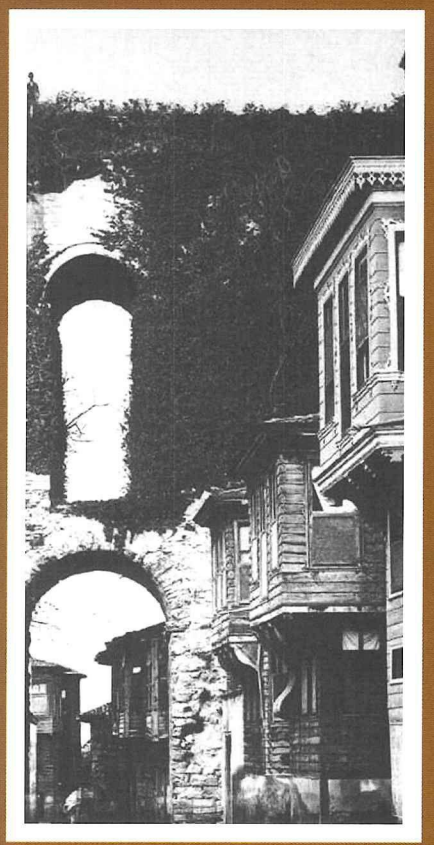

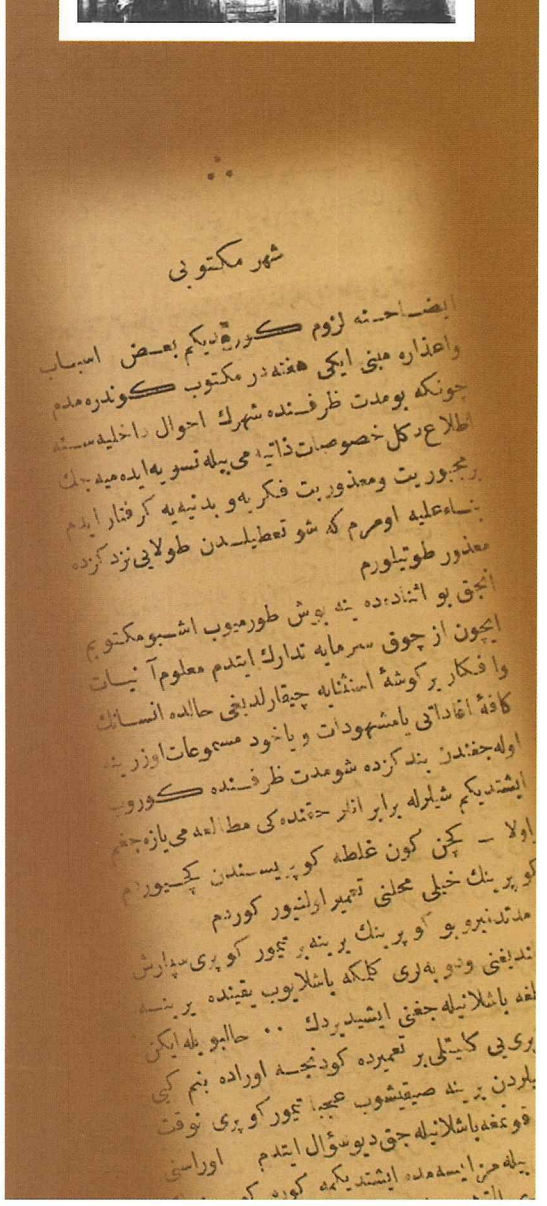

شهر مکتوبی

ise hazinece tevkif olunsa da hem kendileri te'diye-i deyn meşakkatinden ve hem de hazine istîfâ-yı matlûb müşkülâtından kurtulsa ve bir de ashâb-ı maâştan olmayanlardan da memurları arayıp alsa, bu kadar bakaya ortadan kalkmış ve iş için verilen memur ve kâtip ve hademe maaşı hazineye kalmış olur ki az çok bu da hazinece bir faydadır.

* Şehir Mektubu no: 146[241], Basîret, nr. 2304, 24 Zilhicce 1294/18 Kânunuevvel 1293, s. 3-4.

Eski Eserlerin İhyası

بصیرت

Basîret'in geçenki nüshalarının birinde, İngiltere madamalarından birinin beş bin lira sarfıyla Kudüs-i Şerîfe su götürmek tasavvur-ı hayriyyesinde bulunup hükûmet-i seniyyeden ruhsat istida ettiğine ve bunun üzerine haritasını bittersîm ruhsatı için Babıâli'ye arz ve takdim kılındığına dair bir fıkra okudum. Malûmdur ki yalnız nev-i beşer değil, cemî-i kâinât bir kafile-i muhtelifü'l-erkâna benzer. Bunlar her gün ve her an birer akabe-i fenâya pâyendâz-ı azîmet olur. Müddet-i ömründe ne kadar merhaleye vusul mukadder ise işte oraya kadar gider. Nihayet ve elbette o gün nâkus-ı rıhlet vurulur, müteakiben kafile-sâlâr-ı ecel o zatın mahmil-i ömrünü bağlayıp merhale-i ademe doğru alır götürür.

Bu hâl hususî değil umumîdir. Bu âlem zîrûh olsun gayr-i zîrûh bulunsun, kâffe-i mahlûkat için bir güzergâh-ı intibâhdır. İşte bu güzergâhın umumî olmasıyla, bu kafile erkânından bulunan efrattan bir fert yoktur, bu sâik-i mücbirin önüne durup da her gün her an imrâr-ı enfâs ettiği mevâki-i ömürde bir saniye olsun bir nokta-i beka bulabilsin... Müddeamız bilcümle kuvve-i âkıle ashabı nezdinde güneş gibi bedihîdir. Zira aksini ityân değil tasdikte tereddüdü bile eşref ve eslâf-ı beşerden birinin iraesini iktiza eder ki bu cihet muhâlât-ı hakikadan olmasıyla, tavk-ı beşerden hariç olduktan maada tenbîh-i ibâd için zuhûr-i dîn-i İslâmdan evvel, yani ümem-i sâlife zamanlarında bazı peygamberân-ı zîşâna ihsan buyurulmuş olan kuvve-i kudsiyye müstesna tutulduğu halde, âdetullah bile cari olmamıştır.

* Şehir Mektubu no: 68[65], Basîret, nr. 1155, 26 Zilhicce 1290/2 Şubat 1289, s. 1-2.

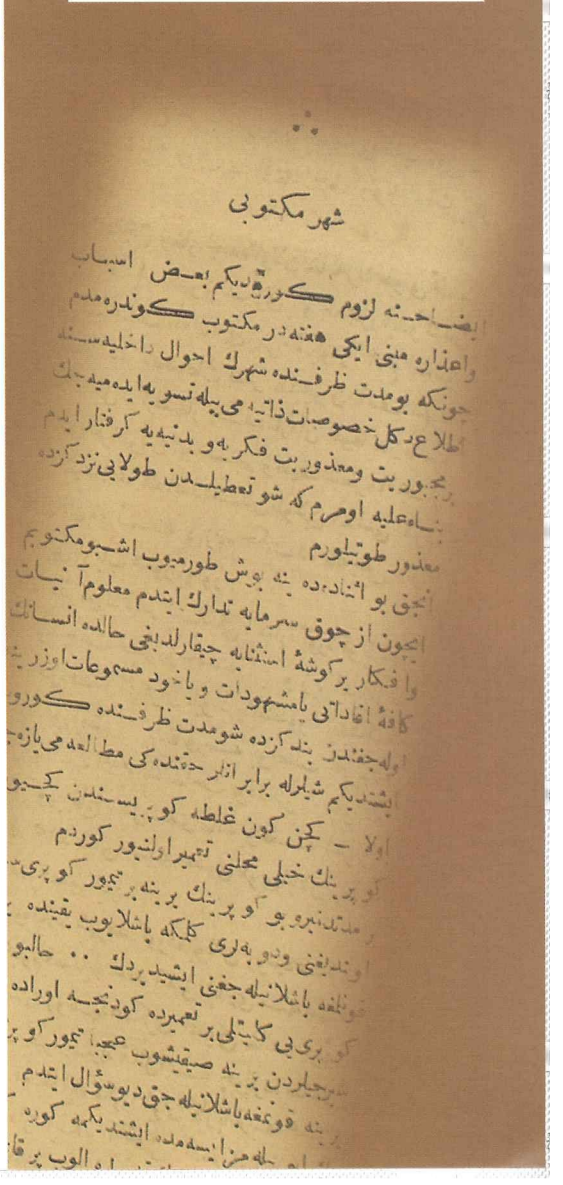
شهر مکتوبی

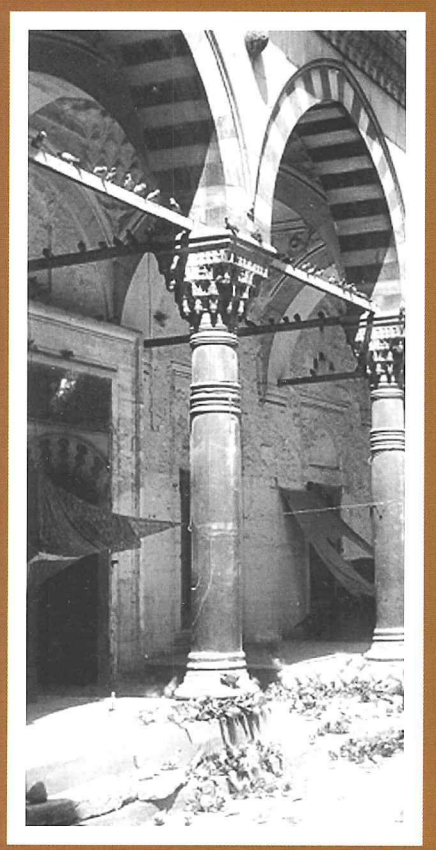

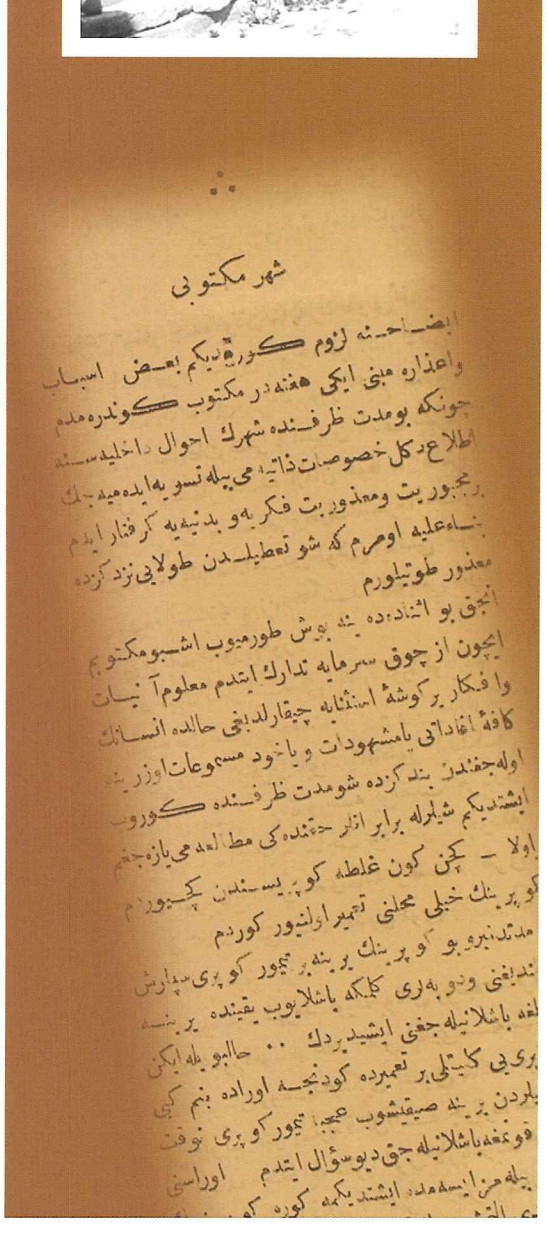

شهر مکتوبی

Bir vucut ki her an müteheyyi-i ademdir, mademki insan için bu dâr-ı fenâda beka yoktur, mademki insan kuvve-i âkıle ile cins-i hayvanâttan bir nev-i mümtâzdır, mademki insan bu dünyaya yalnız yeyip içmek ve yatıp uyumak için gelmedi, insana her ne lâzım ise cümlesini tedarik ve ifaya yine insaniyet muktezası ve müddet-i taayyüşü bir zamân-ı kalîlden ibaret olan bu mihmanhâne-i çend-rûzeden zarurî olarak rıhleti mülâhaza edip, hiç olmazsa eslâftan (şu) isimde bir zat gelmiş dedirtecek kadar vatana ve ahlâka vesîle-i yâd ü rahmet bırakmak dahi insanlığın akdem-i şerâitindendir. O hâlde beka-yı nâm için elden gelen himmeti esirgemeyip bir eser bırakmak, vezâif-i insaniyyeden ve hususiyle cümle-i evâmir-i diyânet-i İslâmiyyedendir.

Binaenaleyh ebnâ-yi vatan ve hususiyle mütemevvilîn-i İslâmın henüz âgûş-ı şefkatinde yaşadıkları mâder-i vatanın ötesinde berisinde rahnedâr-ı indirâs olmuş âsâr-ı eslâfın ihya ile kendileri dahi meâsir-i hamiyyetperverânelerini ibraz etmeli ve mumaileyhânın gayret-i memdûhasını bir misâl-i insâf addeylemelidir.

* Şehir Mektubu no: 68[65], Basîret, nr. 1155, 26 Zilhicce 1290/2 Şubat 1289, s. 1-2.

Eski Eserlerin İhyası

Bazı mesâlih-i âcizânemin tesviyesi için geçenlerde Üsküdar'a gitmiştim. O aralık asâkir-i şâhâne karakolhanesinden geçtiğim sırada, karşısındaki vaki sebilhaneye nazar-ı teessüfle bakarak hayrette kaldım...

Bu sebil binası Üsküdar cihetinin en mutena mahallinde meydana getirilmesi için, vaktinde vâfir nukut sarfıyla, mücerret gelip geçen ebnâ-yı vatanın, sebîle banisinin rûh-ı pür-fütûhuna fâtiha-hân olmaları kaziyesinin husulüne mebni meydana gelmiş olan şu eser-i hayrın, hayli zamandan beri hiçbir damla suyu kalmayıp muattal hükmünde kalışı, hakikaten umumun vicdanında teessür ve mahzuniyeti istilzam eder. Bu misillü hayratın hîn-i inşâlarında derece-i kifâyede alınıp ifraz kılınan suların muâmele-i kaydiyyesi, Evkaf-ı Hümâyûn Nezâreti celîlesiyle su nazırlarına merbut bulunduğu ve bazan hîn-i ta'mîr ve termimlerinde görülen masarifât dahi, o zaman ashâb-ı hayrât taraflarından ma'lûmü'l-mikdâr icâre-i muaccele ile mezkûr hayratın hane vesair müsakkafât varidatından termim edilmesi, usûl-i kadîmî iktizasından olduğu cümlenin malûmu bir keyfiyettir.

Bununla beraber Dersaadet'te buna mümasil bulunan birçok eserler müşahede olmakta ise de memurları olan mütevelli ve câbîlerin asla ehemmiyet ve dikkat etmeyişleri cihetle, gide gide harap olacağı ve arzu olunan istifadeden dahi sakıt kalacağı şüphesiz olmasıyla, mezkûr sebilin şöylece kalması umumun teessüfünü isticlâb edeceğinden, sâye-i inâyet-vâye-i hazret-i pâdişâhîde yine suyu akıtılması ve lâzım gelen mahaller dahi tamir ve termim edilmesi hususuna Evkaf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlesinin masrûfî-i himmet ve inayetleri mütemennâdır.

* Şehir Mektubu no: 86[82], Basîret, nr. 1255, 27 Rebiyülâhır 1291/31 Mayıs 1290, s. 1.

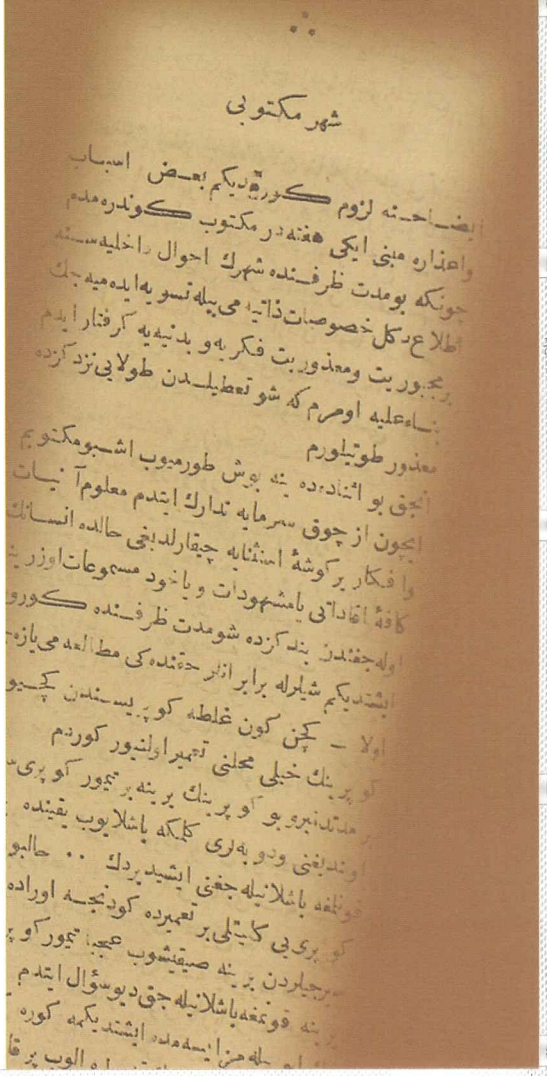

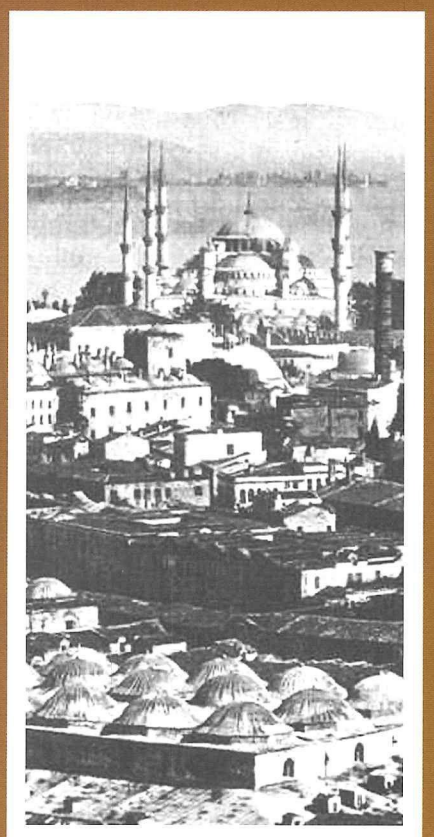

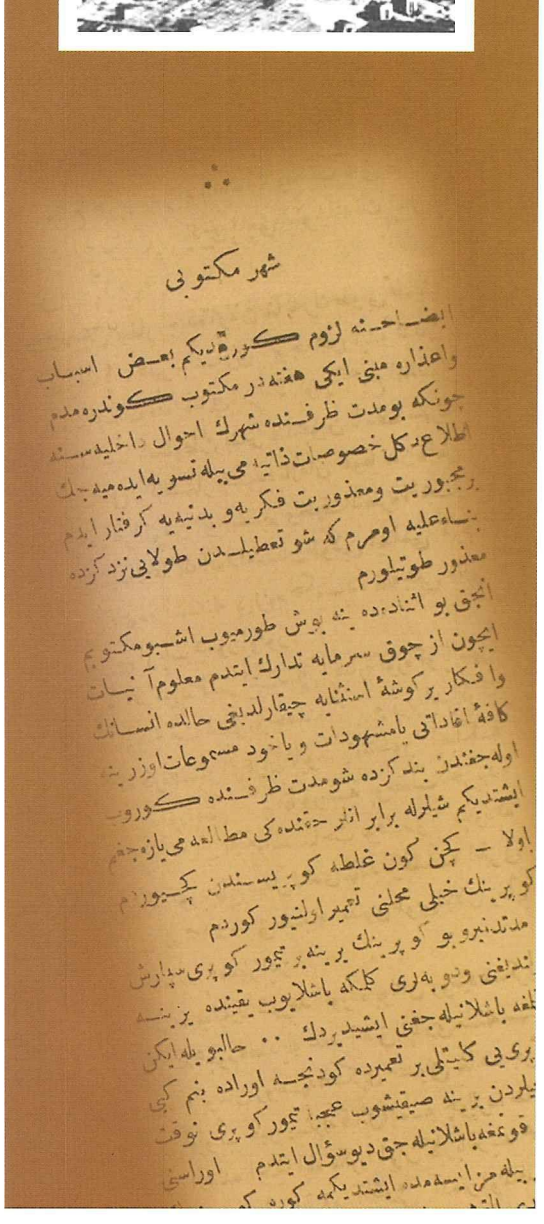

شهر مکتوبی

Gezinti Yerleri

Kâffe-i mü'minîn için bâis-i feyz ve gufran olan Ramazân-ı şerîfle sair eyyâm-ı mübârekede görülen hâlleri hamiyyetperverân-ı ümmeti dâğdâr-ı teessür eden Beyazıt ve Şehzadebaşı gezintileriyle o sırada vukuu nazar-ı teessüfle görülen hâlât, Babıâli'nin adap ve ahlâk-ı umûmiyyenin ârıza-i fesâddan ve nâmûs-ı milliyyemizin halelden vikayesi hakkında derkâr olan efkâr-ı hayr-ı saâdet-disârına mugayir olmasıyla, bu sene ittihaz buyurulan karar mebhûsün-anh olan hâlât-ı gayr-i meşrûanın adem-i vukuunu icap etti. Bunun için lisân-ı umûmdan ne kadar teşekkür olunsa ehemmiyyet-i maslahat nispetinde olamayacağı cihetle yine azdır.

Bir kere mülâhaza olunsun! Her milletin efradı her vakit seyir yerlerine giderler. Familyaları da beraber bulunur. Zükûru inâsına, inâsı zükûruna işaret vesair türlü emârât-ı habâsette bulunurlar mı? Hayır hepsi ırz ve namusuyla gezerler, kimse kimsenin ırzına emâre-i tasallut göstermez. Herkes kendi hâlinde eğlenir, yine edebiyle evine gider.

Hele eyyâm-ı mahsûsalarında buralara bir derece daha dikkat ederler.

Bizde ise bunun aksi görülüyor. Evet şeriat ve namus ve hamiyet nedir haberi olmayıp, zikri, fikri, işi, gücü habasetle iştigalden ibaret birtakım hâlât-ı rezîlânede bulunurlar.Hele senede bir kere hulûl eden Ramazân-ı şerîfte gündüz ve geceleri sokak sokak dolaşıp icrâ-yı habâsete meydan ararlardı. Gerçi fikrin sû-i ef'âli bütün benî nev'a şamil olamazsa da mademki o cemiyet efradından bulunuyor, o hâlde denâet-i tab'ını tamamiyle

* Şehir Mektubu no: 51[49], Basîret, nr. 1064, 3 Ramazan 1290/ 12 Teşrinievvel 1289, s. 2.

icraya müsaade verilmeyip iktizâ-yı şer-i şerîf ve kanûn-ı münîfe tevfikan muâmelât-ı takdîrin tamâmî-i icrâsıyla sair sâdedilâna dahi bir numûne-i intibâh iraesi lâzimedendir.

İşte Babıâli bu dakika-i mühimmeye, yani ahlâk-ı umûmiyyenin vikayesi maksad-ı hayr-mirsâdına mebni, bu sene işbu kararı ittihaz ve muhâfaza-i hükmü için iktiza eden tedâbîrin icrasını irade ile meâsir-i meşkûresini ibraz buyurdu. Binaenaleyh bundan dolayı hissemize düşen teşekkürü ifaya kendimizi borçlu biliriz.

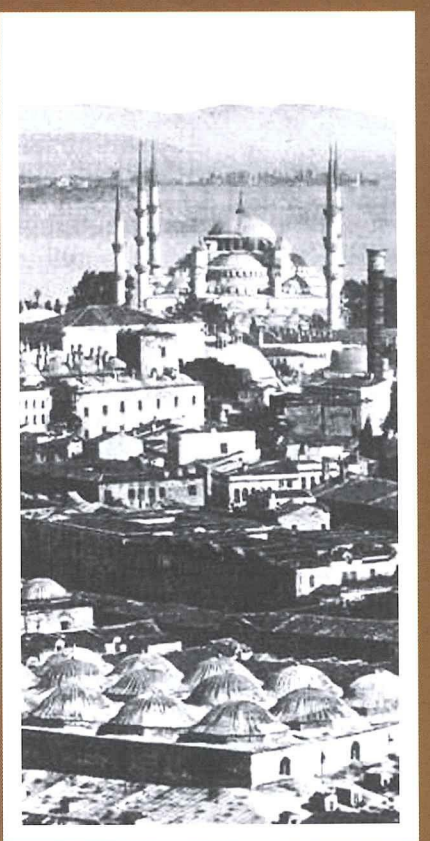

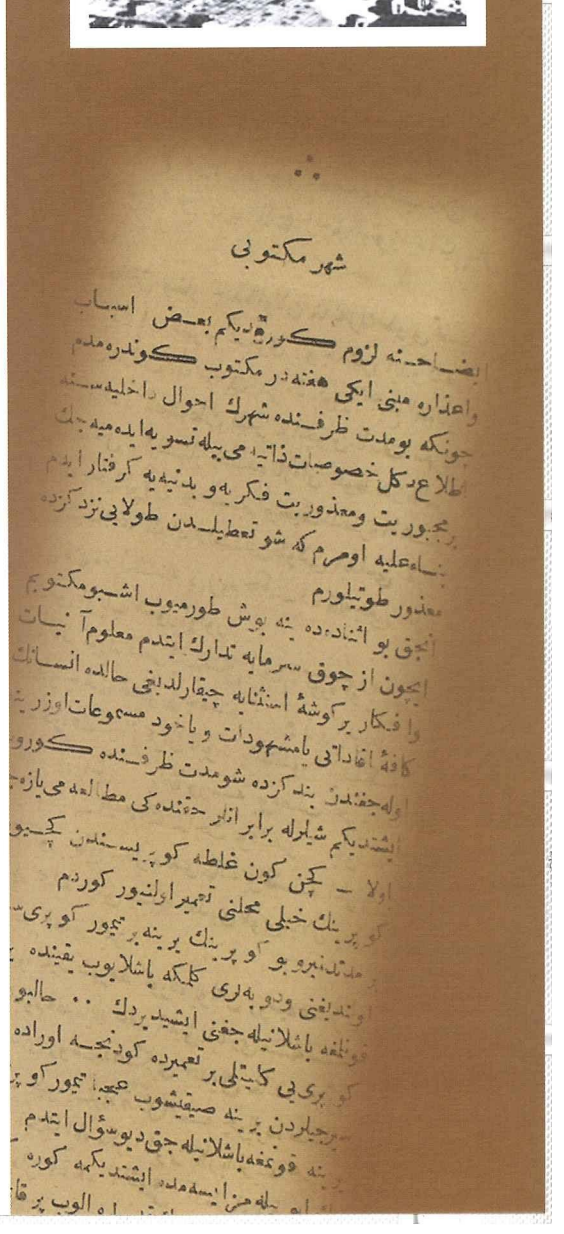

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 51[49], Basîret, nr. 1064, 3 Ramazan 1290/ 12 Teşrinievvel 1289, s. 2.

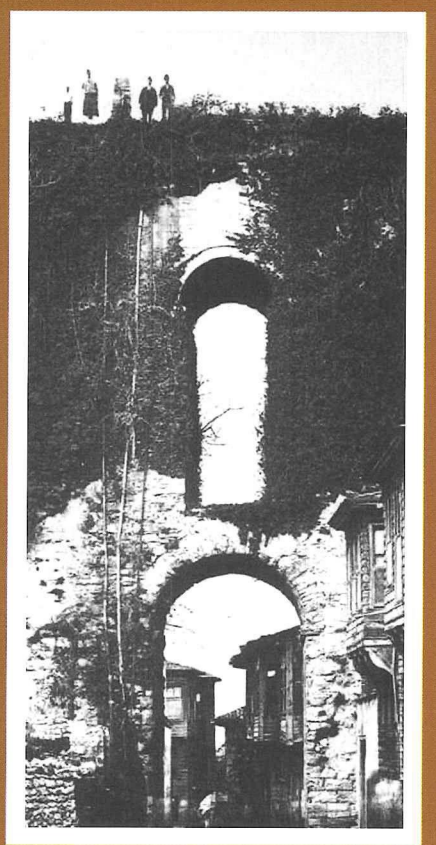

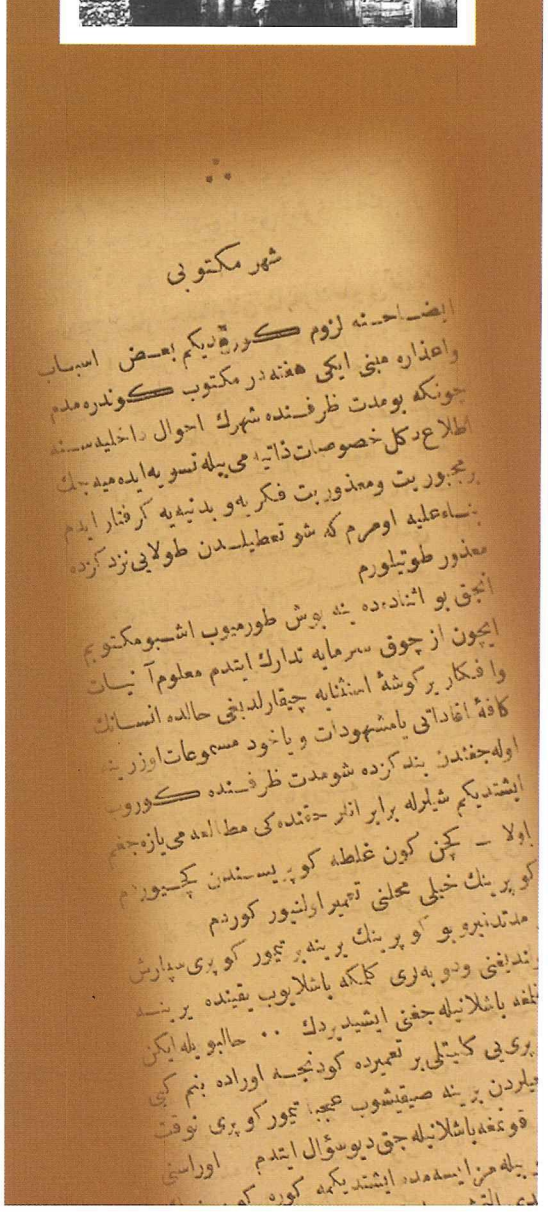

شهر مکتوبی

İstanbul Emlâk Vergisi

Dersaadet emlâk vergisinin tahsili için müteaddit tahsil komisyonuyla iktizası kadar tahsildar ve bu tahsildarların ellerinde dahi lede'l-hâce zabıtaya müracaat etmek gibi bir kuvvet mevcut olduğu hâlde, yine emlâk vergisi emlâk sahibinin insafına bırakılırcasına bir yolda tahsil olunması iki fenalığı intaç ediyor...

Bunun biri sâhib-i emlâk hakkında muzırdır. Şöyle ki, meselâ bir hanenin beş yüz kuruş vergisi olduğu hâlde, o hane sahibinden sıkıştırılıp da vaktiyle alınmadığı hâlde verginin tahsili bütün bütün tehir, yani ya hanenin tamiri için lâzım gelen tezkirenin hîn-i ahzına veyahut kira ise konturatosunun tecdidi zamanına talik ediliyor. Bu hâlde birikmiş vergileri hane sahibine birdenbire vermek güç geldiği cihetle, hanesini ne tamir ettirebilir ne de konturat!...

İkincisi ise tahsilâtın böylelikle hazineye vaktinde girmemesidir ki muhassasât-ı hazînenin şunda bunda kalmasındaki mazarrat muhtâc-ı ta'rîf değildir.

* Şehir Mektubu no: 180[181], Basîret, nr. 1866, 24 Cemaziyülâhır 1293/4 Temmuz 1292, s. 2-3.

Esnafın İttifakı

Bu hafta size tuhaf bir şey hikâye edeceğim. Benim hâlim bazan keser testere filân ile oynamak yani marangozluk, merakımdır. Mevcut testerelerden birisi körlenmiş olduğundan dişletmek için uşağa verdim. Herif gitti biraz sonra geldi:

-Efendi, bu testereyi dişlemiyorlar, dedi.

-Allah Allah, niçin dişlemiyorlar. Vakıa biraz ziyadece körelmiş ise de sen beş on para ziyade ver de dişlesinler dedim. Uşak gitti geldi:

-Hayır efendim, kaç para versek dişlemiyorlar, ben on yere götürdüm kabul etmiyorlar. "Frenk malıdır biz dişlemeyiz!" diyorlar, dedi.

Uşağın Frenk malıdır deyişinden evvelemirde bir şey anlamayıp:

-Saçma sapan söyleme! Frenk malı imiş ne demek, testere değil mi? Haydi git kime dişletirsen dişlet, mutlak dişlet, diye bir daha gönderdim. Bîçare akşama kadar dolaşmış, nerede bir testereci var ise gitmiş hiçbirisi dişlememiş. Nihayet bir ihtiyar Müslüman:

-Oğlum bütün İstanbul'u alt üst etsen, bu testereyi dişleyecek bir testereci bulamazsın, zira bu Frenk malıdır. Frenk bunu altı kuruşa veriyor, hâlbuki biz, bizim yerli testerelerini on üç kuruştan aşağı vermiyoruz. Vakıa bizim testereler pek âlâ olup, bunlar dökme şeyler ise de halk buralarını bilmeyip ucuzdur diye bunlara heves ediyor. Ne yapalım biz de umumen ittifak ettik, Frenk testerelerini dişlememeğe İslâm, Hristiyan ne kadar testereci var ise söz verdik. İşte bu suretle Frenk

* Şehir Mektubu no: 34, Basîret, nr. 500, 2 Şaban 1288/8 Teşrinievvel 1287, s.1-2.

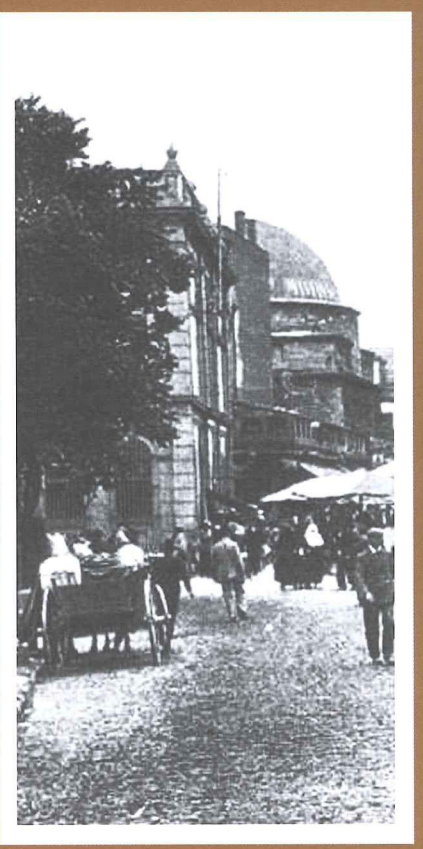

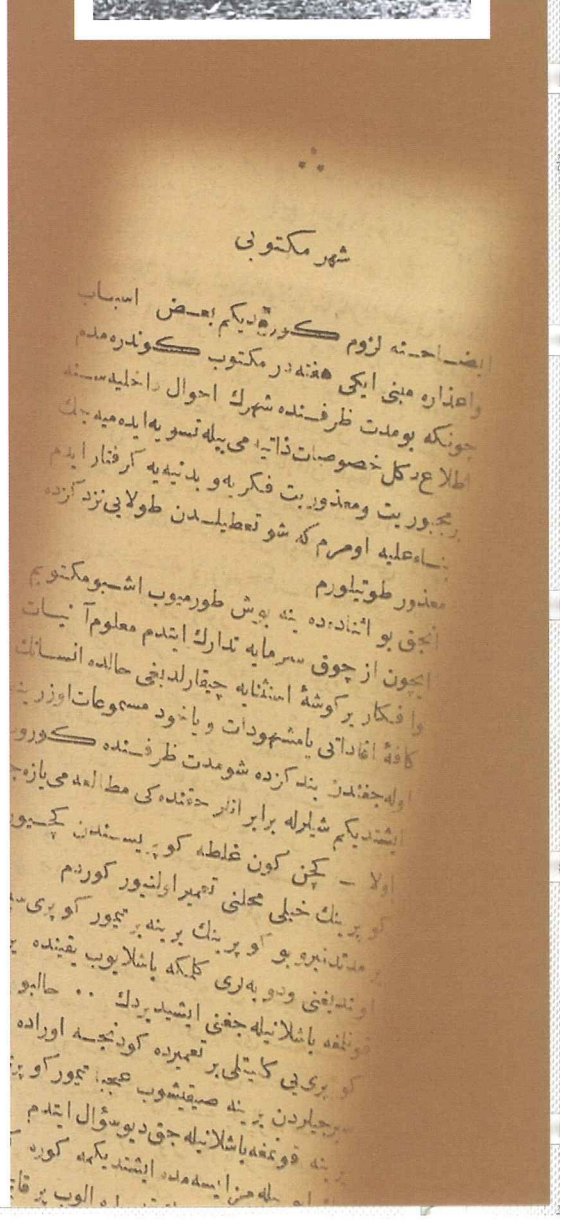

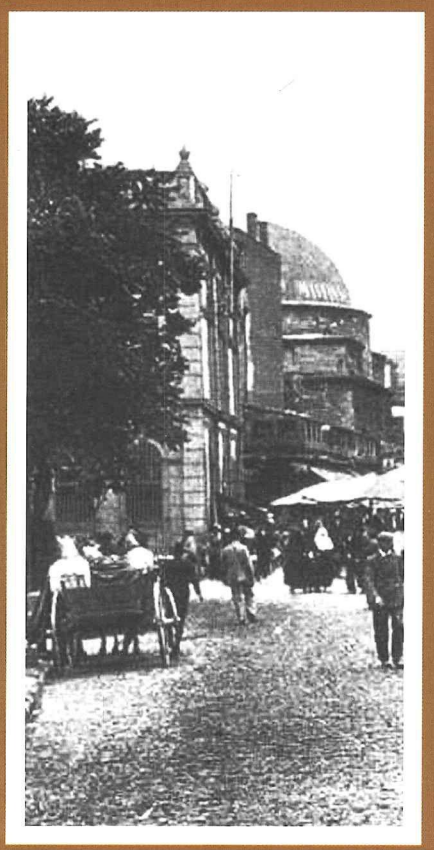

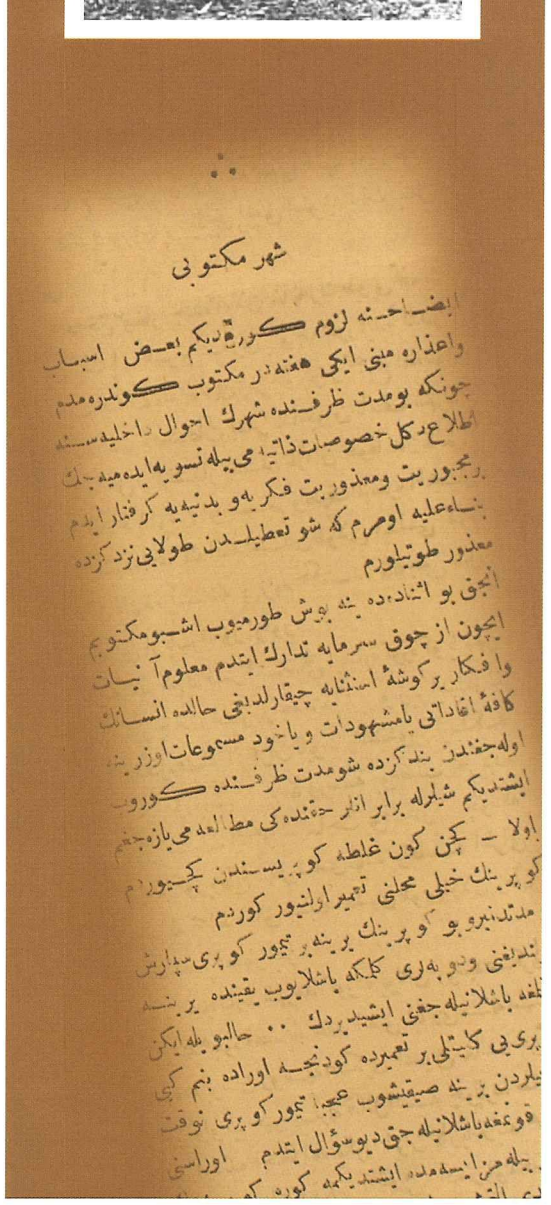

شهر مکتوبی

testerelerinin revacına halel vererek kendi testerelerimizi satıyoruz, demiş.

Akşam üzeri eve geldim uşak şu havadisi verdi. Ol kadar memnun oldum ki tarif edemem. Bîçare uşak derece-i memnûniyyeti takdir edemiyor ya kendisi safderunluğuyla:

-Vallahi efendi, bu testereyi altı kuruşa aldık, heriflerin testeresi on üç kuruşa imiş. Şimdi bu testerenin pahası olan altı kuruşu değil kendi testerelerinin pahası olan on üç kuruşu versek yine dişlemeyecekler, dedikçe memnuniyetim arttıkça arttı.

Elhamdülillah, sümme elhamdülillah ki testerecilerde bir miktar asabiyet kalmış da bu ittifakı akdetmişler. Hem akdetmişler hem muhafazasında sebat göstermişler ve semere-i ittifâk ve sebat olarak, rakiplerine galip de gelmişler.

Ne olurdu sâire-i sunûf dahi böyle bir ittifaka gire idiler!... Benîbeşer ferâde ferâde ol kadar zayıf bir şeydir ki kuvvet hususunda birisi yüz okka yük kaldıramaz ve cesaret hususunda küçük bir arının bile hücumuna tâb-âver-i sebât olamaz. Fakat bunlar akd-i ittifâk ederler ise vaktiyle ilm-i caraskal ulemasından birisinin dediği gibi, bir merkez-i istinâd bulacak olsalar, küre-i arzı yerinden oynatırlar. Kezalik arıdan korktukları hâlde cemiyetle saf bağladıkları gibi koca Armstrongların korkunç korkunç tanelerine göğüs verirler. Fakat böyle bir ittifakta hiç olmaz ise bizim koca testereciler kadar sebat şarttır. Yoksa böyle bir cemiyet içinde eşerr-i nâsın birisi ittifaka halel verir ise bakiyye-i cem'iyyet ne kadar kuvvetli olsa yine kemâl-i hüsn-i tevfîka mazhar olamazlar. Nasıl ki şimdi bu testerecilerden birisi kendi menfaat-ı zâtiyyesini

* Şehir Mektubu no: 34, Basîret, nr. 500, 2 Şaban 1288/8 Teşrinievvel 1287, s.1-2.

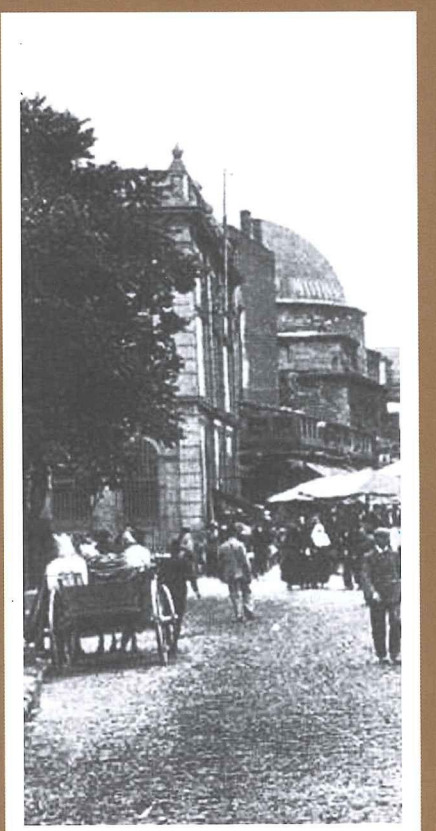

düşünüp de Frenk testerelerini dişleyecek olsalar, umûm-ı esnâfın ittifakı hiçbir işe yaramayacağı gibi ber-minvâl-i muharrer küre-i arzı yerinden oynatmağa azmeden bir caraskal cemiyeti dahi ittifakı gevşettikleri anda hiçbir iş göremezler.

Netîce-i kelâm, şu testerecilerin böyle kuvvet-i ittifâkları ol kadar hoşuma gitti ki, tarif kabul etmez. Uşağa, gidip mahut ihtiyardan bir testere almasını ifade eyledim.

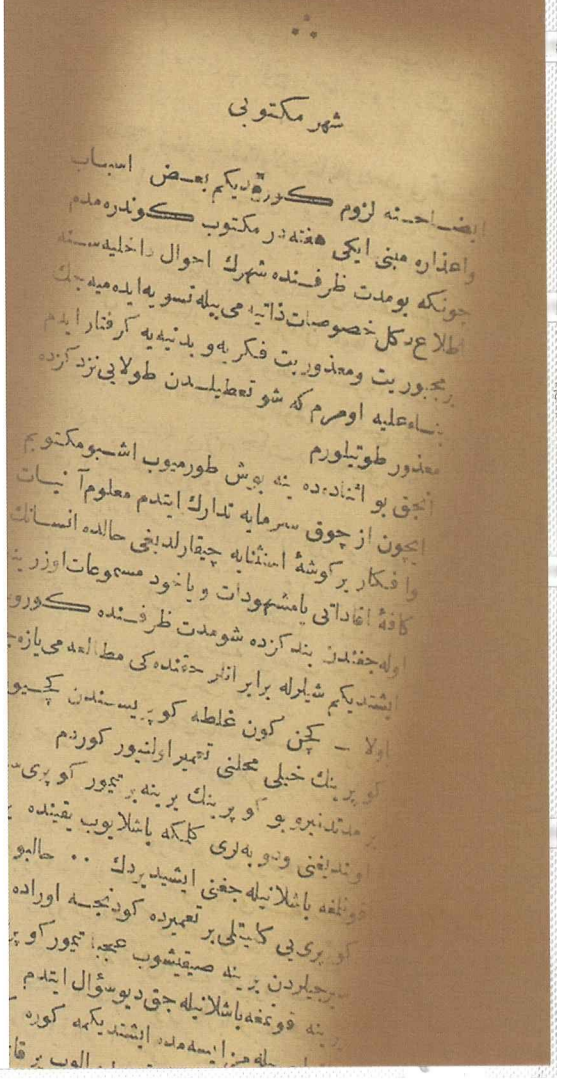
شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 34, Basîret, nr. 500, 2 Şaban 1288/8 Teşrinievvel 1287, s.1-2.

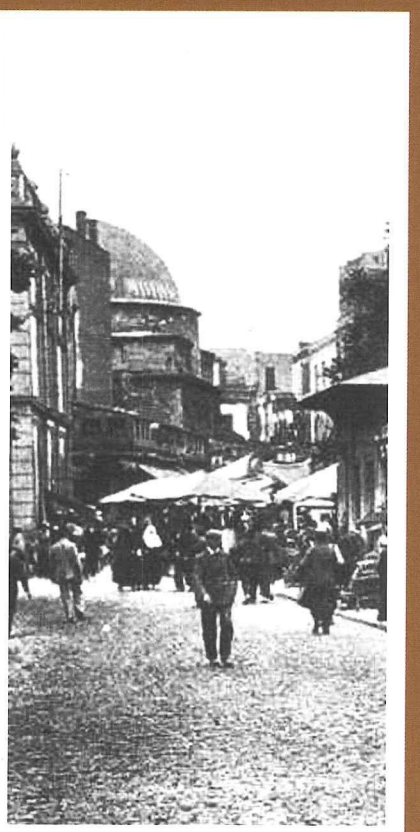

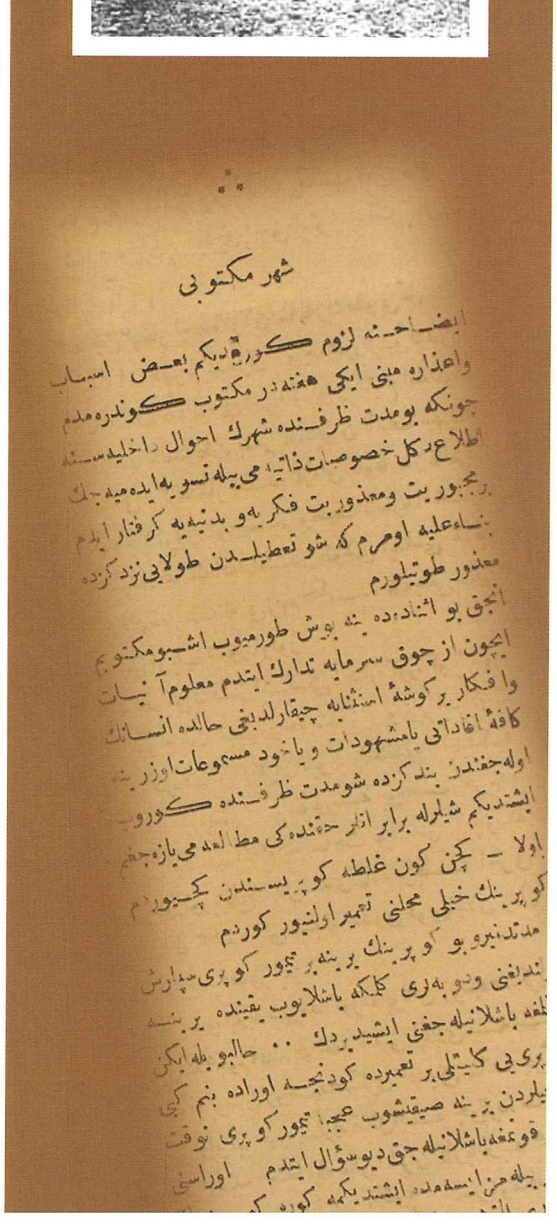

شهر مکتوبی

ایضاحنه لزوم کورمدیکم بعض اسباب
واعذاره مبنی ایکی هفته در مکتوب کوندره مدم
چونکه یومدت ظرفنده شهرك احوال داخلیه سنه
اطلاع دکل خصوصات ذاتیه می یله نسویه ایده میه یك
رمجوریت ومعذوریت فکریه و بدنیه یه کرفتار ایدم
بناءعلیه اومرم که شو تعطیلدن طولایی زد کرده
معذور طوتیلورم

انجق بو اثناده بنه بوش طورمیوب اشبومکتوبم
ایچون از چوق سرمایه تدارك ایتدم معلوم آنیات
وافکار بر کوشهٔ استثنایه چیقارلدیغی حالده انسانك
کافهٔ اغداتی یامشهودات و یاخود مسموعات اوزرینه
اوله جقندن بند کزده شومدت ظرفنده کوروب
ایشتدیکم شیلرله برابر ازلر حقنده کی مطالعه می یازه جغم
اولا — پکن کون غلطه کوپرسندن کچیورم
کوپرینك خیلی محلنی تعمیر اولنیور کورنم
مدتدنبروبو کوپرینك برینه بر تیمور کوپری حاضرلانیور
ندیغنی وتوبه ری کلکه باشلایوب یقینده برینه
لغه باشلایله جغنی ایشیدیردك .. حالبوکه ایکی
پری بی کایتلی بر تعمیرده کوندیجه اوراده بنم کبی
یلردن برینه صیقیشوب عجبا تیمور کوپری نوقت
قوبغه باشلایله جق دیوسؤال ایتدم اوراسنی
یله من ایسه مده ایشتدیکمه کوره کر

Çarşıda ve büyük caddelerde gelip geçenleri yakalarından tutup, "Efendim ne istersiniz buyurun!" diye birçok ısrarlar ile halkı yolundan alıkoymak, bizim memlekette bizim esnafların öteden beri âdetidir. Esnafımız hiç düşünmezler ki yoldan geçen adama öyle ısrar ve ibrâm ile bir şey aldırmak nasıl olur? Alış veriş edecek adam bittabi esnafa kendisi müracaat eder. Esnafın ise bu hâllerle hem çenesini yormaları hem de kadın erkek halkı taciz eylemeleri pek abestir. Çünkü bu günlerde esnaflar bu tacizi pek artırdılar da onun için birkaç söz yazmağa lüzum gördüm. Yine tekrar ederim ki çarşıda pazarda esnafın, kadın erkek demeyip halkın yakasına sarılmaları hem bîmana hem de pek ayıptır.

Esnaflarımızın Adeti

بصیرت

* Şehir Mektubu no: 214[217], Basîret, nr. 2118, 28 Cemaziyülevvel 1294/29 Mayıs 1293, s. 3.

Esnaf Biletleri

Ufak paranın fıkdanı sebebiyle beyne'l-esnâf teshîl-i ahz ve ita için istimal olunan biletler bu günlerde pek ziyade tenevvü ve tekessür etti. Mukaddema bu biletler taraf-ı hükûmet-i seniyyeden menolunmuş idi. Vakıa bu biletler ahzüitayı teshil ediyorsa da âdeta her dükkâna mahsus denecek kadar tekessür ettiğinden ve bir dükkândan alınan bileti on adım ötede bulunan dükkân sahipleri almadığından ahali bundan mutazarrır oluyor. Buna dair birkaç varaka dahi aldık. Bu biletler hakikaten menolunsa fena olmaz. Çünkü bir esnaftan bir şey alındığı vakit geri on yirmi para vermesi lâzım geldiği hâlde, bakırı dahi olsa mademki bu biletlere kimse bir şey demiyor, tabi bakır vermeyip bileti veriyor, bakırı saklıyor. Ama biletler menolunursa esnafın çarnaçar bakır ufaklık sarf edeceği derkârdır.

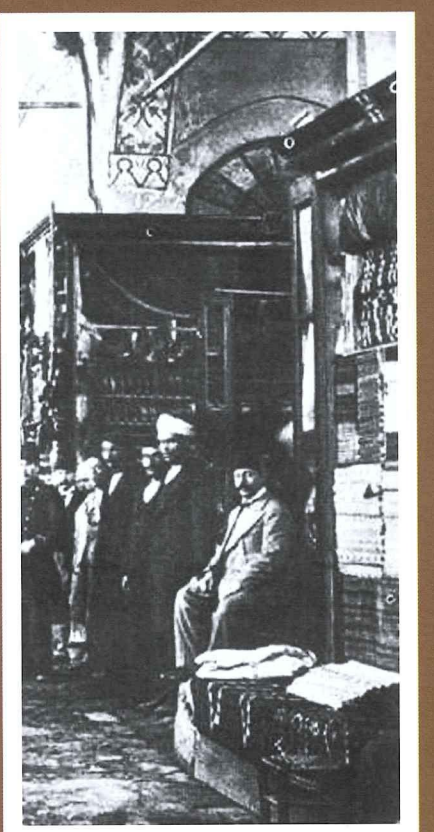

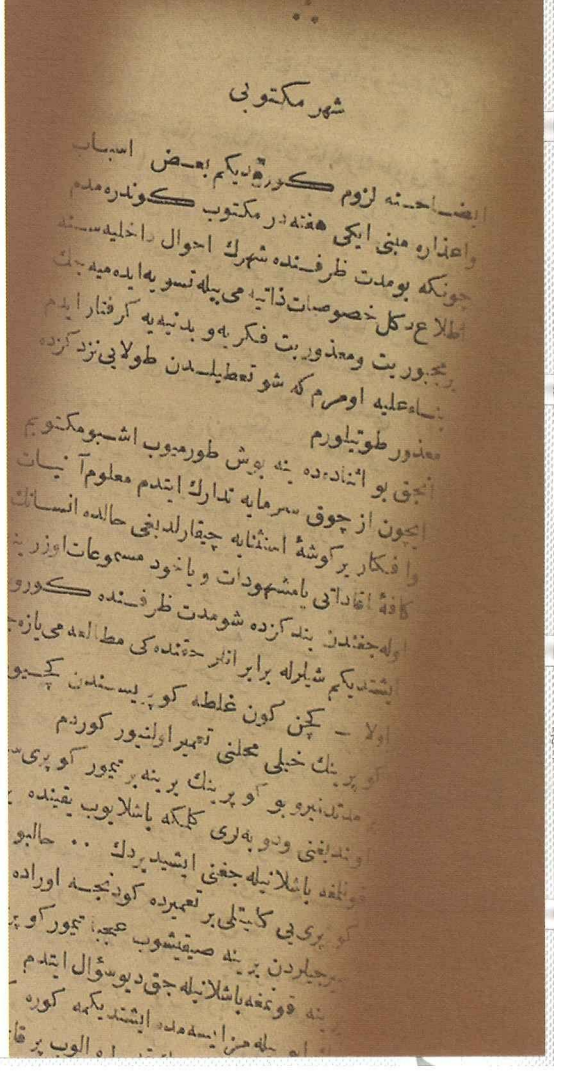

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 215[218], Basîret, nr. 2124, 6 Cemaziyülâhır 1294/5 Haziran 1293, s.3.

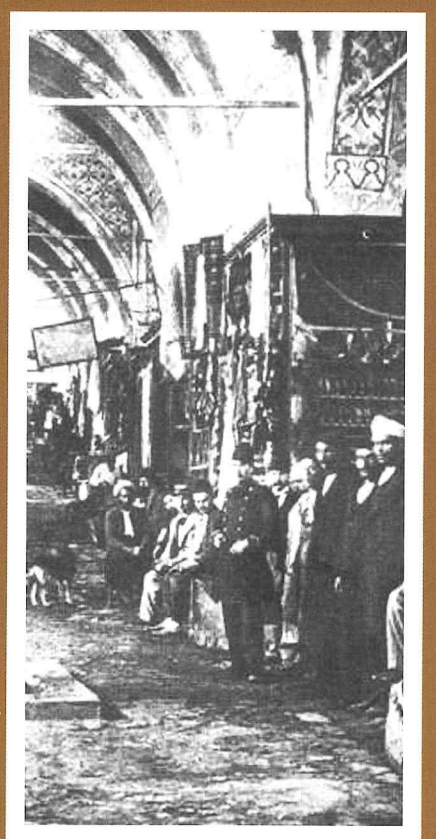

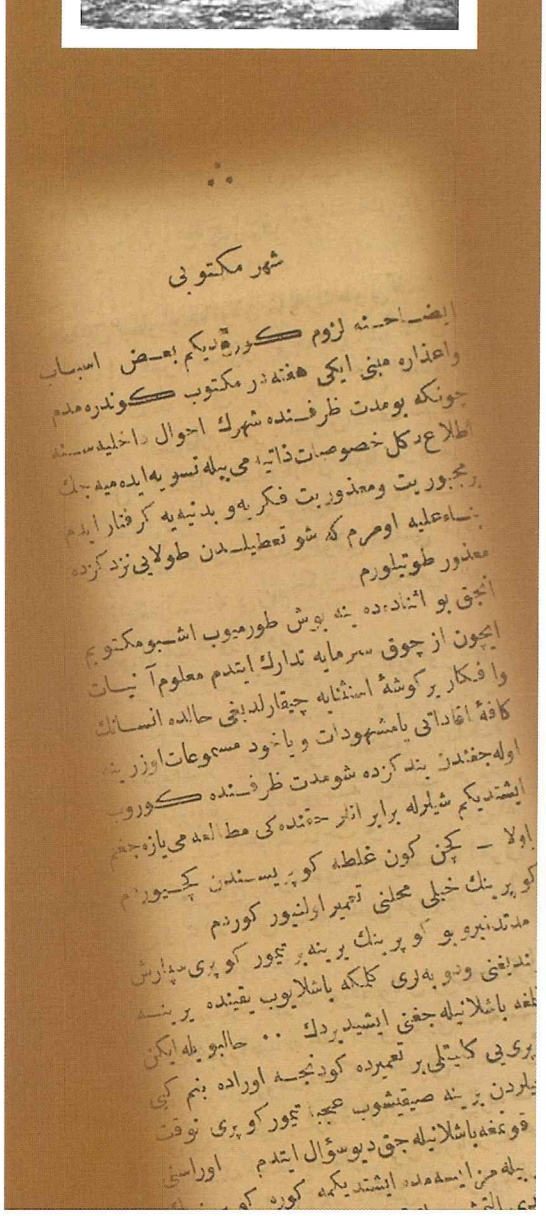

شهر مکتوبی

Esnaf Biletleri

Bilet rezaleti çoğalıp herkes bakır parayı altın gibi bağrına basarak Beyazıt'taki bakırcılara döndükleri cihetle, ortalıkta para kalmadığından, İdâre-i Mahsûsa dahi vapurları için bir bilet çıkarmış ve hakka ki resm ve hey'etini kuruşluk kaimeden daha güzel ve ondan ziyade taklidi müşkül bir hâle koymuş idi.

Bu biletler mezkûr vapurların işlediği yerlerde dahi geçmeğe başladığından ve nereden çıkarıldığı bilinmeyip bittabi itibardan sakıt olması lâzım gelen sair biletlerden ziyade muteber olduğundan köprü kabul etmeğe başlamış ve elli paralık kaimeyi kırk paraya vermek ve köprüyü yirmi paraya geçmek mecburiyetinden birtakım ahaliyi kurtarmış idi. Galiba felek bunu da çok gördüğünden bundan sonra bilet kabul olunmamasına dair köprü memurlarına emir verilmiş.

Pekâlâ! Şu emir köprüde bilet çoğalmamak içinse bu bilet bakkalın çakkalın çıkardığı bir şey olmayıp idare vapurlarına mahsus ve onları anlanlar sair ahaliye göre pek az olduğundan ve hususiyle İdâre-i Mahsûsa kendi biletini nakit hükmünde kabul eden bir idâre-i resmiyye bulunduğundan köprüce şu mütalâaya mahal görülemiyor ise de bizim anlamadığımız bir hikmete mebni olması dahi muhtemeldir.

Binaenaleyh şu muameleye müteaccibâne bakmakla iktifa eder ve böyle herkes ufak parasızlıktan bir türlü sıkıntı çekmekten ve mutazarrır olmaktan kurtulmak için Şehremanetinden resmî bilet veyahut Darphane'den muvakkat bakır akçe çıkarılsa cümlenin mûcib-i şükrânı olacağını da ihtar eyleriz.

* Şehir Mektubu no: 129[222], Basîret, nr. 2172, 3 Şaban 1294/31 Temmuz 1293, s.3.

Esnaf Biletleri

Bakırın fıkdanından dolayı İdâre-i Mahsûsa kendi vapurları için onluk bilet çıkarmış idi. O vapurlarla gidip gelen yolcular bu biletleri köprüye dahi vermeye ve köprü de kabul etmeye başlamış ve bu suret ufaklık tedarikinde görülen meşakkat ve mazarratı dâfi olarak mûcib-i memnûniyyet olmuştu. Geçende köprü idaresi bunu kabulden nükûl ettiğini maalistiğrâb görüp se¬bebini merak etmiştim. Bu kere aldığım malûmata göre, meğer bu biletler köprüde toplandıkça İdâre-i Mahsûsaya verilip yerine bilet alınırmış. Şimdi idâre-i mezkûre bu biletlerden yüzde yirmi beş tenziline kalkışmış. Tersane de buna muvafakat etmediğinden köprü bademe bilet almamaya karar vermiş. Köprü ve vapurlar Tersane'nin ve bunların zarar ve kârı ise bir idarenin olduğu cihetle, beyan olunduğu üzere, bir taraf yüzde yirmi beş tenziline ve diğer taraf bunun adem-i kabûlüne kalkışması bir cepten alıp diğerine koymak gibi bir muamele olduğu hâlde, böyle külfetler ihtiyarıyla, aralıkta bir¬takım halkın muâmelât-ı dûçâr-ı suûbet edilmesi acayip görünüyor. Hususiyle İdâre-i Mahsûsa kendisinin yüz kuruşluk biletini yetmiş beşe almak istemesi köprünün bu sureti kabul etmemesinden daha tuhaftır.

* Şehir Mektubu no: 131[225], Basîret, nr. 2190, 24 Şaban 1294/21 Ağustos 1293, s. 3.

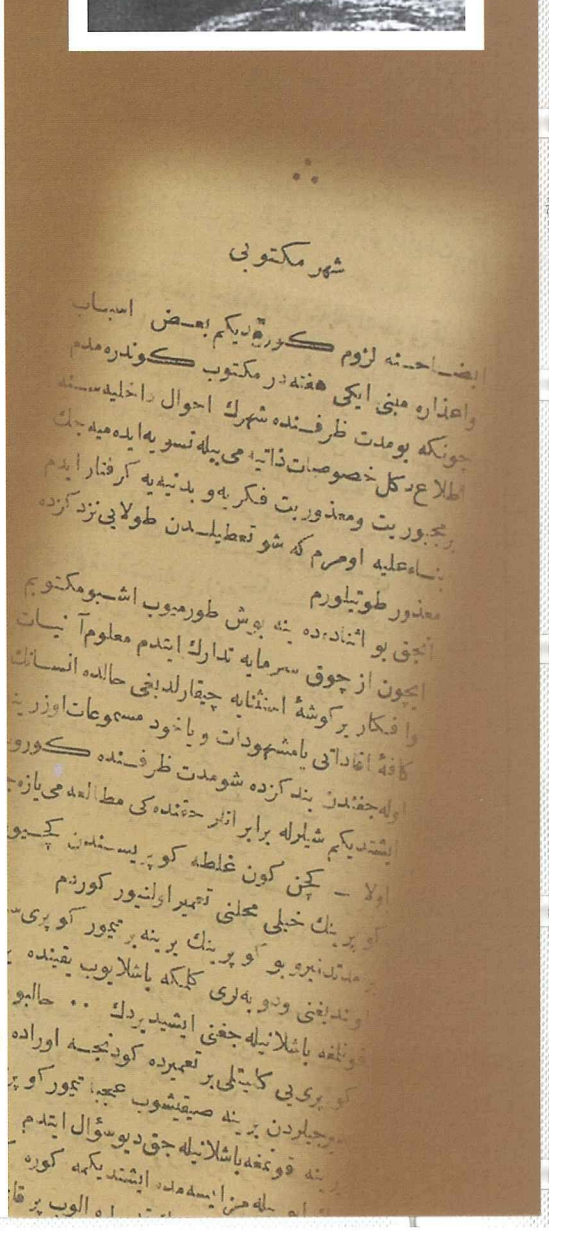

شهر مکتوبی

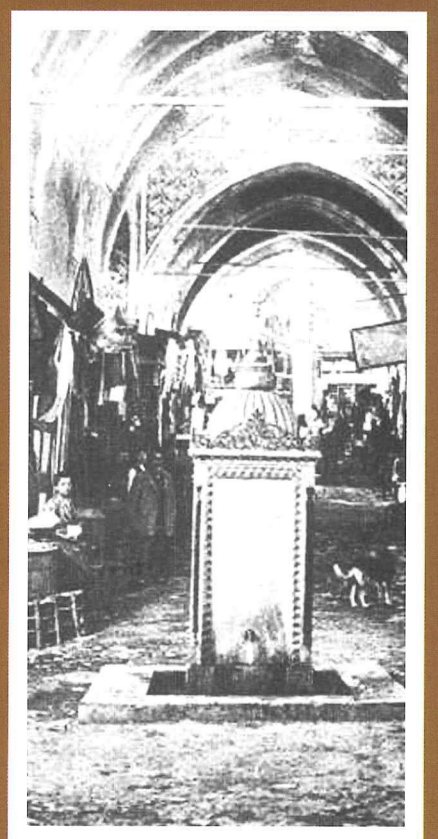

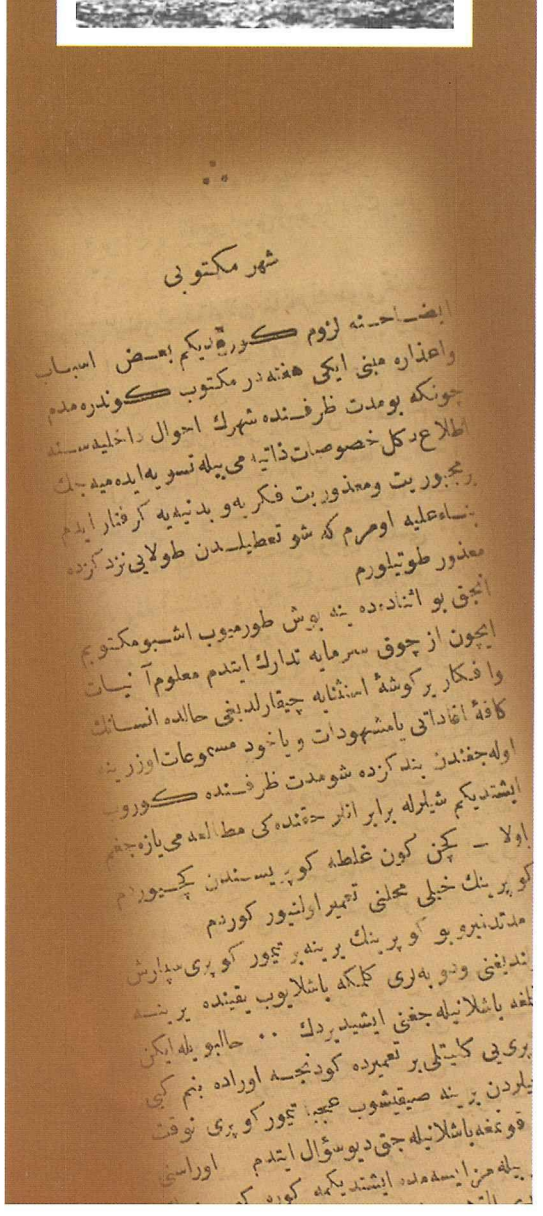

شهر مکتوبی

Esnaf Biletleri

Gelelim biletlere... Onlar da bu kabilden olarak Fransızca yazılmış. Onda bir beis yok diyelim, lâkin vapurun zamân-ı hareketi de alafranga saat ile tayin olunmuş. Onu kim bilir? "Memurlardan sual olunursa haber verir." denir ise memurlar da Türkçe bilmiyor. Ve saatin vaktini bilmeyen ve memurlardan sorup da cevap alamayan birtakım adamlar şimendifere bile binemiyor. Biner ise de vaktini bilmediği cihetle gittiği mahalde kalıp ikinci seferi bekliyor...

Ey şimdi bu nasıl olur? Şimendifere bineceğiz diyerek kendi lisanımızı terk edip de umumen ecnebi lisanını tahsile mi kalkalım? İşbu senedâtın konsolideler gibi bari bir tarafı olsun Türkçe yazılsa, daha âlâ olmaz mı?

Fevâid-i Osmâniyye idaresine gelince, bunun dahi hâlihazırı şimendiferlerin aynıdır, yani biletlerin muamelâtı İtalyanca cereyan ediyor. Mukaddema Bahriye Nezâret-i celîlesine havale olunduğu sırada idare biraz yoluna girmiş ve ecnebi lisanında cereyan eden muamelâttan dolayı vuku bulan suiistimalâtın önü alınarak muamelât dahi Türkçeye tebdil edilmişti. Muahharen idare değişti. Muamelât yine İtalyancaya tebdil olundu!...

Onu bilmeyiz ki bunda ne muhassenat var? Türkçeden ne mazarrat görülüyor? Zamân-ı teşekkülünden şimdiye kadar terakki ederek nihayet şu şimdiki hâl-i memnûniyyet-iştimâli ihraz eden Şirket-i Hayriyye idaresi, kâffe-i muâmelâtını Türkçe icra etmesinden dolayı bir mazarrat görmüş müdür? Bir kere de fevâidle şirketin hâli mukayese olunsa, beynlerindeki fark çok çabuk

* Şehir Mektubu no: 7, Basîret, nr. 336, 24 Muharrem 1288/2 Nisan 1287, s. 2-3.

meydana çıkar. Demek oldu ki hüsn-i idâre, muamelâtın ecnebi lisanıyla cereyan ettirilmesinde değilmiş...

Şuna teessüf olunur ki, fevâid, Devlet-i Aliyye'nin kendi idaresi iken devletin lisân-ı resmîsi ve milletin medarıiftiharı olan Osmanlı lisanı üzere icrâ-yı muâmelât olunmayıp da ecnebi lisanıyla birçok suiistimalâta uğranılıyor. Böyle devlet ve milletin lisanını bırakıp da ecnebi lisanında icrâ-yı muâmelât külfetini ihtiyardan ise kâffe-i muâmelâtı Türkçe icra olunup ol bapta sarf olunan efkâr, idare ile memur ve vapurlarının ıslâh-ı tanzîmine bezl olunsa daha âlâ olur zannederiz.

Zira mezkûr fevâidin şimdiki hâl-i hakikati teessüfü mucip bir raddededir. Bu ise Devlet-i Aliyye'nin sevâhil-i dâhiliyyesi ile memâlik-i ecnebiyyeye icrâ-yı seyr ü sefer ettirilmek ve düvel-i sâire vapur sefâin-i ticâriyyesi gibi ticâret-i bahriyyeden istifade olunmak maksadıyla teşkil olunmuş ve bu hâle getirilinceye kadar milyonlarla paralar sarf olunmuş bir idare olarak, bunun ıslahı vâcibât-ı umûrdan ve şimendifer hakkında dermeyan olunan esbâb-ı müessifenin izalesiyle senedâtın bir tarafı olsun Türkçe yazılıp ve ol bapta dahi iktiza eden tedâbîrin ve ıslahatın tamâmî-i icrâsıyla ahalinin istihsale vesâil-i menfaat ve emniyeti farizadan bulunduğundan zuhûr-ı âsârına intizar olunur.

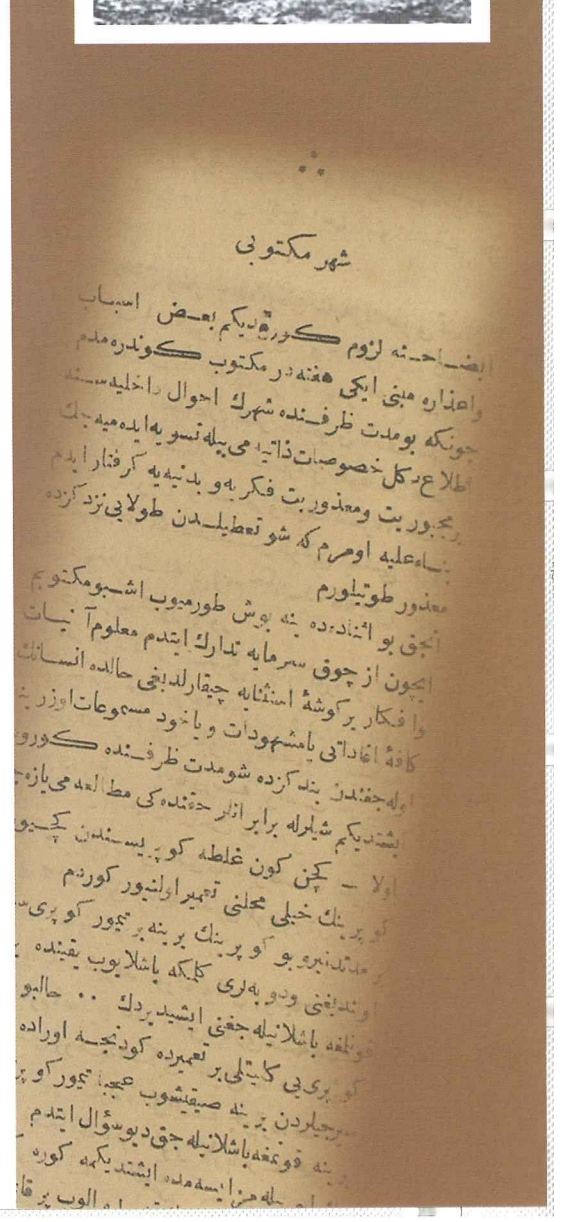
شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 7, Basîret, nr. 336, 24 Muharrem 1288/2 Nisan 1287, s. 2-3.

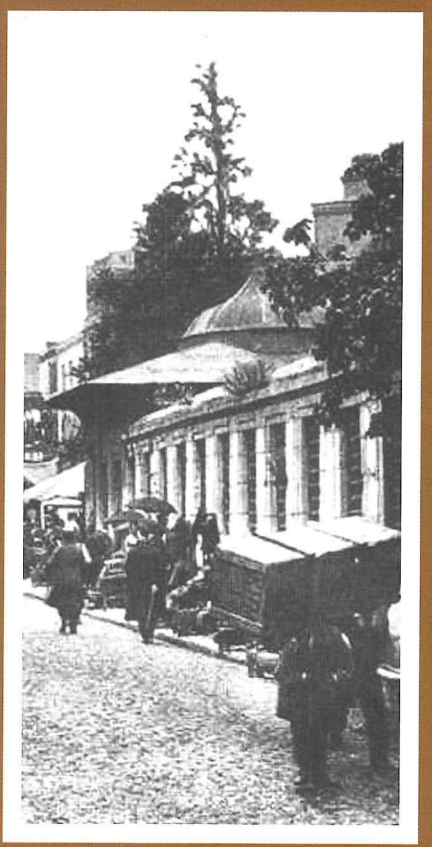

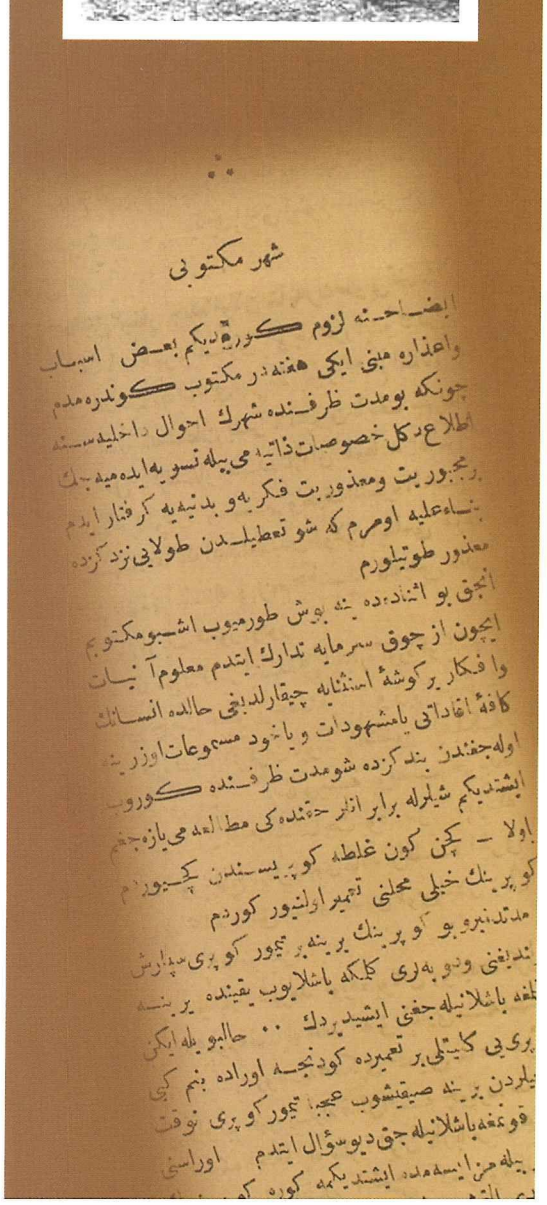

شهر مکتوبی

Esnaf

Zaptiye Nezâret-i celîlesine teşekkür ederim. Geçen haftaki ihtarıma imâle-i nazar-ı himmetle çarşıya araba girmemesi memnuiyetini tecdit buyurmuşlar.

Doğrusu nezâret-i müşarünileyhânın ihtârât-ı hayriyye ve münasebeye ittifak buyurmaları eser-i kâr-şinâsı olarak emsaline dahi bir güzel ibrettir. Bir adam ne kadar akil ve müdebbir olsa mademki ashâb-ı kerâmetten değildir elbette ihtara muhtaçtır.

Bununla beraber münasip ve muvâfık-ı hâl ve maslahat olan ihtarâta kulak asmak, muvaffakıyeti teyit ve temin eden hâlâttandır.

Hâsılı Zaptiye Nezâret-i celîlesinin o misillü şeylere dikkat ve himmet buyurmalarına teşekkürümün tekrarıyla beraber, çarşıdan kendi hâlinde geçmeyip de birtakım münasebetsizlik ve daha doğrusu edepsizlik etmek üzere gezenlerin men'ine de himmet buyursalar bu da başkaca mûcib-i şükrân olacağını beyan ederim.

Bir de öteden beri çarşının basmacı, tuhafcı dükkânlarında bir yolsuzluk vardır ki ekser vakit bunu da ihtar edeyim derim de unuturum. Şimdi hatırıma geldiğinden ve hazır münasebet bulunduğundan arz edeyim:

Bu dükkâncılar, çarşıdan geçen ne kadar kadın var ise umumuna: "Küçük hanım buyurun, istediğiniz var bizde, büyük hanım buyurmaz mısınız, vay efendim nedir istediğiniz?... " gibi ve daha yazmayı gönlüm istemeyen birçok münasebetsiz sözlerle dükkânlarına davet etmekte ve gelen kadınların ağzına girecek gibi bin türlü haraket eylemektedirler ki bu hâller edebin hilâfı olduktan başka

* Şehir Mektubu no: 133[227], Basîret, nr. 2202, 8 Ramazan 1294/4 Eylül 1293, s. 3.

böyle arsızlığa alışmayan pek çok kadınların hicap ve ıstırabını mucip oluyor. Ve hatta lânet okuyarak alacağını da almadan bırakıp giden de bulunuyormuş. Bundan başka her çarşıya giren, mücerret eşya almak için girmeyip yol uğrağı olduğundan geçiyorken öyle etraftan münasebetsiz sözlerle teşhir edilir gibi bir hâle getirilmesi, doğrusu hem yakışıksız hem de çirkindir.

Eğer dükkâncıların bundan maksadı gelip geçenlerle eğlenmek olmayıp da mal satmak ise alacak adam mademki çarşıya girmiştir davet olunmaksızın da alır; lâkin maksadı geçmekten ibaret olanlar kıyamet kopsa yine bir şey almaz. Hâsılı nasıl olsa bu davete bu arsızlığa hacet yoktur. Binaenaleyh buna bir nihayet verilmek üzere icap edenlere tembih olunsa ve dinlemeyen olur ise hükûmetin emir ve tembihine karşı durmuş olacağından dolayı cezalandırsa şu rezaletin önü ve pek çok edip ve namuskârın duası alınmış olur.

* Şehir Mektubu no: 133[227], Basîret, nr. 2202, 8 Ramazan 1294/4 Eylül 1293, s. 3.

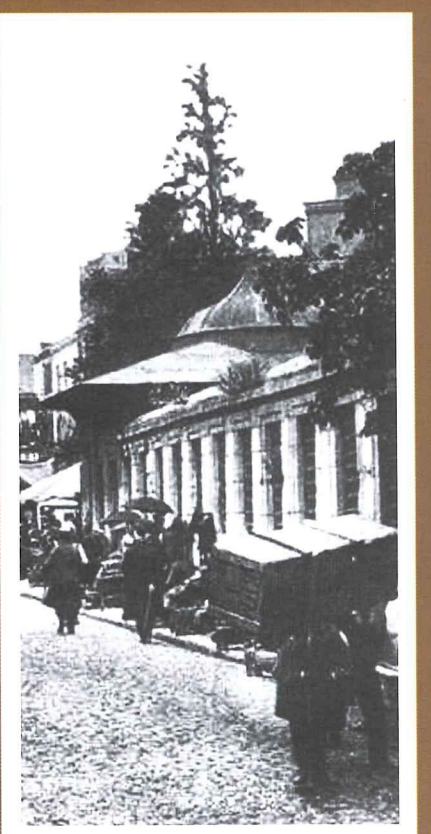

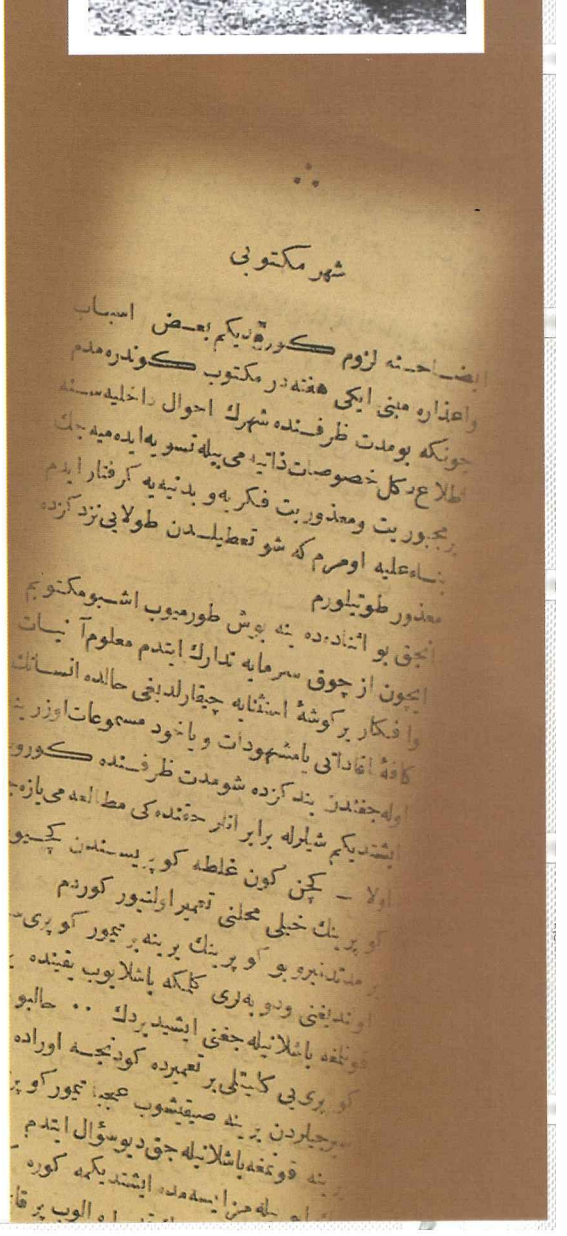
شهر مکتوبی

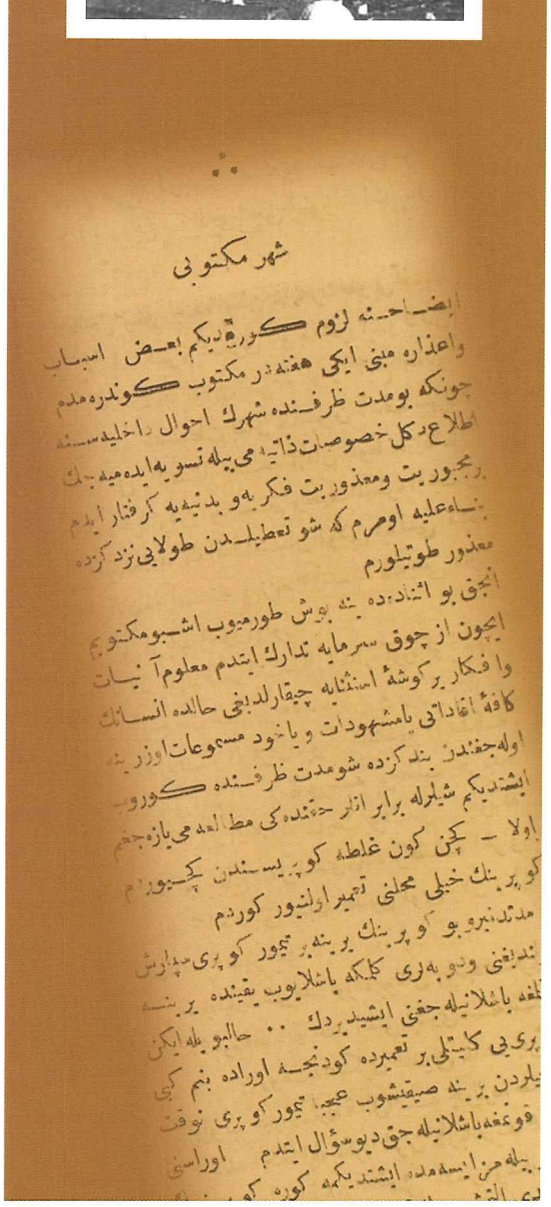

شهر مکتوبی

Gezinti Yerleri

Kâğıthane mevsimi başladı. İnsan haftada bir kere olsun tenezzühe muhtaç olup, yaz günlerinde ise havanın letafet veyahut harareti bu ihtiyacı bir derece daha teşdit etmesiyle, zükûr ve inâs, kibar ve sıgar sayfiye veyahut mesirelere şitâb ederler.

Dersaadet pâyitaht-ı saltanat olup iki milyon kadar nüfusu havi olduğu hâlde, derununda işbu ihtiyacı dâfi bir mahal yoktur. Mahalle kahvelerinin önüne iskemle atılıp oturulsa, beş arşın vüs'atinde bir sokağın havayı kesen iki taraflı duvarlarından vuran hararet ve sineklerden durulmaz. Memleket haricinde ise öyle yakın bir mesire yoktur. Olanlar, Bayrampaşa gibi hevâ-yı lâtîfi görmek şerefinden ve intizam ve nezafet meziyetinden mahrum daha iki mahal var ise bunlara gitmekle mahalle kahvesi önünde oturmanın beyninde bir fark yok gibidir. İşte bunun için herkes uzak mahallere gitmeğe mecbur oluyorlar.

Kâğıthane'nin mevkii evvelbahar için hakikaten misli nadir bir mesîre-i rûh-efzâdır. Ancak hâlihazırı ehemmiyet-i müsellemesi nispetinde olmak lâzım gelen intizamdan mahrum olmasıyla, cüz'î bir rüzgâr, yerlerdeki tozları havaya kalp edip mevkiin letafetini külliyen mahvediyor ki bu da mutlaka ehemmiyet verilmemesinden ve bir çaresi düşünülmemesindendir.

Şehremânet-i aliyyesi tarafından, gerek buna ve gerek sair mesirelere mümkün mertebe intizam verilse ve şehrin dâhil ve haricinde lüzumu kadar daha mahaller tedarik ve tanzim edilse, hem emanet ve hem ahali istifade eder idi. Çünkü İstanbul'da devletlü Hüsnü Paşa hazretlerinin tanzim ettirdikleri Sultanahmet Kıraathanesi müstesna olduğu hâlde, diğer oturacak bir mahal bulunamıyor. Bunun adem-i kifâyesi ise müsellemdir.

* Şehir Mektubu no: 77[72], Basîret, nr. 1195, 16 Safer 1291/22 Mart 1290, s. 1-2.

Hamallar ve Kira Beygirleri

Şehremânet-i behiyyesinden şunları rica ederiz:

Şu hamallara bir çare bulunsun. Herifler yirmi kuruşluk bir yüke nısfı kadar ücret istiyorlar. Hele vakit geç olur ve hava da biraz bozukça olur ise yanlarına varılmıyor. Israr olunsa eşya yahut erzak her ne ise orada kalıyor. Bunlara dair evvel tarifname yapılmıştı. Lâkin herifler kulak asmıyorlar. Hamal bir mecburiyet görmedikçe emanetin ilânına hiç ehemmiyet vermiyor. Bundan dolayı herkes sıkıntı çekiyor. Kahyalarına söylense fayda etmiyor. O tarifnamelerin cereyân-ı ahkâmına dikkat olunması için kahyalara tenbîhât-ı mahsûsa icra edilsin. Şikâyet vukuunda bir muâmele-i tekdîre icra olunsun. Bunun için bütün zabıta merkezlerine tebligat icra olunsun. Bir adamın yükünden tarifnamesinde gösterilen miktardan ziyade para istenilir ve ısrar olunur ise merkeze müracaat olundukta, o yük zabıta marifetiyle hamallara verilerek gönderilsin, ahaliye de böyle ilân edilsin. Umumun istirahatı için bir fırkanın harekâtı nizâm-ı mahsûs tahtına alınır ise faydadan başka hiçbir mahzur tevellüt etmez. Menfaat da vezâif-i asliyyeden bu cihetin dahi tamamiyle icrasına himmet olunmasıdır. Bu husus kira beygircilerine de tamim edilse netice hep birdir.

Geçen gün ahbaptan biri söylüyordu, Fener'den Sultanselim'e çıkan yokuş kaldırımlarının tamiri ahali tarafından istida olunmuş ve taraf-ı emânetten kabul buyurulmuş. Fatih'in Otlukçukapısı'ndan da Çarşamba Caddesi'nin kaldırımlarına başlanmış, bunlara biz de teşekkür ederiz. İnşallah nöbet Edirnekapısı Caddesi'ne gelir.

Yaz geliyor, Kasımpaşa debbağhanesi hâlâ duruyor. Bunun için Yedikule haricinde bir mahal gösterilecekmiş, bir gün evvel merhamet buyurulsa!

* Şehir Mektubu no: 22[23], Basîret, nr. 893, 6 Safer 1290/23 Şubat 1289, s. 1-2.

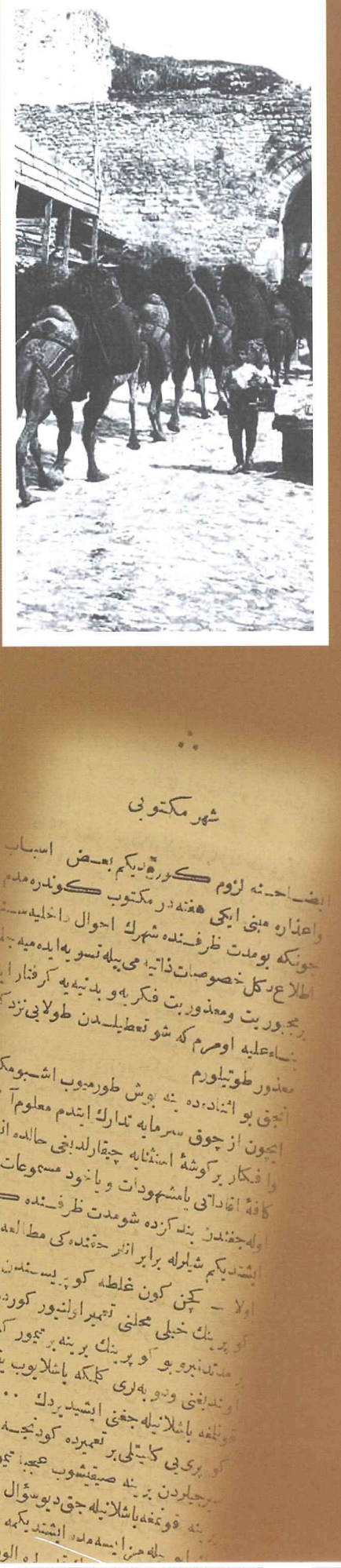

شهر مکتوبی

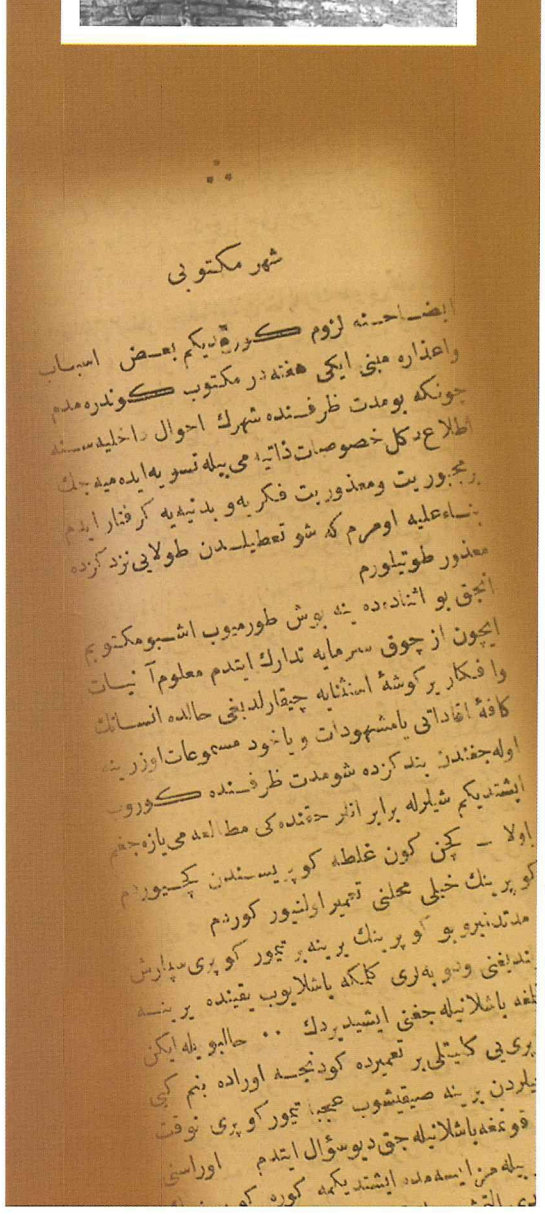

شهر مکتوبی

Yük ve Beygir Hamallarıyla Kira Beygircileri

Yük ve beygir hamallarıyla kira beygircilerinin insafı günden güne artıyor!...

Dersaadet ve bilâd-ı selâse ahalisinin odun, kömür, soğan vesaire gibi ihtiyâcât-ı beytiyyesinin tedarikinden ziyade emr-i naklinde müşkülât çekmekte oldukları bedihîdir. Çünkü herkesin senede bir veya birkaç defa başına gelir. Meselâ Üsküdar İskelesi'nden yüz elli adım mesafesi olan Atlamataş veyahut Yeni Cami'e bir hayvan yükü odun yüz para ve iki kazevî kömüre iki kuruş almadıkça yerinden kımıldanmadıkları gibi Unkapanı'ndan bir beygir Fatih'e dört kuruş ücretle gidiyor. Bazı bohça hamallığı ve küfecilikle taayyüş eden ve Allah için bunlara kıyasen ashâb-ı kanâatten bulunan efradın bu gibi levâzımât-ı zarûriyye nakletmesine de müsaade etmiyorlar.

Hele iskele başında nöbet kavgaları müşterinin kendi parasıyla başına bir belâ almışcasına dûçâr-ı mihnet ve meşakkat olması ve saatlerce bunlara meram anlatmak için iş ve gücünden kalması mûcib-i eseftir. Herkes böyle bîhuzur olmaktan ise meslek-i mezkûrda olan beygir ve arka hamallarına bir vakit icra olunup henüz âsâr-ı fi'liyyâtı görülemeyen tarifenin, her iskele başlarına talikı ve zabıta merkezlerine dahi birer nüshasının tevziiyle şu hamalların nispetçe tevfik kabul etmeyen insafsızlığının ortadan kaldırılması ve bir yüke mevki ve tarifesinin mâ-fevkinde olarak ücret isteyip de "İstersen, sen bilirsin!" gibi istiğnalarda bulunan o insafsız hamallara, yük sahibi, civarında bulunan merkezlere müracaatında derhâl celp olunarak tarife mucebince yükü mahalline

* Şehir Mektubu no: 51[49], Basîret, nr. 1064, 3 Ramazan 1290/ 12 Teşrinievvel 1289, s. 2.

isal etmek üzere âdeta cebr olunması ve bu hâlin mebhûsün-anh olan beygir hamalları hakkında icrasıyla beraber kira beygircilerine dahi tamimi hususuna himmet, menafi ve istirâhât-ı umûmiyyenin arızadan vikayesiyle memnuniyet ve şükrâniyyet-i umûmiyyeyi istilzam edeceğine ve bir de Şehzade Karakolu'nu geçtikten sonra Direklerarası'na doğru gelir iken sırasıyla o dükkânlar yolun yarı yerine kadar harice meyletmiş maazallah yıkılmak üzere gibi görünür. Kazadan evvel önü alınması dahi lâzimeden bulunduğuna ve Fatih'e doğru başlayan kaldırımlar henüz bitmeyip sürat dahi görülemediğine ve hele ilerisi pek fena hâl kesp etmekte olduğuna binaen Şehremânet-i celîlesinin nazarıdikkatine arz olunur.

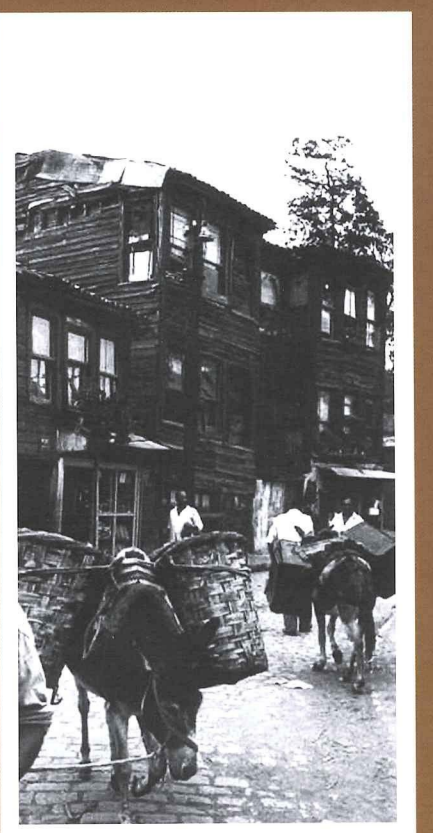

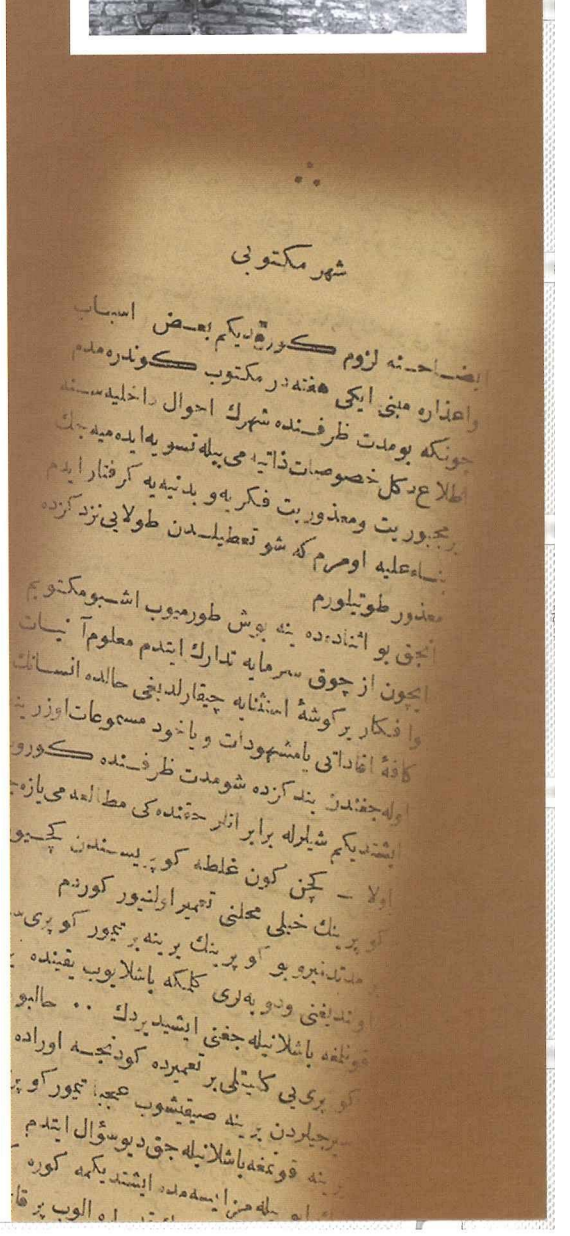

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 51[49], Basîret, nr. 1064, 3 Ramazan 1290/ 12 Teşrinievvel 1289, s. 2.

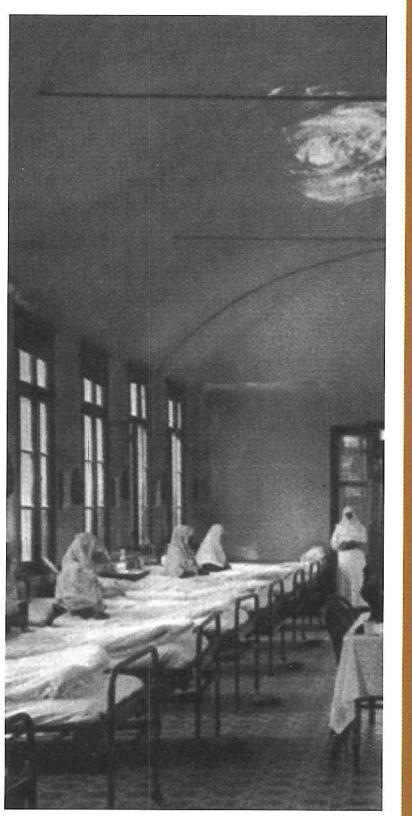

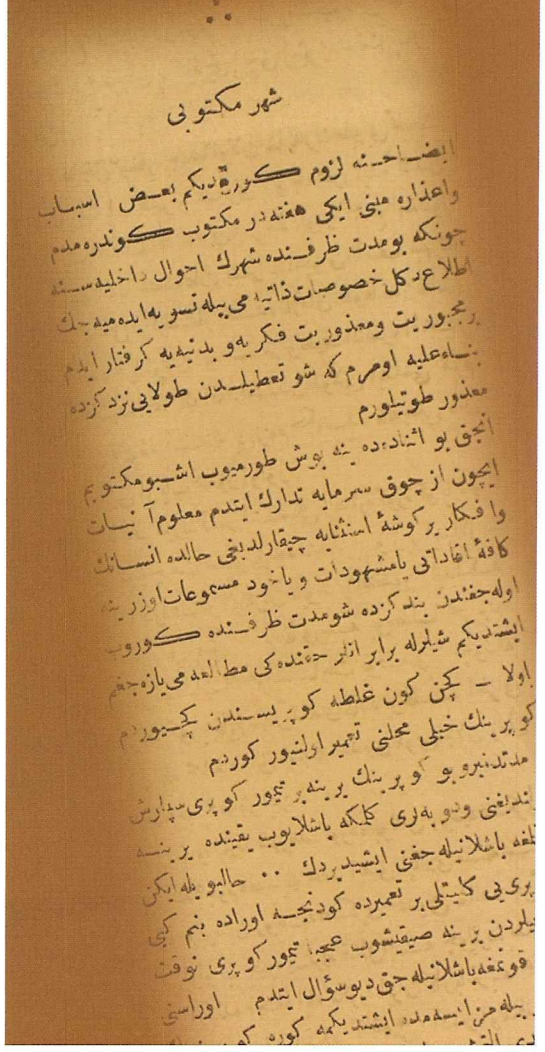

شهر مکتوبی

Hastaların Nakli

Bazı hanlarda hastalanan kimsesiz bekârları Gureba Hastahanesi'ne gönderiyorlar. Pekâlâ, lâkin bunların ekserisi hâl-i ihtizâra geldikten sonra gönderiliyor. Bir de hastayı bir arabaya koymayıp beygire yahut açık saçık bir hamalın sırtına yükletip gönderiyorlar ki bîçare hastahaneye varıncaya kadar canı hulkumuna geliyor. Bunlar için hancılar bari bir -araba olmazsa- tezkere yaptırıp icabında onlarla nakletseler ve hasta öyle fena hâle gelmeksizin vaktiyle gönderseler pek âlâ bir şey olur. Binaenaleyh kendilerine tenbîhât-ı mahsûsa icrası münasiptir zannederim.

Gureba Hastahanesi'nin idâre-i hâzırasının intizamından naşi herkes teşekkür ederek sâye-i hazret-i pâdişâhîde birçok bîçaregân rahat edip duâ-yı devâm-ı eyyâm-ı ömr ü afiyet ve şevket-i pâdişâhîye muvazabet ettiklerini dahi ilâve-i makal ederim.

Lâhika:

Üsküdar'da Yeni Cami sebili karşısındaki eczahanede bulunan eczâ-yı tıbbiyyenin pahalı satıldığından ve hatta geçenlerde ahibbâdan birine bir kâğıt hardalı iki kuruşa verdiğinden naşi şikâyet olunuyor. Hâlbuki o hardalı İstanbul'da otuz paraya kadar veriyorlar. Bu pahalılık sair dükkânlarda dahi vardır. Ara sıra tahkik olunsa güzel olur.

* Şehir Mektubu no: 128[125], Basîret, nr. 1528, 1 Rebiyülâhır 1292/25 Nîsan 1291, s. 1-2.

İdâre-i Azîziyye

İdâre-i Azîziyye, zamân-ı teşekkülünden beri terakki edemedi. Esbabını bildiğimiz kadar söyledik, ondan ilerisini bilmiyoruz ki onu da yazalım!

Ancak Takvîm-i Ticâret gazetesinde bu misillü idarelerin, hususiyle vapur kumpanyalarının birçok ilânatını görüyoruz.

Yolcu olan, gazetelerde görür, vakti ve vapuru anlar, biner. Bizim İdâre-i Azîziyye elinde, topu birkaç iskele var. Vapurların mîkat-ı herekâtı hevaya tâbi desek değil, ancak vapurların vakt-i hareketi Gümrük önünde bir taş üzerine binip de Gerze horozu gibi garip bir elhan ile "Giresun'a!" "Samsun'a!" diyerek bağıran ve şu iki sözünden başkasının anlaşılmak ihtimali olmayan hamalların lisân-ı irfânından müstebân olacak, bunu anlayacağım yahut farz edelim ki anlaşılsın onu dinleyeceğim diyerek bir adam evinden kalkıp da Gümrük önünde taşa çıkacak hamalı bekleyip durmaz a, diğer kumpanyadan bilet alıp gider...

Bir de acaba her idare idrâk-i menâfiinde bizim idare kadar dûr-endîş mi değil, yoksa menfaatini mi aramıyor?

Öyle desek bunu teslim için terakki ve intizam gibi delillere müracaat edecek değil miyiz? O hâlde bizim idarenin onda râcil kalacağından şüphe var mıdır?...

* Şehir Mektubu no: 68[67], Basîret, nr. 1166, 10 Muharrem 1291/15 Şubat 1289, s. 3.

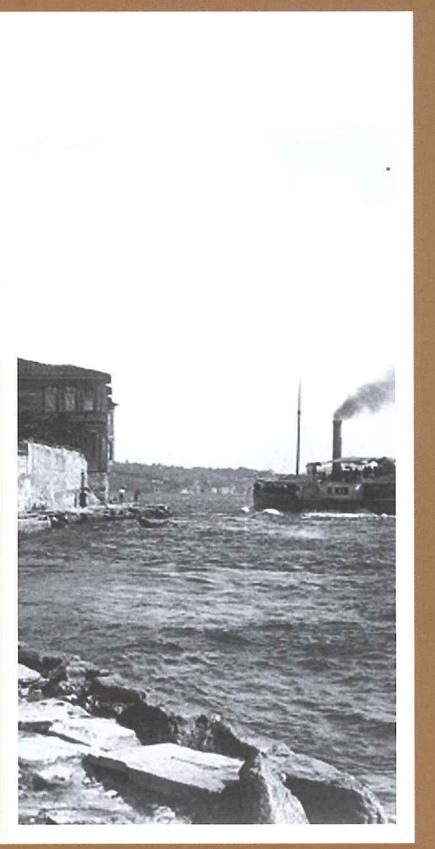

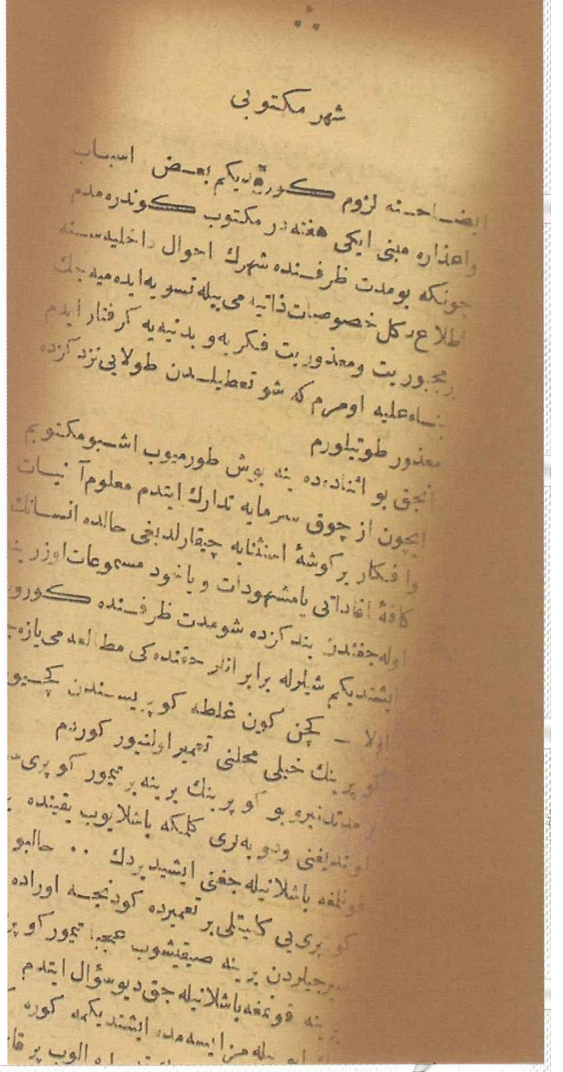

شهر مکتوبی

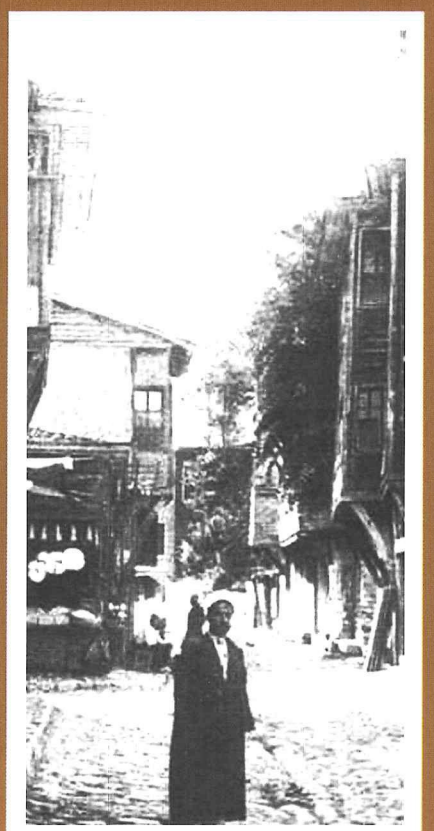

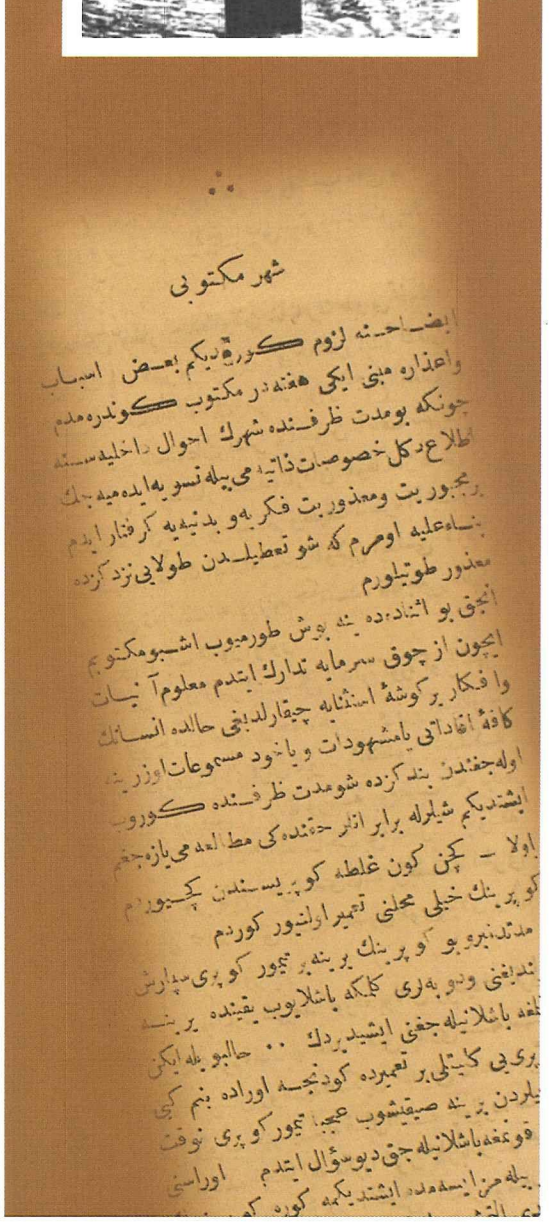

شهر مکتوبی

Mahalle İmamları

Mahalle imamlarının medâr-ı taayyüşleri malûmdur. Fakat bunlardan bazılarının kameti artırdıkları söyleniyor. Meselâ bir hane alım satımı için alınacak ilmühaber için üç yüzlük kaime isteyenler bulunduğu görüldüğünü bir zat söyledi. Sahih ise teessüf olunur. Zira mazarratı alıcıya satıcıya ve harc-ı intikalden dolayı hazineye aittir.

Bir vakitler imam efendilerin alacakları mühür ücretine bir miktar tayin kılınmış idi. İmam efendiler ziyade talep etmezlerdi. Talep etseler, herkesin şikâyete hakkı olurdu. Bilmem o usul unutuldu mu ne oldu? Tecdit olunsa fena olmaz zannederiz.

* Şehir Mektubu no: 164[259], Basîret, nr. 2430, 3 Cemaziyülevvel 1295/23 Nisan 1294, s. 2-3.

İstanbul Hanları ve Hamamları

Evvelki mektuplarımda İstanbul'un ahvâl-i mütenevviasından ve bazan sırası düşmek cihetiyle mevâdd-ı askeriyyeden vesaireden dahi bahseylemiş olduğumdan, hanların hâllerinden yazmaklığa fırsat elvermedi. İşte bu mektubumun cihât-ı külliyyesini mezkûr hanlara hasr ile, yevm-i mahsûsundan fazla olarak irsal eyledim.

Dersaadet'in hanları güya birtakım bekârlara ve esâfil-i nâsa münhasır olması lâzım ve lâ-büdd gibi murdar yerler olup, bununla beraber odaların ücretleri binnisbe pahalı olduğu hâlde Rumeli ve Anadolu'dan hemîşe gelmekte olan birtakım bekâr ve misafir ve tüccarlar ve hatta beyler, ekseriya kendilerine hane bulamamak mülâbesesiyle hanlara inmekle sefaletler çekmektedirler ki eğerçi zevât-ı mumaileyhüm İstanbul'a gelinceye kadar hana inmiş olacakları malûm ise de pâyitaht-ı saltanat-ı seniyyede bu sefaleti ta hanlara ininceye kadar hayal ve hatırlara bile getirmezler.

Bu hâllerin ve çünkü kira ile verilen odalar ayrıca bir oda olmayıp, bir odaya başka başka ücretlerle ayak basılmayacak surette bekârlar istif edilmekte olduğundan, öyle kalabalığın nefes alamayacak bir yerde cemolmasının değil, böyle hastalıktan çat pat vefeyât olan mevsimlerde her vakit bile mevâdd-ı sahîhaya vücûhla mugayir olduğu zahir bir keyfiyettir. Artık yolcu ve misafirlerin hancılardan görmekte oldukları muâmelât-ı bârideden bahsetmeyelim. Hancıların ibtidâ-yı emrde hanları temiz tutmaları ve odalarını öyle adam istifi edecek odunluk gibi tutmayıp, kadirlice kesân için nispetle ziyadece fiyatla odalar

* Şehir Mektubu no: 38, Basîret, nr. 521, 2 Ramazan 1288/2 Teşrinisani 1287, s. 2.

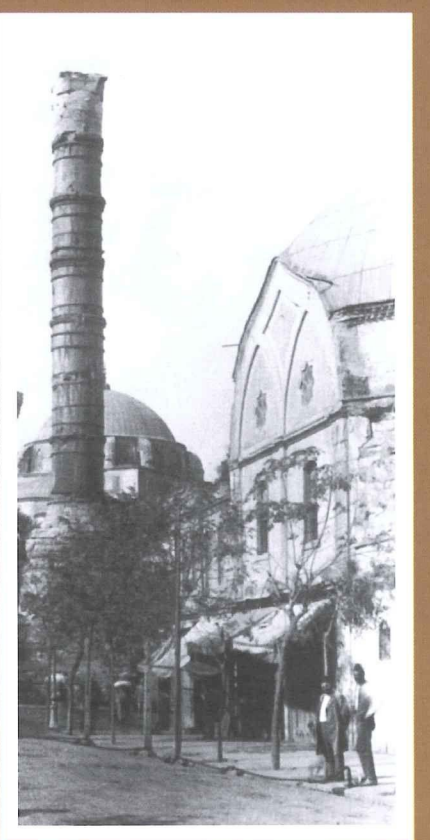

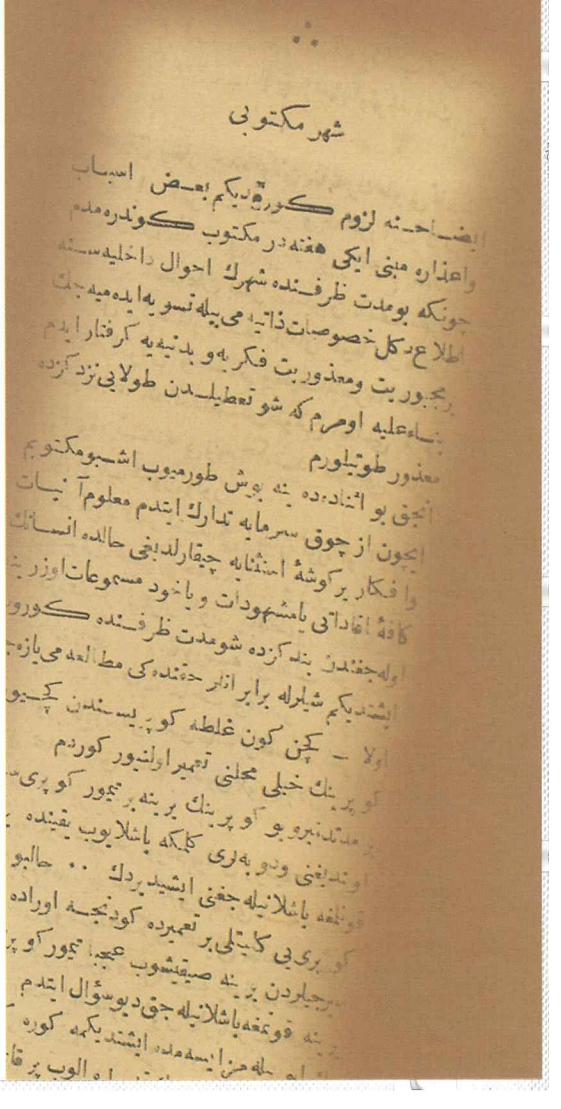

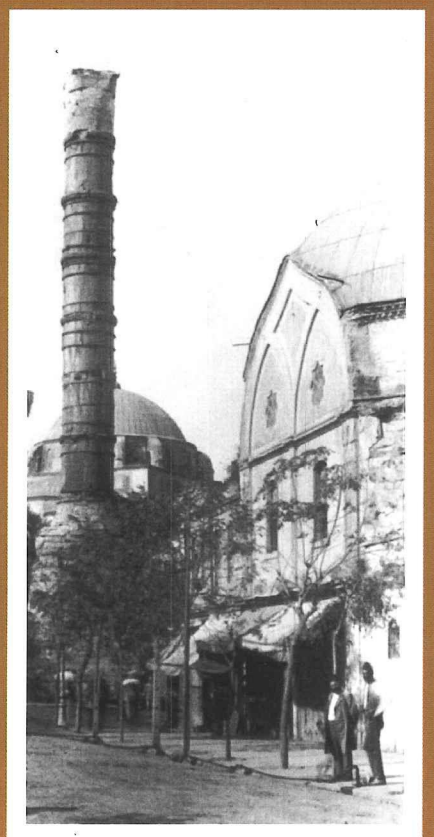

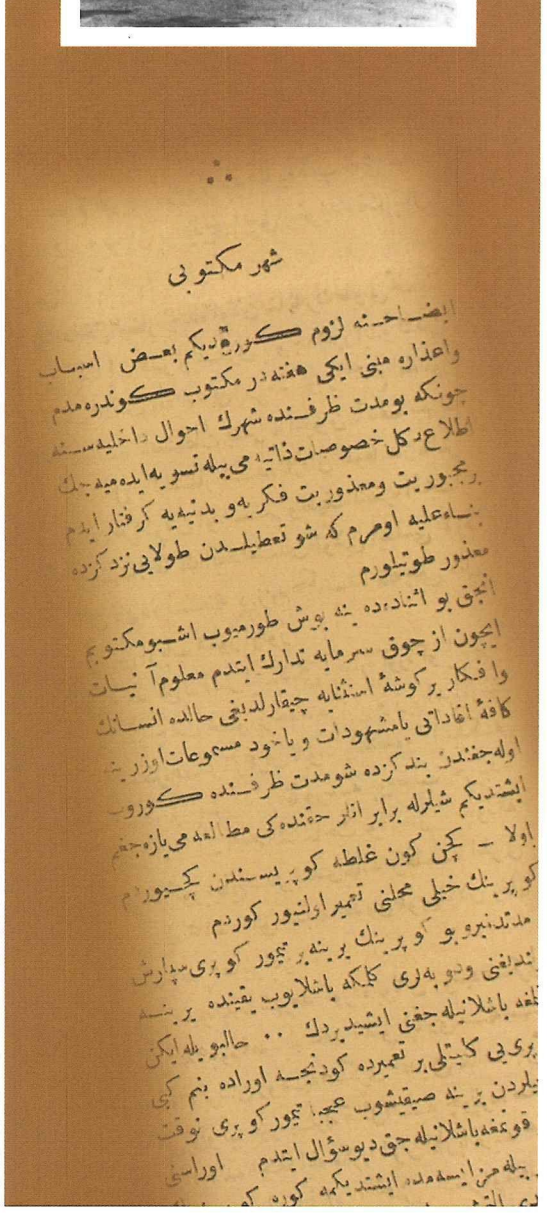

شهر مکتوبی

bulundurulduğu hâlde, adî odaları dahi bir hadd-ı i'tidâlinde bulundurmaları lâzimeden olduğu misillü, bunların bu yollara sevkiyle beraber her hâlde emniyetli adamlar olmalarına nezaret ve dikkat, Şehremânet-i behiyyesinin himmetine mütevakkıftır.

Han dedik de hamamlar hatıra geldi. Şarkta han ile hamam bir şehrin büyüklüğünü gösterir ebniyeden olmak mülâbesesiyle, hanlarda görülen mahzurların bir ciheti de hamamlarda olması nazar-ı ehemmiyyetle görülebilir. Mahzûr-ı mezkûr, hamamcıların herkesin gönlünden kopan akçeyle adam kabul etmeleri gibi muâmelât-ı umûmiyye-i câriyyenin bütün bütün mugayiri bir âdetin cari olmasıdır. Bununla ise meselâ on beş yirmi kuruş hamam parası verecek zat ile yüz para verip de kendi kendiyi yıkayacakların bir halvette yıkanmağa salâhiyeti olarak, şu beriki yüz para verebilecek adamın fakir hâli veyahut tamahkârlığı değil diğerini taciz edecek ve belki namusunu ihlâl eyleyecek harekât-ı bîedebânede bulunması vaki olması kadar, akçe ile zahmete girmeklik olamaz. Her ne ise mektubumuzu bütün bütün de âdât-ı kadîmenin mahzûrât-ı vâkıasına hasretmeyelim.

* Şehir Mektubu no: 38, Basîret, nr. 521, 2 Ramazan 1288/2 Teşrinisani 1287, s. 2.

İstanbul İskeleleri

Birkaç mektubumda Dersaadet'in bazı gûne uygunsuz yerlerinden bahsettikçe, Şehremânet-i celîlesi canibinden bunlar nizama konulmakta olduğunu sahihen gördükçe, insan mûcib-i şükrâniyyet oluyor. Fakat birtakım fenalıklar daha var ki o da İstanbul'un en muteber ve enzâr-ı yâr ü ağyara karşı bir mahallinde bulunmuştur. Şöyle ki:

Bahçekapısı'nda Vezir İskelesi ittisalinde odun ve kömür vazettikleri yer olup, bu mahal tahminen yirmi otuz seneden beri bir mezbeliliğe girmiş ve insan değil hayvanın bile geçemeyeceği bir hâl kesp eylemiştir. Artık bundan hâsıl olacak taaffünât muhtâc-ı îzâh değildir.

Şuraya taaccüp olunur ki, orada satılan odundan çeki parası ve kömürden alınan ondalık akçesi vesairesi bilmem nereye gidiyor? Ne olur bunlar ile oraya bir kaldırım yapılsa, hem o pislik oradan kalkmış ve hem de iyâb ü zihâb rahat etmiş olur. Mamafih şu iskele İstanbul'un birinci iskelesi olduğu hâlde, böyle olur ise artık sair iskeleler nasıl olur var kıyas eyle...

Biri de Dersaadet Limanı'dır ki hakikaten bu limanın güzelliğiyle beraber mevki-i dil-ârâsı bir yerde bulunmaz. Ne çare ki her bir tarafa bir sûret-i gayr-i muntazamada olmak üzere, yani herkesin canı istediği mahalle gemisini getirip demir atmak gibi yolsuzluklar oluyor. Bir yandan vapurlar ve diğer taraftan yelken sefâini böyle rast geldikleri yere yatıyor. Güzel dediğimiz mahallin bütün bütün vücudu kayboluyor. Bundan sarfınazar, bir taraftan da şirket vapurları hangi delikten geçeceğini şaşırdıklarından ne yapacaklarını bilemiyorlar.

* Şehir Mektubu no: 23, Basîret, nr. 434, 17 Cemaziyülevvel 1288/23 Temmuz 1287, s. 2-3.

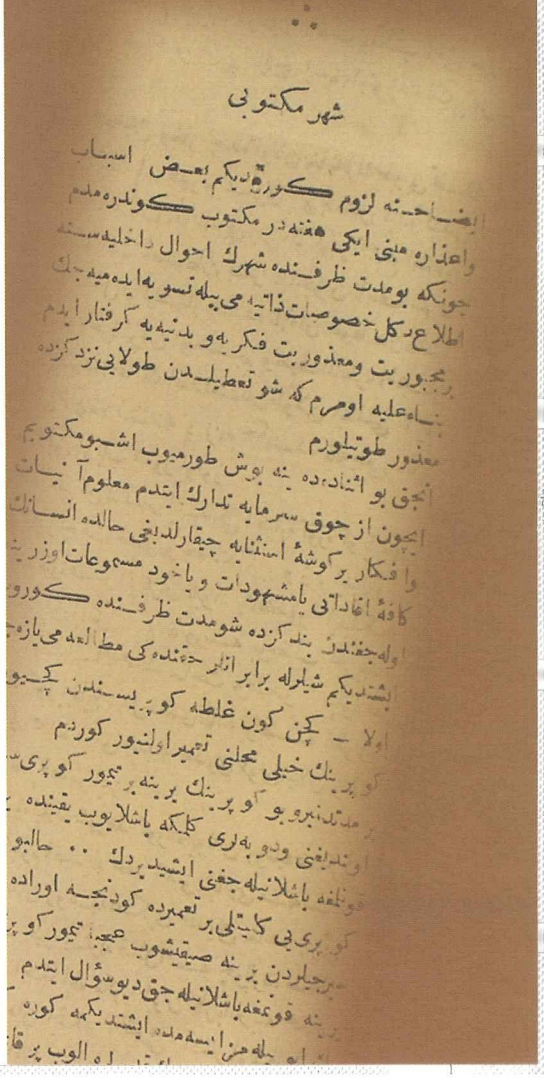

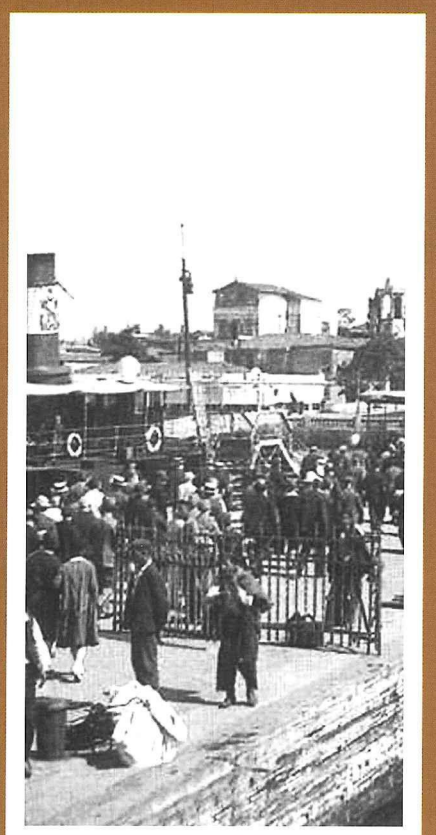

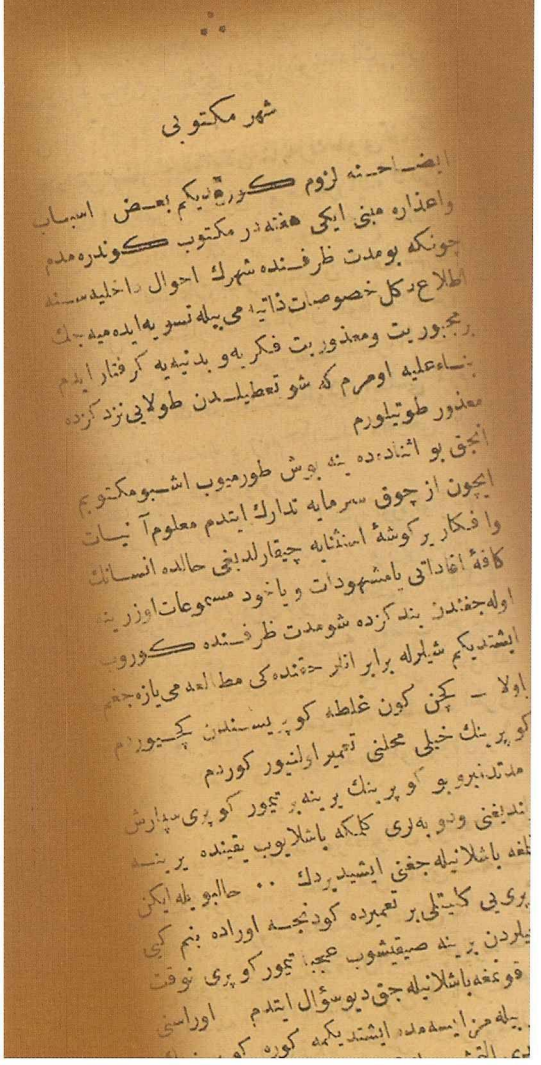

شهر مکتوبی

Bununla beraber hasbe'l-îcâb kayıkla geçilmek lâzım gelse, el-ıyâzü billâh insan göz göre göre kendisini adem deryasına göndereceği de hatırlardan çıkmıyor. Çünkü birkaç defadır böyle kazalar da vuku bulmuştur. Demek oluyor ki senede birkaç kişinin bu yolda feda olması kat'an nazar-ı ehemmiyyete alınmayıp, yine o gemiler bildiklerinden şaşmıyorlar!

Hele o kıyılarda yıllarca ambarlık etmekte olan birtakım gemilere ne diyelim. Adam az sermaye çok ticaret etmek ister ise, eski ve çürük bir gemi alıp kenarın bir mahalline bağlayıp mağaza diye kiraya versin. Bu liman, Avrupa usulü üzere idare olunsa, hazîne-i devlete senevî pek çok hâsılat getireceği bîreyb ü gümândır.

* Şehir Mektubu no: 23, Basîret, nr. 434, 17 Cemaziyülevvel 1288/23 Temmuz 1287, s. 2-3.

İstanbul İskeleleri ve Vapur Yolcuları

Geçen salı günü sabahleyin Üsküdar'a gitmek için köprüye inmiş idim. Üsküdar'dan vapur geldi. Malûm ya, sabahları Üsküdar'dan gelen vapurlar ne kadar kalabalıktır. Bin bir ayak bir ayak üstüne. Vapur daha köprüye yaklaşır iken halk bermutat ayağa kalktılar. Ve cümlesi güya bir dakika sonra çıksalar kıyamet kopar gibi vapurun iskele konulacak kapı mahalline yığıldılar.

Gemi yanaşır yanaşmaz birtakımı çarklar üzerinden ve birtakımı kıç küpeştesinden atlamakta olsun, kapı önünde yığılan halk dahi taşra hücuma hazırlandılar. Tayfalar, "Canım oturunuz iskele koyalım!" diye bağırmakta olsun, kim dinler. Her ne hâl ise yolcuların ayaklarını kırarcasına iskele sürükleyerek yerine koyabildiler. Ve iskele kırk mi'şâr-ı zirâ arzında ve tahtadan ibaret olmağla halk bunun üzerinden birbirini çiğneyerek nasılsa çıkabildiler.

Şimdi şu hâl böylece devam edeceğine, araba vapurunun iki başında olduğu gibi yolcu vapurlarının dahi iki taraftan kıç küpeşteleri münasip birer mahallinden ikişer ve belki daha ziyade zirâ arzında kesilse ve buralara tenteye kadar, yani birer buçuk zirâ irtifaında açılır kapanır küpeşte konulsa ve vapurlar iskeleye yanaştıkça işbu küpeşteler dahi indirilirse, zannederim ki evvelki dağdağa ve velveleye mahal kalmaz idi.

* Şehir Mektubu no: 27, Basîret, nr. 458, 16 Cemaziyülâhır 1288/20 Ağustos 1287, s. 2.

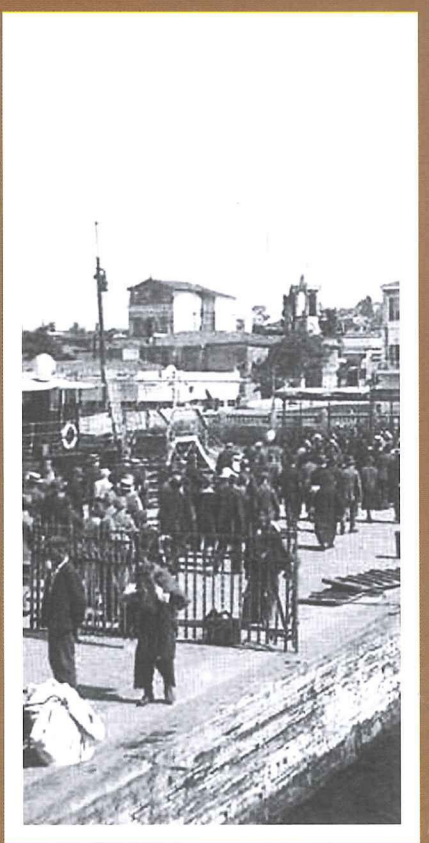

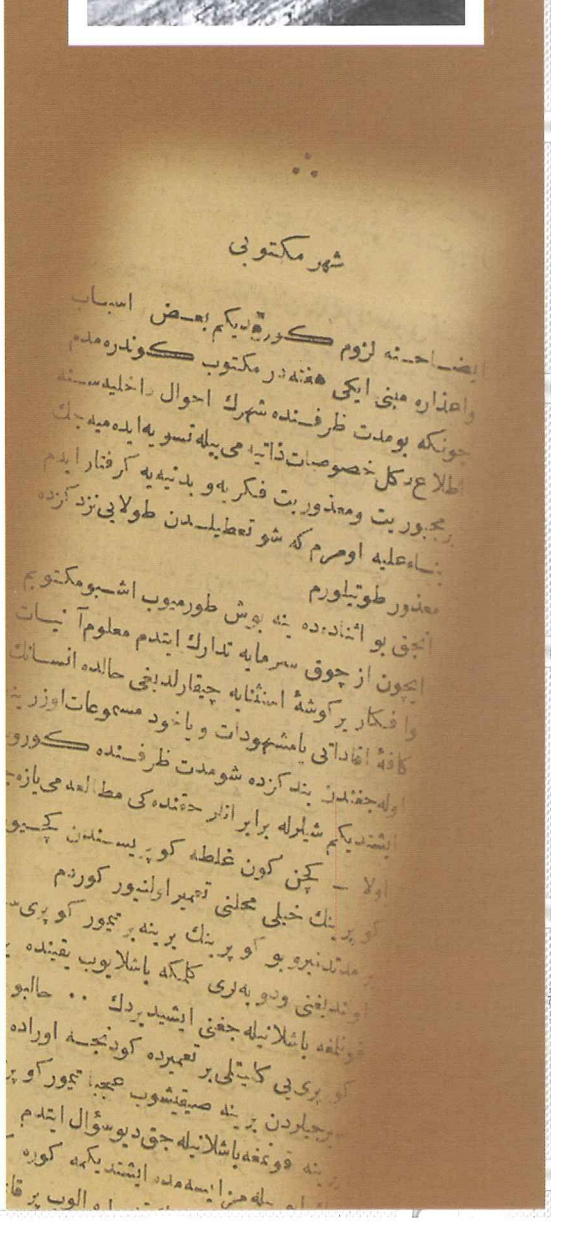

شهر مکتوبی

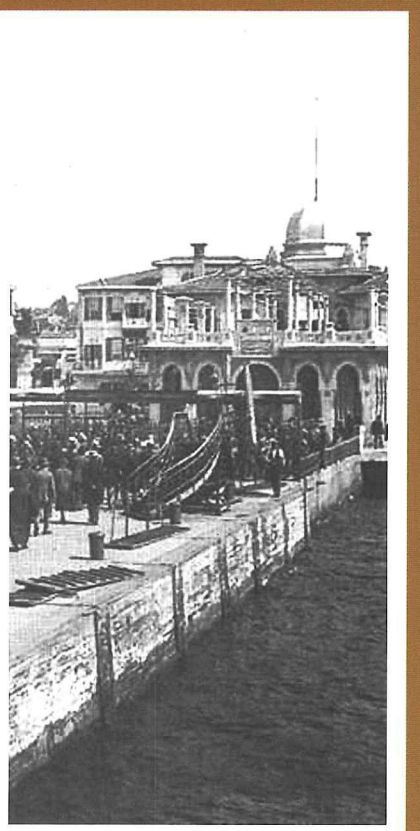

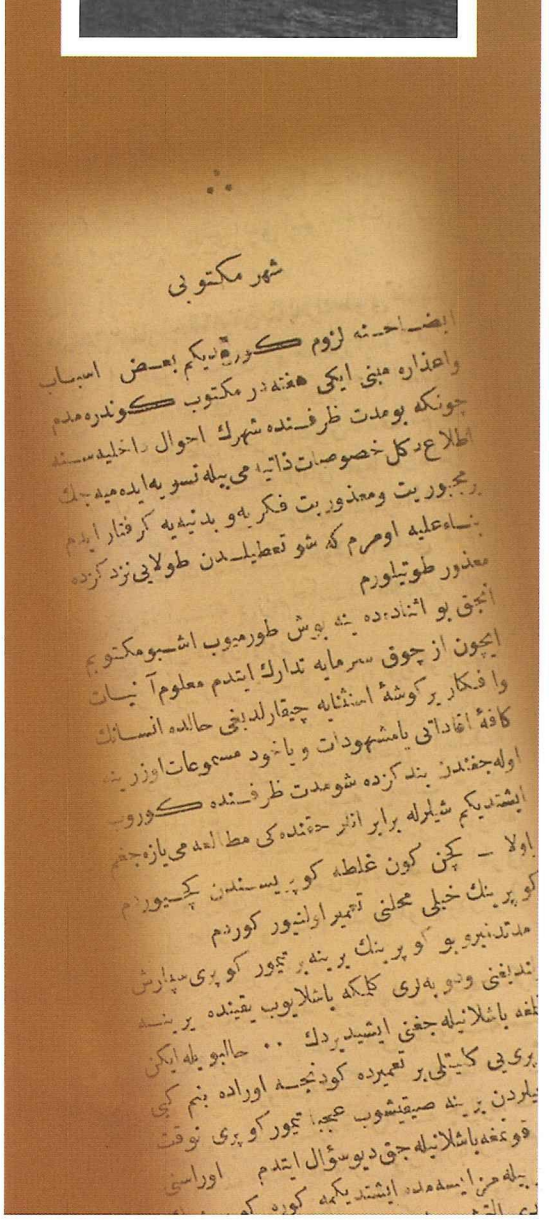

شهر مکتوبی

İstanbul İskeleleri

Eyüp vapurlarının esnâ-yı hareketlerinde iskelelerin kıyıları kapatılmayıp memurlar ve biletçiler yolcuları lâ-yenkatı salıvermeleri âdetleri olduğundan, bîçare yolcular ise kimi acele ile vapura giriyor kimisi gaflet ve telâşından denize gidiyor.

Ez-cümle geçenlerde nisâ taifesinden biri köprüden kendini vapura atmak için süratle gelip vapur dahi Haliç'e açılmış bulunduğundan zavallı denize düşmüş ise de hele hamt olsun derakap çıkarıldı ve bunun gibi iki üç gün mukaddemde akşam üzeri köprüden vapura yol verilmesi için düdük çalınarak vapura yol verildi ise de esnâ-yı hareketinde köprüdeki kapı kapanıp da yolcular menolunmayarak birbiri ardınca gelmekte, vapur ise gitmekte olduğu hâlde, Hristiyandan bir ihtiyâr-ı bîçare vapura yetişmek için demir köprünün altından koşar iken kafasını köprüye çarptırarak haylice mecruh oldu. İşte memurların ehliyetsizliği veyahut ehemmiyetsizliği bu gûne garîbeleri vukua getirmekte olduğu cihetle idare tarafından memurlarına ekîden tembih olunacağına şüphe yoktur.

* Şehir Mektubu no: 152[151], Basîret, nr. 1687, 18 Zilkade 1292/5 Kânunuevvel 1291, s. 2.

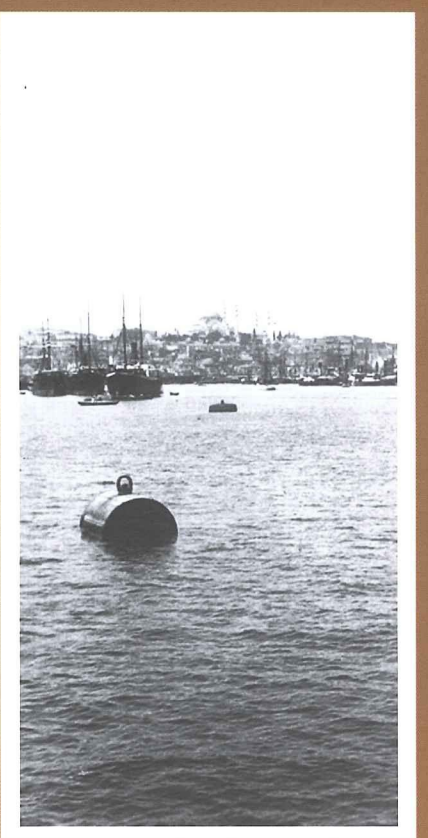

Kadıköyü İskelesi

Kadıköyü'nün güya Malta'ya müşabehet etmesi cihetle is'âr-ı erzâk vesairece de oraya taklidi lüzumu orada bulunan esnaf beyninde kararlaştırılmış. Vakıa köyün bu cihetle de mütalâadan aşağı kalmaması, zannederim idâre-i belediyyece tasvip olunmuş olmalı ki herşey ziyade fiyatla satılmaktadır. Bunun sebebi, zahirde nakil için verilen kayık ve vapur ücretidir. Bunlar bir dereceye kadar terakki-i fîâtı mucip olur ise de meselâ kömür odun için ücret-i nakliyye verilmeyip bunları ashabı İstanbul'a götüreceğine kendi kayığıyla buraya getiriyor. Hâl böyle iken İstanbul'da elli beşe satılan kömür Kadıköyü'nde altmış beş yetmiş ve sair yerde yirmi beşe verilen odun burada otuz üçe satılıyor.

Bendenizin vazifem değil ise de bunun sebeb-i hakikisi ne olduğunu merak ettim. Şundan bundan sordum. Meğer köyün kömür odun iskelesi bir kadının imiş. Tüccardan Ahmet Efendi senevî iki bin kuruşa isticar ederek taht-ı inhisâra almış. Kendisi odun kömür getirip burada istediği fiyata satıyormuş. Hariçten gelen kayıklar da ona bakarak aşağı vermiyor ve bîçare ahali ise mecbur oluyormuş.Hatta idaresini bilen ve iktidarı olanlar kömür ve odunu başka yerden alıp buraya naklettiriyorlarmış. Her yerde inhisar memnu iken Kadıköyü İskelesi'nde serbest olması dâire-i belediyyenin himmetsizliğine mahmul olacağından, eğer bu madde sahih olup da herkes mutazarrır olmakta ise bir adamın menfaati için umumun mazarratı tecviz olunmayacağına göre artık Ahmed Efendinin hatır ve gönlüne bakmayıp menedilmesi icap edeceğini ihtar ederim.

* Şehir Mektubu no: 135[229], Basîret, nr. 2215, 22 Ramazan 1294/18 Eylül 1293, s. 3.

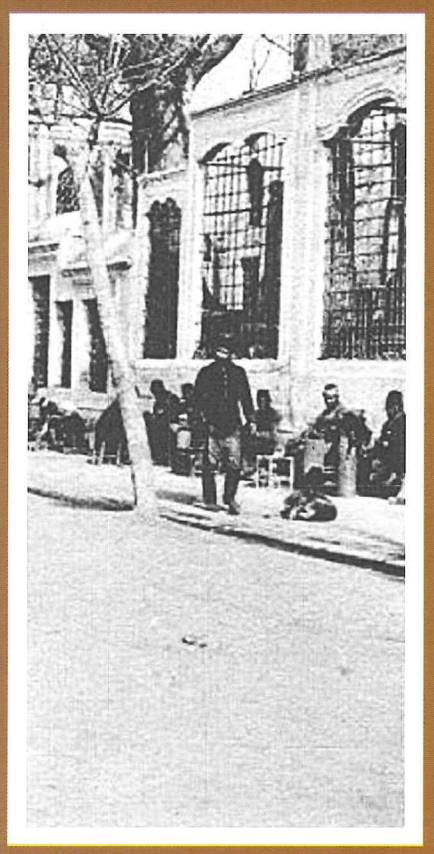

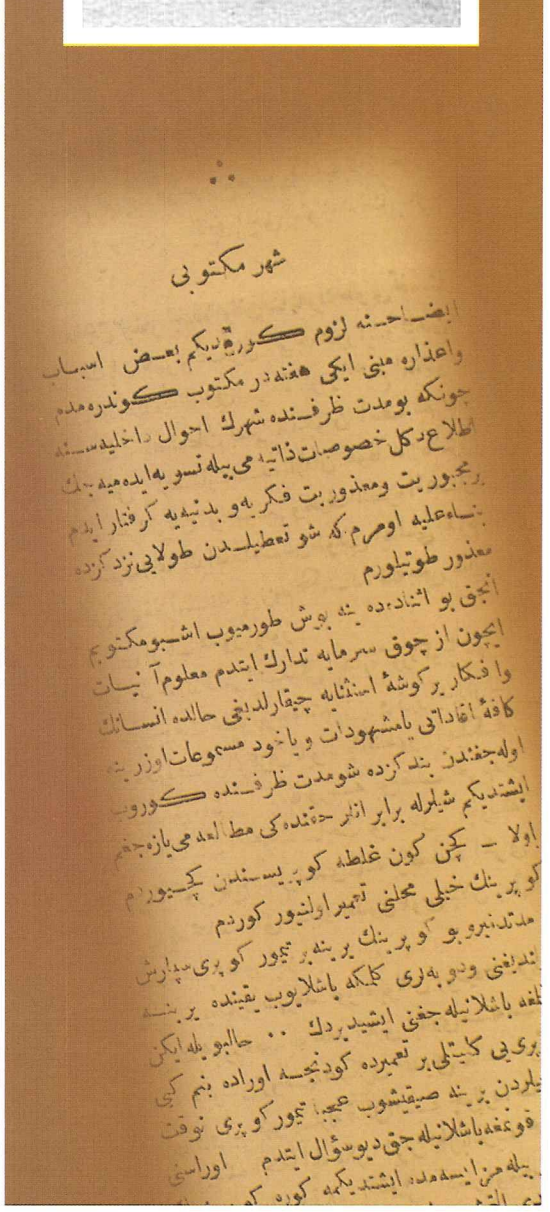

شهر مکتوبی

ایضاحسنه لزوم کوردیکم بعض اسباب
واعذاره مبنی ایکی هفته در مکتوب کوندره مدم
چونکه بومدت ظرفنده شهرك احوال داخلیه سنه
اطلاع دکل خصوصات ذاتیه می یله تسویه ایده میه یك
رمجوریت ومعذوریت فکریه و بدنیه یه کرفتار ایدم
بناءعلیه اومرم که شو تعطیلدن طولایی نزد کزده
معذور طوتیلورم

انجق بو اثناده ینه بوش طورمیوب اشبو مکتوبم
ایچون از چوق سرمایه تدارك ایتدم معلوم آنیات
وافکار پرکوشهٔ استئنایه چیقارلدیغی حالده انسانك
کافهٔ اعتقاداتی یامشهودات و یاخود مسموعات اوزرینه
اوله جغندن بند کزده شومدت ظرفنده کوروب
ایشتدیکم شیلرله برابر انلر حقنده کی مطالعه می یازه جغم
اولا — پکن کون غلطه کوپریسندن پکیورم
کوپرینك خیلی محلنی تعمیر اولنیور کوردم
مدتدنبروبو کوپرینك یرینه بر تیمور کوپری پیدا یش
ندیغنی ودو یه ری کیمکه باشلایوب یقینده یرینه
غه باشلایله جغنی ایشیدیردك .. حالبوکه ایکی
ری یی کایتلی بر تعمیره کودنجه اوراده بنم کبی
یلردن یرینه صیقیشوب عجبا تیمور کوپری نوقت
فونغه باشلایله جق دیوسؤال ایتدم اوراسی
یله من ایسه مده ایشتدیکمه کوره کو

İstanbul Kaldırımları

Çamurlara gelince şimdiden herkesin dizlerine çıkmağa başladı. Evden mahalle cami ve kahvesine çıkılsa elbisede hayır kalmıyor. Bazı sokaklardan sel sularıyla kedi köpek lâşesi müzahrefat akıyor.

bakılır ise sırası geldikçe söylediğimiz gibi yine tekrar ederiz ki Şehremaneti memurlarının ya kifayetsizliğinden veyahut dikkatsizliklerinden midir nedir, bunlara bakılmıyor. Hele Fatih'ten Edirnekapısı'na kadar olan cadde, İstanbul'un hemen birinci derecede işlek bir caddesi iken kaldırımları beygir filân değil âdeta insan yürüyemez derecede bozuk bir hâldedir. Pek çok vakitlerden beri tamir olunduğunu görmedik. Ufak tefek tamirat nihayet Fatih Câmi-i şerîfine kadar gelip ilerisine geçmiyor. Caddenin bozukluğu nihayet dereceye vardı.

Mesmuâta nazaran beş altı mahalle ahalisi bunun için makam-ı celîl-i sadâret-i uzmâya bir mazbata-i umûmî takdim etmişler, oradan da bâ-tezkere Şehremanetine gönderilmiş. Memul ederiz ki müşarünileyhâ bunu da nazarıdikkate alarak iktizasını icraya himmetle vazîfe-i mahsûsalarının ifasıyla beraber birçok nüfusu minnetdâr-ı şükrâniyyet buyururlar .

* Şehir Mektubu no: 3, Basîret, nr. 773, 7 Ramazan 1289/27 Teşrinievvel 1288, s. 1-2.

İstanbul Kaldırımları

Sözümüzün tesiri şöyle dursun dualarımız da kabul buyurulmuyor! Çünkü Fatih'ten Çarşamba ve Edirnekapısı caddelerinin kaldırımları hâlâ duruyor. Bunlara dair olunan feryâd-ı şikâyet Şehremânet-i behiyyesine tesir etmedi ki boğazımıza kadar çıkan çamurlardan başka bir eser göremedik. Onun için büyük bir zatın muvakkaten olsun o civarlarda bir konakta oturmasını dua etmiş idik. Galiba onun da bu sene vakti geçti. Bari omnibüsler işlese de bu meşakkatten kurtulsak...

Allah için olsun şu Şehremaneti memurları şu pazar yerlerine yük taşıyan hayvanlara vurulan yüklere dikkat etsin. Zira bîçare hayvanların hâline acımayan var ise mutlaka yüreği taştan belki demirdendir. Bu vazife zannederiz ki o memurlarındır.

* Şehir Mektubu no: 15[16], Basîret, nr. 851, 16 Zilhicce 1289/2 Şubat 1288, s. 1-2.

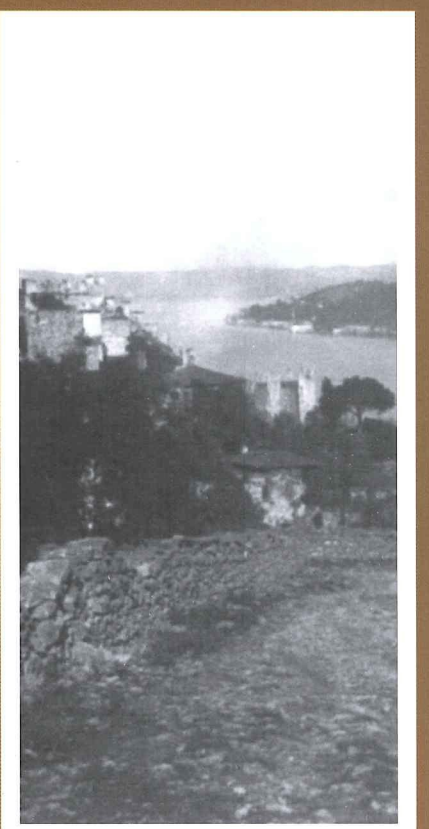

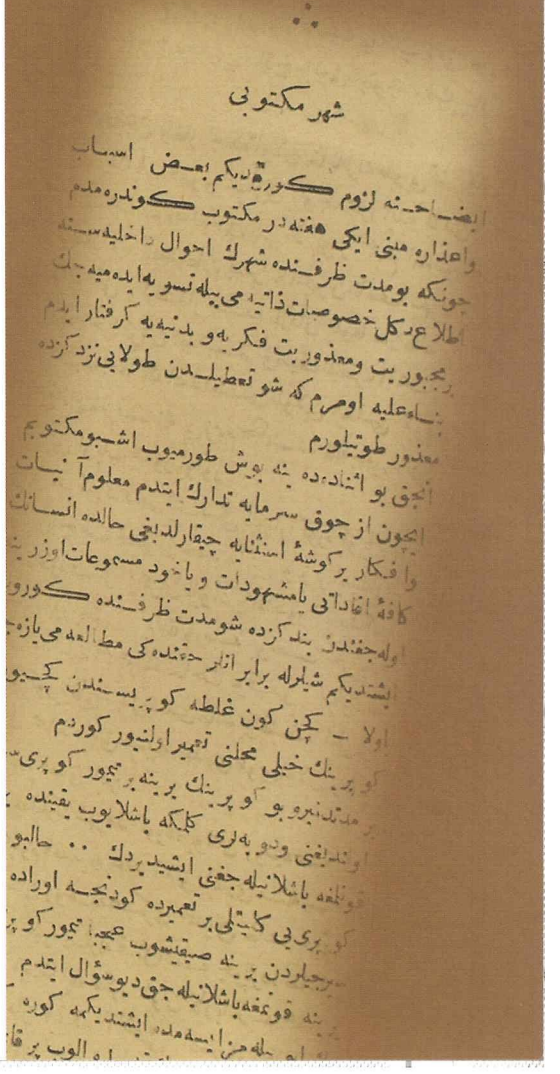

شهر مکتوبی

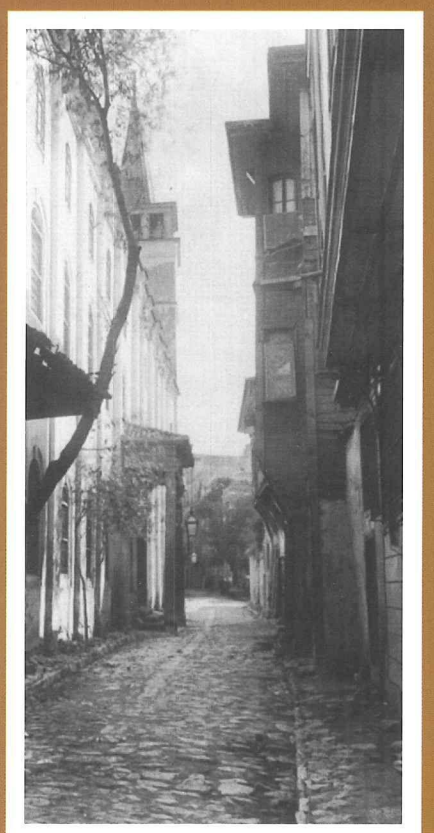

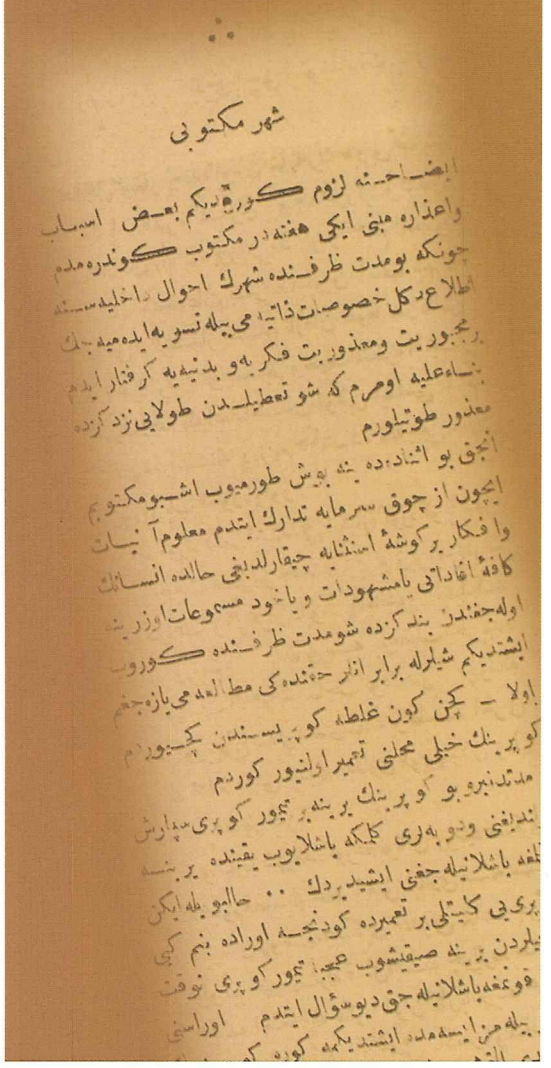

شهر مکتوبی

İstanbul Sokakları

Bir de yağmurların kesret-i nüzûlünden naşi geçen günler sokaklarda hâsıl olan sel suyu ekser güzergâhı kapattığından, müstacel işi olanlar onar para ücretle hamalların arkasına binerek geçip gitmekte iseler de bu cihet nüfûs-ı zükûra göre mümkün olabilip, yoksa tâife-i nisânın öyle hamallar arkasında geçemeyecekleri derkâr ve geçseler bile bunları hükûmetin menedeceği bedîdâr olduğundan, artık bîçareler bizzarur hem işlerinden dûr ve hem de yağmur altında sırsıklam olup mehcur olmaktadırlar.

Vakıa Şehremânet-i behiyyesinin tanzim ve tanzîf-i turuk u maâbir hakkında meşhut olan himem-i celîlesi, hakikaten şâyân-ı teşekkür olduğu gibi böyle yağmurlardan hâsıl olan sel sularının ahalice zuhura gelen rahatsızlıkların izalesi dahi ıslâhât-ı belediyye cümlesinden olarak, bu bapta icra olunacak himmet dahi umumen bâis-i memnûniyyet ve mahmidet olacağından, emânet-i müşarünileyhânın bu cihete dahi atf-ı nazar-ı merhamet eylemesi memul ve muntazardır.

* Şehir Mektubu no: 14, Basîret, nr. 380, 13 Rebiyüevvel 1288/21 Mayıs 1287, s. 2.

İstanbul Sokakları

Havaların bozulmasıyla hamt olsun birkaç günden beri yağmada olan yağmurlar teşne-lebân-ı ahâlîyi sîr-âb-ı inâyet eylemiş ise de sokakların çamurları nihayet dereceye vardı. Hele Fatih'ten Edirnekapısı'na kadar olan cadde ile onun gibi tamirden mahrum birtakım yollar geçilemez dereceye vardı. Geceleri sokakların çamurlarıyla gündüz yağan yağmurlar Beyazıt eğlenişine biraz nakisa verdi.

Vakıa tenbîhât-ı resmiyye üzerine bir müddet dikkat olunduysa da yağmurların zamân-ı nüzûlüne gelinceye kadar, birkaç günler ufak tefek araba, piyade gezintileri görülmeğe başlamıştı. Geceleri Aksaray tarafına gidemedimse de bazı ahibbâdan işittiğimize bakılır ise oralarda geceleri bazı lâyıksız eğlenişler olmuş. Malûmdur ki akşam üzeri selâtîn-i izâm cevâmi-i şerîflerinden çıkılınca havalideki sergiler gezilir. Bendeniz de birkaç defa Beyazıt, Fatih sergilerini temaşa ettim. Ekser sergilerde bazı zevât-ı izâm hazerâtından bazı zevât-ı kirâm oturuyor. Hakikatini bilemediğim hâlde sergicilerin sanatına temettuuna gıpta ediyorum...!

* Şehir Mektubu no: 5, Basîret, nr. 785, 21 Ramazan 1289/10 Teşrinisani 1288, s. 2-3.

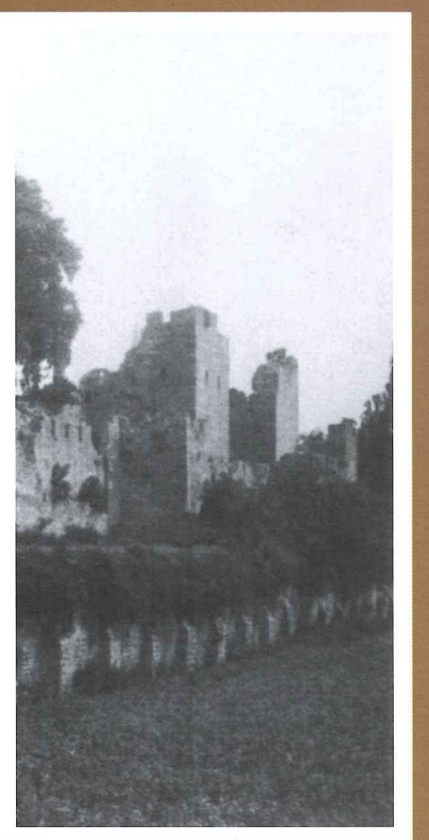

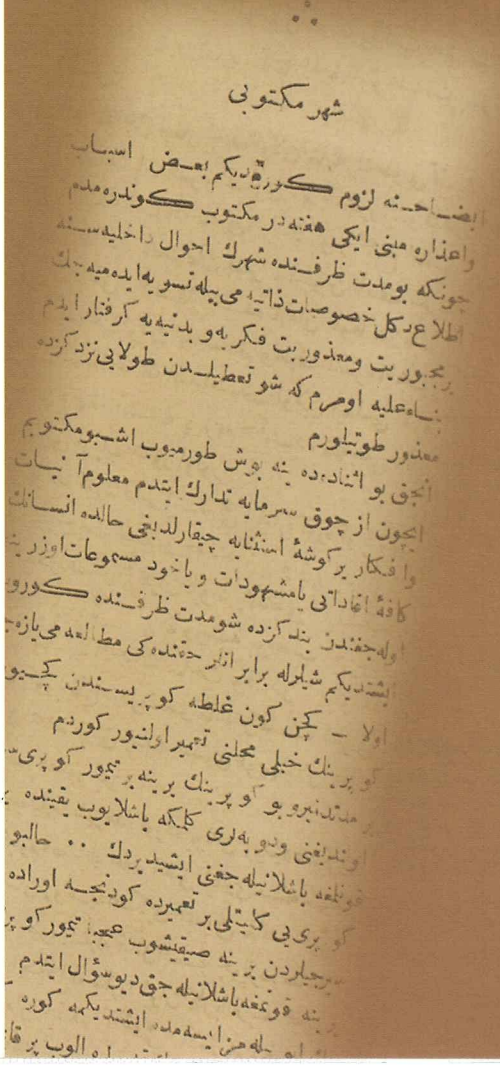
شهر مکتوبی

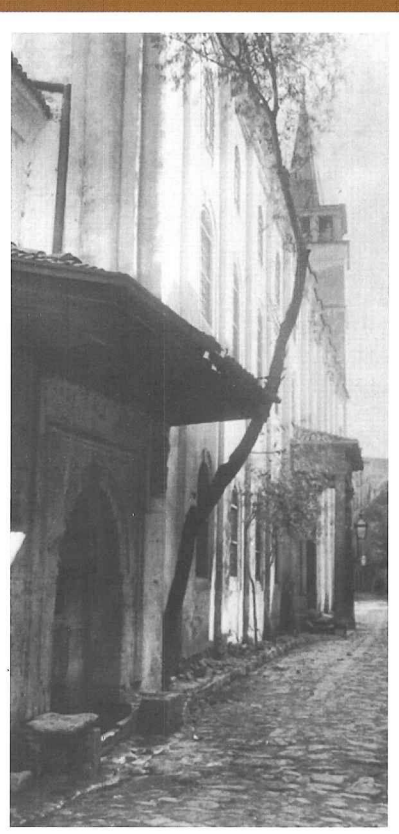

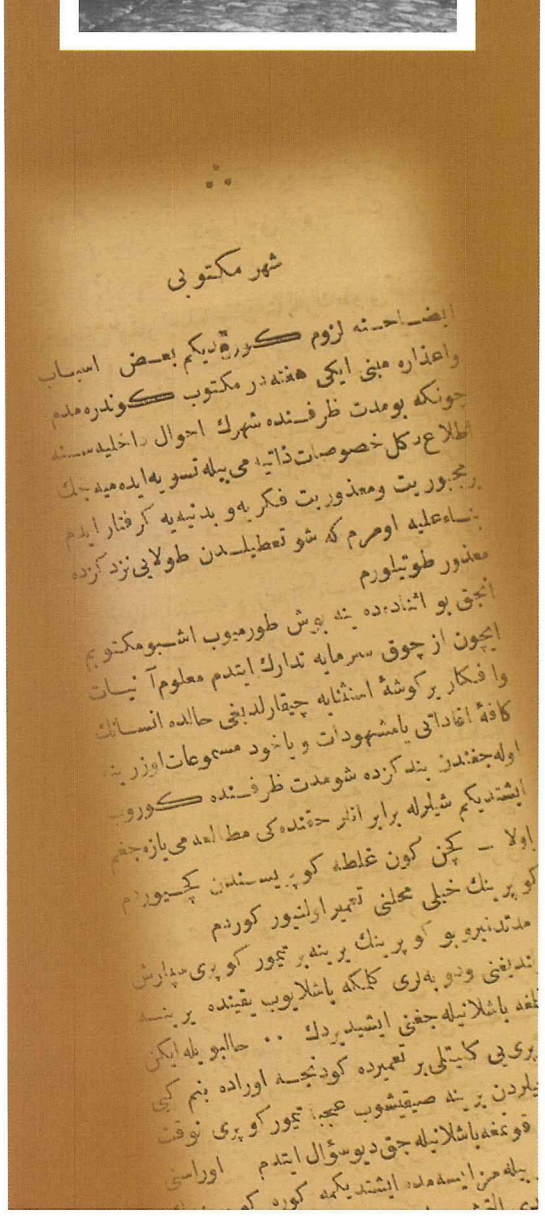

شهر مکتوبی

İstanbul Sokakları

İstanbul sokakları, kaldırımların bozukluğundan naşi yürünmez bir hâle geldi. Omnibüsler de tatil etti. Yolların yapılması için martı bekliyoruz. Âlâ ama bari bu defa olsun metanetine dikkat olunsa... Bir de tanzifat hususuna dikkat olunuyorsa da İstanbul'un bazı tenha mahallerde nezafete münâfî asar görülüyor. Zannederiz ki idarenin âlât ve edevatı henüz bunların tamâmî-i izâlesine gayr-i kâfî bir hâldedir. Nezafet hususu şâyân-ı i'tinâ mevâddan olduğundan, nekayısı her ne ise bir gün evvel ikmaliyle tanzifat maddesinin tamimi ve bir de tramvay memerri olan Simkeşhane yatırından bir tarafı yıkılmış bazısı henüz hâli üzere duruyor. Küfecilerin küfeleri de hayli yer zapt ederek araba geldiği esnada iki taraftan adam geçmek güçleşiyor. Bunun bir çaresine bakılsa...

* Şehir Mektubu no: 68[67], Basîret, nr. 1166, 10 Muharrem 1291/15 Şubat 1289, s. 3.

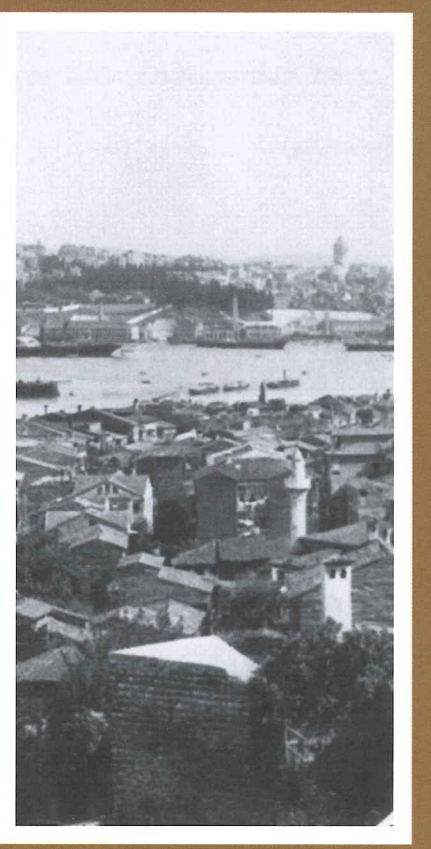

İstanbul Sokakları

Allah imdat eyleye:

İstanbul sokakları bir hâle geldi ki gezilmek, geçilmek muhâlât-ı âdiyye hükmünü aldı. Kaldırımlar yürünmez hâlde. Hâsıl olan çamurlar baştan başa sokakları ihata etmiş. Çamura batmamak için basacak taş bulup basmak her yiğidin kârı değil...

Araba ve atların zifosları bir taraftan, hâsılı şu mevsimde İstanbul sokaklarında gezip yürümek müşkülcedir.

Şehremaneti, dükkânlardan çamur ve süprüntü parası alıyor. Ekser caddelerde dükkânların önlerinde birikmiş tozlardan çamur tepeleri adamın yarı beline kadar çıkıyor.

Ayak satıcıları bir tarafını, çamurlar her cihetini kaplamış... Gelip geçmek mecburiyetinde bulunanlar ne yapsınlar.

Evvel bir usul var idi. Herkes dükkânının önünde çamur biriktirmeyip süpürge ile sürer ve bu minval üzere çamurlar caddelerden izale olunurdu.

Dâire-i Belediyyenin vazifesi tanzim ve tanzif olacağından bu iş Şehremanetinin uhde-i himmetine tevdi olundu. Hâlbuki eski hâli de kaybettik. Rica ederiz tanzife memur olan dairenin seyyar memurları, bir kere sokaklarımızın hâline ve halkın çektiği meşakkat ve müşkülâta bakıp insaf etsinler.

* Şehir Mektubu no: 108[104], Basîret, nr. 1396, 2 Zilkade 1291/29 Teşrinisani 1290, s. 1-2.

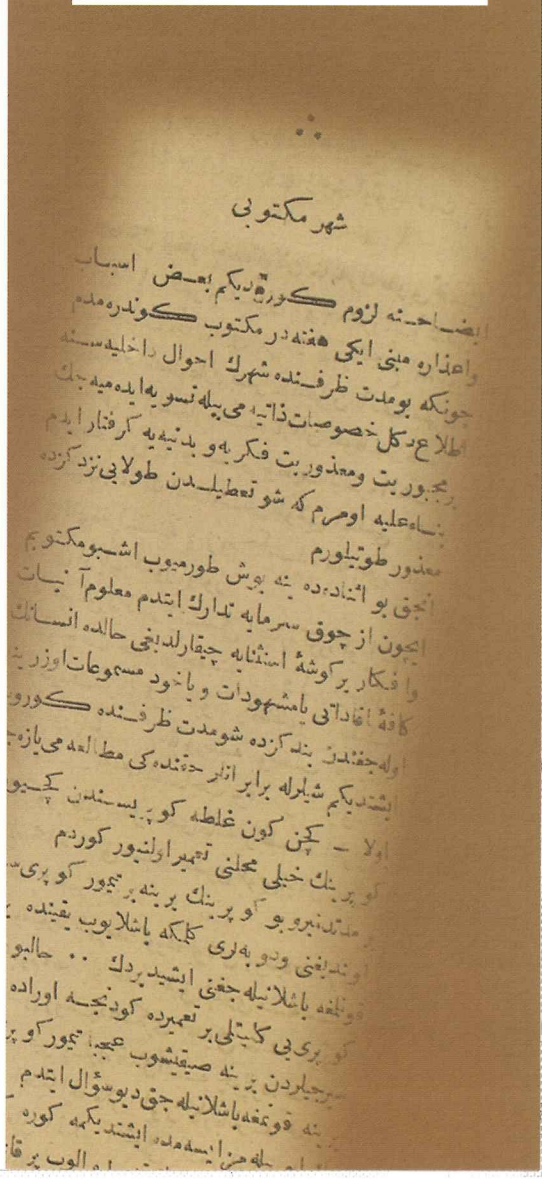
شهر مکتوبی

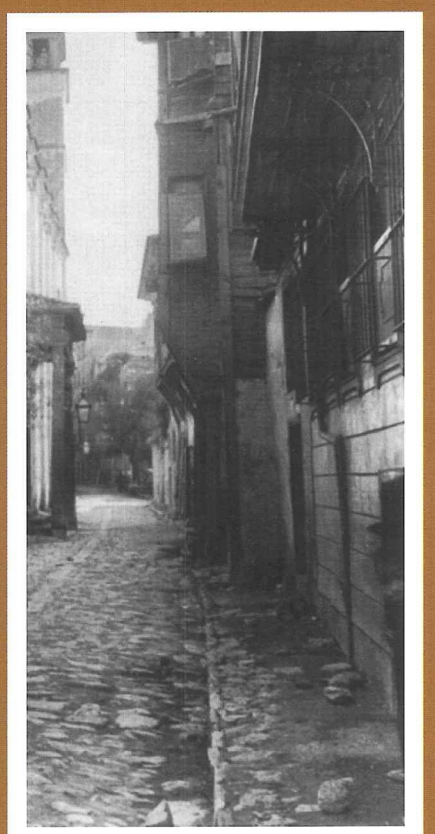

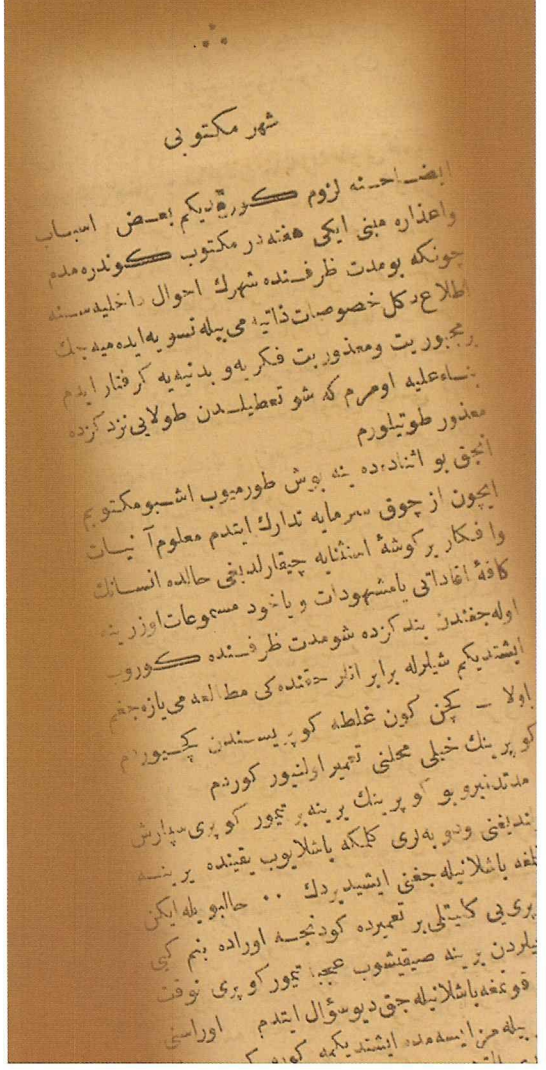

شهر مکتوبی

İstanbul Sokakları

İstanbul sokakları çamurdan geçit vermez bir hâle geldi. Şimdiye kadar göremediğimiz cihetle bendeniz bunların def'i için İstanbul'a mahsus olmak üzere daha bir çare yaratılmamış itikadında bulunuyorum. Her ne ise bazı sokaklarda kuyular da var. Hatta Fatih tarafında Büyükkaraman'da geçenlerde birtakım lâğımlar açılıp bir müddet öyle durdu. Gece bunların içine pek çok adamlar düştü. Hatta düşüp zedelenmesiyle hastahaneye giden ulemadan bir zatı bilirim. Onlar kapandı şimdi de Beyazıt'tan Tavşantaşı'nın Kumkapı'ya giden sokakta birkaç çukur açılmış...

Bu sokak kaldırımları hayli vakitten beri tamir görmemişken Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye nâzır-ı sâbıkı velyevm Edirne valisi devletlü Hurşid Paşa hazretlerinin nezaretleri esnasında bir kere tamir şerefine nail olup şimdi ise yine eski hâlini bulmasıyla beraber bir de bu kuyuların açılmasıyla gündüzleri bile geçilmez dereceye varmıştır!

Birkaç gece evvele gelinceye kadar, önlerine ölü gözü gibi birer kandil asılmakta iken bâsıra-i tasarrufa çok görünmesinden midir nedir bilemem, şimdi onların dahi kaldırılmasıyla geceleri fenersiz geçmek muhâlât-ı hakika derecesine varıyor. Binaenaleyh bir müddet daha kapanmayacak ise bari lütfen o kandiller asılsa da birtakım bîçaregâna bir de çıkıkçı parası vermek mecburiyeti hâsıl olmasa ...

* Şehir Mektubu no: 110[106], Basîret, nr. 1408, 16 Zilkade 1291/13 Kânunuevvel 1290, s. 1-2.

İstanbul Kütüphaneleri

İstanbul kütüphaneleri hakkında şimdiye kadar gazetelerde pek çok şikâyetler edildi. Zerre kadar tesiri görülemedi. Kütüphanelerin tesis ve küşadından maksat, birçok âsâr-ı nefîseyi bir mahalle doldurup hapis ile halkı fevâidinden mahrum etmek değil, o âsâr-ı nefîseyi ahlâfın enzâr-ı istifâdesine vazederek bu sebeple kıyamete kadar ibka-yı nâm eylemektir.

Bizim kütüphanelerimiz bu kaide-i umûmiyye haricinde bulunuyor. Zamân-ı küşâdları mahdut olup güya fevâidi bu millet efradından yalnız bir sınıfa mahsus ve münhasır gibi talebe-i ulûmun eyyâm-ı tahsîlinde bazısı öğleye yakın, kimisi ondan sonra birer ikişer saat açılıp kapanıyor. Şühûr-ı selâse girdiği gibi kütüphaneler dahi kapanıp îdeyn beyninde cüz'î bir müddet açılarak yine kapanıp ta muharreme kadar kapalı duruyor!... Tahsîl-i ilm ve maarife mecburiyet ve kütüphanelerde bulunan kitaplara müracaat yalnız talebe-i ulûma mahsus olmayıp insan için maarifin bedihî olan vücubuna ve bunların fevâidi umumî olmak lâzım geleceğine bakılırsa, kütüphanelerin yalnız talebe-i ulûmun eyyâm-ı tahsîlinde meftuh ve zamân-ı gaybûbetlerinde mesdûd bulundurulușu pek yolsuzdur.

Sâniyen bendeniz gitmedimse de gidip görenlerden işittim ki Avrupa kütüphaneleri alessabah açılıp gecenin yarısına kadar açık ve muntazam ve mükemmel lâmbalarla gündüz gibi olup müracaat edenler hangi kitabı isterler ise derhâl hâfız-ı kütübler bulup verirler ve kitabın ismini unutmuş veyahut hiç bilmeyenler yalnız fennini haber verdikleri hâlde o fenne dair birçok kitaplar çıkarıp nazargâh-ı mütâlâasına arz ederler imiş.

* Şehir Mektubu no: 117[113], Basîret, nr. 1446, 5 Muharrem 1292/31 Kânunusani 1290, s. 1-2.

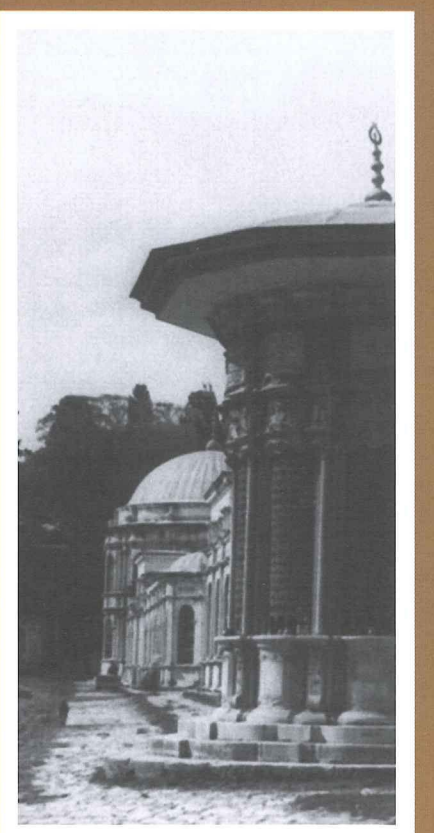

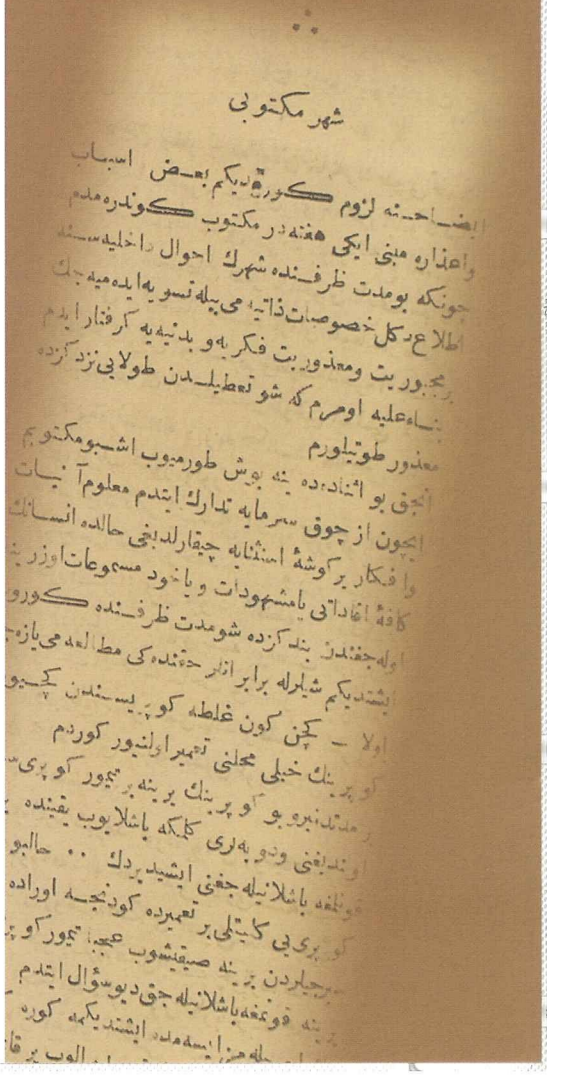

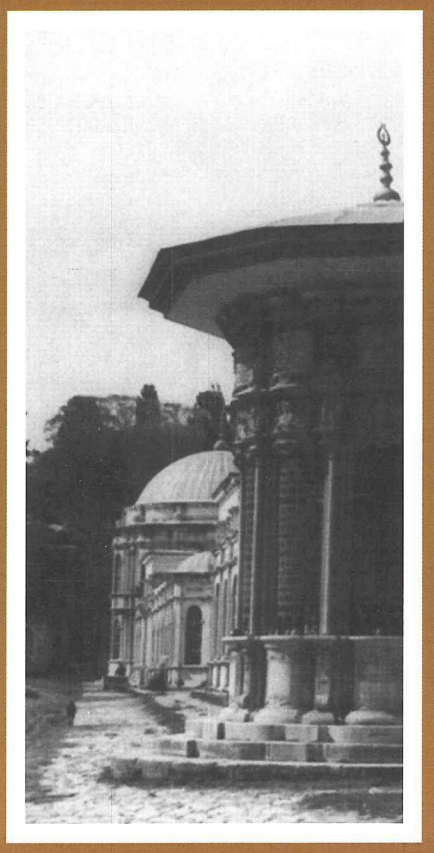

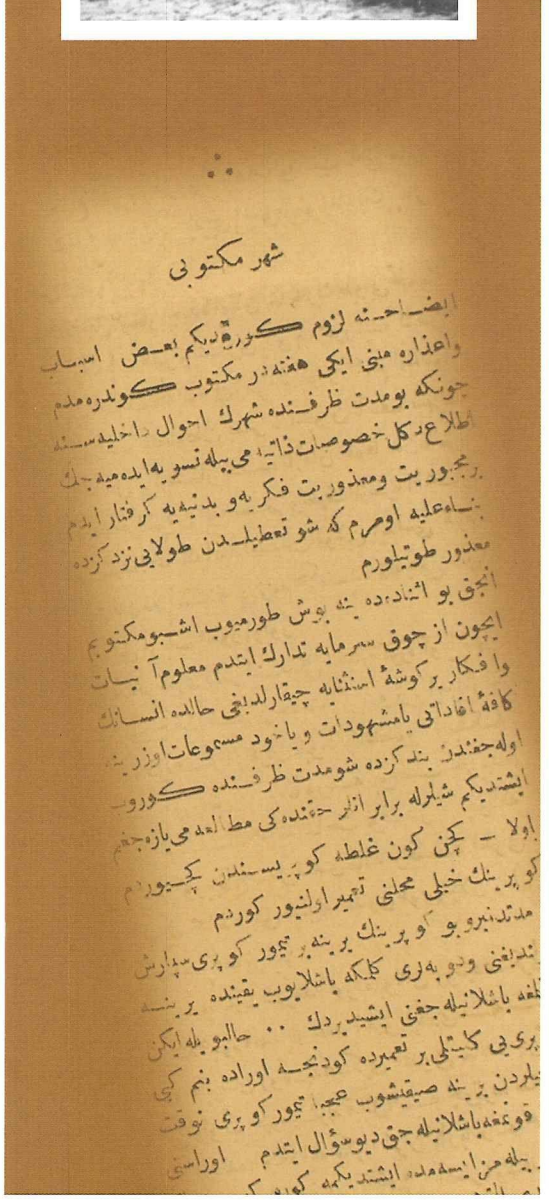

شهر مکتوبی

Hâfız-ı kütüblerin hepsi terbiyeli ve ehl-i maâriften olup hatta içlerinden pek çok müellifler zuhur etmiş.

Bizim kütüphaneler bu kaidelerin hemen kâffesinden mahrumdur. Zira bizde kütüphaneler bervech-i meşrûh, senede yalnız altı ay yalnız gündüzleri açılır. Geceden geçtik bari gündüzleri yoluyla açsalar!

İntizamı, nezafetlerine olunan dikkatten müstebândır.

Açık bulundukları zamanlar da istenilen kitabın sûret-i i'tâsındaki süratte değiliz. Fihrist-i kütübün erbâb-ı mürâcaata verilmesiyle, istenilen kitabın itası elverir. Hâfızlarının erbâb-ı mürâcaatın teshil ve tesrî-i istifâdesi gibi mâhiyyet-i vazîfelerini idrak ve yoluyla ifa etmeleri dahi bizce kâfi olduğundan, öyle eser ibraz edecek kadar iktidar temennisinden ise yalnız her gün çekilen müşkülâtın zevalini icap eder nailiyetle kendimizi bahtiyar biliriz.

Ancak şurası şâyân-ı teessüftür ki böyle umumun muhtaç bulunduğu bir mevki-i istifâdenin muhafazasına memur olanlar, vaktiyle müessislerinin tayin eylediği vezâif-i es'ârın terakkisine mebni, şimdi idarelerine kâfi olmadığından kütüphanelerimizin açılıp kapanması maddesinde bunun dahi pek büyük dahli olup hele sinn-i şeyhûhete vâsıl olmuş bazı süt ak sakallı hafız efendilerin kalkıp oturmak hususunda görülen kudretsizlikleri, değil birkaç belki bir nihayet iki kitap istemeğe bile mâni oluyor.

İhtiyaç ise umumî ve külle-yevm baki olmasıyla bunlar için bir çare düşünülmesi vacibâttan, bu da Maarif ve Evkaf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlesinin vezâif-i mahsûsa ve tabîiyyesinden olduğuna ve muharrem geldiği hâlde Ayasofya vesair ekser kütüphaneler açılmayıp, mamafih

* Şehir Mektubu no: 117[113], Basîret, nr. 1446, 5 Muharrem 1292/31 Kânunusani 1290, s. 1-2.

açılsalar dahi eski kaide üzere küşat olunup bu ise erbâb-ı ihtiyâc için kâfi olamayacağı müsellemâttan bulunduğuna mebni, umum kütüphaneler için bir nizâm-ı mahsûs yapılıp tenbîhât-ı mahsûsa ile hafızlarına verildikten sonra, cümlesinin üzerine bir nâzır-ı umûmî tayin buyurulması Maarif ve Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlelerinin nazarıdikkat ve merhametlerine arz olunur.

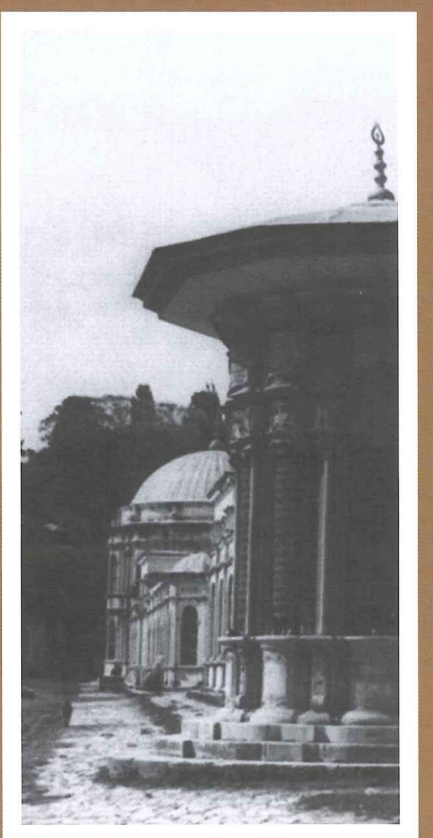

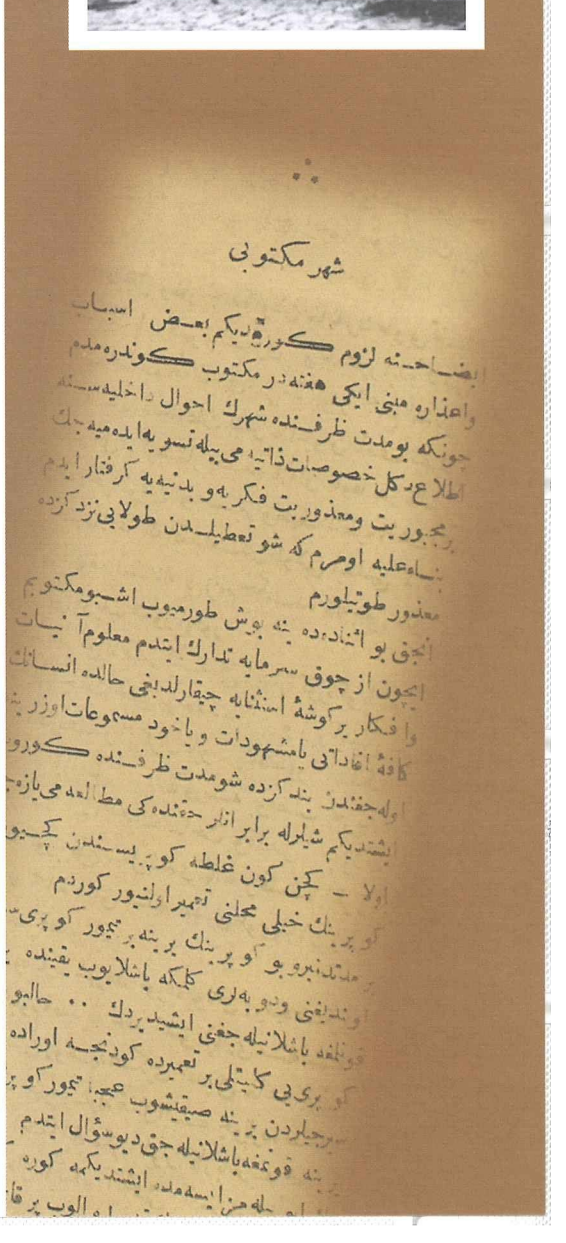
شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 117[113], Basîret, nr. 1446, 5 Muharrem 1292/31 Kânunusani 1290, s. 1-2.

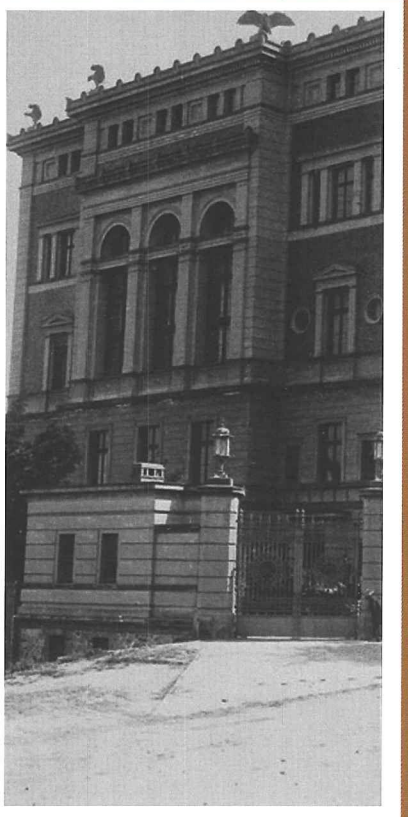

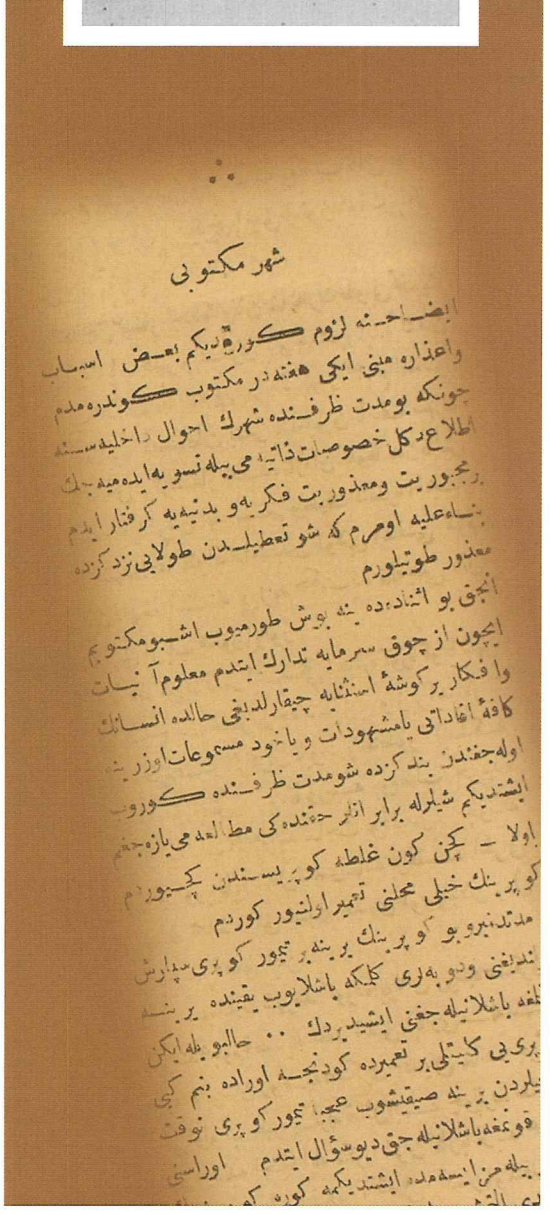

شهر مکتوبی

İstanbul Kütüphaneleri

Kütüphaneler hakkında geçenki mektuplarımın birinde uzunca bir makale yazmıştım. Teessüf olunur ki o da şimdiye kadar edilen feryat ve şikâyetler gibi pek bedava gitti. Zira esbâb-ı şikâyet hâlâ bakidir. Kütüphanelerin açılıp kapanması kaidesi hâlâ devam ediyor. Eğer bunda bizim bildiğimiz bir fayda var ise ilân olunsa da herkes anlasa! Yok ise kütüphaneler mahbes-i âsâr olmadığı cihetle, merci-i tabiîleri tarafından bir çare bulunması ricasını tekrar ederiz.

Sâniyen geçen gün ahbaptan bir zat bir kamus almış, cildin birinde on beş yirmi varak kadar eksik görmüş onu iade ederek diğerini almış. Bunlara dikkat edip ikinci cildin evrakından birtakımı birinci ve üçüncüsününki ikinciye geçmiş. Sayfa, rakamı itibariyle üçüncüde tamam imiş. Demek oluyor ki mücellit tertibatı karıştırıp evrakın bazısını dahi zayi edip üç cilt kamusu diğer üç cildin evrakıyla ikmal etmiş.

Haydi bu karışıklığa bir şey demeyim ya ikmâl-i noksân için evrakı alınan diğer tertipler noksan kalıyor. Nitekim görüldü. Kamus ise şâyân-ı dikkat bir kitap olduğu müsellem olmasıyla ashabı her kimler ise mücellide verecekleri tertibata dikkat ve tembih etmelerini rica ederiz ve kamus alacak zevata dahi alacakları kitapların yalnız sayfa numaralarına dikkatle iktifa etmeyip sayfanın aşağısında bulunan karşılıkla kelimâta dahi dikkat etmeleri ihtar olunur.

* Şehir Mektubu no: 119[115], Basîret, nr. 1458, 19 Muharrem 1292/14 Şubat 1290, s. 2-3.

Kabristanlar

Kabristanımız dahi nezafet cihetiyle ağlanacak derecededir. Bazı zevatın kendi a'zâ-yı hanedânına mahsus olmak üzere vaktiyle satın alıp etrafına duvar çekip nezafetini vikaye etmiş olanlarla, hey'et-i İslâmiyye ululari emvatına mahsus olan mevaki müstesna tutulduğu hâlde, İstanbul'da ve Üsküdar'da ne kadar kabristan var ise kâffesinin etrafı açık, içlerinde hayvanat geziyor.

En ziyade acınacak yeri şurasıdır ki makabir-i İslâmiyyeye hürmet farizası düşünülmüyor, birçok müzahrefat atılıyor.

Kedi köpek lâşeleri bile bulunuyor, hele ölmüş hayvanat kemikleri pek çok. Kabristanımız lâ-teşbîh mezbele hâline vardı. Makabir-i Müslimîne riayet ve muhâfaza-i nezâfetine dikkat için pek çok eserler vardır. İnsan şeref-i akl ve idrak ile sair hayvanata iddiâ-yı tekaddüm ve rüchan ediyor. Kuvve-i âkıle iyiyi, kötüyü, vazîfe-i zimmeti, hâli, istikbali düşünmeyi iktiza eder.

Makabir-i İslâmiyyenin şu hâlini görenler akıl ve insafı muktezası bir kere düşünmelidir. Bunlarda kimler yatıyor? Bir zamanlar fethiyle muahharen imarı için ne kadar can feda eden ecdadımız, bize bu vatanı terk eyleyen babalarımız, dokuz ay dokuz gün karnında taşıyıp senelerle tatlı uykularını terk edip pistân-ı şefkatten karnımızı doyuran ve bizi besleyip büyütüp, bin türlü meşakkatimizi zevk edinmiş olan analarımız, müteallikatımız, din ve vatan karındaşlarımız yatıyor.

Onları bu hâlde görüp dayanmak ne kadar katı yürekliliktir. Haydi onları düşünmeyelim, ya biz ölümden kurtulmak için elimize berât-ı muâfiyet aldık mı ki kendimizi olsun düşünmemek gibi bir zulmet-i gaflet

* Şehir Mektubu no: 88[85], Basîret, nr. 1273, 19 Cemaziyülevvel 1291- 21 Haziran 1290, s. 1-2

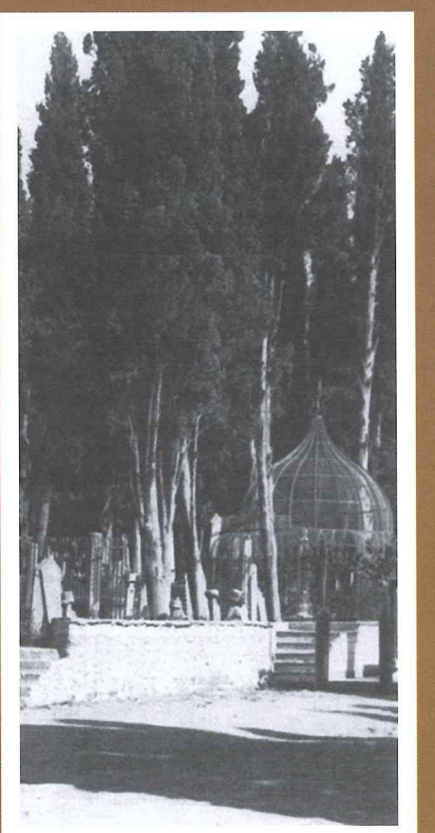

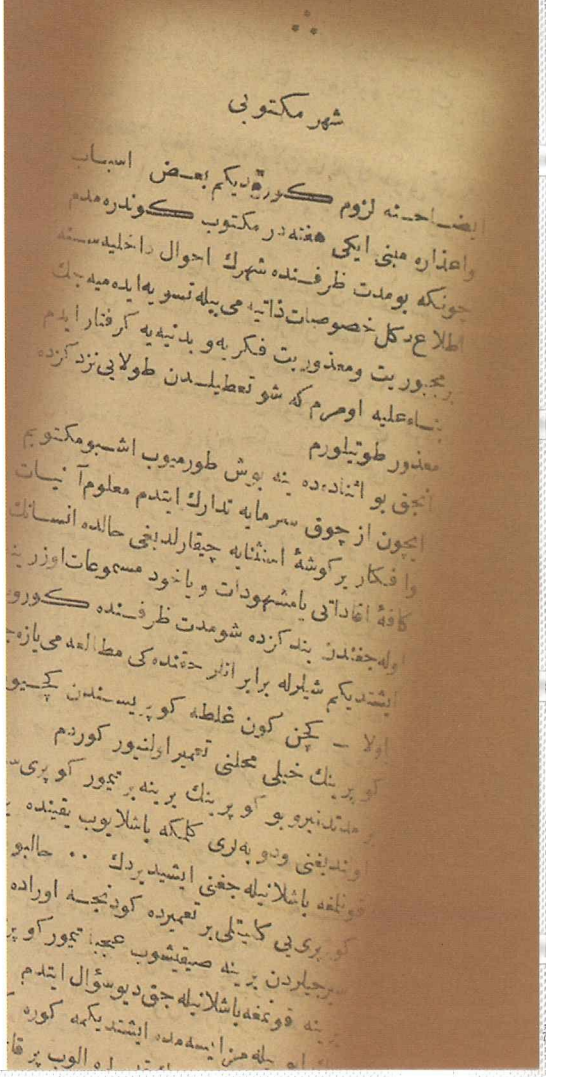

شهر مکتوبی

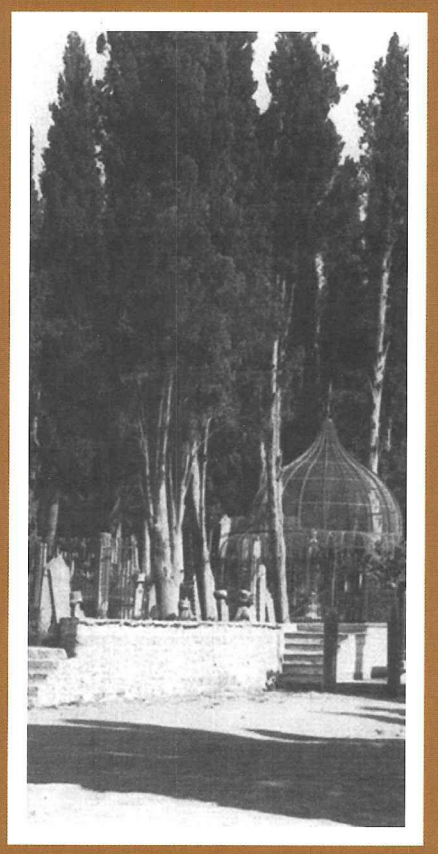

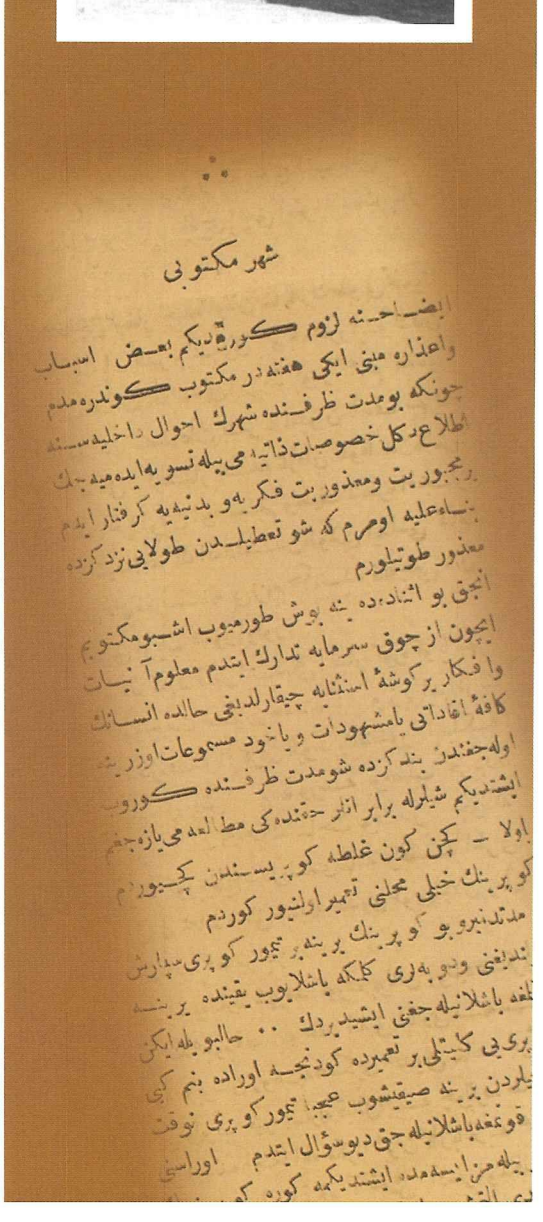

شهر مکتوبی

içinde bulunuyoruz! Yoksa Sûr-ı İsrâfil'e kadar yatmak için kendimize başka tarafta bir pister-i tavakkuf mu hazırladık?..

Hayır, az yaşa çok yaşa, temiz olsun şimdiki hâlinde bulunsun, gideceğimiz yine bu kabristan, tâbût-ı nedâmetle gireceğimiz hücre-i beytûtet burasıdır. Yahu dikkat edelim... Ey kardeşler bir kere şunu düşünelim ki bir gün olacak ki bu hayvanlar bizim dahi göğsümüzde gezecek üzerimize pisleyecek. Şimdi nazar-ı bîkaydî ile gördüğümüz lâşeler şüphe yok ki bizim dahi ruhumuzu bîzar edecektir.

Dışarı çıkılmaz, bir tarafa gidilmez, evlât ve ahfadımızın merhamet ve insaniyetinden başka bir ümîd-i halâsımız olamaz. İnşallah manen refah ve saâdet-i ebedîye mazhar olur isek de evlât ve ahfadımız da bizim gibi şu vazifeyi ifada kusur ederlerse bu azap kıyamete kadar bakidir. Dosta düşmana karşı hem ayıp hem günahtır. Bilittifak bunun çaresine bakmalıyız. Kabristanımızı temizleyip nezafetini muhafaza için etrafına duvarlar çekip bekçiler tayin etmeliyiz. Ecdadının makabirine riayet vezâif-i İslâmiyyedendir. Bizim zaten muktezâ-yı dînimiz olan madde şimdiki medeniyetin dahi cümle-i âsârından addolunur.
Allah tesirini halk eyleye...

* Şehir Mektubu no: 88[85], Basîret, nr. 1273, 19 Cemaziyülevvel 1291- 21 Haziran 1290, s. 1-2

Kıraathaneler ve Kahvehaneler

Kıraathaneler, erbâb-ı isti'dâda bir mecma-ı mahsûs ve mevki-i tenezzüh ve istifade olduğundan tekessürü arzu olunur. Malûmdur ki Fatih'ten öte böyle bir kıraathane olmadığından zurefâ-yı ahâlî kahvehane namında olan o mazîk-i beşere toplanırlar. Geçenlerde Fethiye'de vuku bulan harîk, orada bir kahveden zuhur etmiş idi. Bu harîkte kahvecinin de bazı eşyası zayi oldu. Şimdi erbâb-ı hamiyyetten bir zat yine o civarda güzel bir kıraathane yaptırmış, zürefâ-yı mahalle orada içtima ederek istifade ile imrâr-ı vakt ediyorlar.

Buna teşekkür olunur. Keşke bütün kahvehanelerimiz böyle olsa...

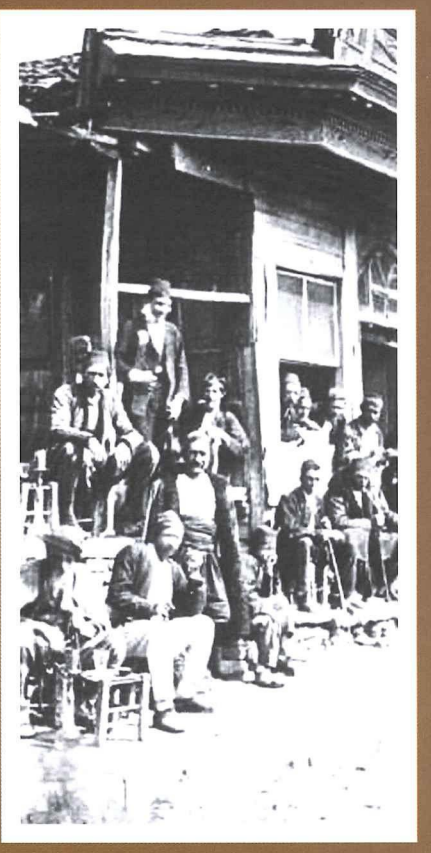

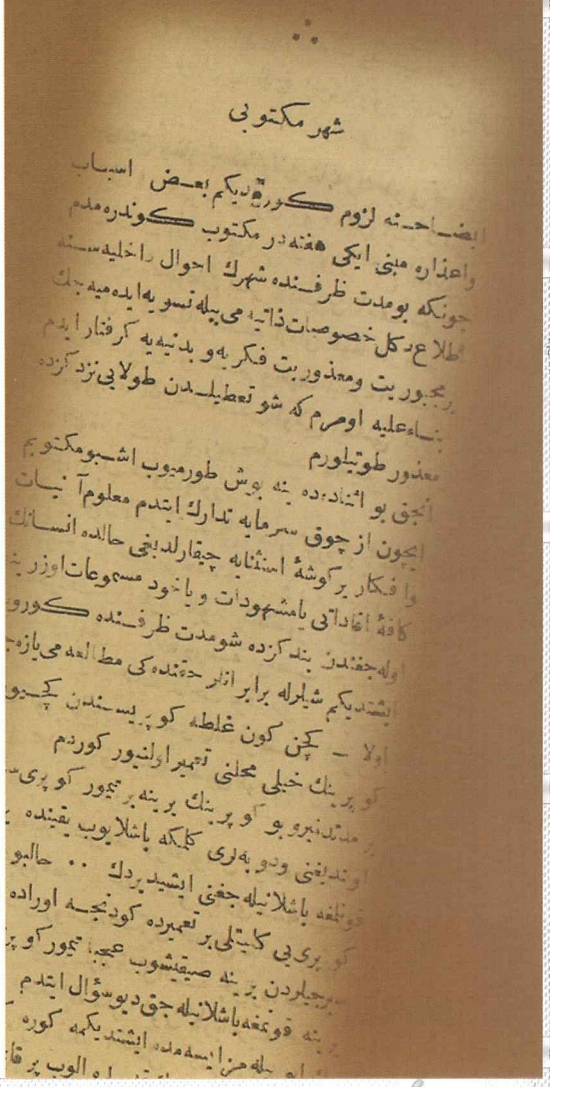

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 16[17], Basîret, nr. 857, 23 Zilhicce 1289/ 9 Şubat 1288, s. 1-2.

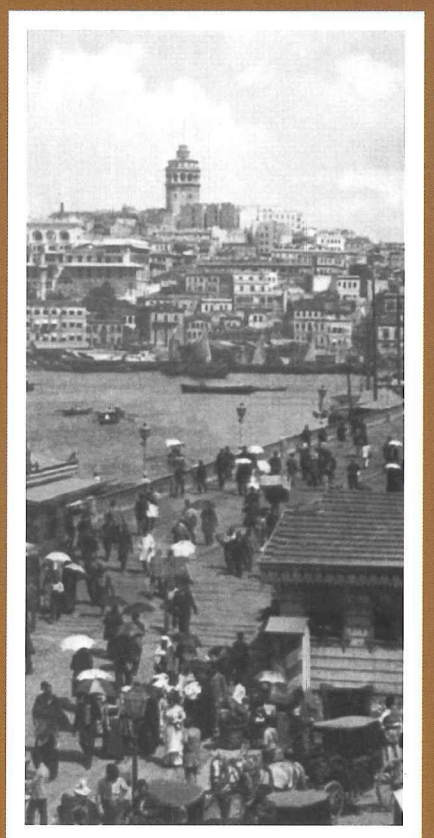

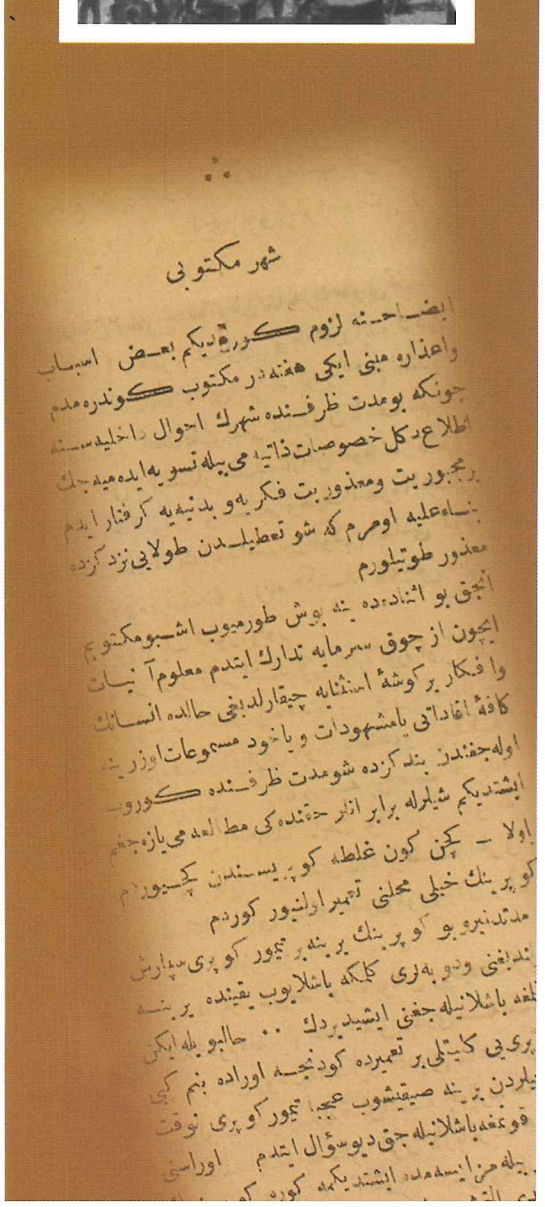

شهر مکتوبی

Köprüler

Bu âlemde ashabını hayır ile yâd ettiren meâsir-i mebrûre cümlesinden biri de ebnâ-yı cinsimizin iyâb ü zihâbını teshil eden köprülerdir. Bunlardan Kadıköyü'nde Kuşdili nam mahaldeki köprü, mukaddema harap olarak şeyhulislâm-ı esbak merhum Ahmed Muhtar Efendinin teşvikiyle bazı sâhib-i hayr tarafından tamir edilmiş ve herkes rahatça gelip geçmekte bulunmuş idi.

Geçenlerde derenin taşmasından, mezkûr köprü geçilmez hâlde tekrar harap olmasıyla o civarda bulunan ahali tehlikeden mücanebet için diğer taraftan dolaşmağa mecbur olmakta ise de nîk ü bedi farka iktidarı olmayanlar geçmekte ise de gece hâliyle bundan bir kaza zuhuru melhuz olup, bu hâl ise vaktiyle bu köprüyü yaptıran ve sonra tamir ettiren ashâb-ı hayrın semere-i mesâîsinin mahvını intaç etmektedir. Devâir-i belediyye varidatı, devletçe her yerde bu misillü umumun istifadesini mucip olan asarın tamir ve ihyasına veyahut yeniden bu yolda icap eden şeylerin inşasına hasredilmişken, zikrolunan Kuşdili Köprüsü bu müsaadeden hariç tutulmasına Kadıköyü dâire-i belediyyesinin varidatı kifayet etmemek gibi bir mücebbir-i hakiki var ise bu köprünün o taraf ahalisince derkâr olan şiddet-i lüzûm ve ihtiyacı derpiş olunarak, buna bir başka karşılık bulunup bir an evvel yaptırılması, ora dairesinin cümle-i vezâifindendir zannederim.

Eğer bu suret mümkün olamaz, yani başka karşılık bulunamaz ise bari iane yolunda, icap edenlerden biraz para toplanıp sarf edilse de şu köprü hâl-i harâbdan ve ahali birtakım müşkülâttan kurtarılsa, dâire-i mezkûre hakikaten şâyân-ı teşekkür bir eser daha göstermiş olur...

Şehir Mektubu no: 157[252], Basîret, nr. 2381, 13 Rebiyülevvel 1295/26 Şubat 1294, s. 2-3.

Millet Bahçesi

Bazı zevât-ı kirâmın eser-i himmet ve muavenetleriyle Çamlıca'da tanzim olunan Millet Bahçesi gibi bir mahall-i nüzhet-fezâ da Haydarpaşa'da yapılacakmış. Doğrusu buna teşekkür olunur. Lâkin şuna teessüf olunur ki oralar ahalisi bu misillü âsâr-ı medeniyyeden istifade edip durur iken İstanbul ahalisi ondan mahrum oluyor. Vakıa bunların içinden bazısı haftada bir kere olsun tenezzüh için ta oralara kadar gitmek tekellüfünde bulunur, gidemeyenler ise bütün yazı Bayrampaşa ve Kuyudibi gibi daha birtakım münasebetsiz ve nüzhetgâh değil kasvet-efzâ olan kabristanlar arasında ol günü akşam ederler...

Böyle toz ve topraklar içinde ve mezarlıklarla bostan hendekleri arasında imrâr-ı eyyâm edenlerin dahi Üsküdar ve Boğaziçi ahalisi gibi muhassenât-ı medeniyyeden hissedar edilmeleri için İstanbul'un münasip mahallerinde, bir yahut birkaç cesimce bahçe tanzimiyle sair vatandaşları gibi âsâr-ı medeniyyeden müstefit ve mahzuz edilmeleri hakikaten arzu olunur.

* Şehir Mektubu no: 4, Basîret, nr. 319, 3 Muharrem 1288/12 Mart 1287, s. 3-4.

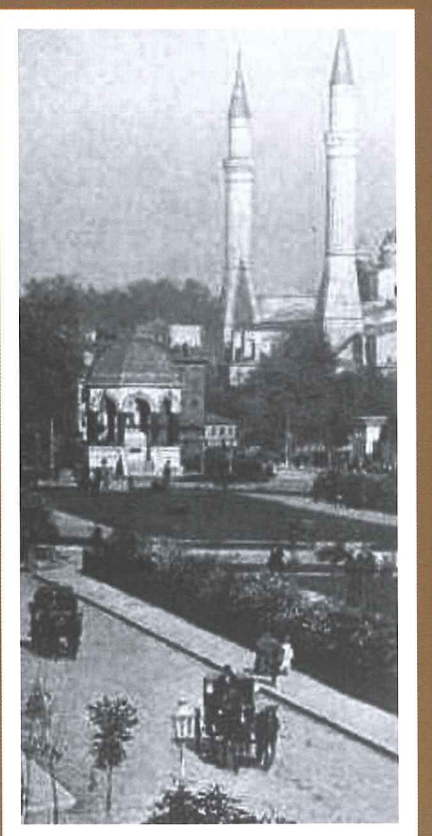

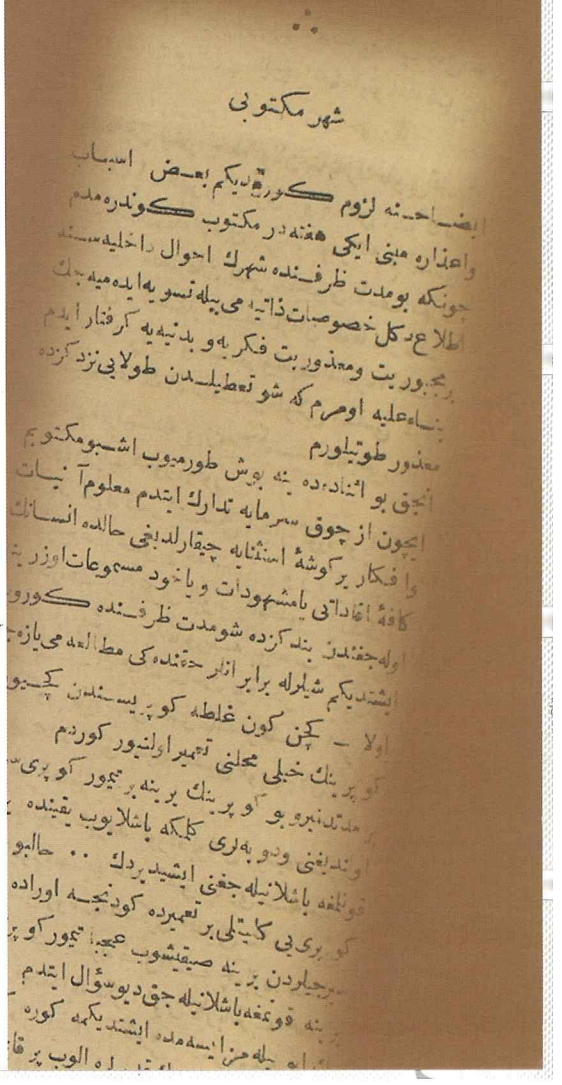

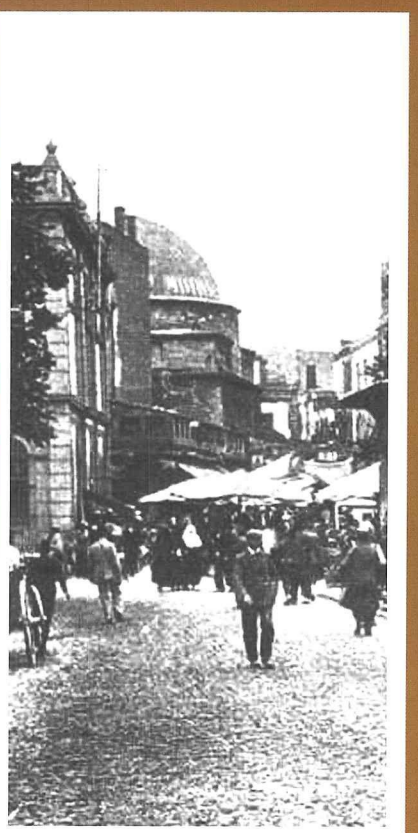

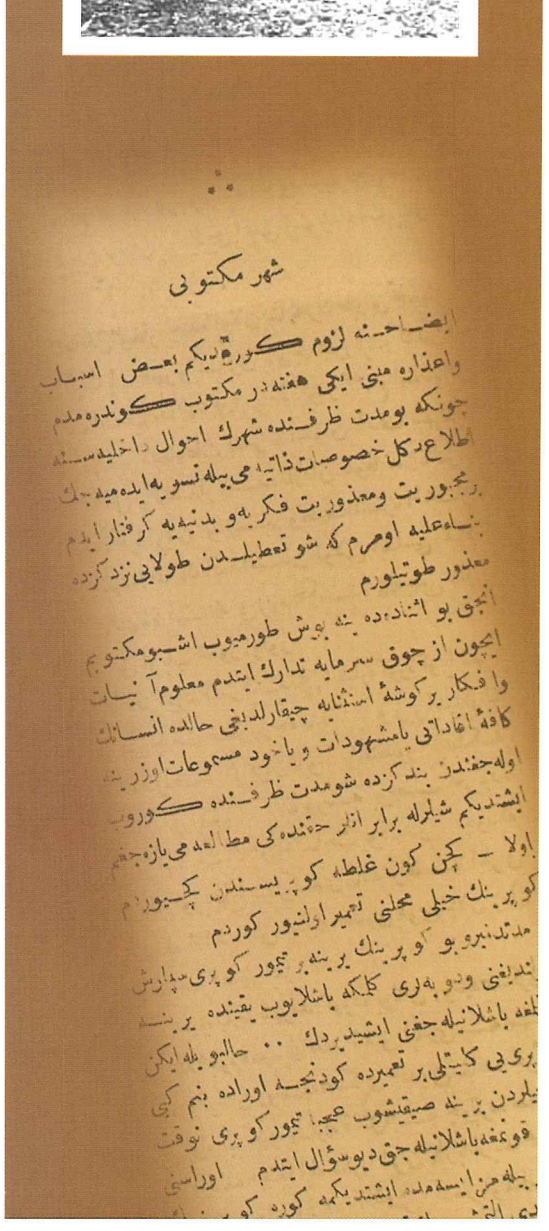

شهر مکتوبی

ایضاحنه لزوم کورمکیم بعض اسباب
واعذاره مبنی ایکی هفته در مکتوب کوندره مدم
چونکه بومدت ظرفنده شهرك احوال داخلیسنه
اطلاع دکل خصوصات ذاتیه می یله تسویه ایده میه جك
مجبوریت ومعذوریت فکریه و بدنیه یه کرفتار ایدم
بناءعلیه اومرم که شو تعطیلدن طولایی نزد کزده
معذور طوتیلورم
انجق بو اثناده ده بنه بویش طورمیوب اشبومکتوبم
ایچون از چوق سرمایه تدارك ایتدم معلوم آنیات
وافکار پرکوشهٔ استثنایه چیقارلدیغی حالده انسانك
کافهٔ اغاداتی یامشهودات و یاخود مسموعات اوزرینه
اوله جغندن بند کزده شومدت ظرفنده کوروب
ایشتدیکم شیلرله برابر انلر حقنده کی مطالعه می یازه جغم
اولا — کچن کون غلطه کوپریسندن کچیورم
کوپرینك خیلی محلنی تعمیر اولنیور کورنم
مدتدنبروکوپرینك پرینه پرتیمور کوپری چیقارش
یندیغنی وتوپه لری کلکه باشلایوب یقینده پرینه
لغه باشلانیله جغنی ایشیدیردك .. حالبوکه ایکی
پری یی کایتلی پر تعمیرده کودنجه اورادہ بنم کبی
یلردن پرینه صیقیشوب عجبا تیمور کوپری نوقت
قوبغه باشلانیله جق دیوسؤال ایتدم اوراسنی
یله من ایسه مده ایشتدیکمه کوره کو

Pazar Yerleri

Geçenki mektubumda mazarrât-ı müteadditesinden bahseylediğim Küçükmustafapaşa'da kurulan pazarın diğer bir münasip mahalle naklolunması için geçen gün Şehremânet-i celîlesi tarafından tayin buyurulan azadan izzetlü Mehmed Efendi ve tanzifat müdürü Halid Ağa gidip, bundan böyle mezkûr pazarın Müftühamamı Caddesi'nde küşat olunmasını bittensîb pazarcılara münasip mahaller tahsis olunmuş olduğundan, bu bapta mumaileyhümânın bîdirig buyurulan himmetlerinden dolayı izhâr-ı teşekkürle beraber emânet-i müşarünileyhânın râygân buyurulan müsaadelerine ol civar ahalisi beyân-ı memnûniyyet etmekte oldukları söylenmektedir.

* Şehir Mektubu no: 160[158], Basîret, nr. 1727, 10 Muharrem 1293/25 Kânunusani 1291, s. 1 -2.

Ramazan Gezintileri

Ramazân-ı şerîf elhamdülillâh geldi. Bu şehr-i mübârekte Müslümanların ferâiz-i dîniyyeyi tamâmî-i îfâsıyla beraber âdâb-ı İslâmiyye dairesinde hareketleri lüzumu bedihî iken bir zamandan beri her vakitten ziyade bu şehr-i şerîfte bazı hanımlar ve beyler gezintiler ve o gezintiler arasında birçok fenalıklar oluyor. Bu ise âdâb-ı İslâmiyyeye yakışmaz. Vakıa herkesin tenezzühüne mümanaat olunmaz ise de bu harekâtın dâire-i edeb dâhilinde deveranı lâzımdır. Aksi hâlinde, hükûmetin mümanaat ve müdahalesi iktiza edeceğinden bu sıradaki gezintiler arasında mukaddema vukuu nazar-ı teessüfle görülen hâlâtın men'iyle, âdâb-ı umûmiyyenin muhafazası esbabını istihsal ve hüsn-i isti'mâl Zaptiye Nezâret-i celîlesi cânib-i âlîsinden icra olunacağını işittiğimden, doğrusu bu bapta şimdiden teşekkür ederiz.

* Şehir Mektubu no: 100[96], Basîret, nr. 1346, 28 Şaban 1291/27 Eylül 1290, s. 2.

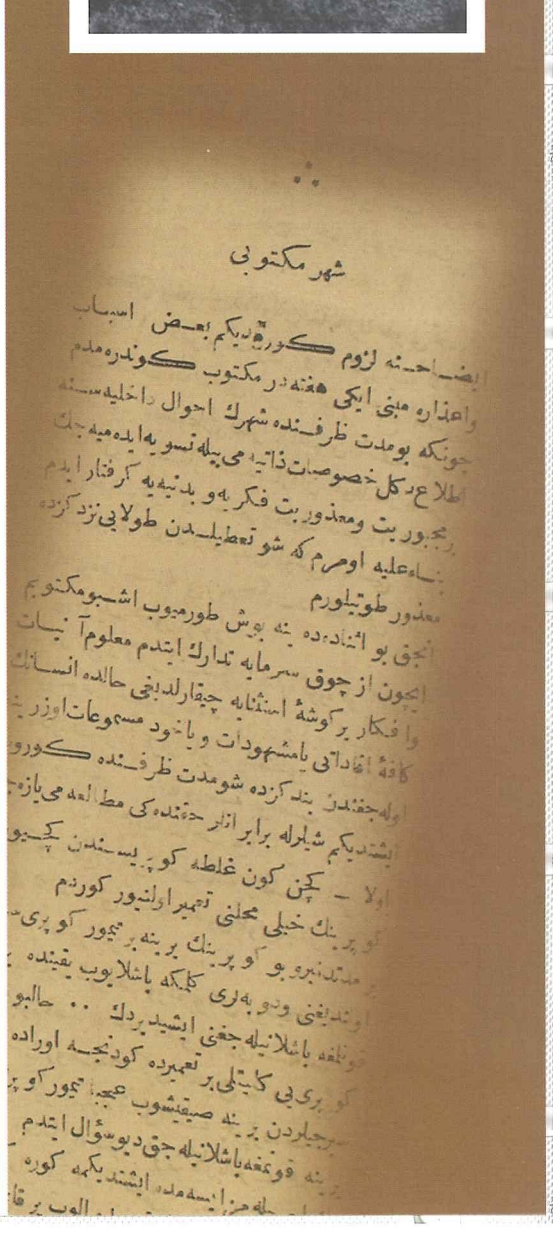

شهر مکتوبی

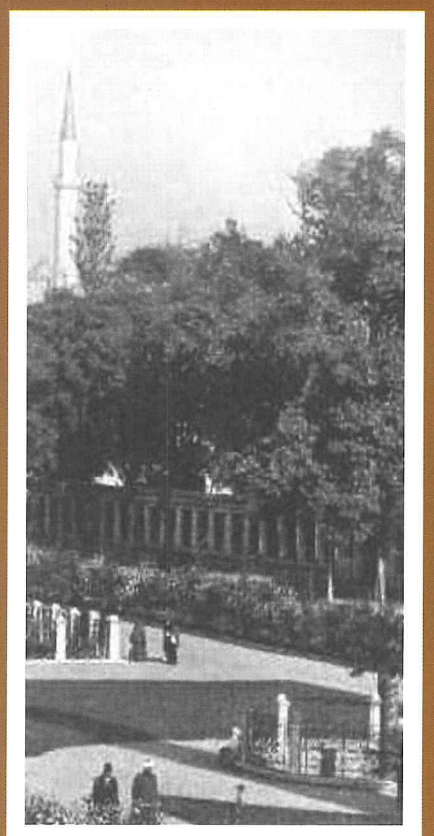

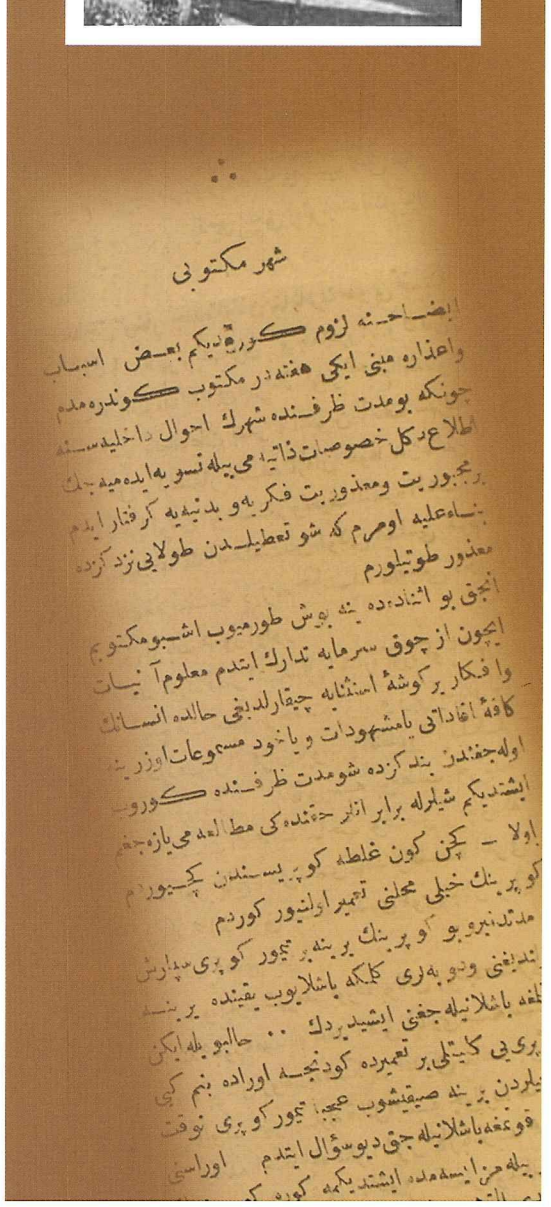

شهر مکتوبی

Ramazan Gezintileri

Bundan iki üç ay evvel nüzul eden yağmurların selleri Babıâli ve Divanyolu yaya kaldırımları kenarlarında sel için mukaddema güzel surette taşlardan yapılmış olan sel yolu bozulmuş idi. O vakitten şimdiye kadar tamir olunduğu cihetle, gelen geçen hayvanlar dahi bir yandan bozmakta olduğundan, bunların tamirine Şehremânet-i celîlesi mühendisi efendi bir küçük himmet sarf etmiş olsa, eski hayrı bozmamış olur ümidindeyiz.

Ramazân-ı şerîfte tesadüf olunan bazı vukuatı evvelki mektuplarımda tafsil ve hikâye eylemiştim. Bayram günleri her ne kadar hava kapalı gitmiş ise de şikâyet edecek surette yağmamış olduğundan yine çoluk çocuk rahat rahat gezmişlerdir.

Zaptiye Nezâret-i celîlesinin vaki olan dikkat ve nezareti semeresiyle hiçbir mahalde bir gûne niza zuhur etmeyip herkes ırz ve edebiyle istediği mahalde gezip yürümüştür.

* Şehir Mektubu no: 146[145], Basîret, nr. 1651, 6 Şevval 1292/24 Teşrinievvel 1291, s. 1-2.

Sakalar ve Su Yolcuları

Hükûmetin su hakkındaki teşebbüsâtına teşekkürden başka bir diyeceğimiz yok. Hamt olsun hazîne-i gaybdan rahmetler de eksik olmuyor ise de bununla beraber susuzluktan dolayı çekilen müzayakayı nereye hamledelim!... Düşündüm taşındım su yolcuların sû-i idâre ve istimalinden, Türkçesi tamamından başka bir sebep bulamıyorum. Bu adamlar halkın müzayakasından istifade ediyorlar. Ekser çeşmeleri kapayıp hamamlara yani kendi kîse-i istifâdelerine akıtıyorlar.

Ez-ân-cümle bizim su yolcular, -yalnız bizim su yolcular deyip geçiversek bir şey anlaşılmayacak- Fatih'ten öte yani Kumrulumescit, Çarşamba, Yeni Çeşme ve etrafı sularına memur su yolcuların insafı tarif kabul etmez dereceye vardı. Bunların çeşme-sâr-ı insâfından istifade, mutlaka âb-ı hayâta nailiyet kadar müşküldür!

Mübalâğaya hamlolunmasın, bu civarda üç dört tane çeşme var, kâffesi kapandı. Sakalar onlara bahane buluyor. Vakti olanlar birkaç kuruş versin de ihtiyacını defetsin. Ya fukara takımı, dul kadınlar ne yapsın? Onlar bunda âciz olduklarından yürekler dayanmaz derecede meşakkat çekiyorlar. su yolcular ile sakaların şîme-i insâflarına müracaat ediyorar, bir fayda göremiyorlar. Hâsılı fukaramız hükûmetin merhametine şayan bir hâldedirler. Buralardaki çeşmelerden ikisi salıverilse ahaliye kâfidir. Binaenaleyh keyfiyeti Şehremânet-i behiyyesi ile Su Nezaretinin nazarıdikkatine arz ederiz.

Bu şikâyetler yalnız bu semtlere mahsus değil, her tarafta görülüyor. Binaenaleyh tedâbîr-i lâzime tamim olunmalıdır.

* Şehir Mektubu no: 32, Basîret, nr. 947, 11 Rebiyülâhır 1290/25 Mayıs 1289, s. 2-3.

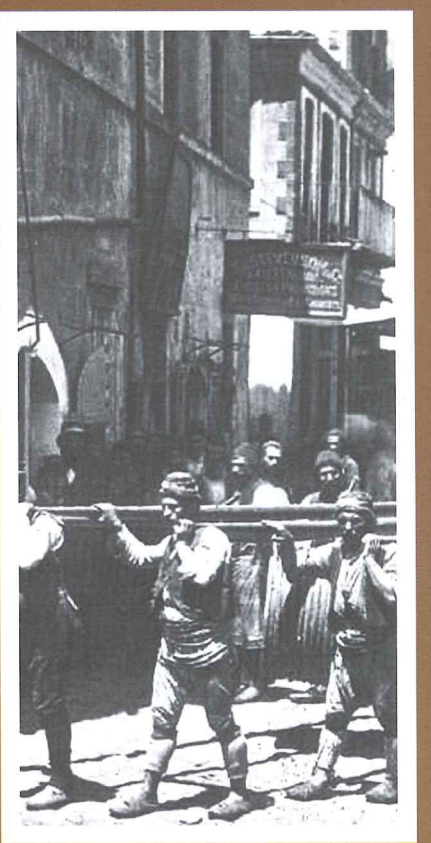

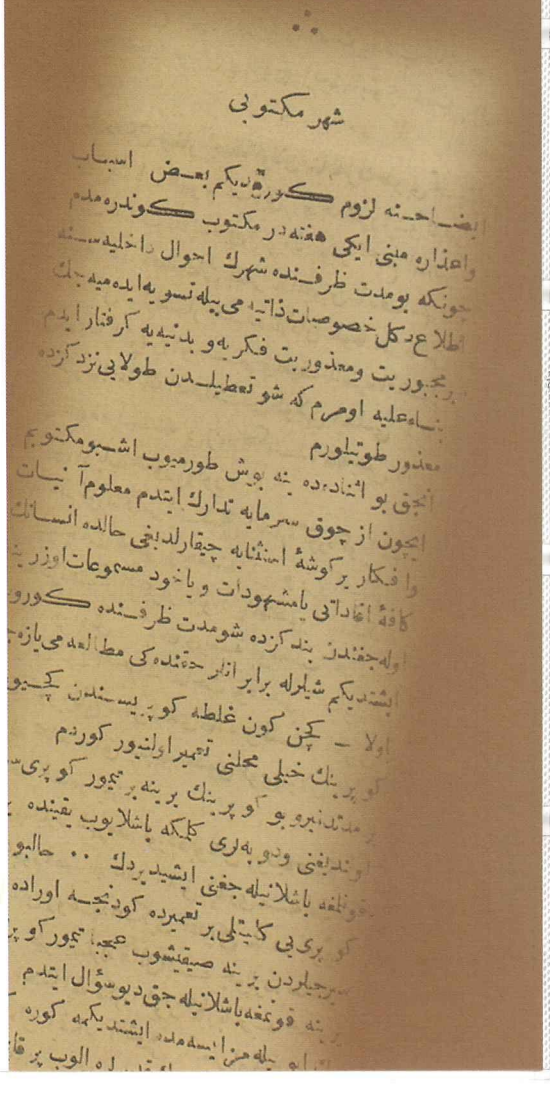

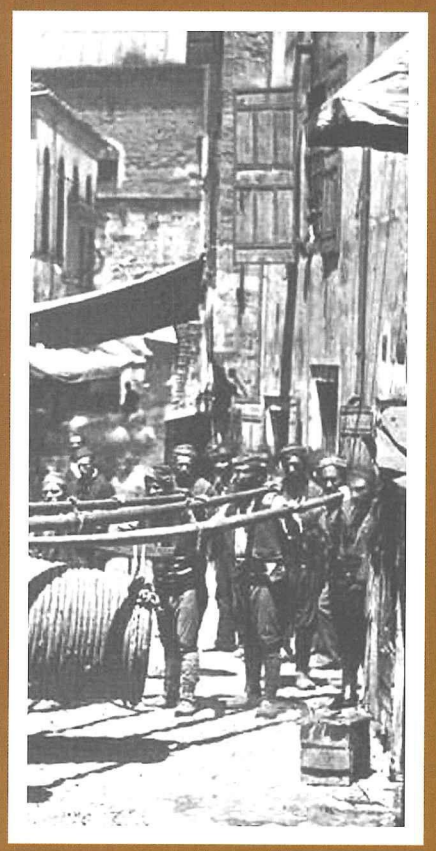

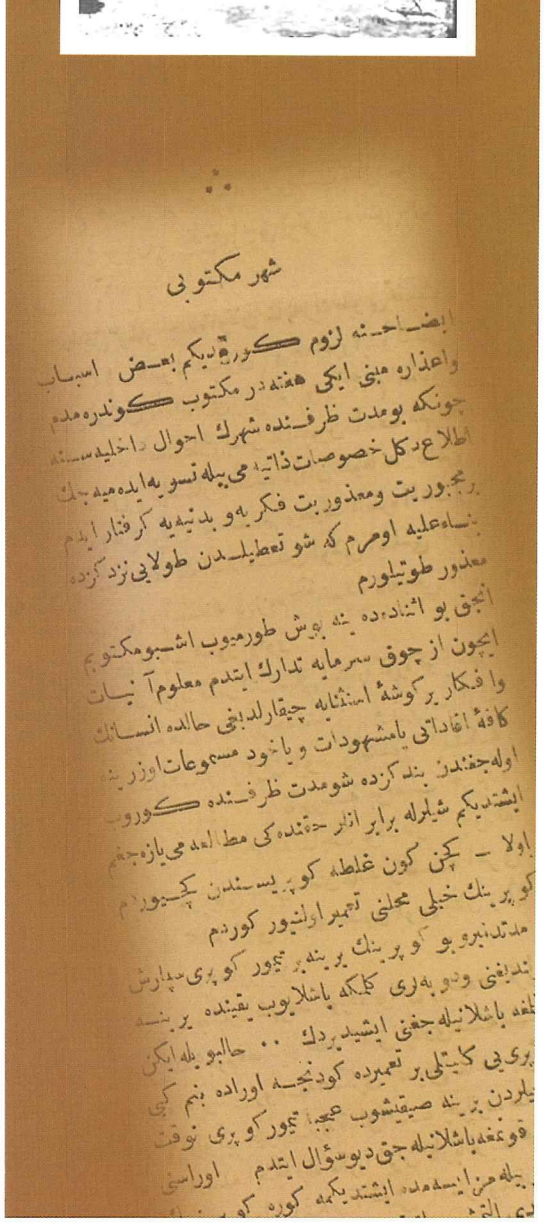
شهر مکتوبی

Sakalar

Sakaların kırbaları delik deşik. Sular yarısı yollarda dökülüyor. Vakıa bunun bazı sokakların sulanmasınca faydası inkâr olunamazsa da beriki daha akdem olduğu ve bu kırbaların kaideten yüz altmış kıyye su alması ve sağlam olması lâzım gelir iken, bunlar nısf nısfa olduktan başka bir de bu delikler olursa, artık eve gelince nısfı kalmayacağı müsellemdir. Binaenaleyh Şehremânet-i celîlesi karîben bunlara bir çare bulur i'tikad-ı kavîsindeyiz ...

Geçen gün Dıraman tarafındaki çeşmede, sakaların gedik tasarrufundaki azametlerini gözümle gördüm. Bir kadına, yarım saat bekledi ufak bir testisini doldurmağa müsaade etmediler. Bendeniz tavassut ettim de doldurdum. Bu ise pek yolsuz bir şey olduğundan lütfen bunlara bir çare bulunması için emânet-i müşarünileyhâya tekrar ricaya mecburuz.

* Şehir Mektubu no: 39, Basîret, nr. 992, 1 Cemaziyülâhır 1290/20 Temmuz 1289, s. 2.

Seyyar Satıcılar

بصیرت

Bundan evvelleri Şehremaneti ve zaptiye taraflarından sokak ortalarında küfeci esnafı görüldükçe kaldırılmakta ve dinlemezler ise cezâ-yı nakdî alınırdı. Hâlbuki bu usule birtakımlarımız "Bu bîçare esnafa yazık değil mi, üç dört kuruşluk alış veriş edecekler, ona da hükûmet memurları mâni oluyor!..." diye ta'n ve tariz ederlerdi. Şimdi insaf olunsun, bu makule muterizler haklı mıdır değil midir muhakeme edelim:

Evvelâ sokak denilen mahalde, zengin ve fakirin bir derecede hakkı olduğu hâlde, öteden üç beş kuruş her ne ise bir adam temmettu edecek diye bir sokağın bir başından öbür başına kadar küfeciler dizilip de yaya ve atlı arabaların geçeceği yolu kapayıp herkesi iz'aç ve belki tehlikeye uğratmak hangi kanun ve usule tevafuk eder? Sâniyen bizim sokaklarımızın genişliği, ekserisi bundan elli yüz sene evvel nasıl ise yine o hâlde fakat kalabalık gittikçe artmakta ve hususiyle arabalar ve tramvay icat olunmakta olduğu meydanda durup dururken, nasıl olur ki küfeciler sokağın nısfından ziyadesini zapt etsinler?...

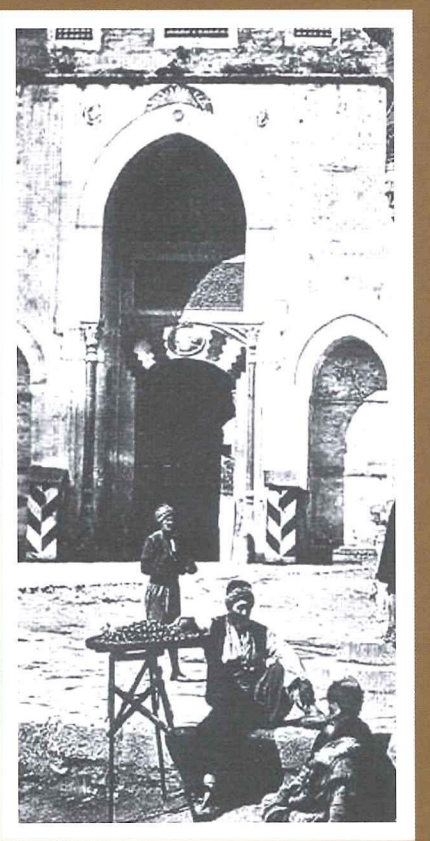

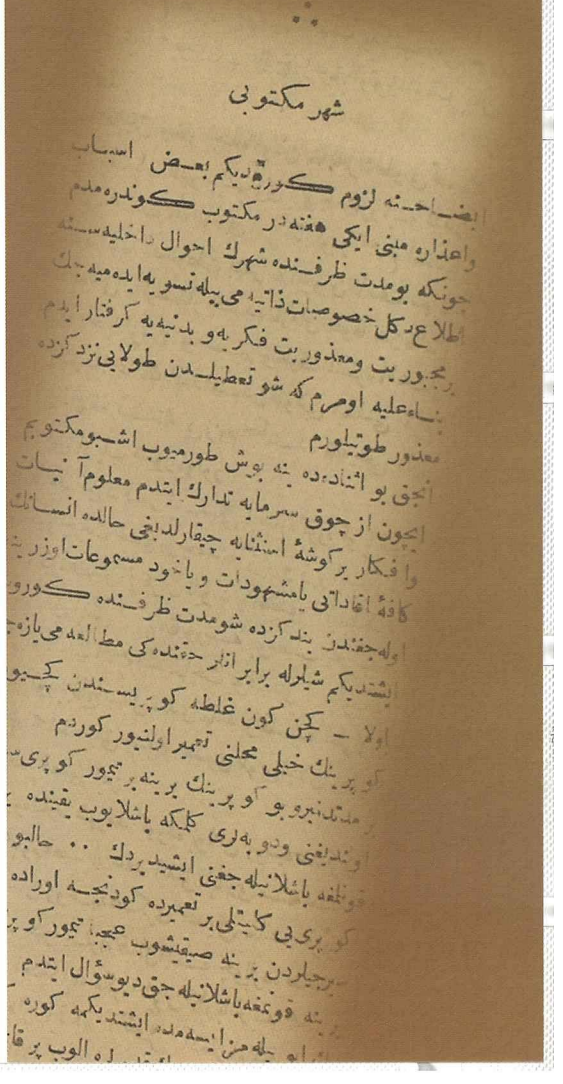
شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 150[149], Basîret, nr. 1675, 4 Zilkade 1292/21 Teşrinisani 1291, s. 2.

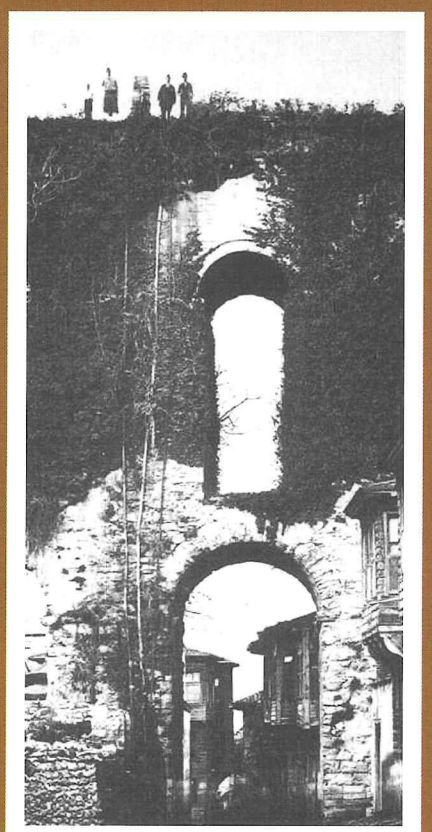

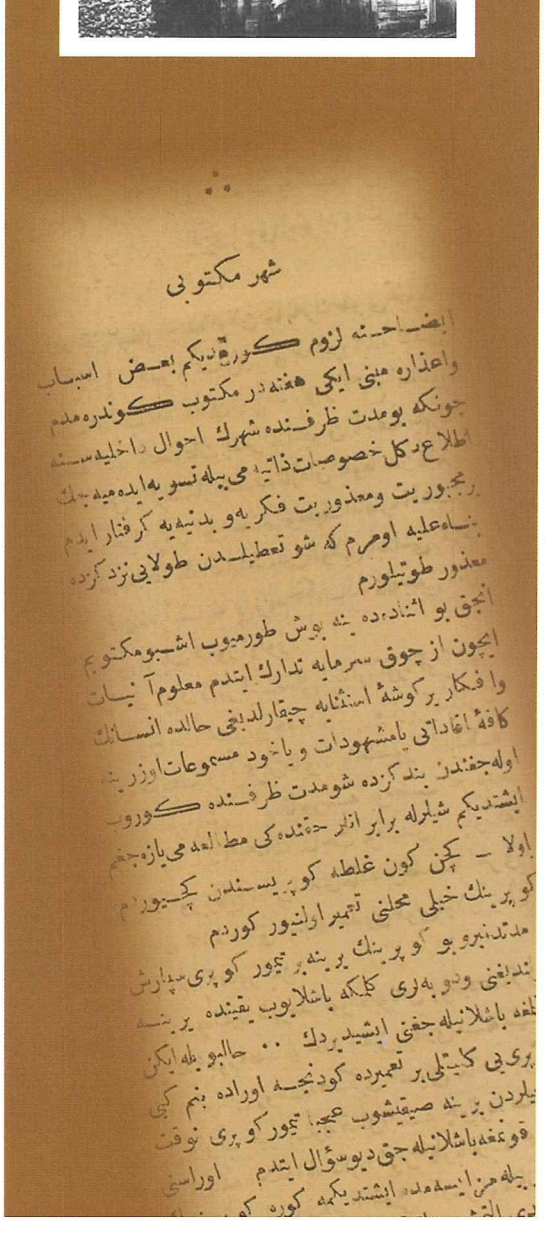

شهر مکتوبی

Su Sıkıntısı

Bi-hikmetillâh yağmurların nedretiyle bazı semtlerde sular şimdiden azalmağa başladı. Bunun için doğrudan doğruya Şehremânet-i behiyyesinin nazarıdikkati celp olunur. Buna bir çare bulunsun. O da yoktan var edemez a! Mevcudu, bahçeler sulatmak ve bu sebeple, su yolcuların kîse-i insâflarına bir mecrâ-yı istifâde açmaktır. Mahalle aralarındaki başlıca çeşmeler, şimdiden kapanmağa başladı. Sokakların çeşmesi akıyor. Evet akmalıdır, lâkin berikilerini de bütün bütün kesip de fukârâ-yı ahâlîyi ağustos böceği gibi susuzluktan sırtından çatlatmağa da Cenâb-ı Hâlık-ı Erham'ın rızası yoktur...

Şimdiden Su Nezaretiyle muhabere mi olunur ne yapılır ise yapılsın. Zira ekser mahallerde çeşmeler kapanmağa başladı. Fatih civarında birkaç çeşmeler kapanmış, hatta Çarşamba civarını idare eden Valide Çeşmesi bir zamandan beri akmıyor. Sarıgüzel tarafı da öyle. Elhâsıl her tarafta eser-i atş görünmeğe başladı, neticesinden korkuluyor...

* Şehir Mektubu no: 24[25], Basîret, nr. 905, 20 Safer 1290/6 Nisan 1289, s. 2-3.

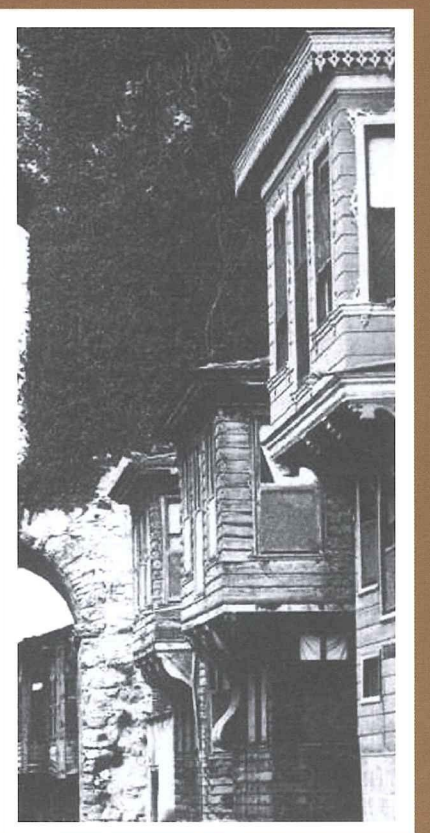

Su Sıkıntısı ve Yağmur Duası

Su müzayakası yine ziyadeleşmeğe başladı. Pek çok çeşmeler kapandı. Vakıa bir zamandan beri yağmurların nedreti sebebiyle sularda tabiî bir kıllet peyda olur ise de bendlerin mevcuduna bakılırsa şu dereceyi bulamaması lâzım gelir.

Bize kalırsa bunun sebebi pek de kıllet olmayıp biraz da su yolcuların suiistimalâtı sebebiyet veriyor, bu istimalât sakalarda da bulunuyor.

Bir taraftan bunun önü alınmasıyla beraber diğer taraftan da müzayakanın külliyen zevali için rahmet-i Hazret-i Rahmân'dan istimdat lâzımdır. Her vakit böyle su müzayakasında yağmur duasına çıkılırdı.

Bir taraftan susuzluktan şikâyet olunduğu hâlde diğer taraftan istimdat mecburiyetini ifada görülen tekâsül birbirine nasıl tevfik olunur?

Mektep hocaları efendiler, sıbyan ile yağmur duasına gitseler fena olmaz.

Cenâb-ı Allah hayırlı yağmurlar ihsan buyursun. Taşralar dahi yağmursuzluktan fena hâlde sıkıldılar. Bu mevsim ziraat mevsimi olup, o ise böyle kuraklıkla olamaz, binaenaleyh onlar da yağmur duasına çıkmalıdırlar.

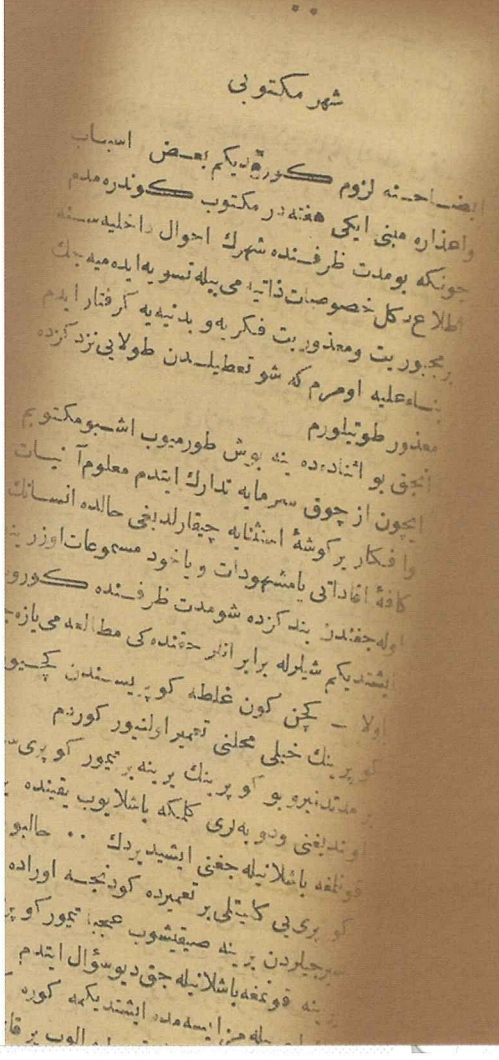

* Şehir Mektubu no: 100[96], Basîret, nr. 1346, 28 Şaban 1291/27 Eylül 1290, s. 2.

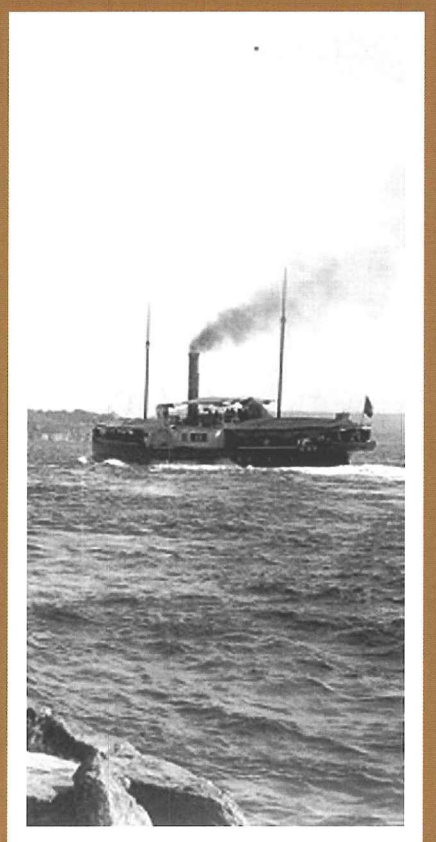

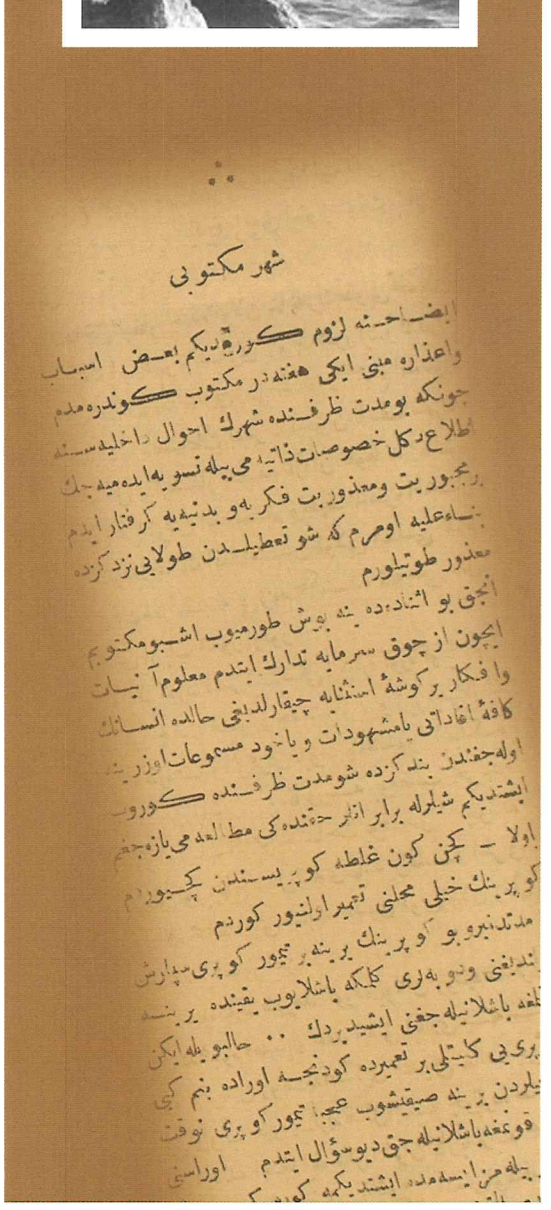

شهر مکتوبی

Şirket-i Hayriyye Vapurları

Şirket-i Hayriyyenin sabahleyin saat birde Yenimahalle'den kalkan vapurları, yol üzerindeki iskelelerden Müslüman familyalarını almıyor. Lâkin bu kaide umumî değil. Zira büyükçe familyalardan olursa onları vapura kabul ediyor!

Şirketin makasıd-ı teessüsü cümlenin en akdemi bilâ-fark herkesin esbâb-ı râhatını istihsal olmasıyla beraber, bu sırada sûret-i mütesâviyyede bir meslek ittihazı dahi cümle-i vezâifinden bulunduğu hâlde, bu hâl o kaidelere muvafık olmadığı cihetle onun ve akşamları Harem İskelesi'ne bir vapur gidip yolcuları tamamiyle nakle kifayet etmediği cihetle, pek çok zükûr ve inâs, nüfûs-ı sâir iskelelere çıkmakta ve ekserisi kayıklarla bir hâl-i tehlikede gitmekte olup, bu ise idarenin nazarıdikkatini davet edecek hâlâttan olmasıyla, bunun dahi bir çaresine bakılması...

Geçen gün Emirgân İskelesi'nde ağaç altında oturuyordum. Ağaçların altında bazı yemiş satmak üzere Şehremânet-i behiyyesinden ruhsat ve tezkire-i resmiyyesini almış manav esnafından bir adamcağız, oraya birkaç sepet koymuş, öteberi satıyordu. Köylülerden birkaç kişi gelip kaldırmak istediler. "Hükûmetten resmen ruhsat aldım!" dedi. Sözüne pek itimat etmeyip, "Elbette kaldıracaksın!" diyerek ısrar ediyorlardı. O bîçarenin ise orada kimseye zararı yok, birkaç pare ticaret edecek. Hâl böyle iken "Kalkacaksın!" diyerek ısrar olunması, şîme-i hakkaniyyet ve insaniyete yakışmaz itikadında olduğumuzdan, köylülerin işbu ısrardan vaz geçmeleri için gazetenizle bu ihtara mecbur oldum...

* Şehir Mektubu no: 37, Basîret, nr. 980, 23 Cemaziyülevvel 1290/6 Temmuz 1289, s. 1-2.

Ticaret ve Sanat

Şecere-i pür-semere-i Devlet-i Osmâniyye'nin ibtidâ-yı zuhûrundan müntehâ-yı ikbâlimiz olan Kanunî Sultan Süleyman Han hazretlerinin evâhir-i saltanatına kadar Osmanlıların haiz olduğu servet ve kuvvet, civarında bulunan milel ve akvamı lerzenak etti ve i'lâ-yı kelîmetullah niyyet-i âliyyesiyle, sell-i seyf cihat eden şüc'ân-ı Osmâniyyenin şemşîr-i celâdetine hiçbir düşmen-i dîn mukabele edemedi ise de ecdadımızın bu kadar muvaffakiyeti yalnız meydân-ı vegada kazandıkları sît ve şöhret-i dilberâne ile olmayıp, ticaret ve sanatları mihver-i lâyıkında deveran ettiğinden ihtiyâcât-ı hâriciyyeden vareste bulunmalarıdır. Çünkü bir millet ne kadar şeci ve bahadır olsa, levâzım-ı seferiyye ve ihtiyâcât-ı beşeriyyeye dair bazı şeylerin tedariki zımnında ihtiyaçtan kurtulamadığı hâlde, a'dâsına yalnız şecaat ve besaletle galebe edemeyeceği aşikârdır. Zira ihtiyaç, şecaatle cem'iyyet-i hâtırı mahv u perişan eder.

Velhâsıl kâffe-i milel ve akvamın devâm-ı saâdet ve selâmeti, yalnız seyf-i şecâat sayesinde değil, onun lâzım-ı gayr-i müfârıkı olan servet ve sanat ve ticaretledir.

Gelelim mülkümüzün ticaret ve sanatına... Malûmdur ki bizim şimdiki ticaret ve sanayiimiz hiç hükmündedir. Esnafımız ellerinde bulunan sanayii ilerletmeğe çalışmıyor. Hâlbuki nihayeti fakr u mezellettir. Bir de ebnâ-yı vatanın ihtiyacını dâfi hangi sanat ve servet-i milliyyemizin tezayüdünü kâfil nasıl ticaretimiz var? Bunun intaç edeceği sefalet ve mezelleti hiç düşünmüyor, herşeyi ecnebilerden alıp, paralarımızı onlara veriyoruz. Eldeki sanayiimizi zayi ve rağbetsizlik cihetiyle

* Şehir Mektubu no: 13, Basîret, nr.374, 6 Rebiyülevvel 1288/14 Mayıs 1287, s. 2.

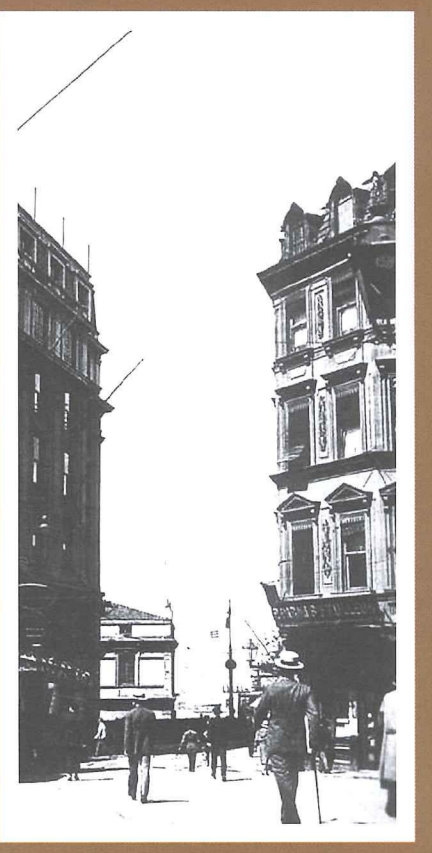

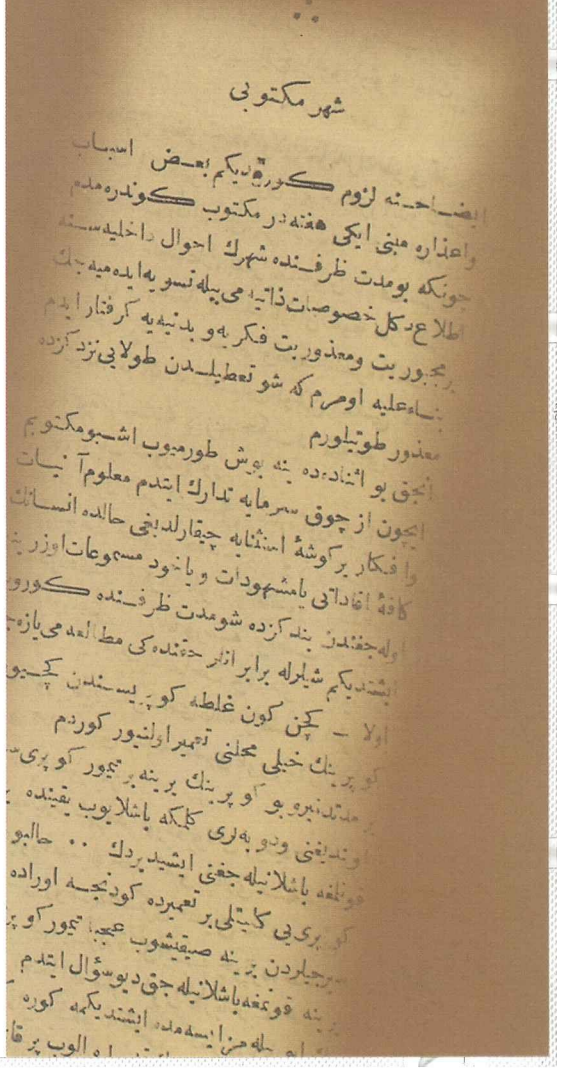

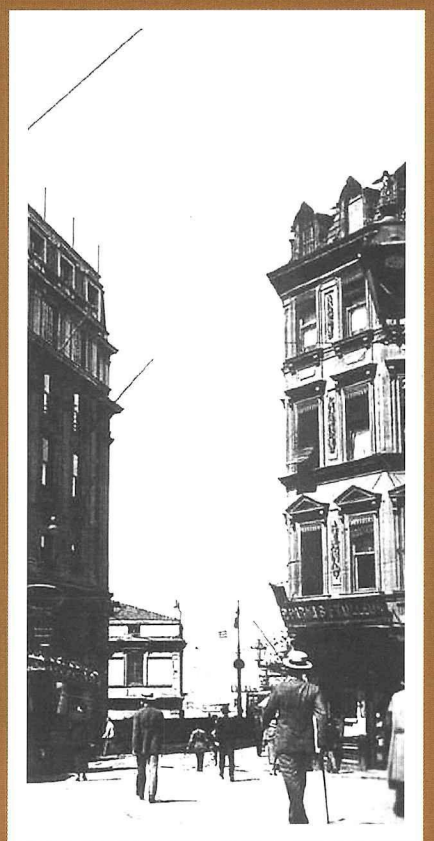

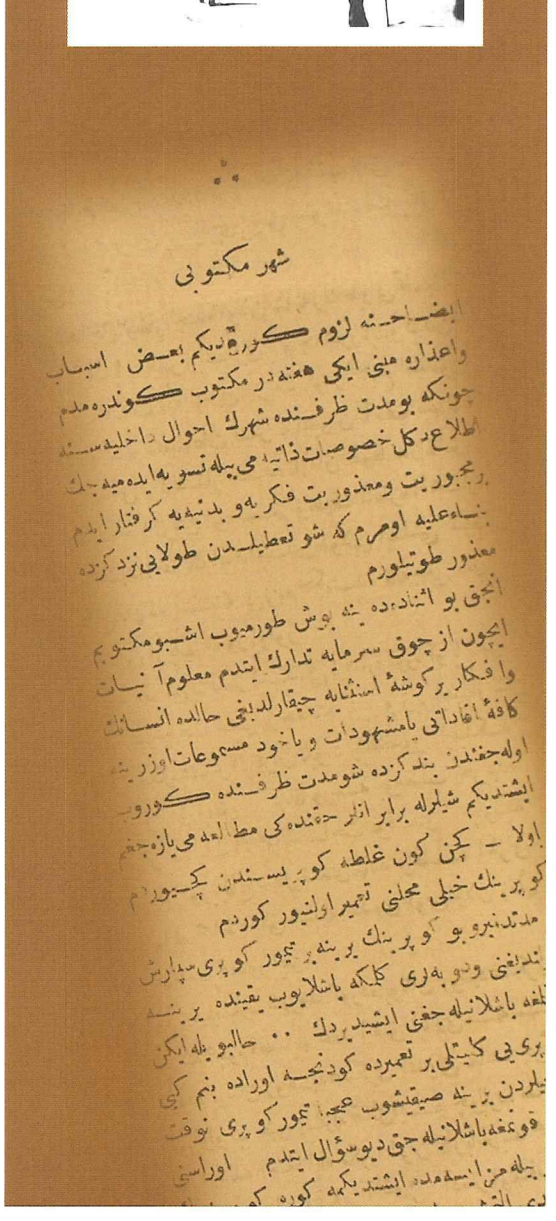

شهر مکتوبی

ticaretimizi mahv ve nâ-bedîd ediyoruz. Bu ise saadet ve selâmetimizi tehlikeye ilka eder. Çünkü şiddet-i fakr u ihtiyaç, hürriyet ve saadet ve servetin zevalini istilzam eyler. Sa'y ve gayretle iktisâb-ı servet edenin indallah makbul olacağı Âyât-ı Celîle ve Ehâdis-i Nebeviyye ile sabittir. Terakki-i ticârete sülûk eder isek Frenklere taklit değil muktedâ-yı dînimiz olan Arapların eserine ıktifa ile beka-yı saâdetimize çalışmaz oluruz. Avrupalılara dahi taklit etsek hiç beis yoktur. Bu da kelâm-ı hikmet-i encâm-ı Peygamberî ile müsebbet ve müeyyeddir.

Bu bapta hükûmet-i seniyye elden gelen himmet ve muavenetini asla dirîg etmiyor. Bir taraftan da vikaye-i hukukumuz için lâzım gelen esliha ve donanmayı tedarik eyliyor. Bizim bunlara bir para iane ettiğimiz var mı? Milel-i mütemeddine bize "Tembel ve Türkler çalışmıyorlar, terakki edemiyorlar..." diyorlar. Bir zamanlar bütün cihan bizden istifade eder ve kudret ve kuvvetimiz dünyayı titretir iken şimdi gaflet ve tembellik evsafıyla mevsuf olmamız lâyık mıdır?

* Şehir Mektubu no: 13, Basîret, nr.374, 6 Rebiyülevvel 1288/14 Mayıs 1287, s. 2.

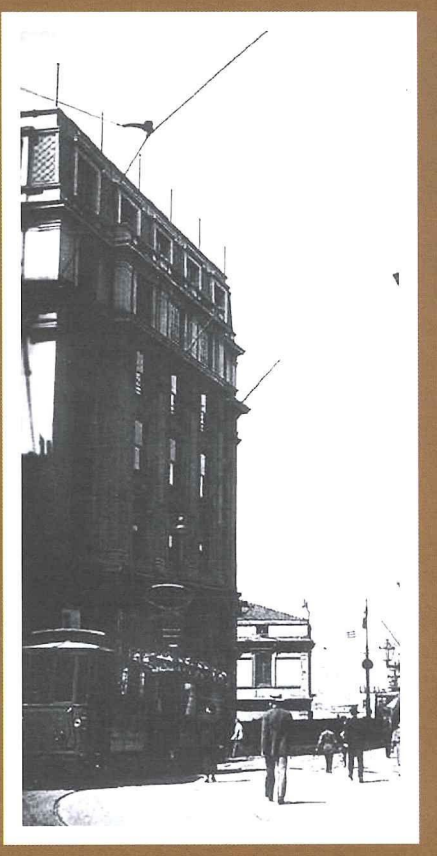

Tramvay Şirketi

Tramvay Şirketi yavaş yavaş muamelâtını ıslaha himmet eylemekte bulunduğunu maalmemnuniye size tebşir ederim.

Malûmunuzdur ki, bundan mukaddem bir arabaya yüz elli kişi dolar ve bin bir ayak üzerinde bulunur idi. Şimdi arabalarda kaç kişilik yer var ise ol kadar müşteri alınmakta ve herkesin huzur ve rahatı muhafaza edilmektedir. Mevkiflerde boyunları torbalı birer memur bulundurulup, bunlar çıkan yolculardan bilet almaktadır ki şu hâl bundan böyle esnâ-yı râhta yolcu saymağa hacet bırakmayacaktır.

Şimdiki hâlde tramvayın kusuru yoldan çıkmakta bulunmasıdır. Bu kusur dahi demirlerin dişi ve tekerleklerin erkek olmasından ibaret olup demirlerin içi daima toz ve toprak ile dolmakta ve daima süpürülüp ayıklanması dahi biraz müşkülce olduğu derkâr bulunduğundan, arabalar azıcık yokuşluca yerlerde demirlerin arası dolmuş mahallere gelince, yoldan çıkmaktadırlar. Eğerçi demirler erkek ve tekerlekler dişi olmuş olaydı bu mahzur görülmez idiyse de artık iş işten geçmiş demektir.

Tersane Haliçi'nin içerileri yani Hasköy ve Sütlüce'ye doğru o çamurluklar ve bataklıklar ayıklanacağı cihetle, Haliç vapurları yukarıya Kâğıthane'ye doğru ilerleyecekleri, ötede beride söylenmektedir. Egerçi rivayet sahih olup da bu bapta muvaffakiyet dahi hâsıl olur ise fena bir şey olmaz. Lâkin tramvayın dahi Kâğıthane'ye doğru kol atacağı mervi bulunduğundan, bu iki teşebbüsün yekdiğerini nakzetmesi ihtimalden baîd değildir gibi görünüyor.

* Şehir Mektubu no: 26, Basîret, nr. 452, 9 Cemaziyülâhır 1288/13 Ağustos 1287, s. 2-3.

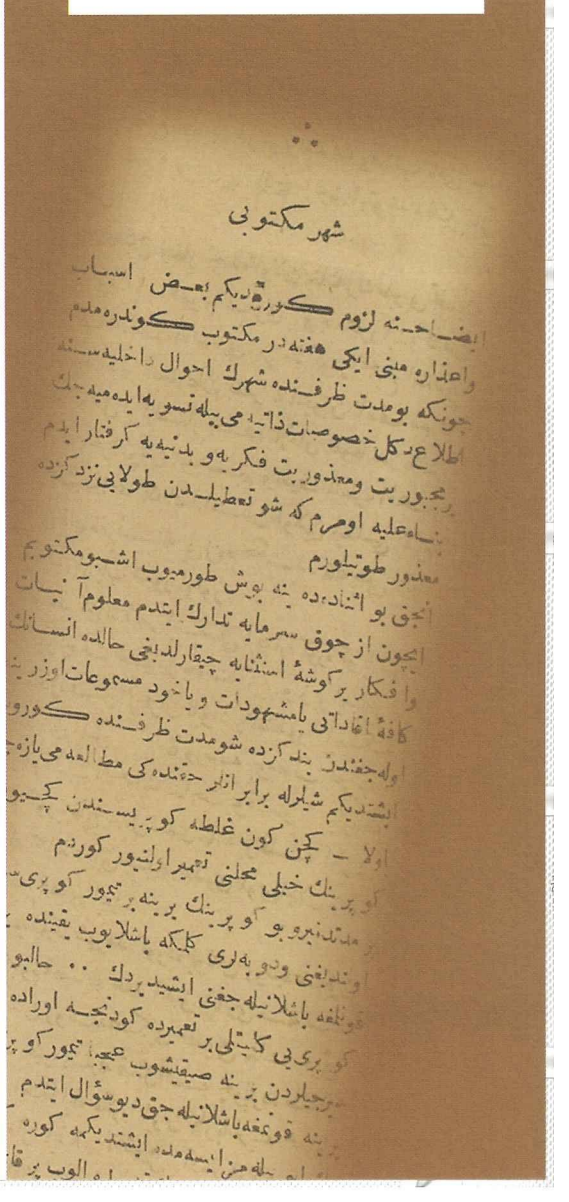
شهر مکتوبی

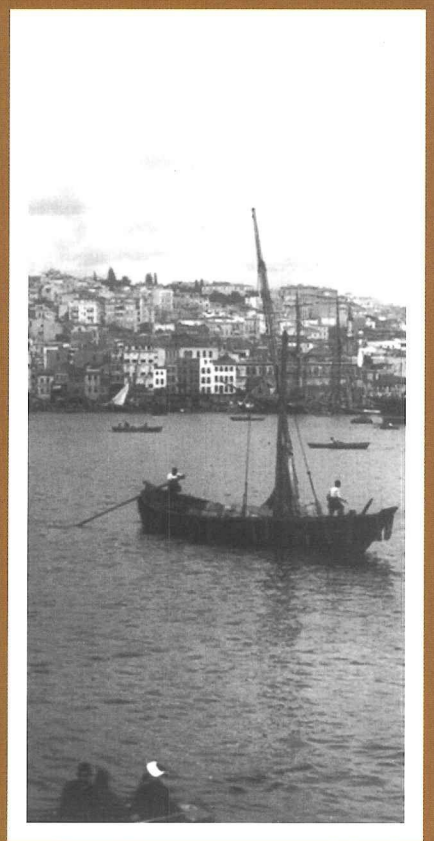

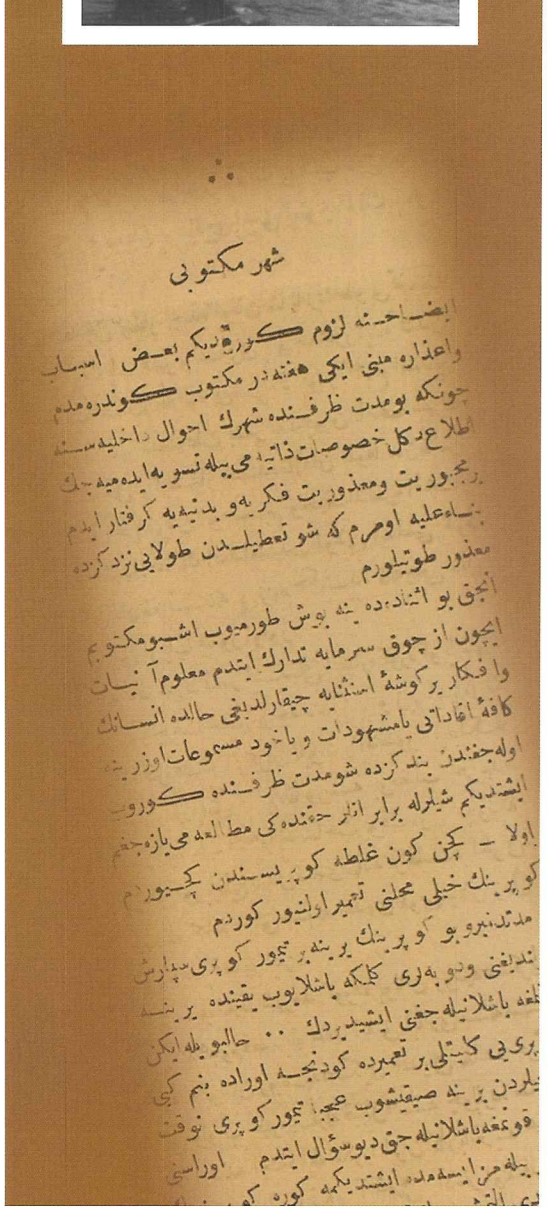

شهر مکتوبی

Tramvay Şirketi

Şu Tramvay Şirketi teessüs edelidenberi arabalarının geçtiği yollardan muhtâc-ı ta'mîr ve tevsi olan sokakların tanzimine hayli muavenet etmekte olduğunu maalmemnuniye görüyor idik. Ancak Sirkeci İskelesi'nden Yenikapı'ya değin yolların bazı cihetlerinde memulün aksi çıkacak gibi görünüyor.

Ez-cümle Sultan Beyazıt'tan Hasan Paşa Hamamı'na değin Büyük Cadde namına olan tarikin bi'l-îcâb iki taraflı dükkânları aslı gibi kalıp bunların bilâkis nizamca sokağa kalacak Sırmakeş Hanı tarafı dükkânları, tramvayın geçtiği yol hizasında tamirleri bile olup da karşı yakası hâliyle kalması, mezkûr caddenin şimdiki hâlde tevsiine lüzum göstermeyeceğini temeyyüz ediyorsa da tramvay arabası geçerken mukabiline gelecek arabaların müşkül mürur edebileceği ve bunun ileride arabaların işlemeğe başladıklarında tehlikesi de görüleceği hayallerden geçmekte ise de buraları düşünülmüş ve ona göre dükkânlar hâlleriyle bırakılmış olacağı dahi hatırlara hutûr eyler.

* Şehir Mektubu no: 38, Basîret, nr. 521, 2 Ramazan 1288/2 Teşrinisani 1287, s. 2.

Tramvay Arabaları

Bu haftaki mektubumuzda mühimce olarak tramvay arabalarıyla eyyâm-ı sâireden ziyadece sakatlık vukua gelmekte idüği fıkrasını görüyorum.

Bundan iki gün mukaddem, akşamleyin Salıpazarı taraflarında bir bîçare adam dahi telef olup gitmiştir. Bu sakatlık Galata'nın dar olan Sandıkçılar Caddesi'yle İstanbul'un Hasan Paşa Karakolhanesi taraflarında vukua gelmeyip de gereği gibi geniş olan Salıpazarı Caddesi'nde dahi zuhura gelişine bir kat daha teessüfle beraber, taacüpler olunur. Acaba buna bâis ne oluyor? Şu bîçare adam, kendisini arabanın önünden çekemeyecek surette sersem veya sarhoş mu idi? Yoksa arabacılar şirketin imtiyazına güvenerek serbestçe önlerine gelenlerini çiğneyivermekliği müstait olduklarından mı ileri geldi? Galiba arabacılarda ihtiyatsızlık ciheti kabule şayan görünecek.

Zann-ı âcizîye göre Tramvay Şirketinin sûret-i hareketince nizâmât-ı mevzûa-i mahsûsası neşrolunsa ve ol hâlde Şehremânet-i behiyyesince dahi lâzım gelen noktalarda memurlar bulundurulup da arabacıların nizâmât-ı mezkûreye muhalif hareketleri vukua gelip gelmeyeceğine dikkatle beraber, takayyüdât-ı lâzimeye ihtimam kılınsa, böyle mütevali kazaların önü alınmış ve telef-i nefs gibi vukuât-ı müteellimeye dahi meydan verilmemiş olacağı memuldür. Bu haftalık bu kadarcıkla kifayet münasip görüldü.

* Şehir Mektubu no: 41, Basîret, nr. 550, 10 Şevval 1288/10 Kânunuevvel 1287, s. 2-3.

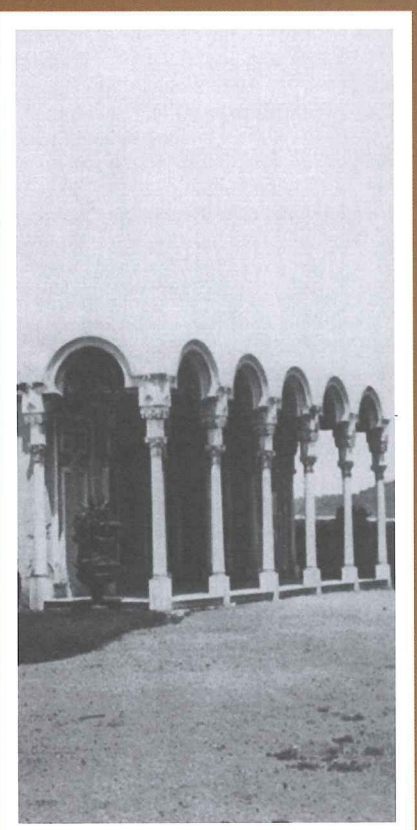

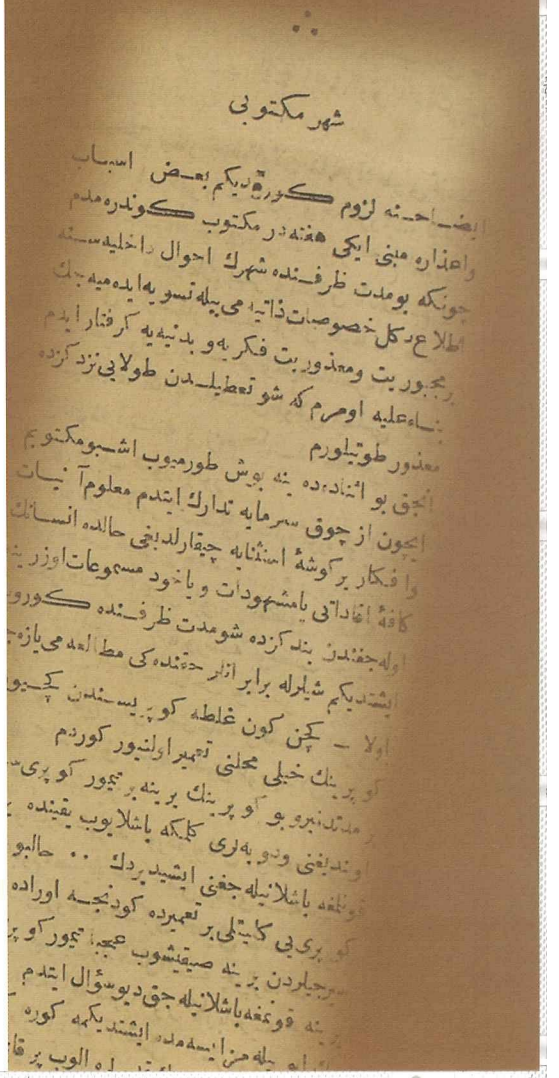
شهر مکتوبی

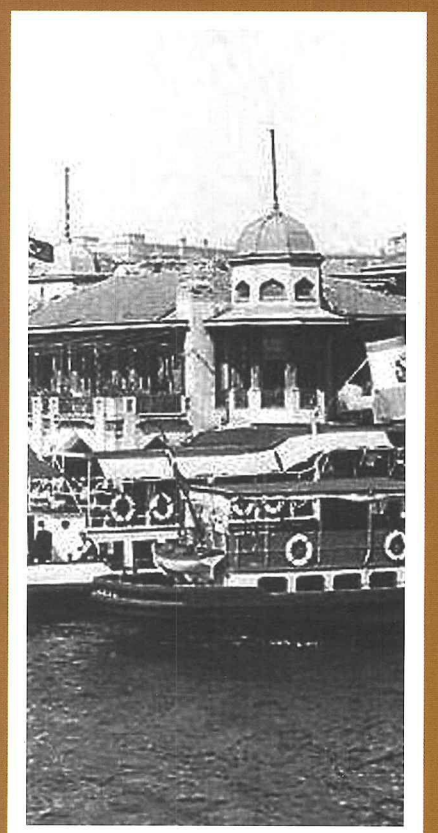

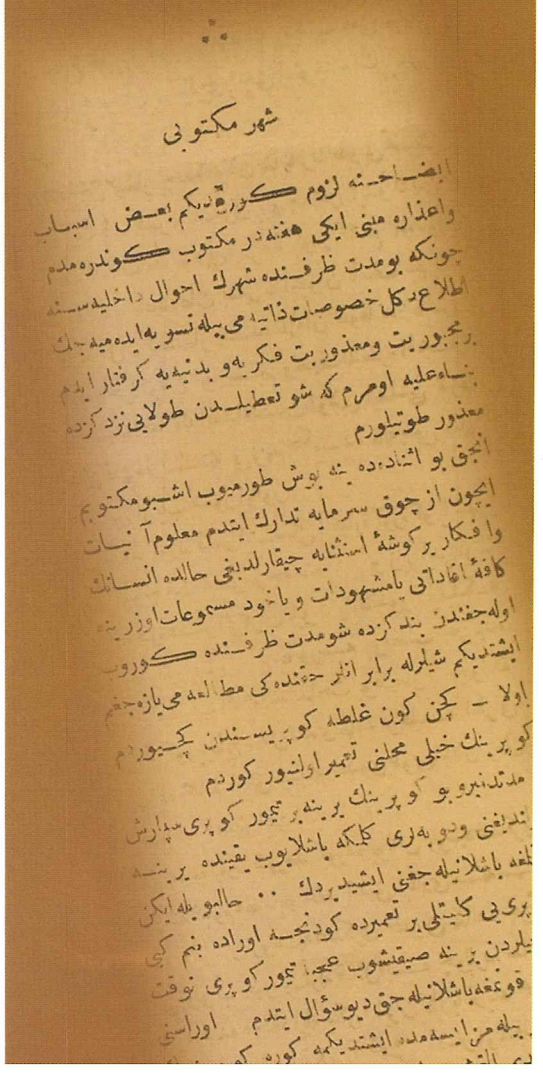

شهر مکتوبی

İdâre-i Azîziyye Vapurları

Geçen pazartesi günü akşam üzeri saat on raddelerinde Büyükdere'de oturuyordum. Azîziye İdaresinin Lütfiye isminde bir vapuru Boğaz'dan görünmeğe başladı... Birçok muntazır olduk. Hele güç hâl ile hizamıza yaklaştı. Bir de arkadan bir Rusya vapuru geldi, bizim Lütfiye'yi geçip gitti. Aradan on dakika geçer geçmez Lloyd vapurlarından biri gelip o da bizim Lütfiye'yi geçti. Hâsılı gelen geçti gitti. Bizim Lütfiye hâlâ orada. Lloyd Kumpanyası vapurundan bir de çıma attılar hayli eğlendiler, bağırdılar. Öteki vapurların seyir ve hareketine bakılır ise bizim Lütfiye güya denizde mıhlanmış... Onlara nispetle hareketten kalmış gibi görünüyor.

Lütfiye ise idarenin harice işleyen vapurlarının âlâsı olmalı ki onu Karadeniz'e tayin etmiş. Hâlbuki hâli ve seyr ü hareketi işte bu merkezde... Yine tekrar ederim ki bu idare, zamân-ı teşekkülünden şimdiye kadar yüz bin renge, kalıba girdi. Bir türlü terakki edemedi gitti!... İdare değişir, yeni gelen bir meslek tutar, ondan bir fayda görülmez. Bir diğeri gelir başka usul ittihaz eder, o da faydasız. Hâsılı terakki edemedi gitti. Şimdiki idare de terakkiyi, idarenin bidâyet-i teşekkülünden beri hizmet eden emektarları tart etmekte aradı. Onları çıkardı, yerine kimleri aldı? Nasıl eser-i terakki gösterdi? Hiç, değil mi?...

Bize kalır ise böyle emektar tardıyla iş görülmez. Getirilen adamların ehliyet ve malûmatları acaba ne rütbede? İdare bu emektarları tart edeceğine böyle eski vapurları değiştirse ve iktiza edenleri tamir ettirse, aletlerini temizletse... Yolculara güzel baktırsa daha güzel olur, terakki eder...

* Şehir Mektubu no: 27[28], Basîret, nr. 923, 12 Rebiyülevvel 1290/27 Nisan 1289, s. 1-2.

Şirket-i Hayriyye Vapurları

Geçen salı günü sabahleyin 25 numaralı Şirket-i Hayriyye vapurlarından biriyle Boğaziçi'nden İstanbul'a gelir iken, müşterilerden birisi, vapur ziyadesiyle kalabalık olmak cihetiyle, çarkın aşağı indiği merdivenin yanında oturup durur iken, aşağıdan bir İngilizli çarkçı çıkıp, oturan müşteriyi envâ-ı hakaretle oradan kaldırıp kendi biraz oturup yine işine gitti. Muahharen merkum yine yukarıya çıkıp, diğer iki müşteri oturduğunu gördüğü hâlde hiçbir şey demedi.

Eğer mahall-i mezkûra oturmak memnu ise bu memnuiyet herkes için cari olmak iktiza eder. Lâkin birine hakaret edip, diğerine ses çıkarmamak yolsuz bir şeydir. Bu gibi şeyler ara sıra Şirket-i Hayriyyenin ekser vapurlarındaki tayfa ve kahvecileri tarafından vuku bulmakta olduğu görülüp işitilmekte olarak, idare ise buna hiçbir veçhile rıza göstermeyeceğinden o bapta iktiza eden dikkati mebzul tutacağı şüphesizdir. Tramvay İdaresine Fatih tarafının omnibüs fiyatlarıyla, kadınların arabaların önüne bindirilmesi ayıp olup, bu cihetle ahalice güce gittiğinden, bunlar için birkaç tane araba tahsis olunması ve tek binek arabaların tadili, mevut olan ilânatın bir gün evvel neşri rica olunmuştu. Henüz bir eser zuhur etmedi. Evvelki ricalarımızı yine tekrar eder ve ahali namına zuhûr-ı âsârına muntazır olduğumuz için, idarenin bu bapta nazarıdikkatini davet ederiz.

Harem İskelesi'nin akşam seferine tayin olunan bir vapur, hâlâ yolcularına evvelki hâl-i müzâhame ve ıstıraptadır. Lodoslarda tehlikeli gidiyor.

Şirket-i Hayriyye lütfen bunun bir çaresine himmet buyursa, yolcularını memnun etmiş olacağında şüphe yoktur.

* Şehir Mektubu no: 38, Basîret, nr. 986, 1 Cemaziyülâhır 1290/13 Temmuz 1289, s. 1-2.

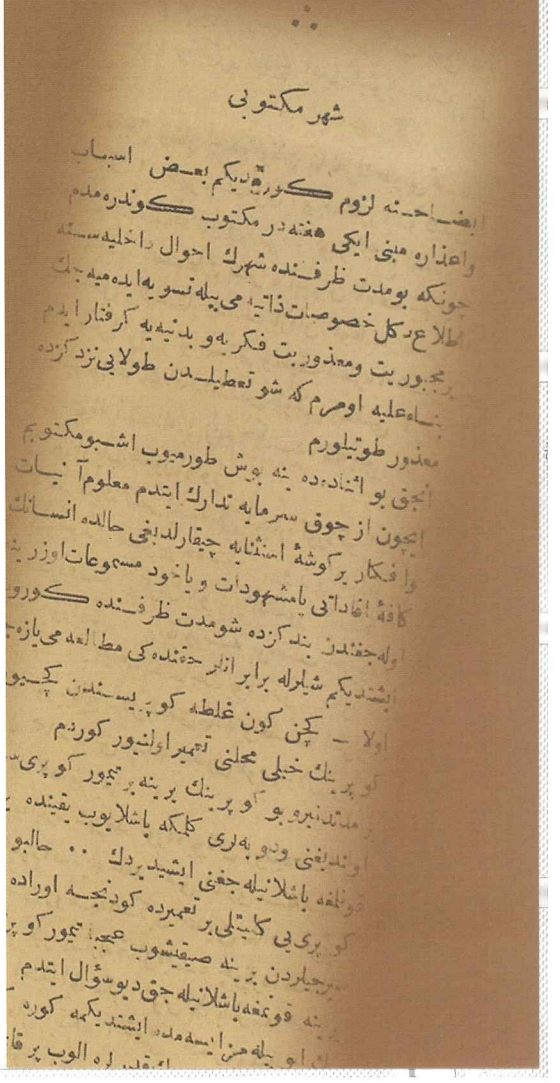

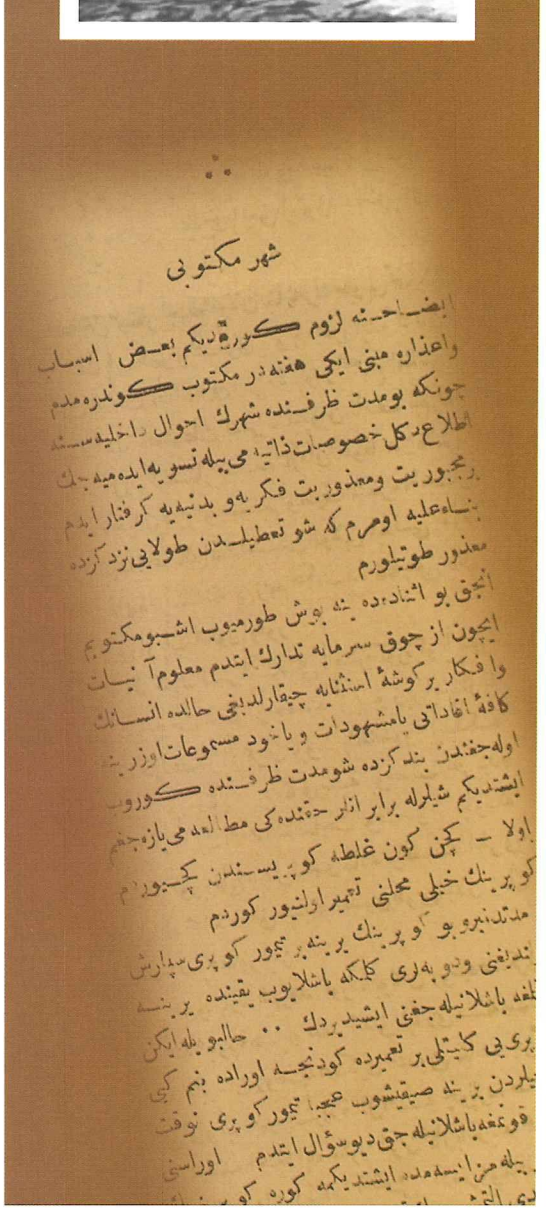

شهر مکتوبی

Tulumbacılar

Geçen gün iki tulumba takımının yekdiğeriyle kavga ve mudarebe ettiklerini gazeteler yazıyordu. Bu âdet, tulumbacılar beyninde pek eski bir şey ise de arada kafa göz yarılmak ve bazan adam ölmek gibi fena neticeler zuhurunu istilzam ettiğinden mazzarâtı müsellem ve kaldırılması pek muktezi ve mültezimdir.

Kezalik yangın zuhurunda ilâna memur nöbetçi ağaların dahi "Yangın nerededir!" diyerek sual edene bet cevap vermeleri dahi eski ve münasebetsiz bir âdet olduğunda şüphe yoktur...

İkdâmât-ı aliyyelerinin derecâtı âsâr-ı meşhûdesi delâletiyle sabit olan Nezâret-i Celîle-i Zabtiyyenin bunlara dahi şümûl-i tabîiyyesi olduğundan gerek tulumba müsabakasından tevellüt eden netâyic-i muzırrayı ve gerek nöbetçi ağaların suale cevaptaki münasebetsizliklerinin icraât-ı ıslâh-perverîden ma'dûd olmağla zuhûr-ı âsârı mütemennâdır. Vaktim olmadığından bu mektup kısa oldu affınızı rica ederim.

* Şehir Mektubu no: 96[93], Basîret, nr. 1322, 30 Receb 1291/30 Ağustos 1290, s. 2.

Tulumbacılar

Bundan akdem teşekkül eden tulumbacı alayının icrâ-yı ta'lîmleri için Beyoğlu'nda Taksim'in yanındaki meydana bir ebniye inşa olunarak haftada birkaç gün mezkûr alayın neferâtı oraya gidip hafazanallah bir binanın alt katı tutuştuğu vakit üst katında bulunan adamın ne suretle kurtulacağı ve derununda olan eşya ne cihetle tahlis kılınacağı tarikleriyle ameliyyât-ı sâire icra olunmaktadır. Ahibbâdan bir zatın beyanına göre, ameliyyât-ı mezkûrenin icrasını gördüğü hâlde behemehâl mûcib-i taaccüp olacağı şüphesiz imiş

* Şehir Mektubu no: 141[140], Basîret, nr. 1624, 1 Ramazan 1292/19 Eylül 1291, s. 2.

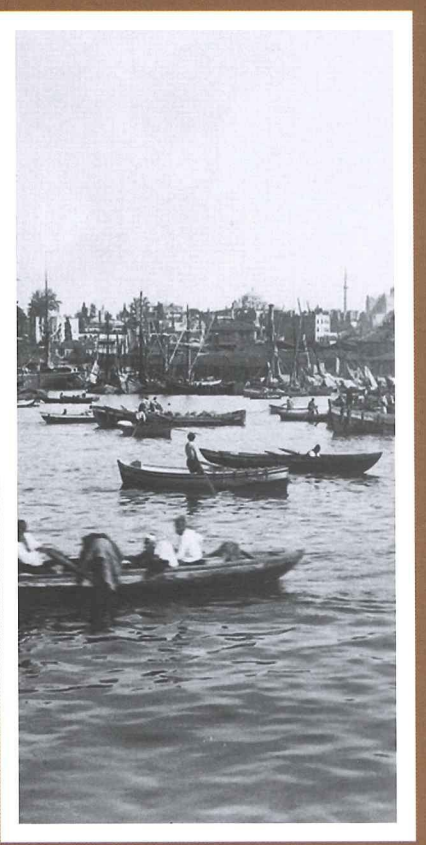

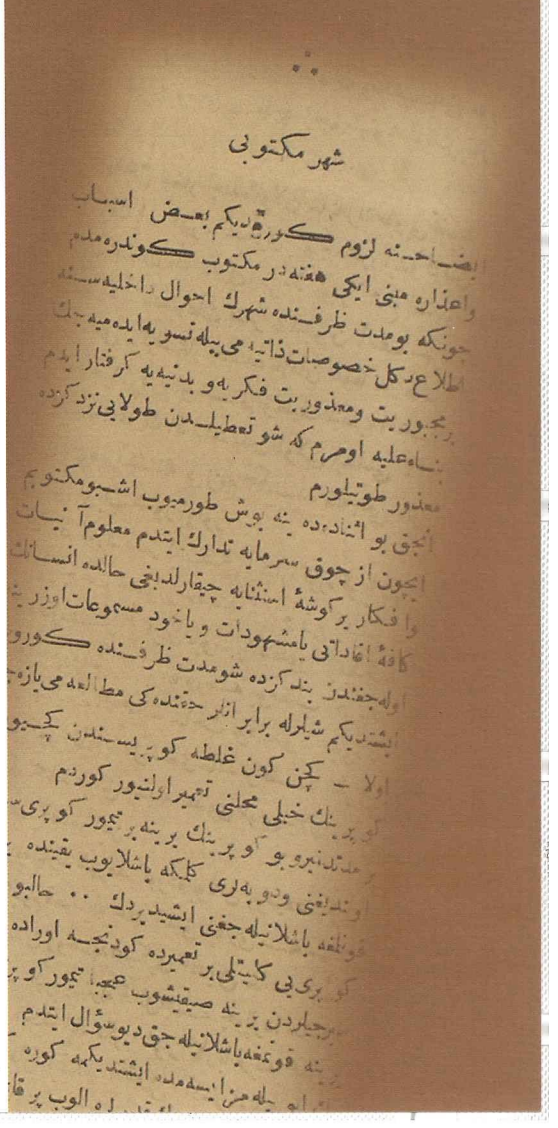

شهر مکتوبی

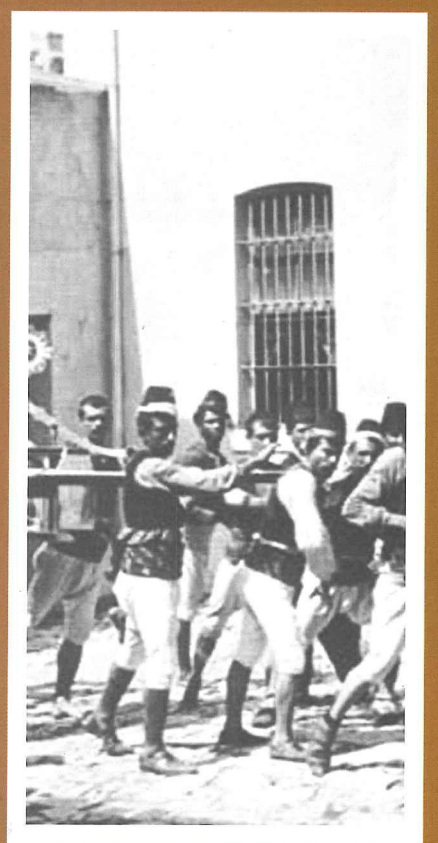

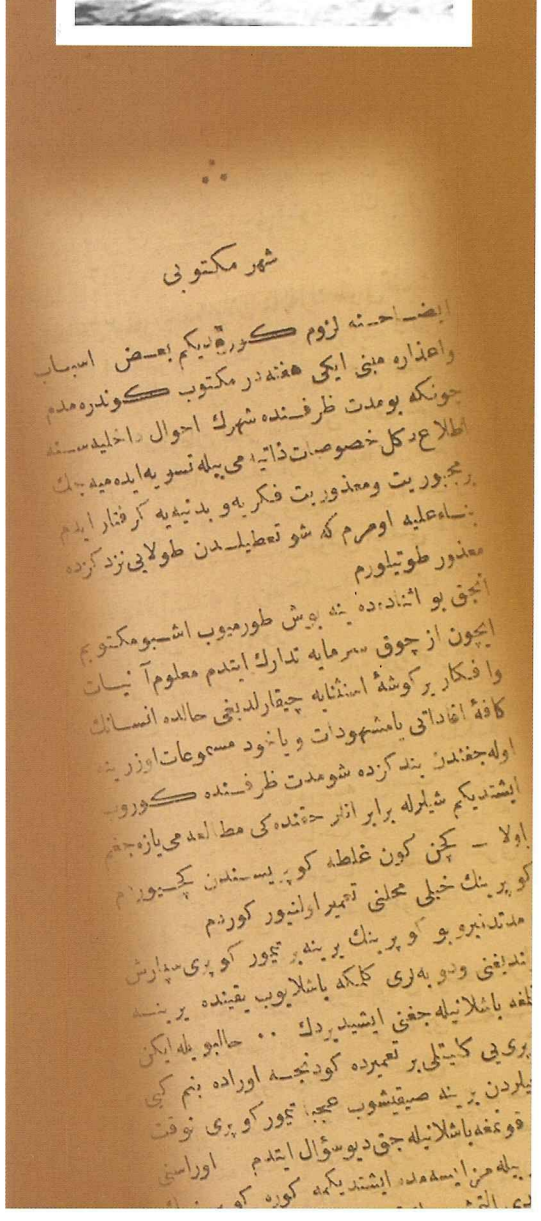

شهر مکتوبی

Yangın ve Yangına Karşı Önlemler

İstanbul ahalisinin servet ü sâmânını göklere savurup birgün evvel pisternevâz-ı izz ü ikbal olanı ertesi gün remâd-ı zillet ve sefalete atan mesâib-i harîk, öyle çaresi bulunmaz âfât-ı fevkalâdeden olmadığı müsellemdir. Ateşin tabiati yakıcılık olduğundan harîk mesaibi yalnız İstanbul'a mahsus olmayıp hükmü her yerde caridir. Mazarratının def'i için icat olunan âlât ile tedâbîr-i itfâiyyenin fevâid-i mücerrebesi dahi her yere şamildir.

"İlâc-ı vâkıa pîş ez-vuku' bâyed kerd [Bir şey olmadan önce çaresini bulmak lâzım]" medlûlünce, böyle mesaibin zamân-ı vukuundan evvel adem-i zuhûru esbabına teşebbüs ve tedarik olunmak iktiza eder. Harîkin mazarrât-ı tabîasını tahfif için ittihaz olunan tedâbîrin en müessir ve müsmiri -nefaseti şöyle dursun-ebniyenin kârgir olmasıdır. Bir memleketin ebniyesi kârgir olduğu ve âlât-ı itfâiyyesi mükemmel olmasıyla beraber, tedâbîr-i sâire-i ihtiyâtiyyeye dahi riayet olunduğu hâlde orada harîkin mazarratı görülse dahi pek azdır. Çünkü zuhuruyla sair tarafa sirayet etmeyip derhâl bastırılıp İstanbul'u kurtarmak üzere ebniyenin kârgir yapılmasına dikkat ve himmet olunmalıdır. Bu ise devletin işi olmayıp harîkten musap olan ahali bu dakayıkı düşünüp ona göre hareket etmelidir. Hükûmete ait olan vazife edevât-ı itfâiyyenin mükemmeliyetine ve harîkin adem-i zuhûru esbabına dikkat etmektir ki müstaidd-i iş'âl olan mevâddı öyle çarşı ve mahalle aralarında bulundurmamak ve buna müteferri tedâbîr-i ihtiyâtiyyeyi gözetmektir.

* Şehir Mektubu no: 109[105], Basîret, nr. 1402, 9 Zilkade 1291/6 Kânunuevvel 1290, s. 1-2.

Yerli Mallar ve Sanayi

Ma'mûlât-ı dâhiliyyemizi herkes bilir. Vakıa bizim ekser mamulâtımız henüz eski raddede gidiyor ise de bazısı, hele kumaş gibi şeyler Avrupa emtiasından daha ucuz ve dayanıklı olduğu hâlde, Avrupa malı diyerek elbiselik birtakım Bursa bürünceği satılıyor. Hâlbuki bunların ekserisi ve iyisi Bursa metaıdır. Çarşıda esnaf, arşınını on altı kuruşa satıyorlar. Bursalı bazı kadınlar bazı evlerde on ikişer kuruşa kadar veriyorlar.

Vakıa bu kumaş bidâyet-i îcâdında ne kadar arzda ise yine o kadar pek ensizdir. Bir parmak daha tevsi mümkün değil imiş ki hâlâ eski raddesinde gidiyor. Hani o âlâ Şam ve Halep ve Diyarbekir kumaşları, hani o Uşak halıları... Bunları ecnebiler alıyor. Pekâlâ varsınlar alsınlar, ihracatımız çoğalsın. Öyle ama biz de kendi malımıza rağbet etmeli değil miyiz?

Şunu da maalmemnuniye ebnâ-yı vatana ihtar ve tebşir ederim ki ma'mûlât-ı dâhiliyyemiz için Babıâli Caddesi'nde bir dükkân açılmış, içinde ne âlâ kumaşlar ne kadar güzel şeyler var. İnsaf olunsun bizim malımız ecnebi malından aşağı dahi olsa yine bizim malımızı almak muktezâ-yı hamiyyettir. Zira kendi paramız yine kendi malımızda kalır.

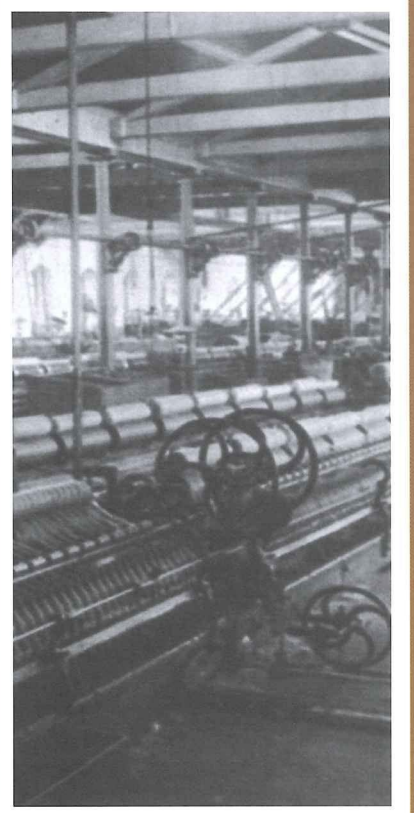

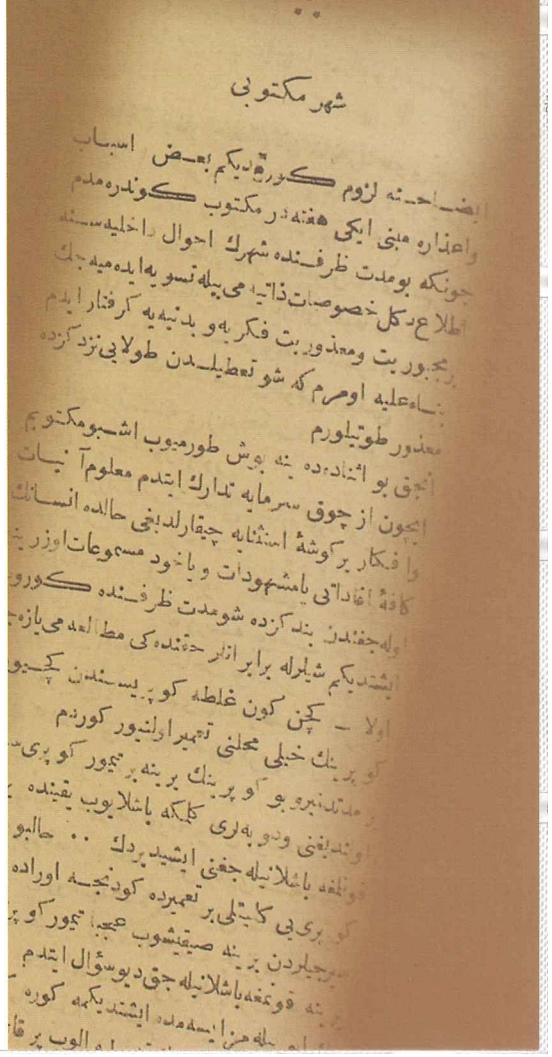

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 91[88], Basîret, nr. 1295, 25 Cemaziyülâhır 1291/26 Temmuz 1290, s. 1-2.

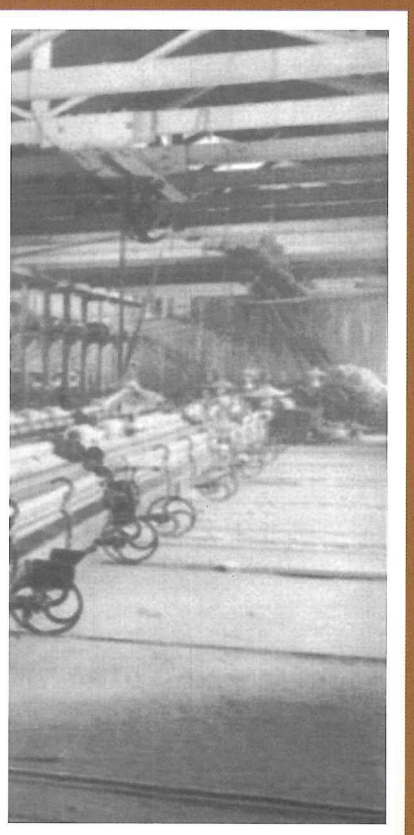

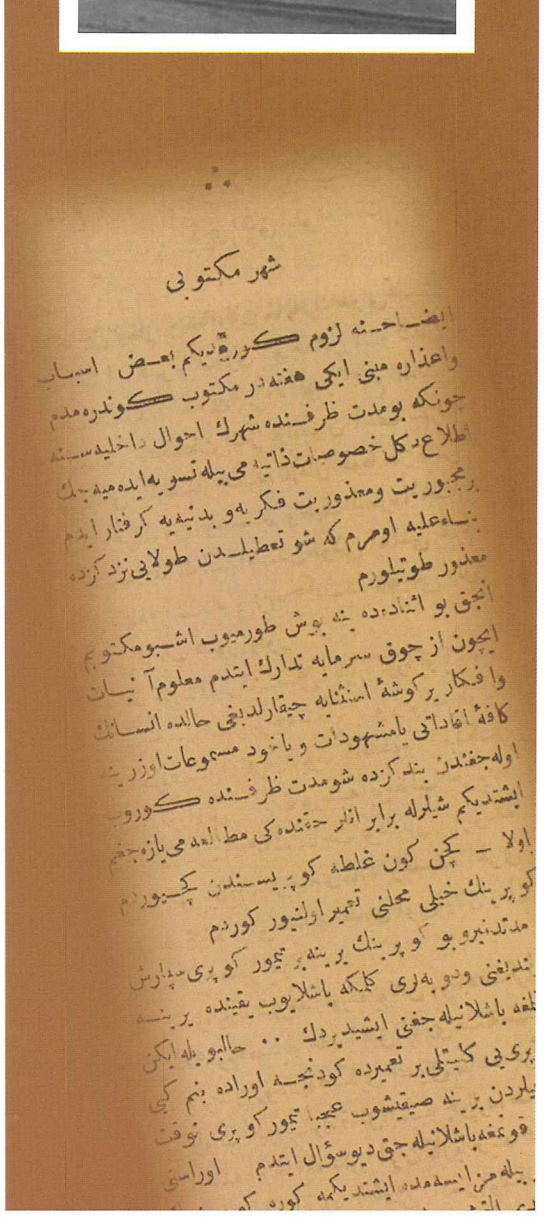

شهر مکتوبی

ایضاحنه لزوم کوردیکم بعض اسباب
واعذاره مبنی ایکی هفته در مکتوب کوندره مدم
چونکه بومدت ظرفنده شهرك احوال داخلیه سنه
اطلاع دکل خصوصیات ذاتیه می یله تسویه ایده میه جك
رمجوریت ومعذوریت فکریه و بدنیه یه کرفتار ایدم
بناءعلیه اومرم که شو تعطیلدن طولایی نزد کرده
معذور طوتیلورم

انجق بو اثنادده ینه بویش طورمیوب اشبو مکتوبم
ایچون از چوق سرمایه تدارك ایتدم معلوم آنیاك
وافکار پر کوشهٔ استئنایه چیقارلدیغی حالده انسانك
کافهٔ اعتاداتی یامشهودات و یاخود مسموعات اوزرینه
اوله جغندن بند کزده شومدت ظرفنده کوروب
ایشتدیکم شیلرله برابر اثر حنده کی مطالعه می یازه جغم
اولا — کچن کون غلطه کوپریسندن کچیورام
کوپرینك خیلی محلنی تعمیر اولنیور کورنم
مدتدنبروکوپرینك یرینه بر تیمور کوپری سپارش
تدیغنی وعده لری کیمکه یاشلایوب یقینده یرینه
لغه یاشلایله جغنی ایشیدیردك .. حالبوکه ایکی
وری بی کایتلی بر تعمیرده کودنجه اورادن بنم کبی
یلردن یرینه صیقیشوب عجبا تیمور کوپری نوقت
قوتغه یاشلایله جق دیوسؤال ایتدم اوراسنی
یله من ایسه مده ایشتدیکمه کوره کی

Yerli Mallar ve Sanayi

Ma'mûlât-ı dâhiliyyeye riayet dâhilî servetin tezayüdünü mucip olacağı müsellemdir. Bu da onlara riayetle hâsıl olur. Bugünkü günde tepeden tırnağa kadar giydiğimiz ecnebi emtiası olup bunun vehameti ise ihtiyacın günden güne artmasıyla sabittir.

Buralarını mülâhaza etmemiz için şimdiye kadar pek çok şeyler yazıldı lâkin faydası görülmüyor. Ecnebi malından kesûb esvap satan yerli bazı tüccarımız var ki hiç olmazsa bu sebeple servet-i dâhiliyyenin tezayüdüne gayret olunur demek olur. Nitekim Mahmutpaşa başında Çarşıkapısı'na yakın Altın Geyikli dükkânda bu yolda güzel şeyler yapılmakta olup, bunlar ise kendi vatanımız evlâdından olmasıyla rağbet kendi servetimizi tezyit demektir.

Bir tane de Babıâli'den Sirkeci İskelesi'ne inen yolda bir dükkân var ki metaı bütün ve güzel yerli kumaşlarının envaıdır.

Ebnâ-yı vatan bunlara ve emsaline rağbet etse hakikaten güzel olur.

Yanlış anlaşılmış:

Mahut varaka hakkında yazılan cevaba cevap olmak üzere Şark gazetesinin geçenki nüshalarının birinde bir makale gördüm ama cevap değil idi. Zira varaka meali "Basîret iane vermedi, niçin halkı ianeye teşvik ediyor?" gibi birtakım münasebetsiz saçmalardan ibaret olduğu hâlde, Şark'ın bu kereki tevili pek sade görünür.

Binaenaleyh cevaba değerini göremedim...

Tekrar rica:

Ekser zevat medeniyetle bedeviyet mübahasesinin devamını arzu ediyorlar. Vakıa bu bahis devam eder ise pek güzel olacak gibi anlarım. Bunun için medenî ve bedevî efendilerden rica ederiz ki mübaheseyi kesmesinler...

* Şehir Mektubu no: 106[102], Basîret, nr. 1384, 18 Şevval 1291/15 Teşrinisani 1290, s. 1-2.

Yerli Mallar ve Sanayi

Sultanahmet civarında kâin Mektebisanayi'de mukaddema ma'mûlât-ı ecnebiyyeye rekabet edercesine eşya imal olunmakta ve yapılan şeylerin nefaseti nasıl kabil-i inkâr değil ise fiyatları dahi Avrupa metaına nispetle biraz ziyadece idi. İleride mektebin kesb-i terakki ve vüs'at ettiği ve makine ve edevât-ı sâirece mevcut olan nakayıs tamamiyle istikmal ve istihzar olunduğu vakit, fiyatça görünen ziyadelik tabi mahvolup ma'mûlât-ı ecnebiyyenin kâffesinden daha ehven olunmak sureti bedihî olmaktan naşi, evvelemirde eşyâ-yı ma'mûle umumun mazhar-ı hüsn-i nazar ve itibarı olmuş ve mektebin terakkiye başladığı görülmüştü. Ne çare ki bu intizâm-ı hâl biraz vakitten beridir terakki yerine tedenni ve zail olmağa yüz tutup mektebin mamulâtı âdeta gözden nihan olmaklığa başlamıştır!

Mesmuâta göre buna sebeb-i müstakil, vaktiyle mektepten satılan eşyaların bedelleri henüz mahallerinden alınamaması keyfiyeti imiş. Vakıa bu suret, mektebin idaresini sektelendirir. Çünkü bir esnaf sattığı malın bedelini müddet-i medîde alamaz ise o sanatta devamı müşkülleşir. Maamafih mekteb-i mezkûrdan eşya alıp da bedellerini nasılsa verememiş olan erbâb-ı hamiyyet, mektebin hâl-i tedennîsini hiçbir vakitte arzu etmeyeceklerinden kendilerine memuru tarafından müracaat olunacak olsa, zannederim ki reddolunmaz ve cevâb-ı ye's verilmez.

Hâsılı mektebin matlubatını vakit ve zamanıyla almağa gayret ve esbâb-ı terakkiyi istihsale sarf-ı himmet eylemelidir. Yoksa bu hâlde devamla matlup olan intizam ve hüsn-i idâre istikmal edilemez.

* Şehir Mektubu no: 164[163], Basîret, nr. 1757, 16 Safer 1293/29 Şubat 1291, s. 2.

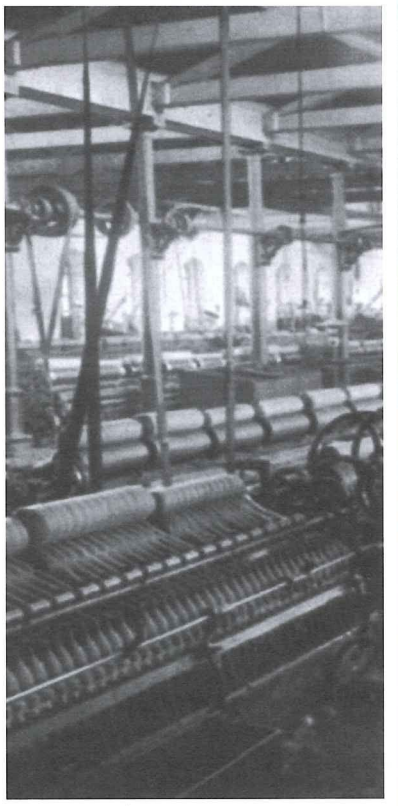

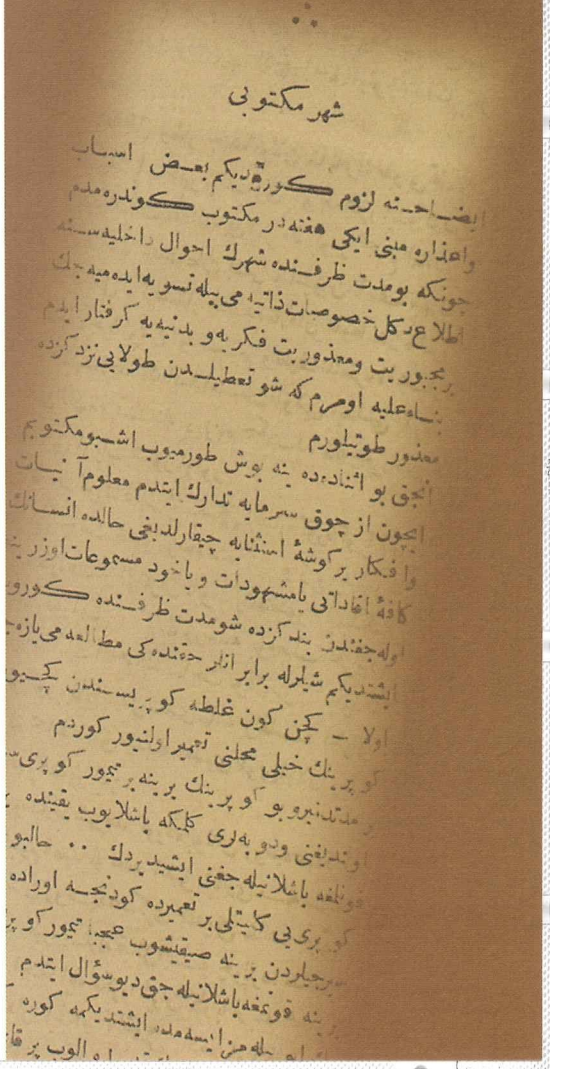

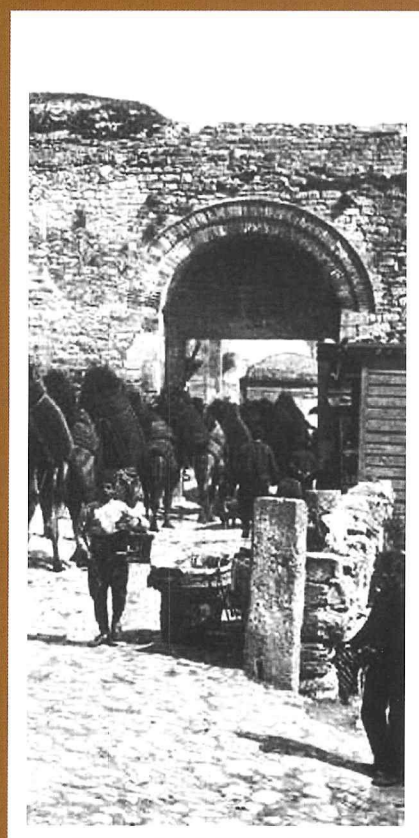

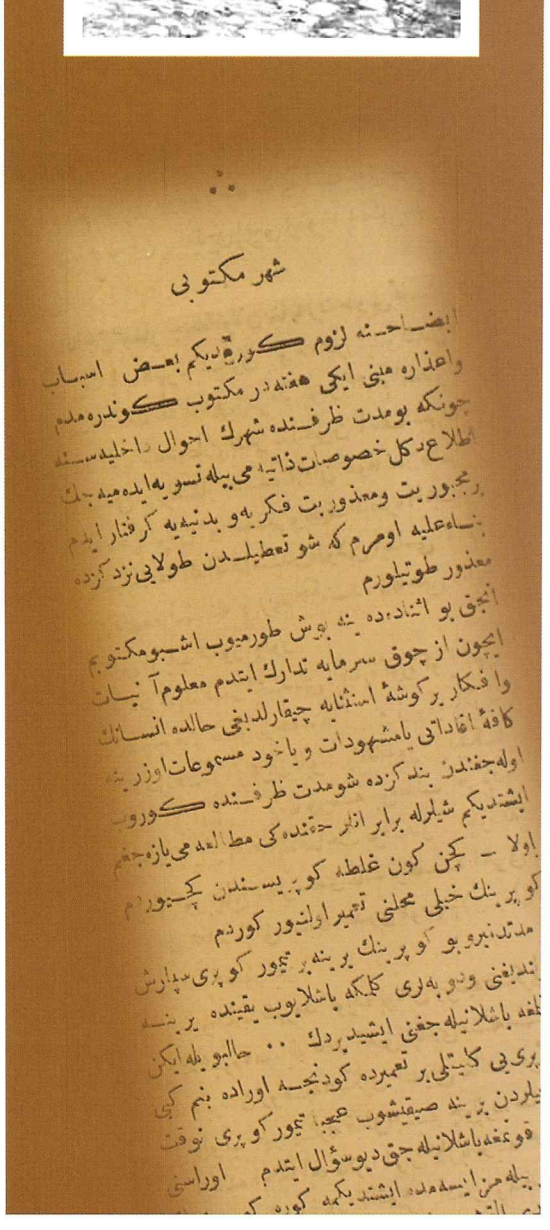

شهر مکتوبی

Yük Hayvanlarına Eziyet

Şehremaneti memurlarına bir ihtarımız daha var. Pazar yerlerine pazarcıların denklerini taşıyan o zavallı beygirlere ikişer yüz kıyye kadar yük yükletiyorlar. Sokaklarımızın hâli malûm. İnsanlarla boş hayvanlar bile pek güç yürüyorlar. Bu bîçare hayvanlar, o kadar yükle yürekler dayanmaz derecede zahmet çekiyorlar. Sokaklarda düşüyorlar. Sürücüler sopalarla kaldırıyor. Buna insan olanın merhameti kail olmaz. Yüreğinde zerre kadar rikkati olan acır. Biz bunları belki her gün görüyoruz. Acaba memurlar görmez mi, yoksa görüp de acımaz mı? İkincisi hasâil-i insaniyyeye yakışmaz. Görmüyor diyelim, o da îfâ-yı vazîfede rehaveti ima eder, bu ise ayıptır. Bu beygirlere nihayet yüz yirmi kıyye yük tahmil olunacak hem de ondan ziyadesi takat-fersâdır.

Binaenaleyh Şehremaneti memurlarının bunlara rikkat ve merhamet etmelerini, merhamet ve insaniyet namına rica ederiz. Ve emânet-i müşarünileyhâya da Fatih'ten Edirnekapısı'na kadar olan yolların geçilmez dereceye vardığını yine ihtar eyleriz...

* Şehir Mektubu no: 8[9], Basîret, nr. 806, 19 Şevval 1289/7 Kânunuevvel 1288, s. 1-2.

Kabristanlar

Makabir-i Müslimînin havsala-i hamiyyet-i İslâmiyyeye sığdırılamaz bir hâl-i esef-iştimâlde olduğunu inkâr eden var ise mutlaka âfitâb-ı âlemtâbı inkâr edecek kadar a'mâ-yı cehâlet ve belâ-yı belâhete giriftar olmuş olmalıdır!

Çünkü Dersaadet'te bulunan kabristân-ı Müslimînin kâffesi, memleketin mezbele-i has ve hâşâki ve inek koyun vesair hayvanatın yaylası ve hususiyle köpeklerin güzergâh-ı dâimîsi olmuştur.

Bir fert yoktur ki cem'iyyet-i Müslime efradı ervahının yani güzeştegân-ı milletin buralarda yattıklarıyla kabristanın hâlihazırını mülâhaza etsin de hakikaten dağdâr-ı teessür olmasın!... Meğer ki akdem-i levâzım-ı İslâmiyye ve insaniyeden olan emvâta riayetsizlik ve merhametsizlik gibi bir denaetle, insaf ile beraber hasâyis-i İslâmiyyeden olan lüzûm-ı hamiyyet ve gayret ve teessür hissedemeyecek kadar sengîn-dil ola!...

Çünkü her an mahmilbend-i azîmeti olmak mecburiyetinde bulunduğumuz sefer-i âhiretin merhale-i evvelîsi ve zamân-ı haşre değin ecsamımızın mevkif-i mahsûsu olan bir mahallin, şer'an ve insaniyeten ve hakikaten izazı lâzım gelir. O da tanzifiyle etrafına mükemmel duvarlar çekilerek muhafazası için lüzumu kadar bekçiler tayinidir.

Bir kere kabristanımıza dikkat olunsun. Ne kadar harap olmuş ve pek çok yeri yola münkalip olarak nam u nişanı bile kalmamış olsa, yine bir tarafında vaktiyle yapılmış duvarların bir köşesi göze ilişiyor.

* Şehir Mektubu no: 50[48], Basîret, nr. 1058, 25 Şaban 1290/5 Teşrinievvel 1289, s. 1-2.

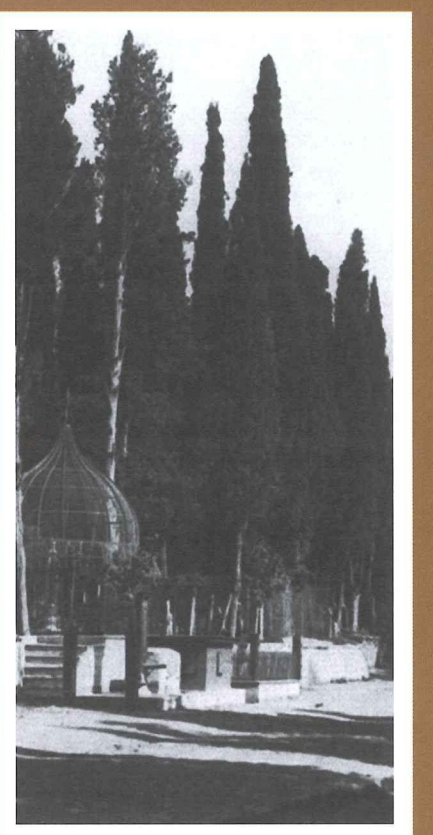

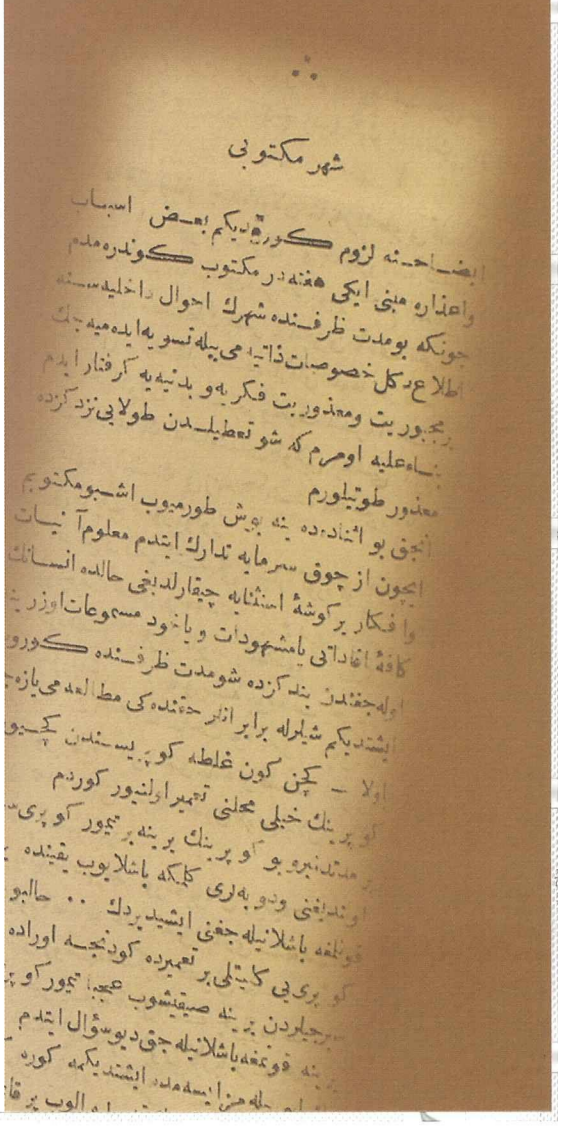

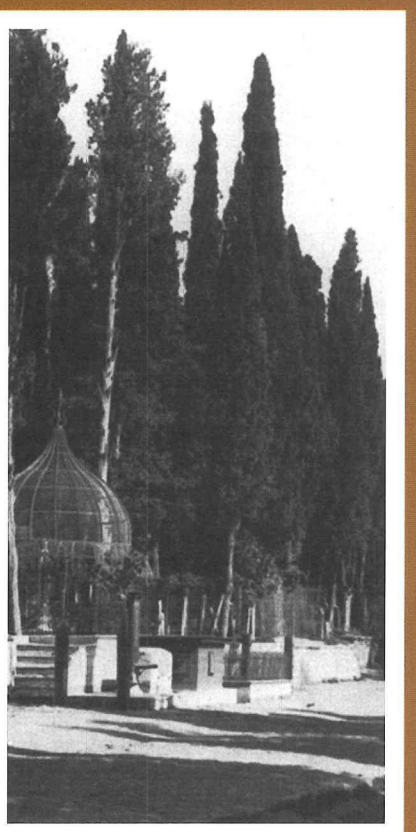

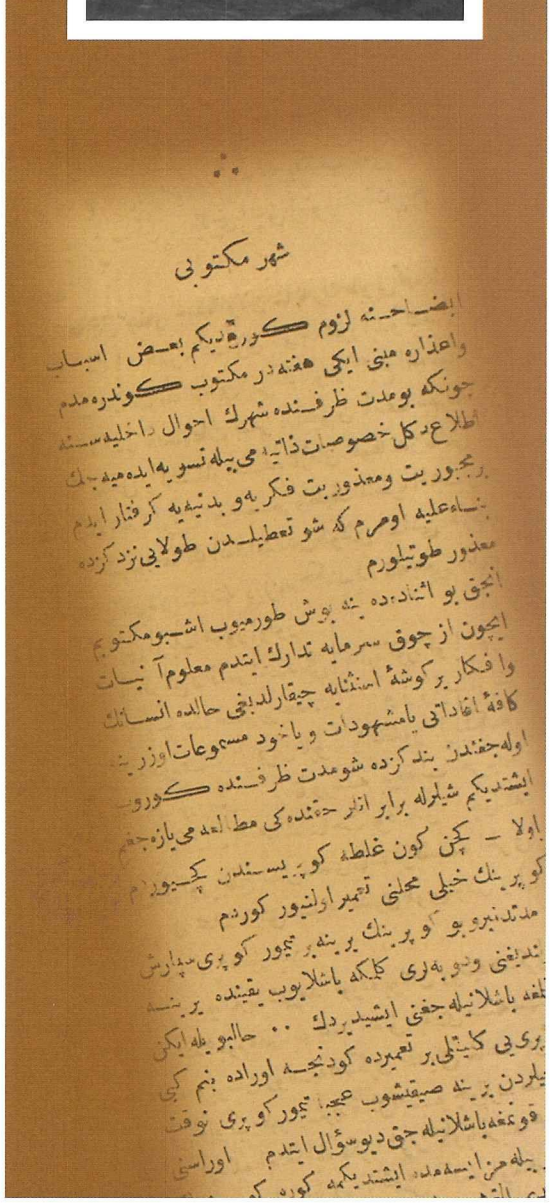

شهر مکتوبی

Demek oluyor ki ecdadımız vaktiyle bunların hepsinin etrafına yüksek hendek kaldırıp duvarlar çekmişler, hatta içerilerine müteaddit serviler dikmişler.İktiza eden vezâif-i ta'zîm ve izazda kusur etmeyip muktezayât-ı İslâmiyyenin bu cihetini de ifa etmişler.

Zaman geçtikçe bu vazife unutulmağa başlamış; bir dereceye yani bizim zamanımıza gelinceye kadar duvarları yıkılmış, ortalarından geniş geniş caddeler açılmış. Ona da kanaat olunmayıp derunlarına süprüntüler atılıyor, daha fena ve zikri müstehcen mevâd görülüyor.

Bu kabristanda bizim ecdadımız yatıyor. Onları bu hâlde görenlerden teessür edecek kimdir? Ahlâf u ahfâdı değil mi? Ecnebiler, "Bakınız şu kabristanın hâline, acaba bunların sahipleri yok mu?" derler. Günahtan başka bunlar ayıp değil mi?

Bunların tanzifiyle muhafazası kimin boynunun borcu, bizim değil mi?

Hayât-ı ebedî için elimizde bir berât-ı İlâhî var mı? Hayır birgün melekü'l-mevt, memuriyetini ifadan sonra tâbût-ı nedâmetle gideceğimiz menzil-i hasret neresi? Hâl-i esef-iştimâlinden bahsolunan işbu mezâristân-ı fenâ değil mi? Şimdi nazar-ı nefret ve kerahetle gördüğümüz mevâdd-ı hasîse ve kerihe bilâhare bizim göğsümüz üzerinde görünmeyecek mi? Öyle ise niçin bunları mülâhaza etmiyoruz. Acaba niçin bu baptaki vazifemizi icrada gayretsizlik ediyoruz?...

Bir kere tedbîr-i tanzîf ve tanzimi düşünelim. Bir kere bunun için erbâb-ı hamiyyetten mürekkep bir cemiyet teşekkül etse, bütün efrâd-ı Müslimîne ilân olunup herkesten beşer kuruş istenilse acaba kim vermez? Herkes verir... Çünkü sefer-i âhiretin merhale-i evvelîsi

* Şehir Mektubu no: 50[48], Basîret, nr. 1058, 25 Şaban 1290/5 Teşrinievvel 1289, s. 1-2.

olup mahşere dek hâbgâh-ı istirâhatgâhı olan bir mahallin tanzifi için beş değil, beş yüz kuruşu dirîğ edecek bir âkıl-ı hamiyyetkârın vücudunu inkâr edenlerdeniz. İşte bunun için böyle bir cemiyet teşekkül edip de toplanacak meblâğ tanzim ve tanzife kifâyet ettikten başka, muhafız tayin olunacak kesânın bile ücretlerini ifaya kifayet eder. Maahâzâ onun için senede bir para verilse kâfidir.

Hâsılı kabristanın hâli pek esef olunur derecededir. Tanzif ve tanzim ve muhafazası hamiyyet-i İslâmiyye muktezatındandır. Fentebehû yâ uli'l-akl ve'l-efkâr!... [Uyanın, ey akıl ve fikir sahipleri!...]

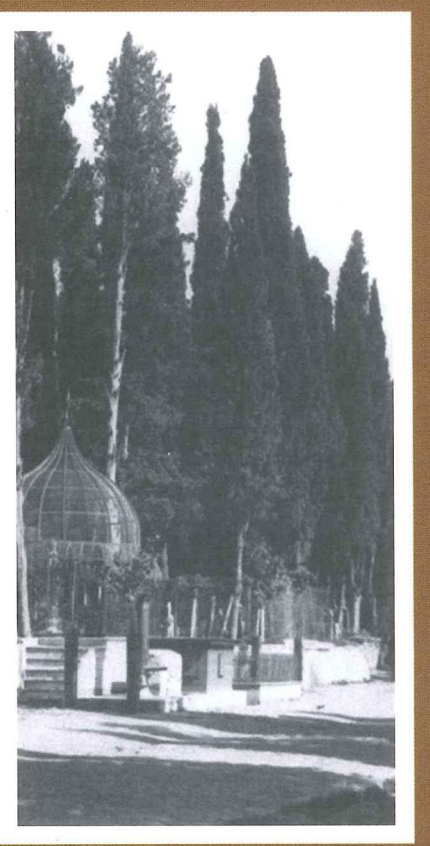

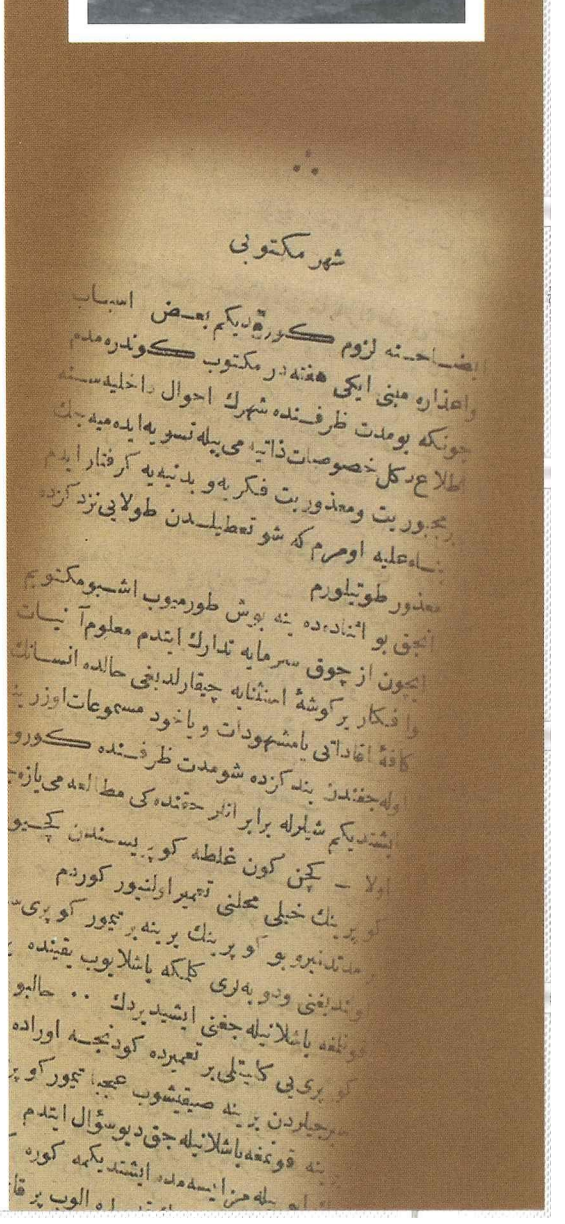

شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 50[48], Basîret, nr. 1058, 25 Şaban 1290/5 Teşrinievvel 1289, s. 1-2.

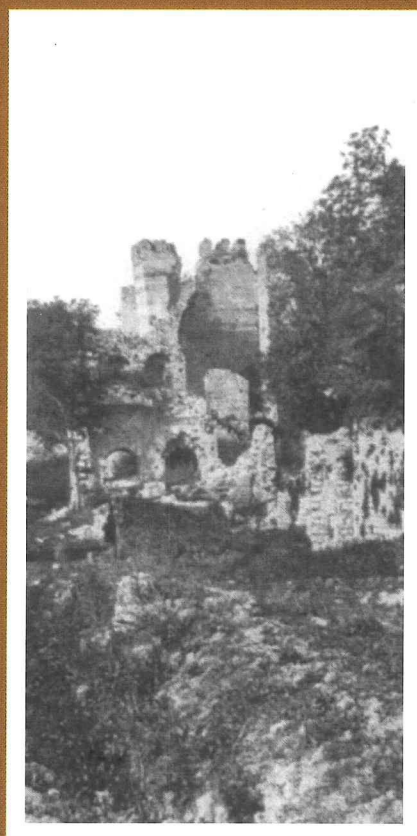

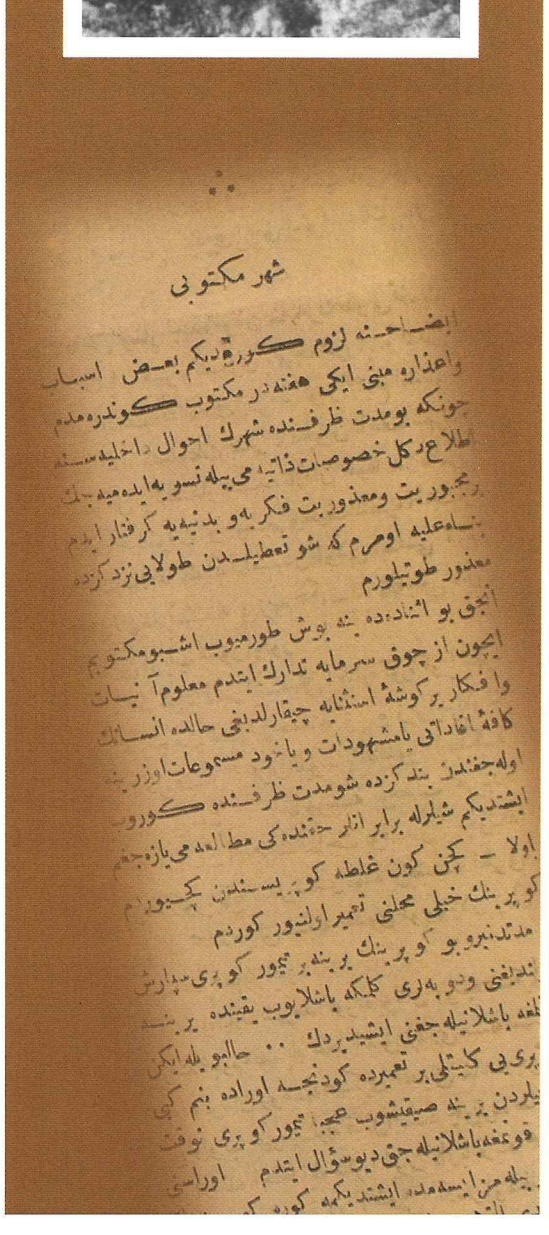

شهر مکتوبی

Kabristanlar

Topkapı ve Edirnekapısı vesair mahallerde bulunan kabristanlarımız etraflarında duvar olmadığı ve şimdiye kadar ashâb-ı hamiyyet taraflarından kabristanların etrafına duvar çektirilip muhafaza olunması zımnında bir gûne teşebbüsât görülemediği cihetle teessüf olunmakta idi.

Mesmuât-ı sahîhama göre Kocamustafapaşa Mahallesi hamiyyetmendânı, bu emr-i hayra teşebbüs ederek kendi taraflarından ve Ali Fakî ve Cambaziye ve Bezirgân ve civar mahallât ahalisi caniplerinden iane toplanıp şimdilik Silivrikapısı haricinde ve Çeşmebaşı'nda kâin kabristanın etrafına metin duvar çektirilmeğe başlanarak hitamı kuvve-i karîbeye gelmiş olduğu gibi, sair mahallerde bulunan kabristanların etrafına dahi duvar çektirilmek üzere mezkûr Kocamustafapaşa Mahallesi tarafından bazı mahalleler ashâb-ı hamiyyetlerine müracaat ve birer defter itasıyla herkes o deftere ismini kaydedip dilediği kadar iane ederek verdiği akçeyi isminin hizasına terkim ve işaret etmekte oldukları ve toplanacak akçe ile kabristanların etrafına duvar çekileceği anlaşılmıştır.

Mezkûr Kocamustafapaşa Mahallesi ahalisinin teşebbüsât-ı vâkıaları nasıl şâyân-ı memnûniyyet ise diğer mahallât ahalisine gösterdikleri musabakat ve himmet dahi o suretle mûcib-i senâ ve mahmidettir. Fakat bu ianenin yalnız birkaç mahalleye hasrıyla, matlup hâsıl olamayacağı derkâr olduğundan ve mahallât-ı sâire hamiyyetmendân-ı ahâlîsinin bu bapta dahi dirîğ-i himmet ve muavenet etmeyecekleri şüphesiz bulunduğundan onlara dahi müracaatın lüzumunu mezkûr Mustafapaşa Mahallesi'ne beyân-ı tavsiye ederim.

* Şehir Mektubu no: 165[164], Basîret, nr. 1763, 23 Safer 1293/7 Mart 1292, s. 1-2.

Caddelerde At ve Araba Koşturmak

Memerr-i nâs olan yerlerde araba ve beygir koşturulması memnûiyyet-i kaviyye tahtında olduğu hâlde, bu günlerde yine mahut sürücülerle, mensup oldukları efendilerinin hayvanlarına binmekte olan seyisler, sokaklarda hayvanları alabildiğine sürerek herkesin üstünü başını çamurlara gark ettiklerinden başka, dikkatsizlikleri cihetle bir kaza zuhura getirmelerinden dahi havf olunmaktadır. Ara sıra vuku buluyor da. Hatta geçen salı günü akşam üzeri Hamidiye Türbesi önünden geçerken gözümle gördüm ki bir Bulgar seyisini sarhoş olduğu hâlde efendisinin olup bindiği hayvanı ortadan doğru alabildiğine koşturmakta iken bir ihtiyâre hatun ile bir kız çocuğu az kaldı ki çiğneyecek idi. Cenabıhak muhafaza buyurdu. Merkum ise bu hareketinden dolayı asla fütur getirmedikten başka, evvelki hâlini dahi bozmayarak geçip gitti...

Keyfiyyet-i meşrûha sokaklarda kalabalık arasında maazallahu teâlâ bir kaza vukuuna sebep olacağından bu bapta memnûiyyet-i mezkûre tekit buyurulsa, hayırlı olacağını ve beygir hamalları yüklü iken hayvanları birbiri arkasına rapt edip kılavuzdakini eliyle çekip götürmesi lâzım gelir iken onlar buralara dikkat etmeyerek beş on yüklü hayvanı sokağa kapıp salıveriyorlar, herkesi duvar deliğine sokarcasına eziyorlar. Hele odun beygirleri gelir iken insan sığınacak yer arıyor. Boş hayvanları da ya alabildiğine arkasından sürüyorlar veyahut önünden birini tutup birlikte koşuyorlar. Mahzurları saymağa lüzum yok. Vukuundan evvel meydan verilmemek lâzımdır. Buna Şehremaneti memurları dikkat buyursa, vazifelerini icra etmiş olurlar.

* Şehir Mektubu no: 58[56], Basîret, nr. 1098, 15 Şevval 1290/23 Teşrinisani 1289, s. 1-2.

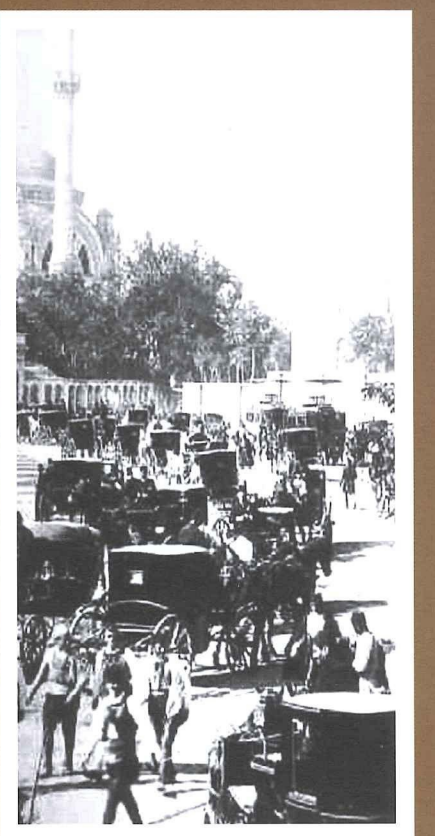

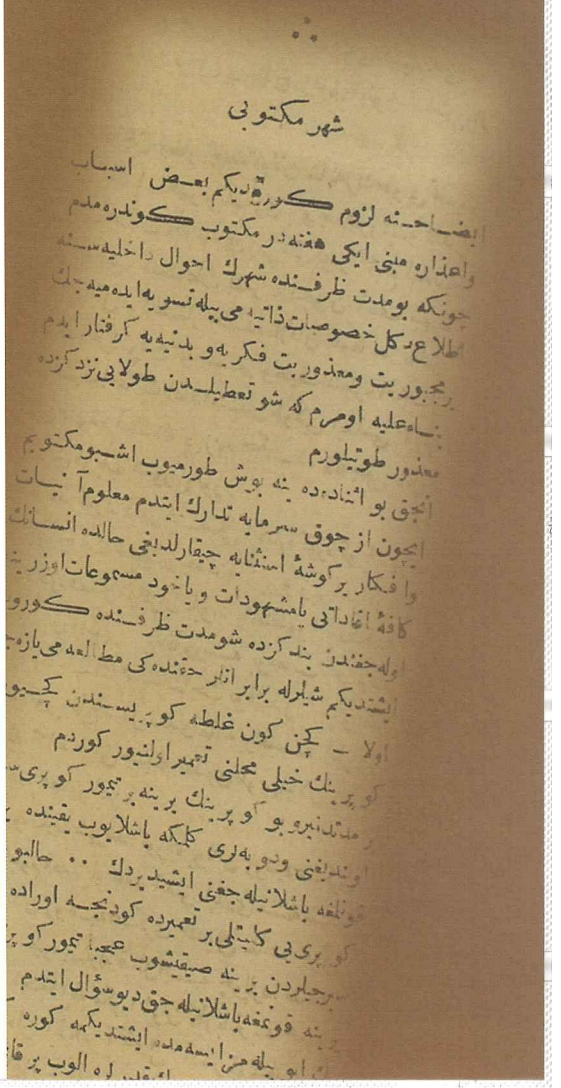

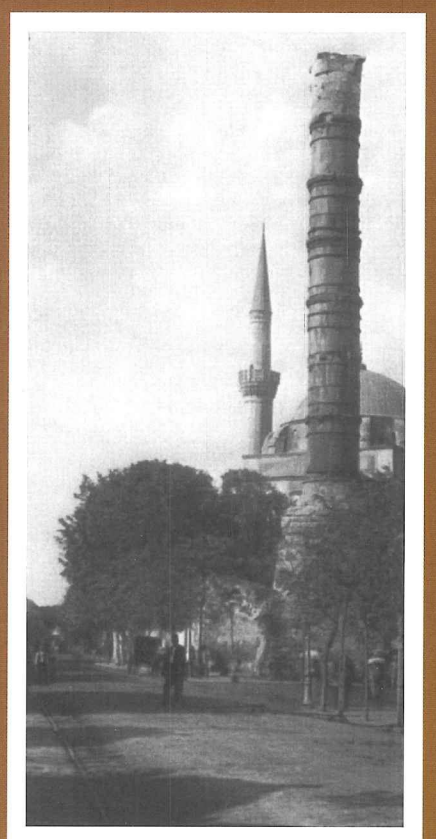

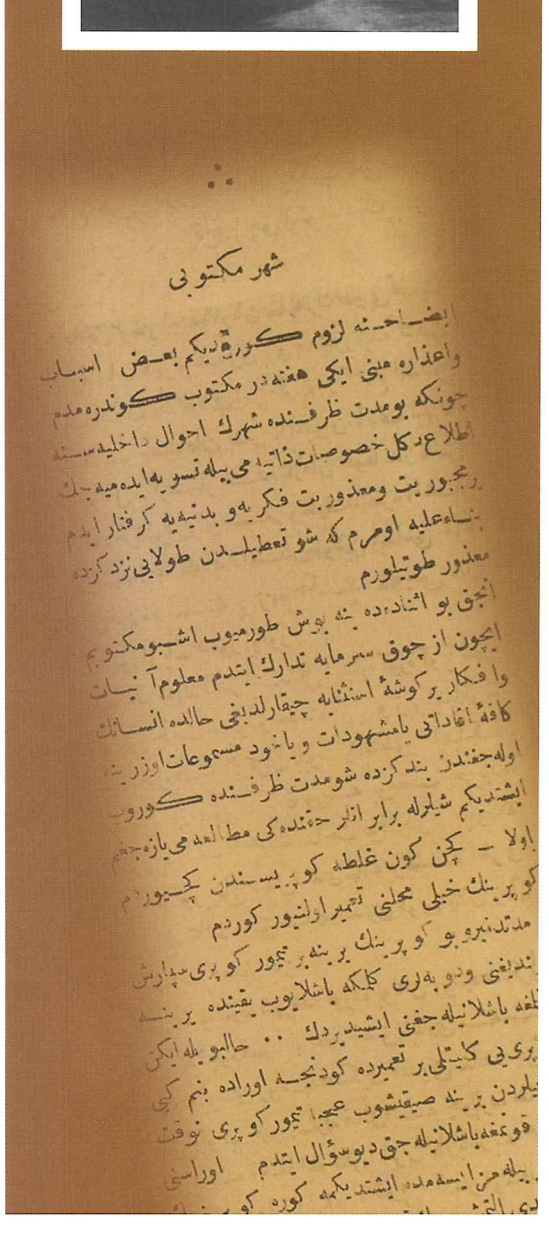

شهر مکتوبی

Caddelerde At ve Araba Koşturmak

Gerek kira ve gerek yük beygirlerinin yolda koşturulması taht-ı memnûiyyete alınarak, mütecasirlerinden cezâ-yı nakdî alınacağı çend defa gazetelerle ilân olunmuş ise de bazan yine hilâf-ı nizâm hayvan koşturan görülmektedir. Hatta geçen cuma günü yük beygirlerinden iki hayvan başıboş Babıâli Caddesi'nden aşağı doğru dört nala koşmakta olduğu görülmüştür.

Hâlbuki cuma günü kapılar tatil olmağla behemehâl Babıâli Caddesi diğer gün gibi olmayıp, mürur ve ubûr az olduğundan hafazanallah bir kaza vuku bulmamıştır. Eğerçi cumanın gayrı gün olmuş olaydı, mümkün değil, bir sakatlık vuku bulacağı şüphesiz idi.

Bundan böyle dahi hükûmet-i seniyyenin tenbihâtı hilâfında bulunanlar mazhar-ı mücâzât olduğu gibi, caddelerde hayvan koşturmağa cür'et eden eşhasın dahi tedip ve terbiye olunmaları Zaptiye Nezâret-i celîlesinden temenni olunur.

* Şehir Mektubu no: 169, Basîret, nr. 1793, 27 Rebiyülevvel 1293/11 Nisan 1292, s. 2.

İstanbul Kaldırımları

İstanbul kaldırımları evvelleri bozuldukça hep kış günlerinde yapılırdı. Bir taraftan yapılır, yağmur ve çamurlarla bir taraftan da yapılanlar bozulurdu... Gelip geçenlerin çektikleri sıkıntılar da caba!

Verilen paralar nafile giderdi, bir faydası olmazdı. Şimdi ise Şehremânet-i aliyyesi o usulü kaldırıp bozulmuş olan kaldırımların işbu yaz günlerinde yaptırılmasını emretmiş. Taraf taraf yapılmağa başladı.

Kaldırım yapmanın vakti ancak yaz günleridir. Yaz mevsiminde yapılan kaldırımlar, kışın yapılanlar gibi çarçabuk bozulmayıp çok dayanır. Bundan başka görülecek işe göre amele yevmiyesince dahi kazanılır. Doğrusu emanet-i müşarünileyhânın usulüne teşekkür olunmalıdır.

İkdam ve gayrete bakılır ve devam buyurulur ise kaviyyen memul ederiz ki İstanbul'un ne kadar bozulmuş sokakları var ise kâffesi yapılacak ve evvel bazı sokaklarda görülen pislikler havayı bozacağı cihetle temizlettirilmesi için tanzifat idaresine verilen emir tamamiyle icra olunmaktadır.

* Şehir Mektubu no: 80[75], Basîret, nr. 1213, 7 Rebiyülevvel 1291/12 Nisan 1290, s. 1-2.

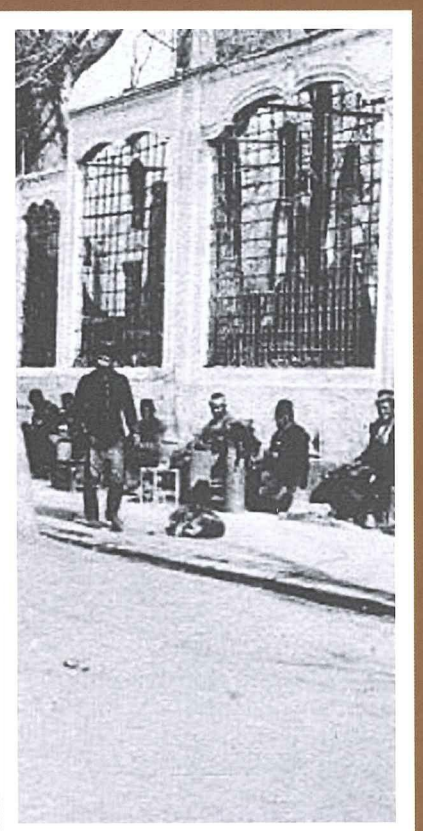

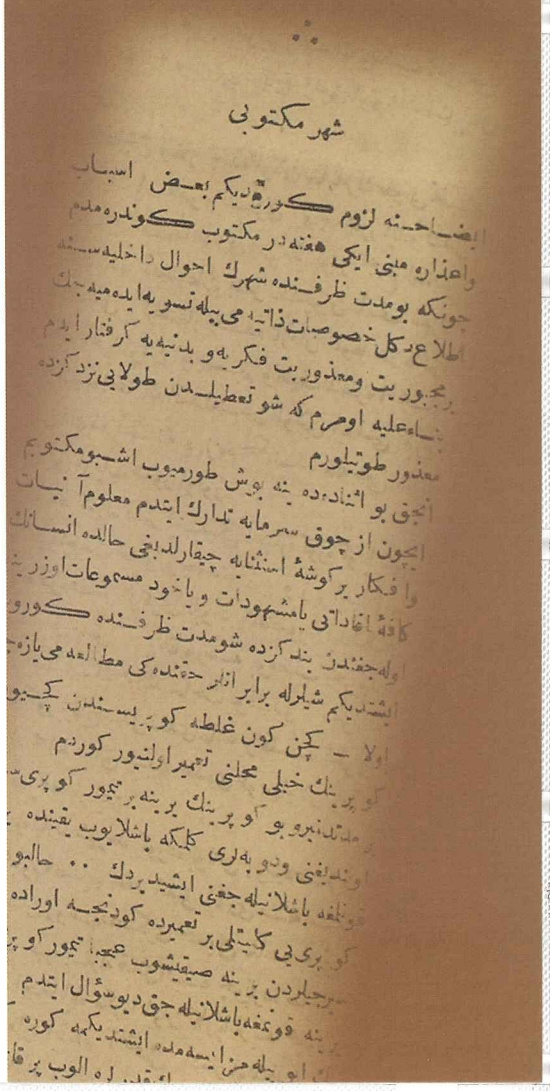

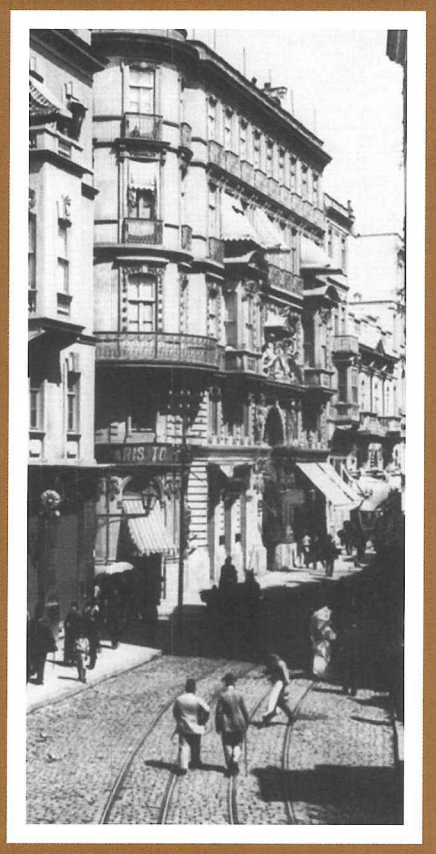

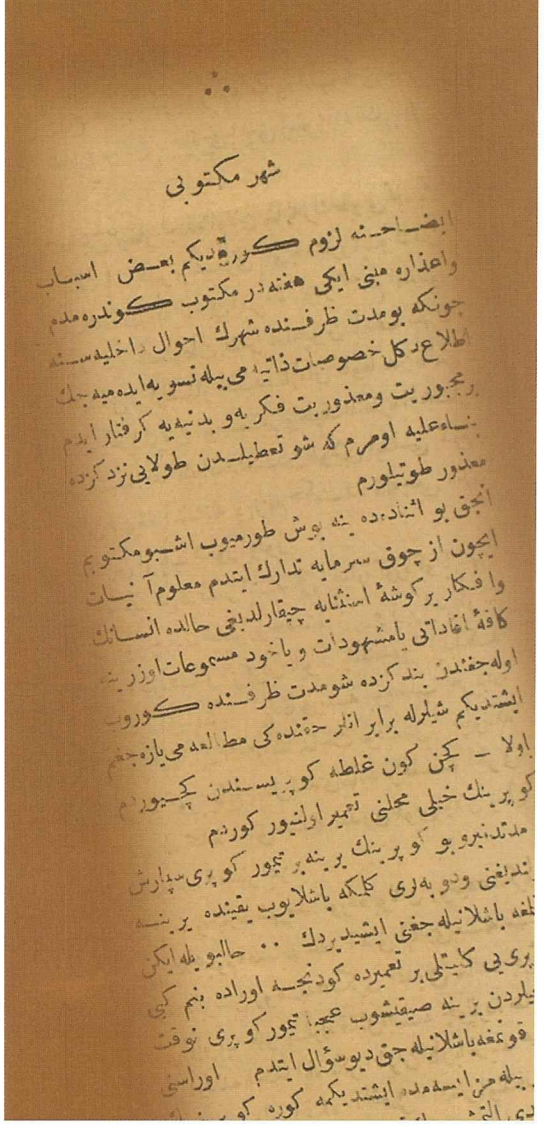

شهر مکتوبی

İstanbul Kaldırımları

Şehremaneti, kendine ait vezâif-i mahsûsasının sûret-i îfâsınca ara sıra görülen nakayıs -ki bunlardan enzâr-ı avâma çarpanları, sokakların intizam ve nezafetidir- itmâmı zımnında iktiza eden himmetin husûl-i maksada kâfi surette olamamasına nazaran lisân-ı avâmda Şehremanetinin îfâ-yı vezâifte noksanına dair olup bu da birçok delâil ile sabit olmuştu.

Vaktâ ki emânet-i mezkûre atûfetlü Kadri Beyefendinin uhde-i istîhâline tevcih olundu, emsaline nispet şöyle dursun o andan beri bâsıra-i mefharetle görülen âsâr-ı umrân ve intizam halkın o zan ve zehabını tashih ve izale etti. Bir vakitler eyyâm-ı şitâda çamurdan ve yaz mevsiminde tozdan geçit vermeyen sokaklarımız, imkân derecesinde intizam peyda ederek hatta bu kere kaldırımların dahi bir sûret-i cedîde ve hasenede tamirine mübaşeret olunup bu ise emânet-i müşarünileyhânın himem-i umrân-perverîsi cümlesinden olmağla hakikaten şâyân-ı teşekkürdür.

Ancak bir hizmet-i fâhire olmak üzere şunu ihtara müsaraat ederiz ki bu kaldırımlar bu suretle yapılır ise vakıa pek güzel olacak. Lâkin bunları alâ-hâlihî bırakmak şimdiki masarifin külliyen heder olmasını intaç edeceğinden, iktizasına göre ara sıra tamiri icra olunup bu sırada şimdiye kadar nazar-ı teessüfle görülen şu gazların dahi muhtaç oldukları esbap her ne ise istihsal ederek bir gün evvel iş'âlini rica ederiz.

Kalpakçılarbaşı'ndaki Kazancılar Sokağı pek dar olup bir taraf dahi mâil-i inhidâm olmağla, o tarafı hasbe'l-lüzûm yıktırılıp onların enkazı hâlâ o surette ve sokağın yarısını kapamış olduğu hâlde duruyor. Sokak zaten dar iken bir de bunların mümanaatı halkın mürur ve ubûrunu tas'îb ediyor.

* Şehir Mektubu no: 137[133], Basîret, nr. 1578, 13 Cemaziyülâhır 1292/4 Temmuz 1291, s. 1-2.

İstanbul Sokakları

Bazı sokakların çamurları şimdiden gezilmez dereceye vardı. Ekser mahallerde çamurları süpürmediklerinden bir taraftan birikiyor. Hele Vezneciler'den Saraçhane'ye kadarki caddenin çamurundan başka, pis kokudan geçilmiyor. Galiba oralarda bulunan bekârlar da geceleri çıkıp tebevvül ediyorlar. Bunların men'i zabıta memurlarına muhavveldir.

Geçenki nüshaların birinde hâric-i şehîrde zebh olunan koyunların derileri derûn-ı şehîre getirildiğinden, bunun da mahzuru olduğundan memnuiyet altına alındığına dair Şehremanetinden mevrut bir ilânname gördüm. Bize kalır ise emânet-i müşarünileyhâ memurlarına bu malûmatı her kim verdiyse yanlış söylemiş. Çünkü herkes bilir ki Dersaadet'te sarf olunan koyunların hemen ekserisi şehrin içerisinde zebh olunuyor. O hâlde deriler dışarıdan içeri girmiyor, belki içeriden dışarı çıkıyor. İşte bunu ihtar ile beraber çaresine bakılması için yine o memurların himmeti temenni olunur.

* Şehir Mektubu no: 8, Basîret, nr. 800, 13 Şevval 1289/1 Kânunuevvel 1288, s. 1-2.

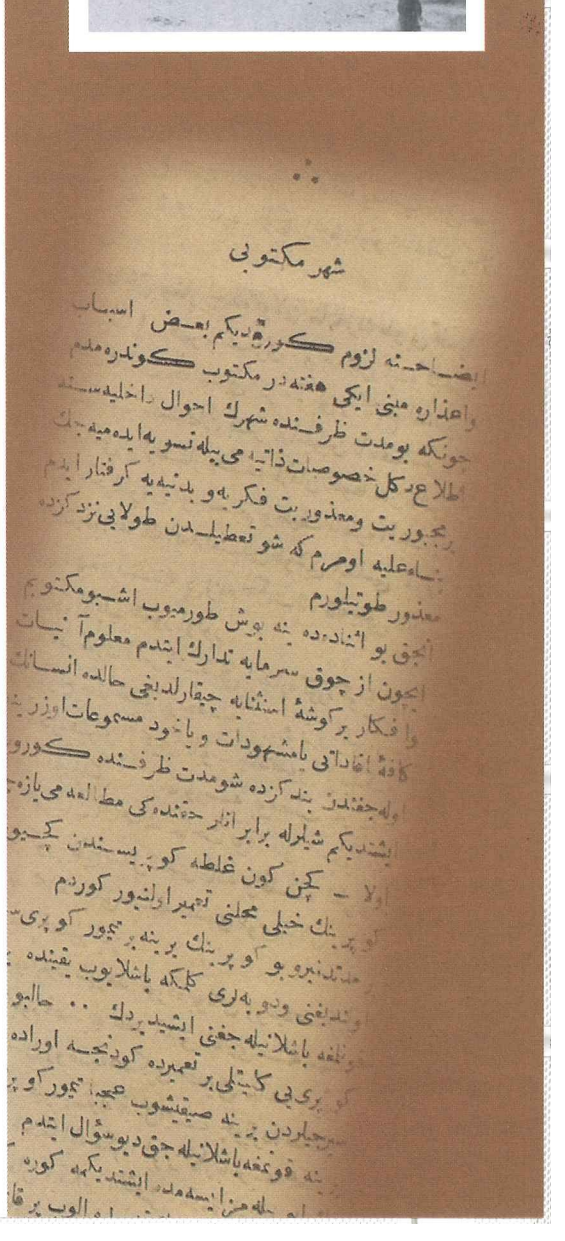

شهر مکتوبی

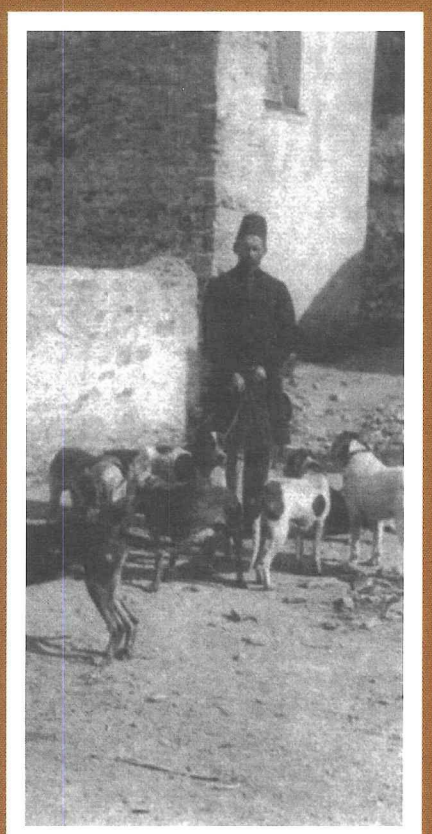

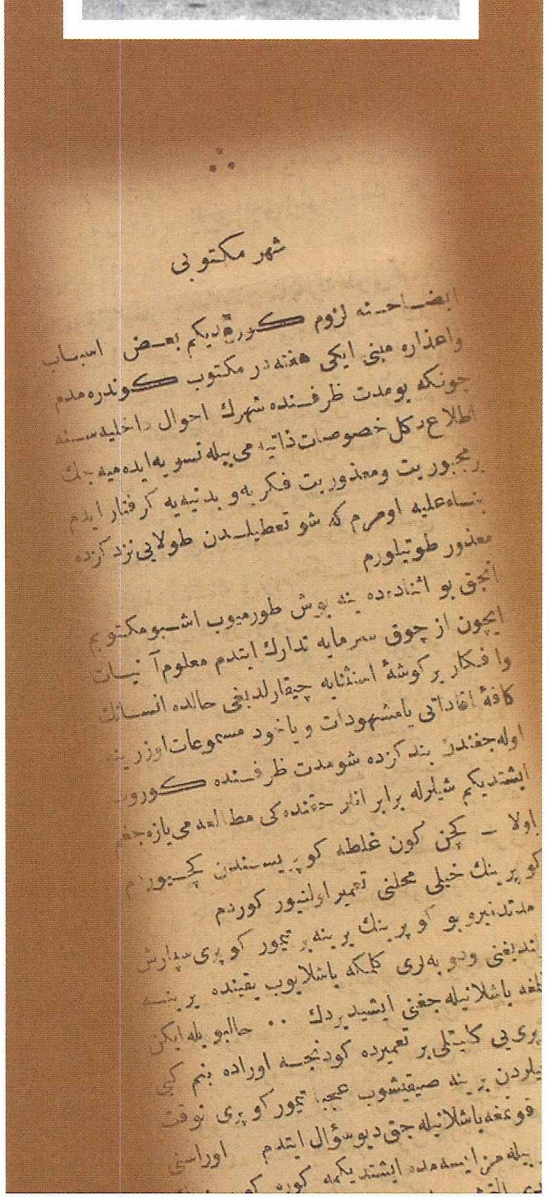
شهر مکتوبی

İstanbul Sokakları

بصیرت

Malûmdur ki bir zamandan beri çamurlardan İstanbul sokaklarında gezilmek güçleşti. Bunun bir çaresine bakılmasını rica ederiz.

Bir de gönül herşeyde müsavatı sevdiğinden, turuk hususunda da asarının müşahedesini arzu ediyor. Şehremânet-i celîlesinin bazı mahallerin tesviyesine himmeti gayr-ı münkerr ise de Unkapanı Caddesi'yle Zeyrek Yokuşu'nun alt ve hele üst kaldırımlarının ıslahına baktığı yoktur.

Zikrolunan yokuş muhtâc-ı tesviye olduğu gibi, kaldırımları dahi yayan değil hayvan ile bile güç hâl ile geçilemez bir hâle gelmiştir. Buraları ise memerr mahaller olup, tesviye ve ıslahına en evvel bakılması lâzım olduğundan, bu bapta emânet-i müşarünileyhânın nazarıdikkatini celp eder ve bir de cadde-i mezkûrenin sağ ve sol taraflarında vaki olup mezbele heyetine girmiş birtakım öküz arabalarına makarr ittihaz edilmiş olan vesair yerlerde dahi pek çok emsali bulunan pek çok arsaların da tahta perdeler ile örttürülüp, içlerine müzahrefat atılması esbabının istihsalini ve yıkılmak üzere bulunduğunu evvelce çend defa yazdığımız Âşirefendi Hanı Sokağı'ndaki duvarın nısfı yıkılıp yolu ihata etmiş ve diğer yarısı dahi inmek üzere bulunmuştur. Bir sakatlık zuhurundan evvel bunun aşağı alınmasını rica ederiz.

* Şehir Mektubu no: 64[61], Basîret, nr. 1128, 20 Zilkade 1290/28 Kânunuevvel 1289, s. 2.

Ramazan Gezintileri

Ramazân-ı şerîfte havaların güzel gitmesi münasebetiyle zükûr ve inâs çoluk çocuk gündüz ve gece rahatça cevâmi-i şerîfeye gidip erkekler gazino ve kahve ve sokaklarda dahi gezip eğleniyorlar.

Kadınlar dahi geceleri sokağa çıkıp tenezzüh ediyorlar ise de bizim erkeklerimizden bazı noksân-ı terbiye ashabı kimseler, gece sokaklarda tesadüf ettikleri muhadderâta el ve dil ile sarkıntılık etmek gibi birçok terbiyesizlik edip bîçareleri çıktıklarına pişman ediyorlar.

Bu uygunsuzlukların mümkün mertebe önünü almak maksadına mebni olmalıdır ki beş on günden beri kadınların geceleri yatsıdan sonra Aksaray Caddesi'nden gelip geçmeleri memnuiyet tahtına alınmış, bazı mevkilerde asâkir-i zabtiyye zabitan ve neferâtı durup, kadınları yan ve tenha sokaklara saptırıyorlar. Eğerçi bu tedbir mümkün mertebe şu hâlin önünü alabilir ise de Aksaray Caddesi'nden kadınların müruru menolunduğunu görenler derhâl yan ve tenha sokaklara yayılıp, Aksaray Caddesi'nde birçok kesânın gözü önünde yapamayacakları rezaletleri o tenha sokaklarda icra etmek istiyorlar.

Yanlarında erkekleri olmadığı hâlde kendi hâlinde câmi-i şerîfe gidip ırz ve edebiyle hanesine avdet etmekte olan birtakım muhadderât-ı İslâmiyyenin Aksaray Caddesi'nde tesadüf edebilecekleri tasallutât, zabıta memurları şöyle dursun mârrîn ve âbirînin nazarıdikkat ve müdahalesini celp edecek mertebede idüği söyleniyor. Hâsılı kadınları tenha sokaklara saptırıp Aksaray Caddesi'nden geçirmemekte bir fayda görülememekte olduğu söylendiğinden, artık bunun için bir başka tarik düşünülse pek isabet olur.

* Şehir Mektubu no: 104[100], Basîret, nr. 1390, 27 Ramazan 1291/25 Teşrinievvel 1290, s. 2-3.

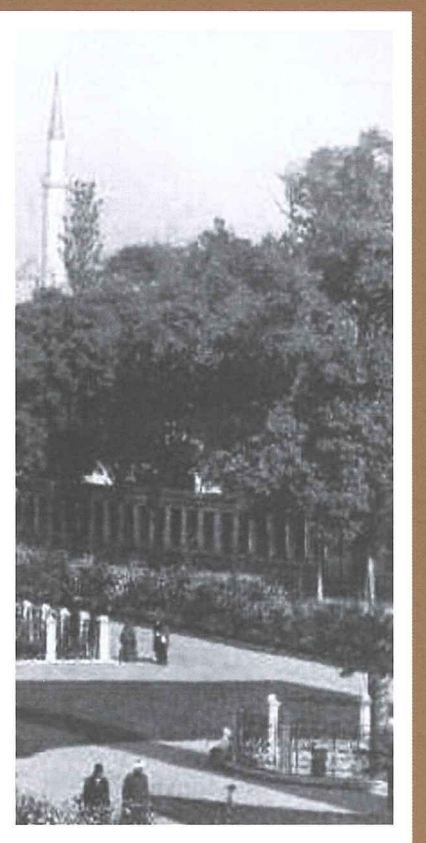

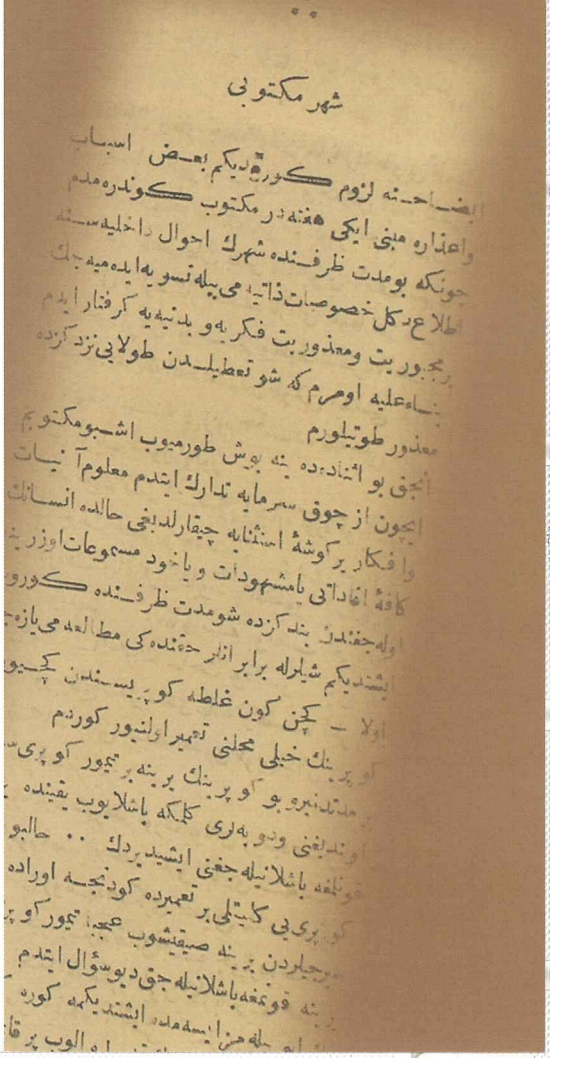

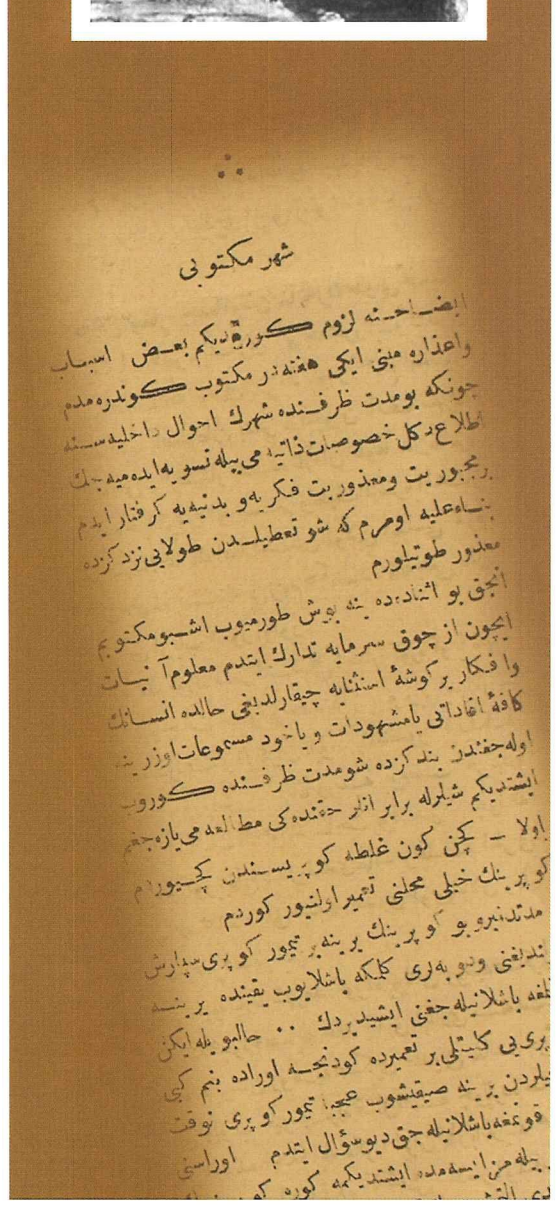

شهر مکتوبی

Şirket-i Hayriyye

Harem İskelesi'ne bir vapur daha ilâve olunmadı, yolcular fena hâlde meşakkat çekiyorlar. Bununla üç defadır yazıyoruz tesir etmiyor. İşittiğimize göre Şirket-i Hayriyye "O iskele bizim değil, Azîziye İdaresinindir!" der imiş. Bir taraftan vapuru işliyor. Murat iskele değil, bir vapur daha ilâvesidir. Her hangi idarenin ise lütfen bir vapur daha ilâve buyurulmasını ikisinden de rica ederiz.

* Şehir Mektubu no: 40, Basîret, nr. 998, 15 Cemaziyülevvel 1290/27Temmuz 1289, s. 1.

Tramvay Arabaları

Burası bu kadar kalsın, gelelim bahs-i dîğere. Geçen çarşamba günü Karaköy mevkifinden tramvay arabasına bindim. Aman ne güzel şey, ne rahat, ne ucuz... Azapkapısı'ndan Beşiktaş'a kadar mümtedd olan yola hiçbir diyeceğim yok. Vakıa Bahçekapısı'ndan dolaşa dolaşa Aksaray'a inen yola bir diyecek bulunamaz. Fakat evvelemirde arabaları çekecek olan beygirlere bir çare bulunur, o zaman denilecek bir şey bulunamaz.

İşittiğime göre kumpanya tarafından Avrupa'ya sekizer onar beygir kuvvetinden lokomotifler ısmarlanmış, ve bunlar dumanı be-tekrar yakarak duman çıkarmaz cinsinden olacakları cihetle, güzergâhında bulunan ebniyeye bir mazarratları olamayacakmış. Şu suret sonra düşünülecek bir şeydir. Hatta beygirlerin İstanbul tarafındaki biraz yokuşluca yollarda izhar edecekleri aczin derecâtı bile bundan böyle takdir olunacağından, bunun için şimdiden beyân-ı mütâlaaya lüzum görülemez.

Hulâsa-i kelâm, işbu kumpanyanın memleketimiz içinde âmed ü şüdü teshile vuku bulan himmetini muvazene edip gider iken Fındıklı'yı geçtik, Kabataş'a yaklaştık, bir de kulâğıma bir dilli düdük zırıltısı geldi. Meğer düdüğü biletçi çalmış... Acaba araba niçin durdu diye ayağa kalkar kalkmaz içeriye bir herif girerek "Ağalar, beyler, efendiler dışarı!" kumandasını verdi. Sebebini sormağa vakit yok. Herkesin bilâ-tereddüt çıktığını gördüğümden ben dahi taşra çıktım. İki herif bizi birer birer sayarak on sekiz kişi olduğumuzu gördükten sonra birisi diğerine ve sonradan anladığıma göre müfettiş biletçiye

* Şehir Mektubu no: 25, Basîret, nr. 446, 2 Cemaziyülâhır 1288/6 Ağustos 1287, s.1-2.

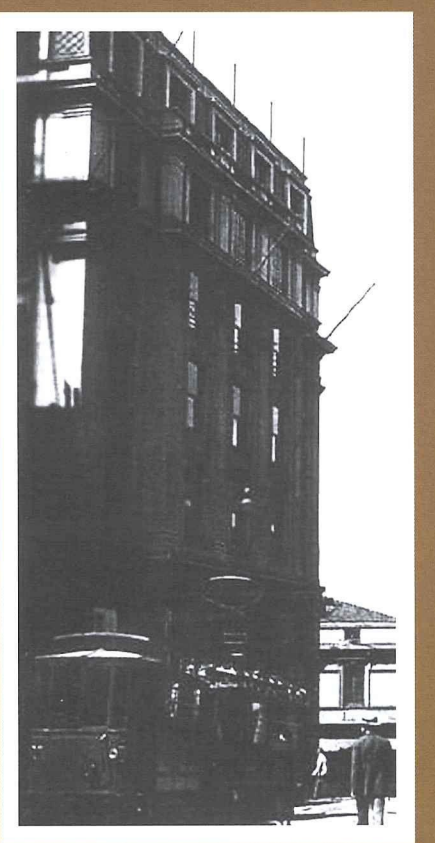

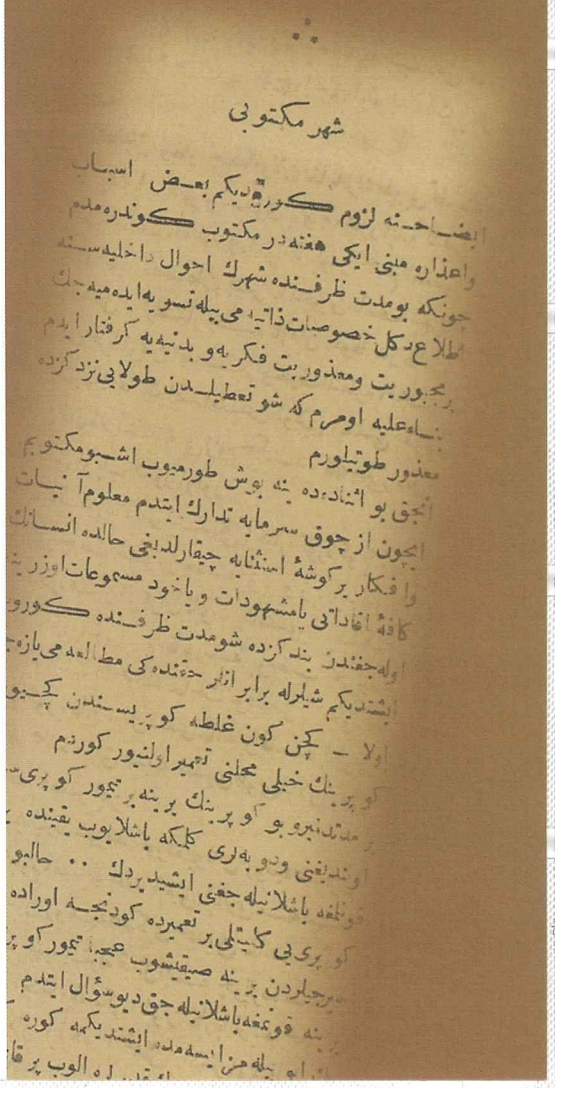

شهر مکتوبی

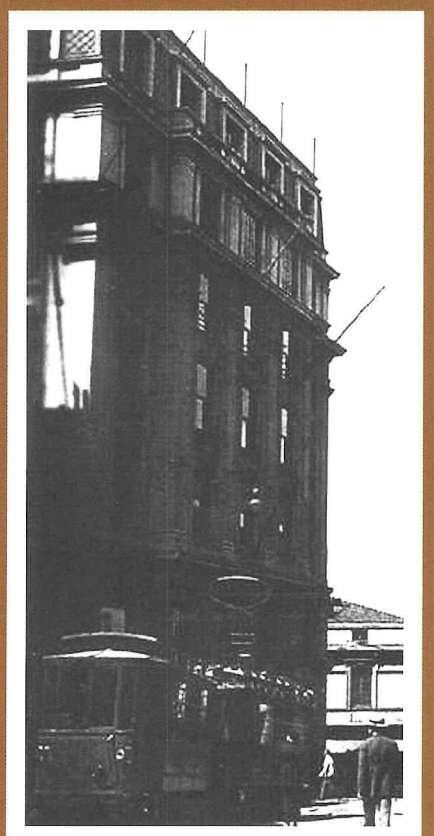

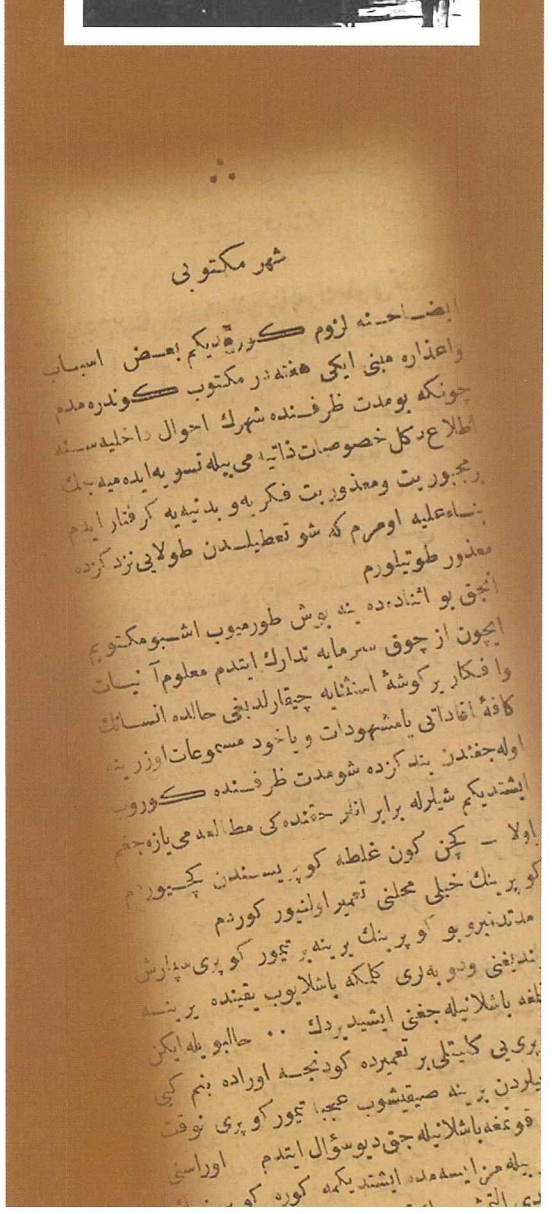

شهر مکتوبی

"Sen on üç bilet satmışsın hâlbuki işte yolcu on sekiz!" diye itaba ve diğeri "Canım beş yolcu Tophane önünden atlayıp bindiler..." diye mukâbele-i hitâba başladı.

Bu gibi hâller kumpanyayı tayibe medar olamaz, zira kumpanya biletçilerin şu hâlinden haberdar olmadığı için bunu şimdiye kadar menetmeğe bir lüzum ve mecburiyet görememiş olmasıyla müstedelldir.

* Şehir Mektubu no: 25, Basîret, nr. 446, 2 Cemaziyülâhır 1288/6 Ağustos 1287, s.1-2.

Tramvay Şirketi

Dünkü nüshanızı mütalâa eyledim. İlân sayfasında Tramvay Şirketi tarafından gelip tab ve neşretmiş olduğunuz ilânı görüp okudum. Fevkalâde mesrur olarak arabaların işleyeceği tarike gittim ve mezkûr arabaların âmed ü şüd etmekte olduklarını görünce, hâsıl olan mesruriyetim bir kat daha tezayüt etmiştir. Çünkü, nasıl memnun olmayalım ki? Geçen gün Bahçekapısı'ndan Aksaray'a gidip gelmek ve nihayet bir saatten ziyade durmamak üzere bir hayvana binmeklik icap etti. İşte o malûm ya bizim kira beygircilerin hâli... Bir müşteriyi görür görmez ekmek yağmasına gider gibi insanın üzerine hücum ederek yaka paça her ne ise güç hâl ile on yedi kuruşa pazarlık edip beygire binip mahall-i maksûda gidip geldim. Fakat o mahut beygirlerin hâli malûm ya, ağrımadık hiçbir kemiğim kalmadı desem hilâf söylememiş olurum.

İşte bizim hem bu kadar paramız gitti ve hem de üç dört gün fena hâlde vücudumun ağrılarını çektim. Demek isterim ki mülkümüzde ecnebilere muhtaç olmayarak böyle şirketlerin zuhuruyla -alelhusus bir tramvay şirketi ki hissedarânın cümlesi tebaa-i Devlet-i Aliyye'dir- teshîlât-ı âmmeyi mucip oldukça, ahalimizin en küçüğünden en büyüğüne değin rağbet ve kadrini bileceklerinde asla tereddüt olunmaz. Çünkü bu arabalar ile insan hem rahat gider ve hem de ücreti gayet ehven olduğundan, bu tarikin daha ileride kesb-i tevessu edeceği ve bu vesile ile sokaklarımızın tevsiiyle intizamına gireceği müsellemdir.

* Şehir Mektubu no: 39, Basîret, nr. 524, 5 Ramazan 1288/5 Teşrinisani 1287, s. 2-3.

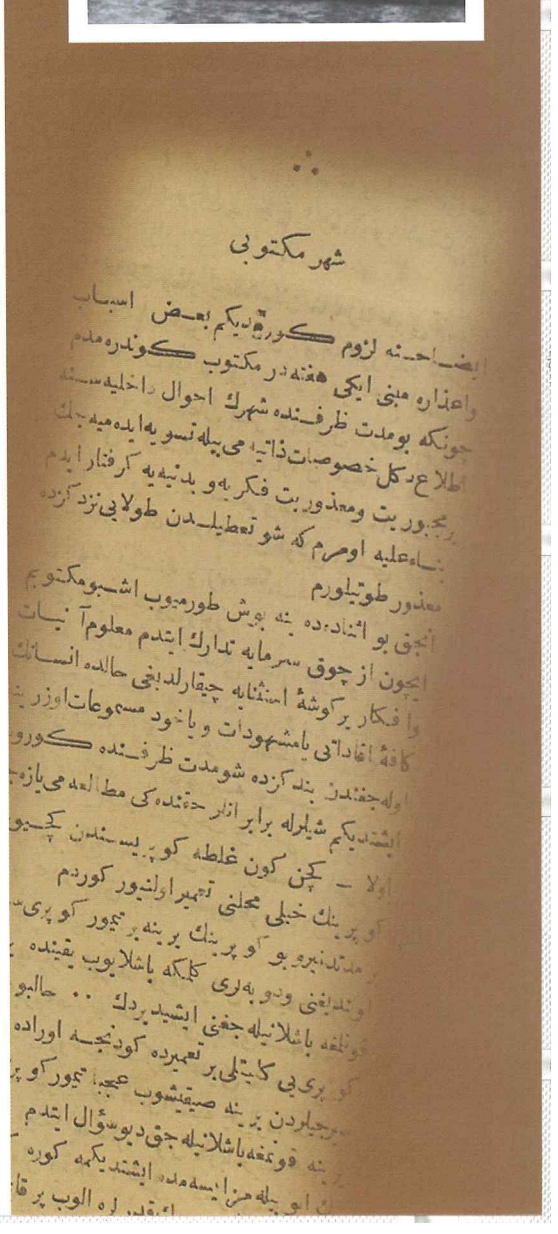

شهر مکتوبی

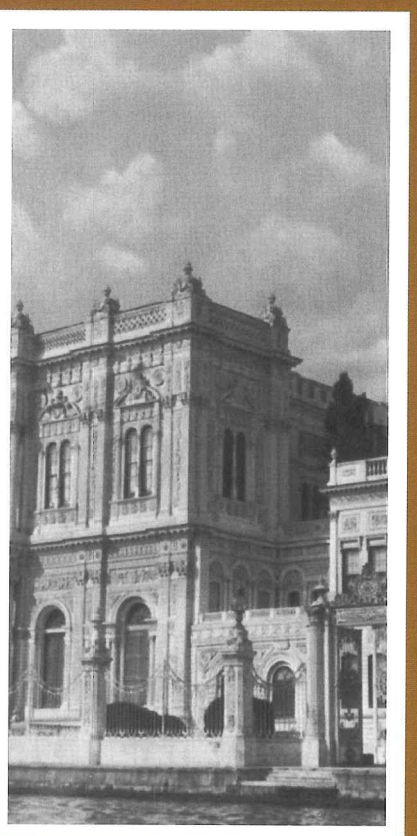

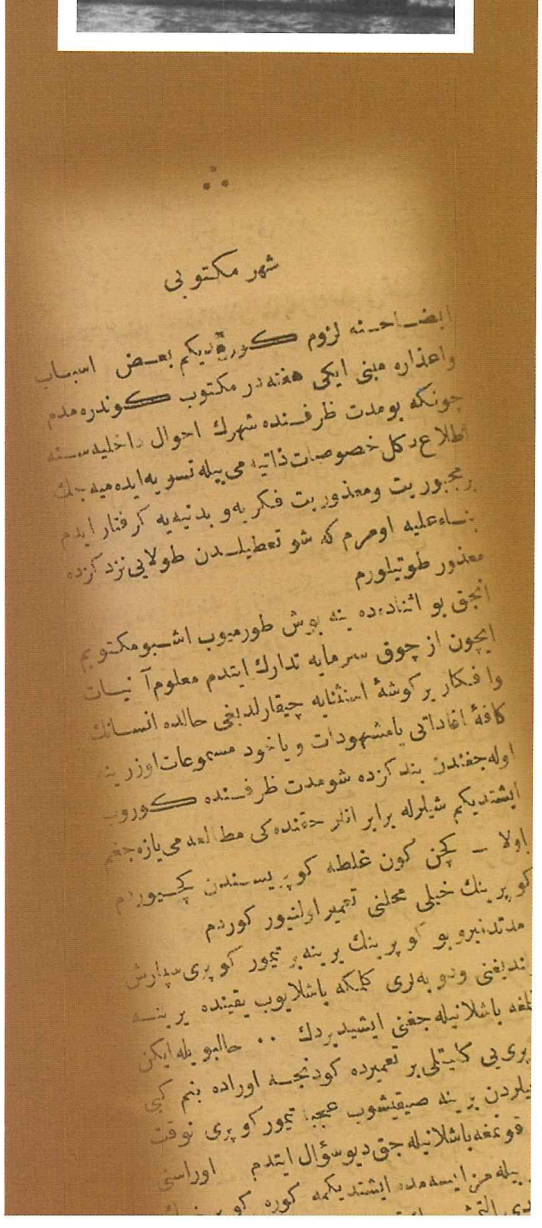

شهر مکتوبی

Şurası tuhaftır ki arkadaşım dünkü çıkan La Turquie nam bizim ... Osmanlı Fransızca gazeteyi okuyup yazmış ki "Türklerin böyle nev-îcâd şeylere serkeşlik edecekleri memul ve maznun iken, herkesten ziyade rağbet etmeleri, mûcib-i taaccüb olup, hatta bu rağbeti biz dünkü gün İstanbul'da gözümüz ile gördüğümüz gibi bi-aynihî Galata ciheti bu rağbette devam etmektedir." demiş...

Aferin Osmanlı... Fransızca gazete! Sen Türkleri niçin böyle kendi zu'mun gibi tanıyorsun? Hem bunda taaccüp edecek ne var? Muradın, Türkler taassubu cihetiyle böyle şeyler istemez diyeceksin. Ne kadar batıl efkâra zâhib olmuşsun ki tarif olunamaz. Zira senin zannettiğin vecih üzere, Türkleri bu toprak hiçbir vakit doğurmamıştır ve Türkistan ehlinin cümlesi, nîk ü bedi fark ve temyiz eden erbâb-ı zekâdandır. Fakat mezkûr La Turquie gazetesi, bunu öyle demeyip de medâr-ı terakkıyyât-ı mülk ü devlet ve mûcib-i teshîlât-ı umûr-ı millet olan bu makule âsâr-ı hayriyyenin, peyderpey bu arâzî-i vesîanın her bir tarafında tamimi hususunda evliyâ-yı umûr-ı devletin ikdam ve himmeti ve ahalinin sa'y u gayreti sarf olunarak meydân-ı husûle getirilmiş ve elyevm getirilmesine himmet olunmuş olsa idi, bu mülkün hava ve âbı ve mevki ve türabı gıbta-fermâ-yı cihân olduğu gibi, sanayi ve mamuriyet cihetiyle dahi reşk-âver-i memâlik ve büldân olmuş olur idi diye yazmış olsa idi, bu bapta hakkı var demekten başka bir şey söyleyemez idik. Yoksa ahalimizi Avrupalılar değil, böyle mukallitlerin zannı gibi taassub-ı cehliyyesi vardır demeğe kimsenin hak ve salâhiyeti yoktur. Ve mamafih muhtaç olunduğunuz âsâr-ı ma'mûriyyet ve vesîle-i servet olan ihtiraâttan sair ebnâ-yı cinsimiz gibi bizim dahi behreyâb olmaklığımız hususunda, Babıâli'nin himem-i mahsûsasını bekler ve ricadan dahi hali olmayız.

* Şehir Mektubu no: 39, Basîret, nr. 524, 5 Ramazan 1288/5 Teşrinisani 1287, s. 2-3.

Şirket-i Hayriyye Vapurları

Geçen gün tesadüf ettiğim ahibbâdan bir zat şöyle bir şey hikâye etti:

Şehr-i Receb-i şerîfin yirmi altıncı perşembe günü bilîcâb Çengelköyü'ne azimet ve bir saat zarfında tesviye-i maslahatla avdet eylemek üzere vapur iskelesine gelmiş isem de malûm olduğu üzere Şirket-i Hayriyyenin Anadolu cihetine tayin eylemiş olduğu vapurların nedreti cihetiyle birkaç saatler gelecek vapura intizar olunmuş ve o akşam leyle-i mübâreke-i Mi'râc-ı şerîf olmak mülâbesesiyle Kuleli Kışla-yı hümâyûnunda bulunan Mekteb-i İ'dâdî-i şâhâne şakirdânına, hanelerine gitmek üzere kâmilen ruhsat ita kılınmış olduğundan, birçok şakirdân vapura binmek için iskeleye gelmiş ve şiddetle nüzul etmekte olan baran altında üç çeyrek kadar kaldıktan sonra vürudu beklenmekte bulunan vapur, zaten yukarı iskelelerden mütehammil olabildiği kadar müşteri almış olduğu hâlde, oraya gelebildi.

Şâkirdân-ı mumaileyhümden büyücekleri binmek adîmü'l-imkân olduğunu anlayarak Üsküdar İskelesi'ne âzim ve küçücekleri o kadar yolu yürüyemeceklerini bilip bizzarur o mahut vapura hâcim oldular. Birazını pencerelerden su almak derecesine kadar balık istifi gibi kamaraya yerleştirebilip bir çoğunu dahi iskele üstünde bırakıp gitmiştir. Her ne hâl ise ara sırada bendeniz de fırsat bulup bindim. Keşke binmeye idim. Çünkü köprüye gelinceye kadar çekilen zanmet ve meşakkat tabir olunur raddede olmadığından anamdan emdiğim süt korku ile burnumdan geldi. Artık o kamaraya yığılmış olan bîçare şakirdânın hâl-i dehşet-iştimâli neye müncer olduğunu bilemem. İşte o hâl-i küdûretmeâb ile köprüye can atabildim...

* Şehir Mektubu no: 47[46], Basîret, nr. 1046, 11 Şaban 1290/21 Eylül 1289, s. 1.

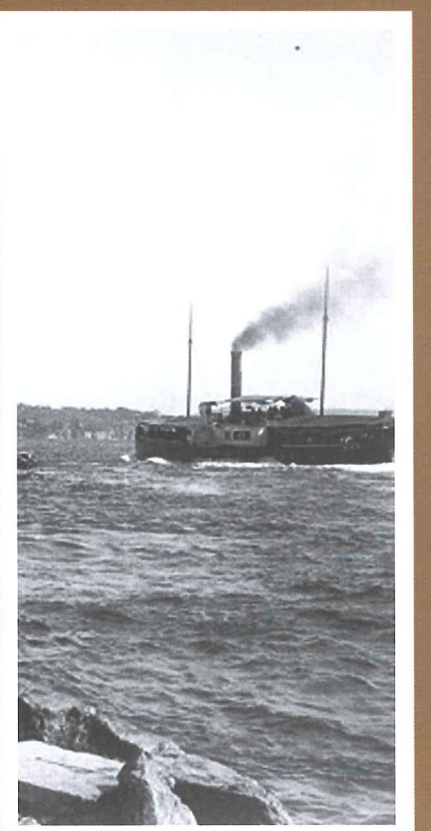

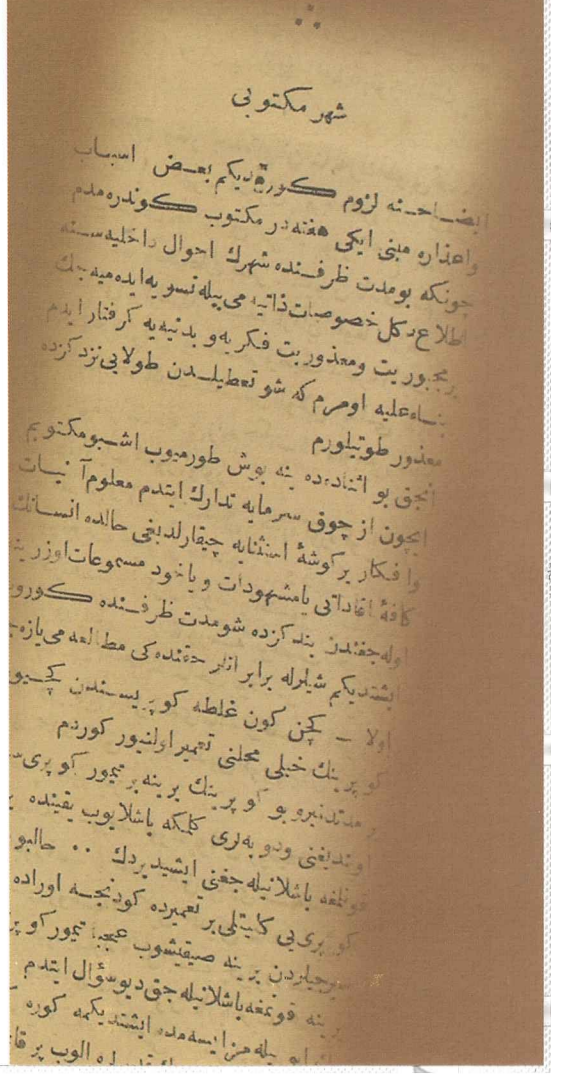

شهر مکتوبی

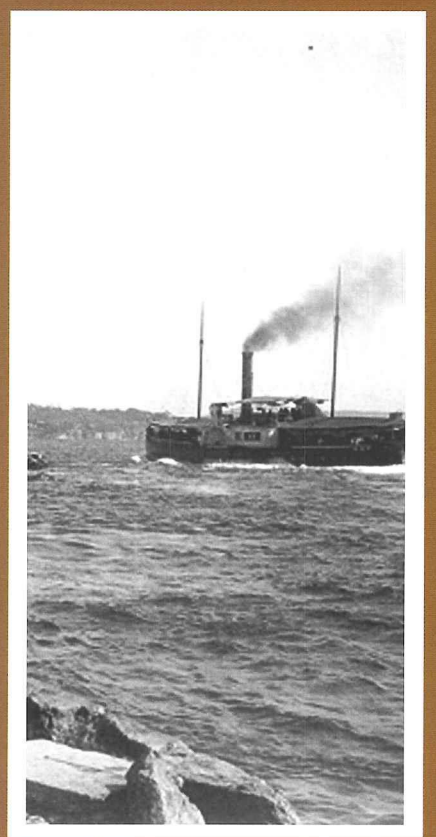

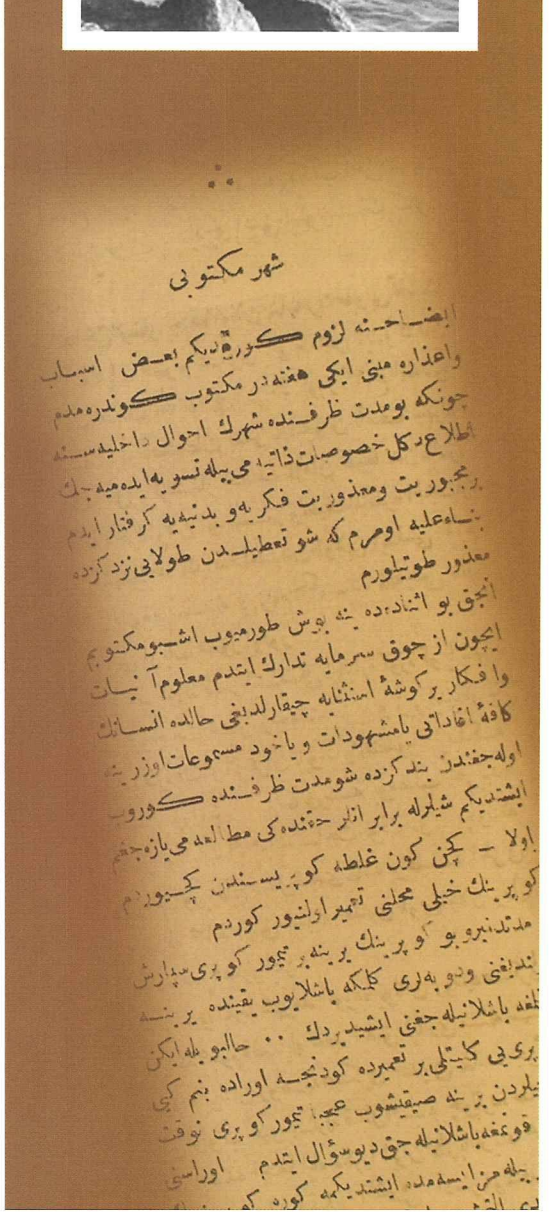

شهر مکتوبی

Gelelim işin daha tatlısına, çünkü semtim Halıcıoğlu'nda olmak hasebiyle Derûn-ı Köprü vapurlarına dahi binmek lâzım geldiğinden bizzarur ora vapurlarını dahi beklemeğe mecbur oldum. Yağmakta olan rahmet ise bardaktan boşanırcasına kesb-i iştidâd eylemiş olmağla, bir hayli müddet dahi o cihet vapurlarına intizar etmekte iken şâkirdân-ı mumaileyhümden bir kaçı dahi vapur-ı mezkûru beklemek üzere yağmur altında durdukları gözüme ilişmiş ve kendimden ziyade onlara yüreğim acımış ise de ne çare ki kimsenin kimseye muavenet edecek hâli olmamağla yalnız nazar-ı teessüfle bakmakta idim. Hele tam ezan vakti bir vapur gelip köprü üzerinde tecemmu etmiş olan birkaç yüz kişiyi aldığı sırada, bendeniz de şâkirdân-ı mezkûreden on bir on iki yaşlarında ikisini koltuklarıma kıstırıp vapura atabildim. Mezkûr vapur bir mavna kadar olduğu ve birkaç yüz kişiyi aldığı ve bir adam dahi almağa ihtimali olmadığı hâlde Yemiş İskelesi'ne yanaşarak bir ol kadar dahi oradan müşteri alıp tahrîk-i çarh-ı kazâ eyledi. Bu hâl maazallah dehşetli bir kaza zuhuruna dâll idi.

Her ne ise derûn-ı vapurda bir fener bile olmadığı hâlde, mutadı olan iskelelere uğrayıp karanlıkta müşteri çıkararak güç belâ ile gecenin saat bir buçuğunda Halıcıoğlu İskelesi'ne vâsıl olduk. O izdiham ile çıkmağa çalışan bir ihtiyarın bir ayağı vapur ve diğeri iskelede iken düşüp boş böğrü iskelenin keskinliğine gelerek bîçarenin nefesi kesildi. Bunun hâline bakmakta iken, iskele-i mezkûr üzerinde bir familya takımı yani birkaç hatun ve birkaç erkek ve çocuk, şâkirdân-ı mumaileyhümden olup birkaç vapurdur vüruduna intizar ve nihayet son vapur ki bizim geldiğimiz idi, onunla geleceğini memul eyledikleri evlâtlarının adem-i vürûdunu gördüklerinde, yürekler

* Şehir Mektubu no: 47[46], Basîret, nr. 1046, 11 Şaban 1290/21 Eylül 1289, s. 1.

dayanmaz derecede çocuğunun ismini çağırarak ağlaşmağa ve feryat ve figana başladıklarında herkes müteessir oldu.

Bendeniz dahi kendimi unutup bunların aradıkları çocuk köprüden vapura bindirdiğim çocukların biri olduğunu derk etmiş isem de derûn-ı vapurda kimse kalmayıp çocuğun çıkmadığını görünce şüpheye varıp yüreğim sızlayarak sükûtu ihtiyar edip ve hemen oradan savuşup ben de haneye gelmiş isem de gerek familya-yı mezkûrun o hâline aşırı teessüfümden ve gerek zahmet ve meşakkat eserinden hastalanarak yatağa düştüm. Bununla beraber yine mezkûr çocuğun tahkik-i ahvâlini pek ziyade merak eylediğimden, ertesi gün alessabah mahsûsen adam gönderip istifsâr-ı keyfiyyet ettirdiğimde, filvaki aradıkları bendenizin köprüden vapura bindirdiğim çocuk olup Halıcıoğlu'na varıncaya kadar valideyninin merak edeceklerini anlayıp, kendisini takriple Hasköy İskelesi'ne atıp orada tesadüf ettiği bir arkadaşıyla karadan saat ikide hanesine gitmiş olduğunu tahkik ederek, bir miktar def-i nâ-mizâclığımın tedavisine ibtidar ile, lehülhamd iktisâb-ı âfiyet eyledim.

Beyandan azade olduğu üzere, senede birkaç bu gibi leyâlî-i mübâreke olup bu akşamlarda şâkirdân-ı mumaileyhüme kâmilen ruhsat ita buyurulmakta olduğu cihetle vatan ve millet ve uğur-ı devlette fedâ-yı cân etmeğe hazırlanmakta olan işbu şakirdânın suhuletle naklettirilmesi zımnında, vakt-i ruhsatlarında, şirket mahsûsen bir vapur tahsis etmiş olsa, Derûn-ı Köprü vapurları tahammülünden ziyade müşteri alıp da ahaliyi dûçâr-ı havf-ı dehşet etmemiş olsa, pek âlâ olmaz mıydı? Vakıa bendeniz de bu efkârdayım. İdareler de bu efkâr-ı sâibede bulunarak fiiliyatının ibrazına himmet buyururlar zannındayız...

* Şehir Mektubu no: 47[46], Basîret, nr. 1046, 11 Şaban 1290/21 Eylül 1289, s. 1.

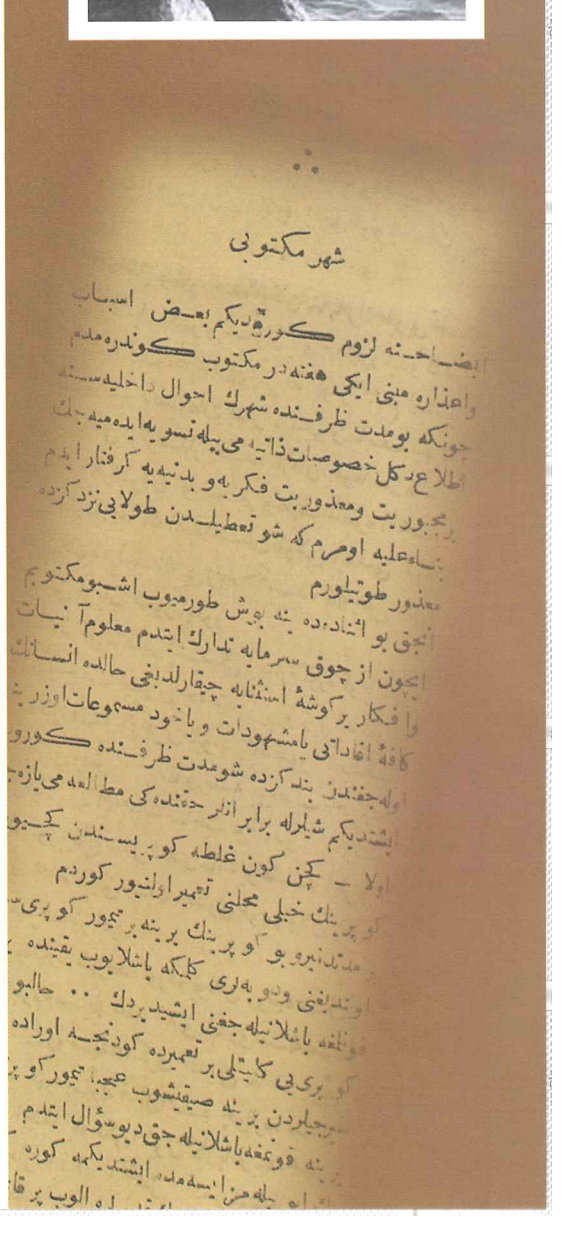
شهر مکتوبی

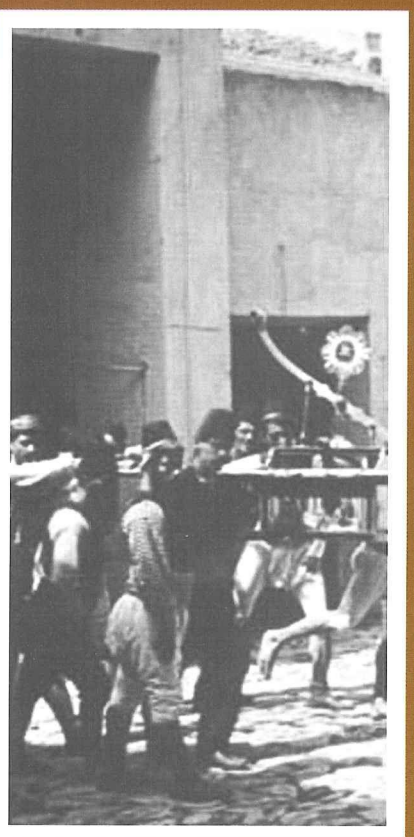

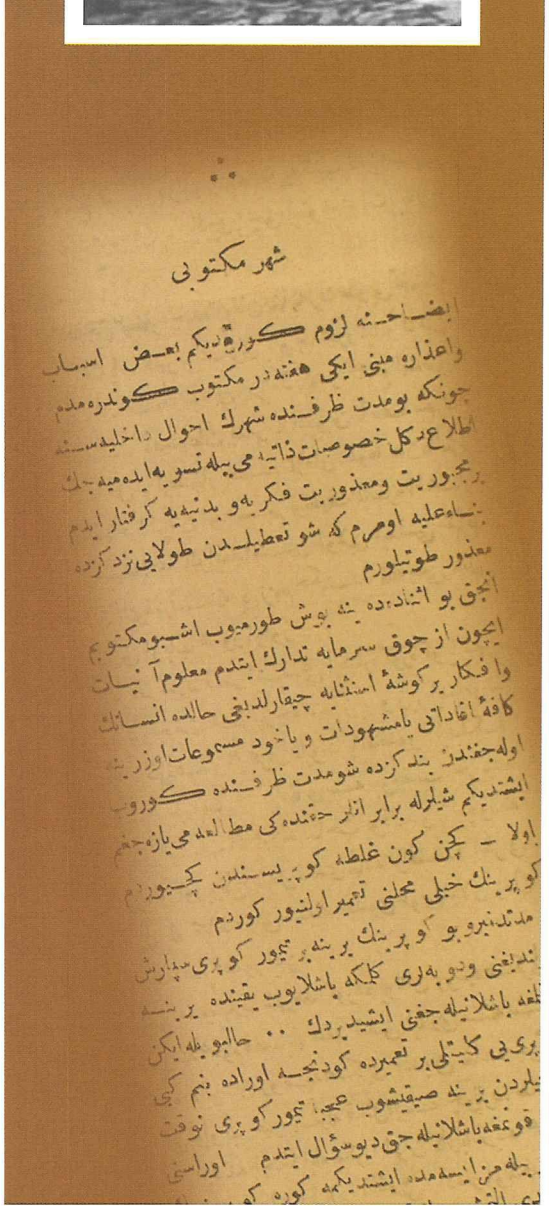

شهر مکتوبی

Yangın ve Tulumbacılar

Birşey işittim acınacak!

Geçenlerde Fatih'in Çörekçikapısı tarafında bir kârgir han yanmış. Hâlâ duman çıkıyor. İçinde birtakım adamlar da yanmış. Harîkin zuhuru sabaha karşı ve hanın altında sekiz bin kıyye kadar otun ateş almasından neşet etmiştir. Merdiveni ve kapısı bir tane olduğundan otlar parladığı gibi ateş evvelâ merdiveni sarmış, han duman içinde kalmış. İçinde bulunan adamlar, bulundukları odalardan dışarı çıkamayıp oldukları yerlerde yanıp telef olmuşlar. Orta kat odalarındakiler kendilerini sokağa atmak istemişler ise de pencereler demir parmaklı olduğundan nefislerini kurtaramamışlar. Üst katta bulunanlar, hanın yüksekliği cihetiyle ya aşağı atlamağa cesaret edememiş veyahut dumandan şaşırıp yerlerinden bile hereket edememişlerdir. Fakat ma'zûl naiplerden olup mezkûr hanın üst katındaki odaların birinde ikamet etmekte olan bir zat, bu felâket üzerine kendisini derhâl sokağa atmış. Altına yorgan, minder gibi bazı şeyler tutmuşlar ise de bîçarenin dizleri incinerek ya onun tesirinden veyahut zühresi çâk olmuş almasından naşi birkaç saat sonra vefat etmiştir.

Bu vefeyât içinde bir de arazi memuru var imiş. Sonradan olunan tahkikat sırasında muhterikan vefat edenlerin eczâ-yı vücûdundan bazıları bulunduğu gibi, bunun dahi a'za-yı vücûdundan bazısı bulunmuş. Ve arazi memuru olduğu birer tarafı yanmayıp her nasılsa kalmış olan defterlerinden anlaşılmıştır.

Harîkin sebeb-i zuhûru zikrolundu. Yine tekrar olunur ki altındaki otlardandır. Yanan insanların kurtulamayışlarına

* Şehir Mektubu no: 8[9], Basîret, nr. 806, 19 Şevval 1289/7 Kânunuevvel 1288, s. 1-2.

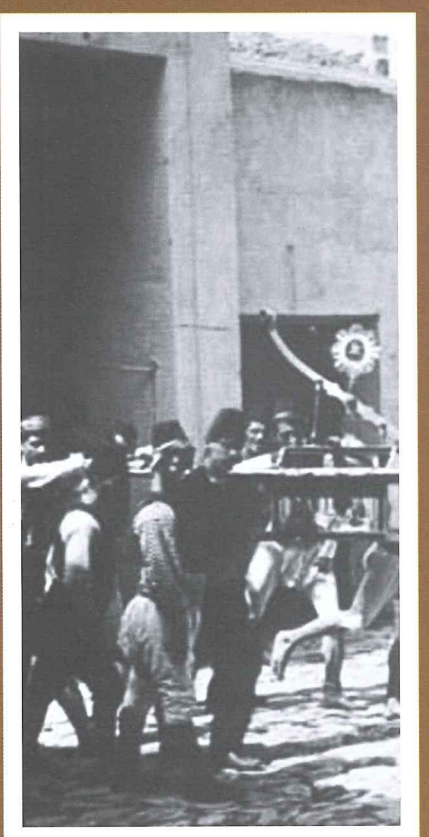

sebep ise orta kat pencerelerinin parmağı demir olup, bîçaregânın hevl-i cân ile beraber kıramaması ve yangına yetişen memurlarda yukarıki pencelere yetişecek kadar uzun merdivenler olmamasıdır. Hatta harîkte kovaların kâfi olmadığı mervidir. İşte şu tadat olunan dikkatsizlikler, birtakım bîçaregânın yürekler dayanmayacak derecelerde bağıra çağıra yanmalarını mucip olmuştur!

Şâyân-ı teessüf hâllerimizdendir ki biz böyle bir feci vak'ayı gözümüzle görmedikten sonra, çaresini düşünmeyiz. Bari ba'de'l-müşâhede kendimizi toplasak da bir daha zuhur etmemesi çaresini bulsak! Her ne ise lâkin ona da kalbimiz emniyet edemiyor. Çünkü ebniye içinde adam yanmak yalnız bu defa değil çok kereler görüldü. Haniya meâsir-i intibâh, nerede göremiyoruz! Vukuat tekrar edip duruyor. Acaba o bîçarelerin canını kurtarmak için ettikleri feryâd-ı dil-sûzu, karşılarında bulunanlarca nasıl sâmia-i rikkatle işitildi? Ebnâ-yı nev'inin dûzahtan bir nişane olan öyle âteş-i felâket içinde -semenderler gibi- etrafa atılarak ettikleri âl u nâle-i cân-güdâzlarından müteessir olmayacak kadar taştan daha katı bir yüreğin vücudu iddiasında ısrar edenlerden olmadığımızdan, şüphe yoktur ki o mağdurların imdadına yetişmek için her birerlerinin gözlerinden birer ayn-ı hüzn ve teessür zuhur etmiştir. Lâkin oradaki hasar sebebiyle o teessürât-ı kalbiyye, bîçaregânın halâsına kifayet edememiştir.

Her ne ise geçmiş şeyi tekrar edip de herkesin kalbini bir kat daha cerîhadâr-ı teessür ediyor diyerek halk nazarında muâteb olmayalım. Murat, Şehremanetiyle sair iktiza eden devâir-i me'mûrînin urûk-ı rikkatlerini tahriktir. Buna bir çare bulsunlar. Böyle mahalle aralarına ve hususiyle ekser bekâr takımlarının mesken ve mebît-i

* Şehir Mektubu no: 8[9], Basîret, nr. 806, 19 Şevval 1289/7 Kânunuevvel 1288, s. 1-2.

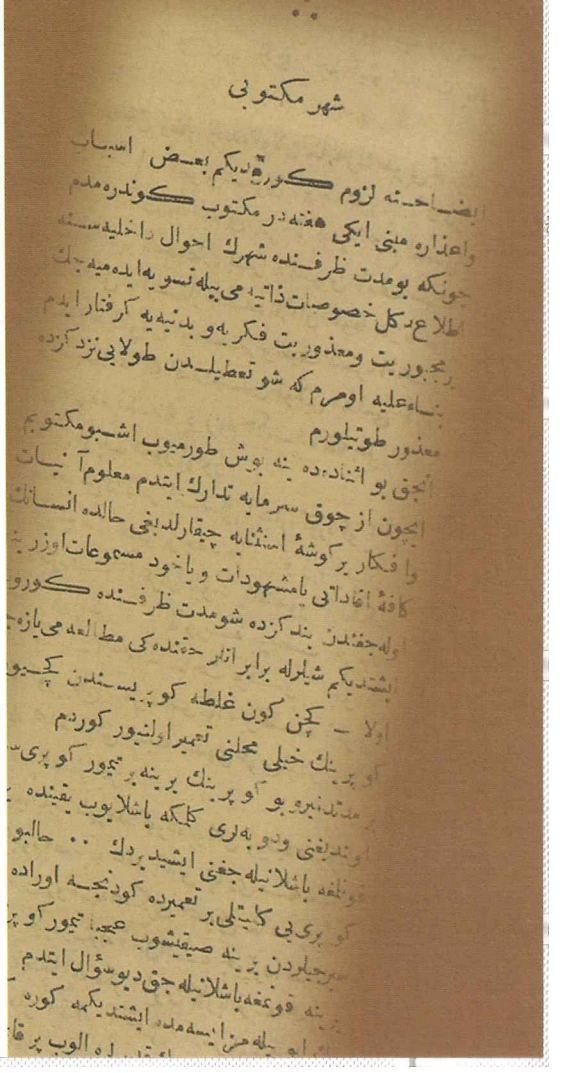
شهر مکتوبی

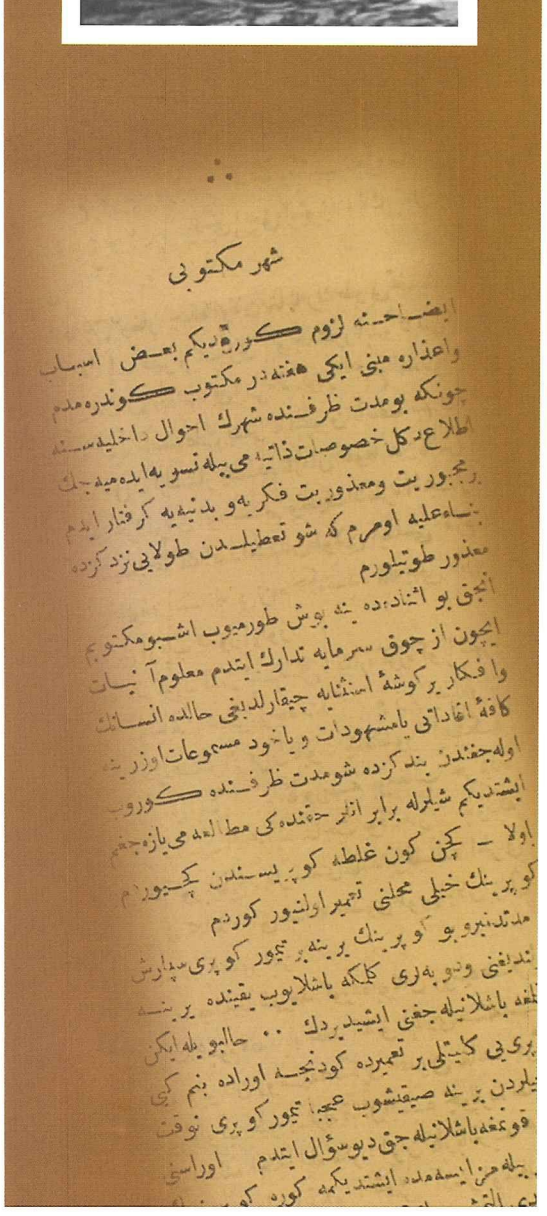

شهر مکتوبی

dâimesi olan hanlara müstaidd-i nâr olan şeyleri koydurmasınlar. Şehremaneti memurları bu vazifelerini unutmasınlar...

Bir de böyle cesim ve kârgir ebniyelerde zuhûr-ı harîkte istimal olunmak ve içerilerinde kalan bîçareleri kurtarmak için beş on parçadan ibaret ve vidalı olmak ve iki baş taraflarında birer de kancası bulunmak üzere uzunca merdivenler tedarik olunsun. İp merdivenler kifayet etmiyor. Kovaların kifayetiyle köhneliği evvelinden tahkik olunup harîk mahallinde kova telâşına düşülmesin. Tulumbacılar lüzumu kadar ıslah ile selâmet-i umûmiyyeye hizmetlerinden naşi, bunlara tahsis olunmak üzere ahalimiz de birer miktar para versin. Onlar da harîk zuhurunda herkesin hanesini müsavi tutup da evini lira kuvvetiyle kurtaran erbâb-ı servetin hanesini tahlise hasr-ı vazîfe etmesin. Bunların atisi dahi temin olunmak lâzım gelir. Zira harîkte vefat eden bir tulumbacının familyası var ise zannederiz ki müteveffanın zayiinden kendilerince hâsıl olan teessür ve tahassürden başka bir mükâfat görmezler. Sakat olanları da öyledir. O hâlde bunlara da bir şey söylemeğe hakkımız yoktur. Peynir ekmekle olan tulumbacılardan bundan ziyade iş beklenmez!...

* Şehir Mektubu no: 8[9], Basîret, nr. 806, 19 Şevval 1289/7 Kânunuevvel 1288, s. 1-2.

Yangın ve Tulumbacılar

بصیرت
نمره ۱ ۱۲۸۹

Bir iki günden beri zuhur eden yangınlar yine birtakım bîçaregânın hânmânını sildi süpürdü. Teessüf olunur ki bu harîk maddesi İstanbul'a dâimü'l-vuku bir musîbet-i mahsûsa addolunur da yine mütenebbih olarak kârgir ebniyeye ehemmiyet verilmiyor. Harîk zuhurunda memurin yetişip emr-i itfâsına gayret ve ikdam ediyorlar ise de evler çıra gibi birbirine muttasıl, buna gayret ne yapar, ikdamın ne faydası olur. Bir taraftan söndürülmesine gayret edilir. Bir taraftan ateş mahallenin alt başını sarıyor. Hulâsa bir musibettir gidiyor... Allah encamını hayır eyleye!

Bunun için gazeteler pek çok şeyler yazdılar. Kendileri söylediler, yine kendileri dinlediler... Söylenen sözlerin birincisi kârgirin rüçhan ve ehemmiyeti idi... Kendi keyfine bırakıldığı hâlde kimse o lüzumu derk ile kârgir yaptırmıyor. Bereket versin ki Hocapaşa harîk-i kebîrinden sonra hükûmet bir kaide ittihaz ederek o harîkte yanan ebniyenin kârgir olarak yaptırılması mecburiyet altına alınıp da birtakım kârgirler yapıldı. Lâkin yine yarısından ziyadesi duruyor.

Hatırıma bir şey gelir. Bunun için mu'teberân-ı ahâlîden bir idâre-i mahsûsa teşekkül etse, herkesin iktidarına göre senede bir miktar para alınsa teraküm eden paralar hüsn-i sûretle idare olunarak bunun için bazı âlât tedarikiyle beraber, maazallah harîk zuhurunda afetzedegâna iane edilerek haneleri yaptırılsa pek güzel olur.

Bir de şu tulumbaları bir nizama koymalı. Şimdiki hâlleri pek de matluba muvafık olmadığı müsellemdir. Böyle pir aşkına hizmet eden adamlar bundan muntazam olamaz, bundan ziyade iş göremez. Tavzif lâzım.

* Şehir Mektubu no: 31, Basîret, nr. 941, 4 Rebiyülâhır 1290/18 Mayıs 1289, s. 3.

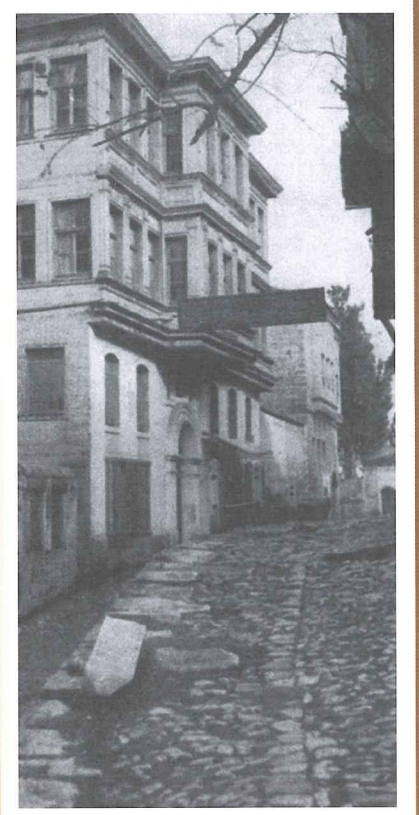

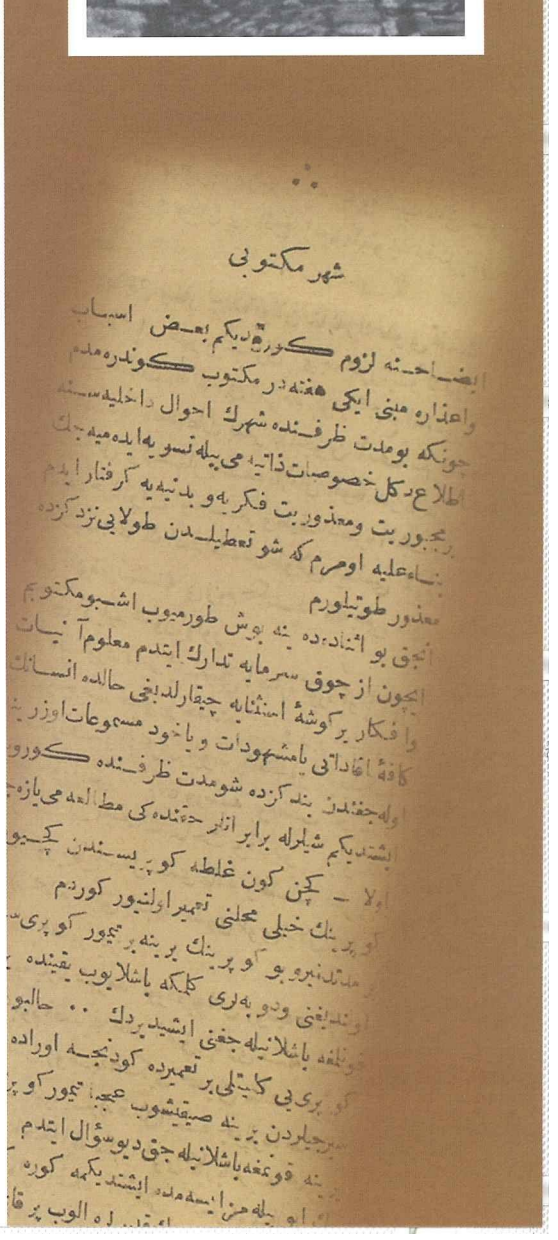
شهر مکتوبی

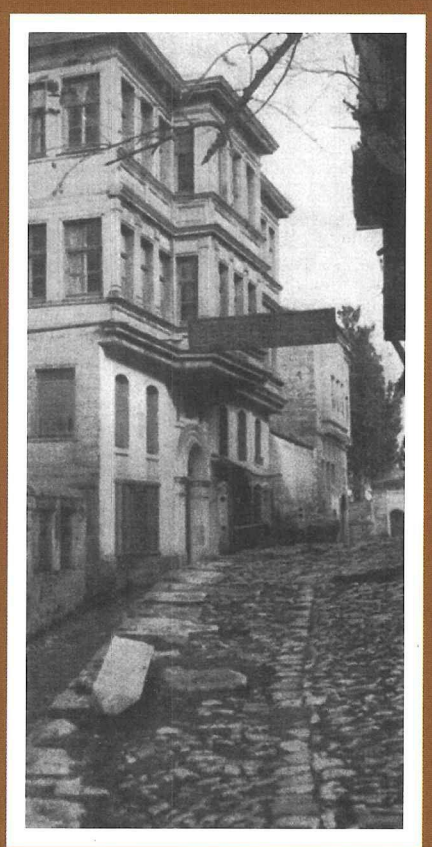

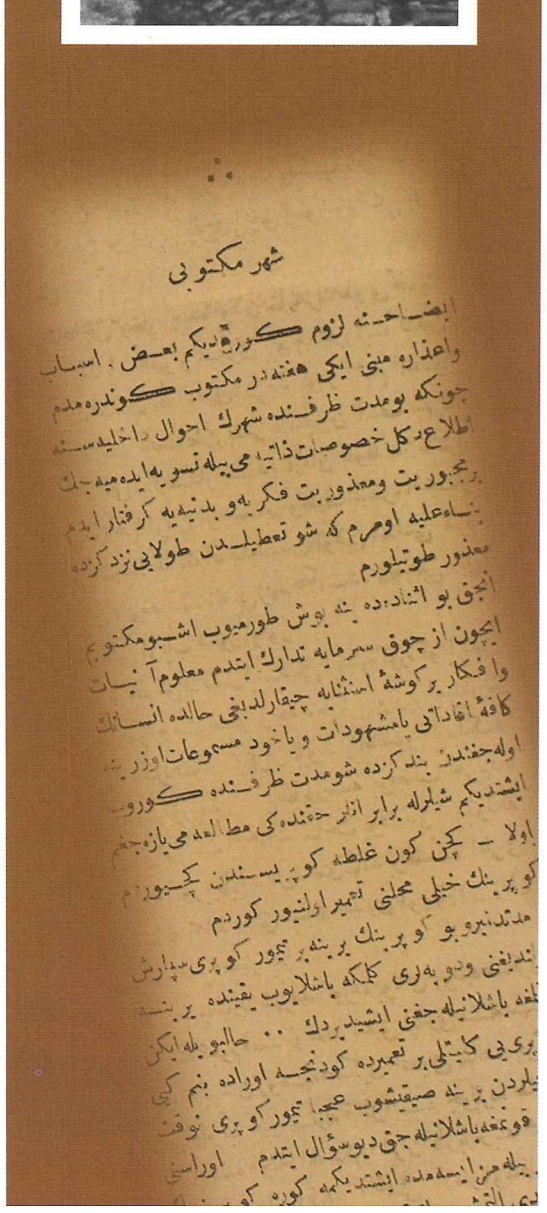

شهر مکتوبی

Bilmem dikkat olunuyor mu, harîk mahalline tulumba gidiyor da hortumu yarım saat sonra varıyor, tulumba ise hortumsuz işleyemez.

Teşekkür ederiz. Şehremânet-i behiyyesi Direklerarası'nda Tekke Sokağı'ndaki çatıyı hedm ettirmiş, lâkin öteki yüzü duruyor. O ise îka-ı hatarde ötekinden aşağı değil.

* Şehir Mektubu no: 31, Basîret, nr. 941, 4 Rebiyülâhır 1290/18 Mayıs 1289, s. 3.

Yerli Mallara Rağbet

Mektebisanayi, vilâyetlerde bulunan ıslahhaneler gibi olup ancak hakikatini bilemez isek de Mektebisanayi'in ıslahhanelerden en evvel ihdas ve tesis edilen ıslahhane Niş Islahhanesi'dir.

Sadr-ı esbak übbehetlü devletlü Midhat Paşa hazretlerinin bilistihkak rütbe-i vezâretle Niş valiliğine memuriyetleri hengâmında, oraların ahvali-ecnebi politikalarıyla karıştığından- pek fenalaşmış iken, müşarünileyh hazretleri muvasalatını müteakip ittihaz ettiği tedâbîr-i hakîmâne, o fenalıkları izale ile beraber âyât-ı terakkiyyâtını müstelzim birtakım şirketler ve şoselerin icadını mucip olarak bu sıralarda bir de ıslahhane tesis olunmuştu.

Mektebisanayi dahi o himmet-i âliyyenin asâr-ı hamiyyetperverânesinden olarak, gerçi henüz matlup olan dereceyi bulamadıysa da yine şâyân-ı memnûniyyet bir hâlde olduğu, ara sıra nazar-ı şükrân ile görülen asarından anlaşılır. Şimdi de kibrit imaline başladı. Sokaklarda satılıyor. Memâlik-i ecnebiyyeden gelen kibritlerden hem âlâ hem ucuz, sair mamulâtı da âlâdır. Mekteb-i mezbûr mamulâtı, kendi evlâd-ı vatanımızın yaptığı şeylerdir. Vakıa şimdilik ecnebilerin fabrikalarıyla rekabet edemez. Lâkin kendi mamulâtımıza rağbet eder isek az vakitte biz de o iktidarı buluruz. Zira onlar da bizim gibi insandır. Analarından fabrika ile beraber doğmamışlar, sonradan çalışmışlar kendi mamulâtına rağbet edip ilerletmişler. Biz de o yolu tutmalıyız. Başka türlü çâre-i selâmetimiz yoktur.

Gözümüzü açalım, artık gaflet ve ataleti bırakalım. Zira neticemiz fena olur. Maarife sa'y edip bir taraftan da

* Şehir Mektubu no: 132[128], Basîret, nr. 1526, 22 Rebiyülâhır 1292/16 Mayıs 1291, s. 2.

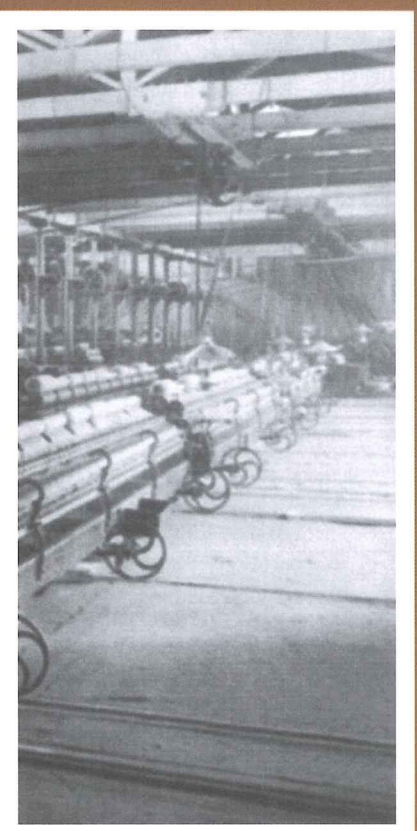

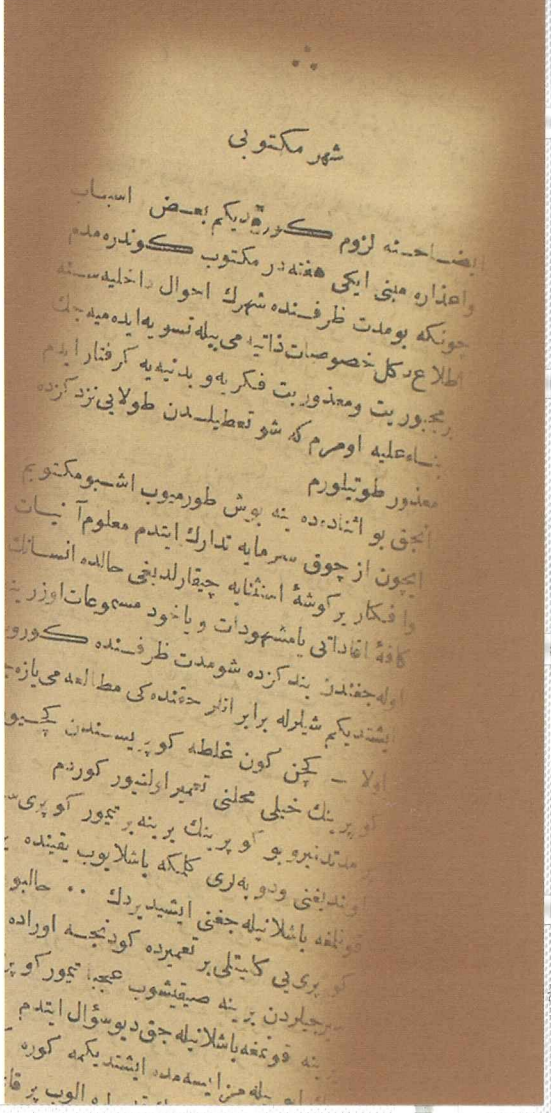

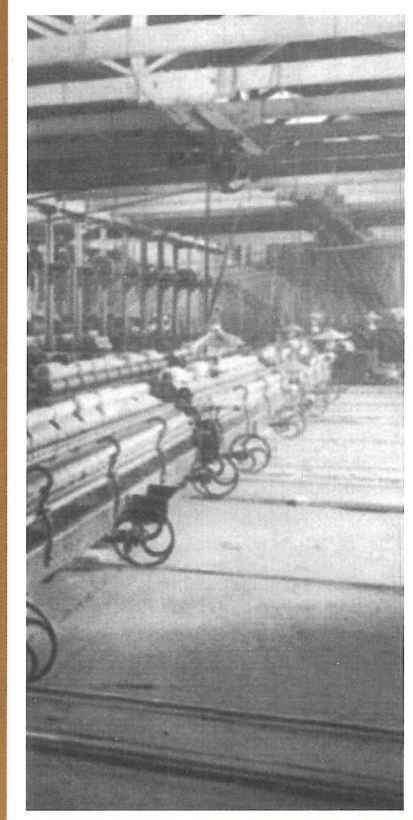

kendi mamulâtımıza rağbet ederek kendi kendimize idare etmenin yolunu arayalım. Bir de hani o bizim Ankara şalları, Şam kotonları, Halep alacaları, Uşak halıları, Filibe abaları?... Biz tepeden tırnağa kadar ecnebi metaıyla giyinmişiz, bunun sonu nereye varır. Bu hâle para mı servet mi dayanır. Maahâzâ ziraatimiz dahi bizi herşeyden vareste edecek derecede değildir.

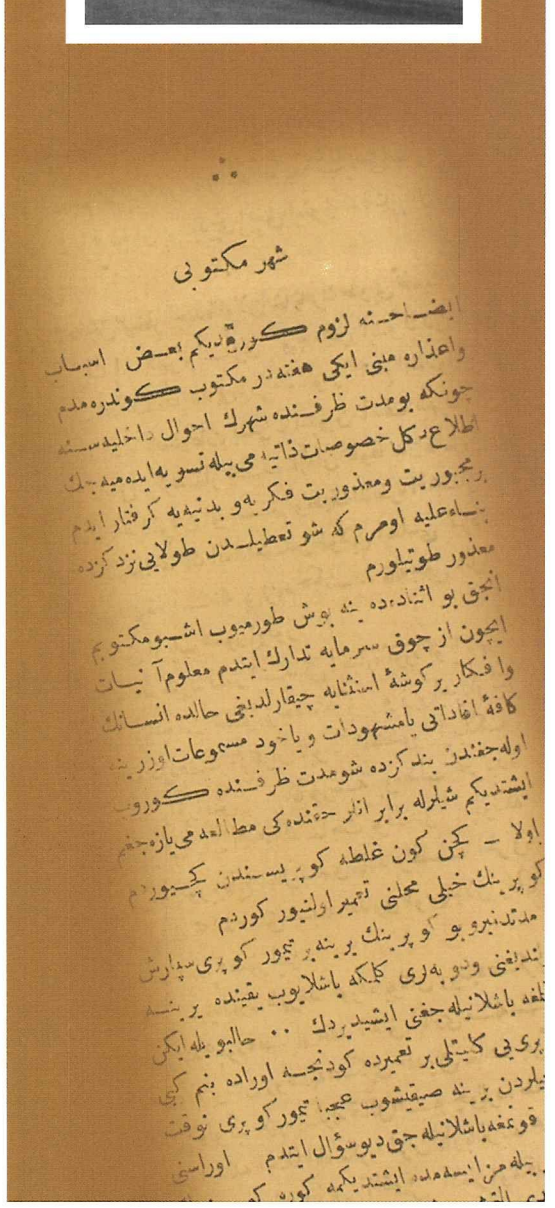
شهر مکتوبی

* Şehir Mektubu no: 132[128], Basîret, nr. 1526, 22 Rebiyülâhır 1292/16 Mayıs 1291, s. 2.

Yerli Mallar ve Sanayi

Hazîne-i Hâssa-i şâhâne idaresinde olmak üzere, bundan birkaç seneye gelinceye kadar inşa olunan fabrikalarda bulunan müdürler, her sınıftan tayin olunabildiği ve istihdam kılınan amele, yapı amelesi gibi okumak yazmaktan bîbehre olduklarından yaptıkları şeyin neden ibaret olduğunu ve derece-i nefâseti ne gibi şeylere mütevakkıf bulunduğunu bilmediklerinden ve ustabaşıları ise ecânibin memleketlerinde işe yaramazlarından olduğundan, Hereke kumaş fabrikası mamulâtı müstesna olduğu hâlde, basma ve ispermaçet ve billûr fabrikalarının hatta hazinenin öyle bir geniş vaktinde ikmâl-i noksânı şöyle dursun kimi tatil ve kimi tahvîl-i ameliyyât etmiş idi.

Bir vakitten beri hazîne-i hâssaca vuku bulacak mubayaâta nezareti şamil olmağla beraber hazîne-i müşarünileyhâya ait bu misillü inşaata ve ameliyatın sûver-i matlûbede terrakkisi münhasıran esâs-ı vezâifinden olmak üzere birkaç efkâr-ı âliyye ashabından mürekkep teşekkül eden hey'et-i idâre ile ona munzamm olan hazîne-i müşarünileyhâ nazırı ve mâbeyn-i hümâyûn baş kâtibi atûfetlü Âtıf Bey Efendi hazretlerinin efkâr-ı terakkiperverâneleri saikasıyla Feshane vesair fabrikaların mamulâtında nefaset cihetince bir dereceye kadar terakki gösterilmiş ve muattal durmakta olan ispermaçet fabrikasının nevâkısı bilikmal ameliyata başladığı hatta birkaç gün evvel gazetenizle ilân olunmuştu.

Malûmdur ki bir fabrikanın ikmâl-i nevâkısıyla mamulâtının gayet-i nefâseti, yalnız makine ve edevatıyla imalâtın ahiren aslîsinin celbine para sarf etmekle kabil

* Şehir Mektubu no: 170[171], Basîret, nr. 1805, 13 Rebiyülâhır 1293/25 Nisan 1292, s. 2.

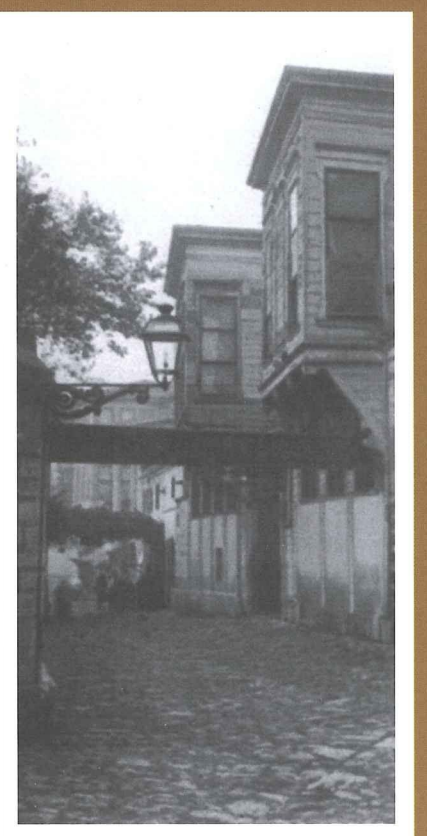

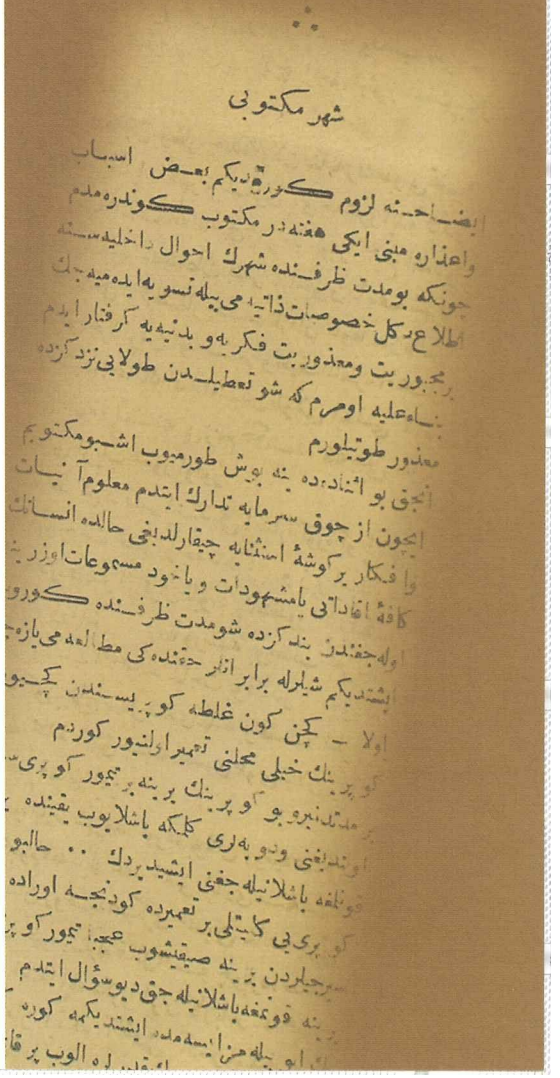

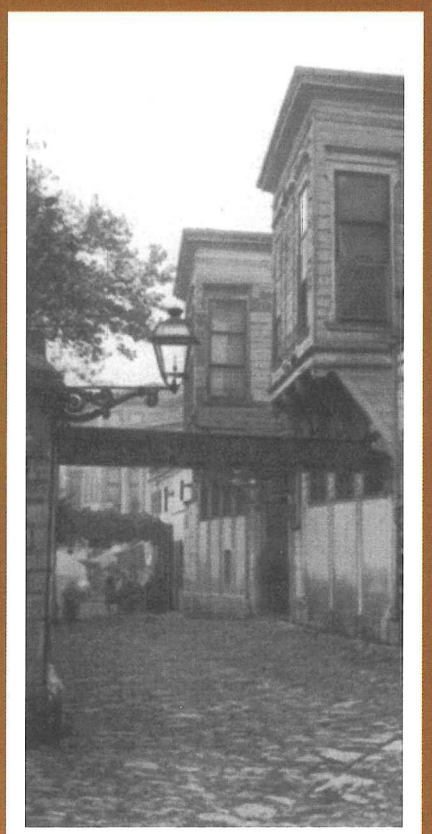

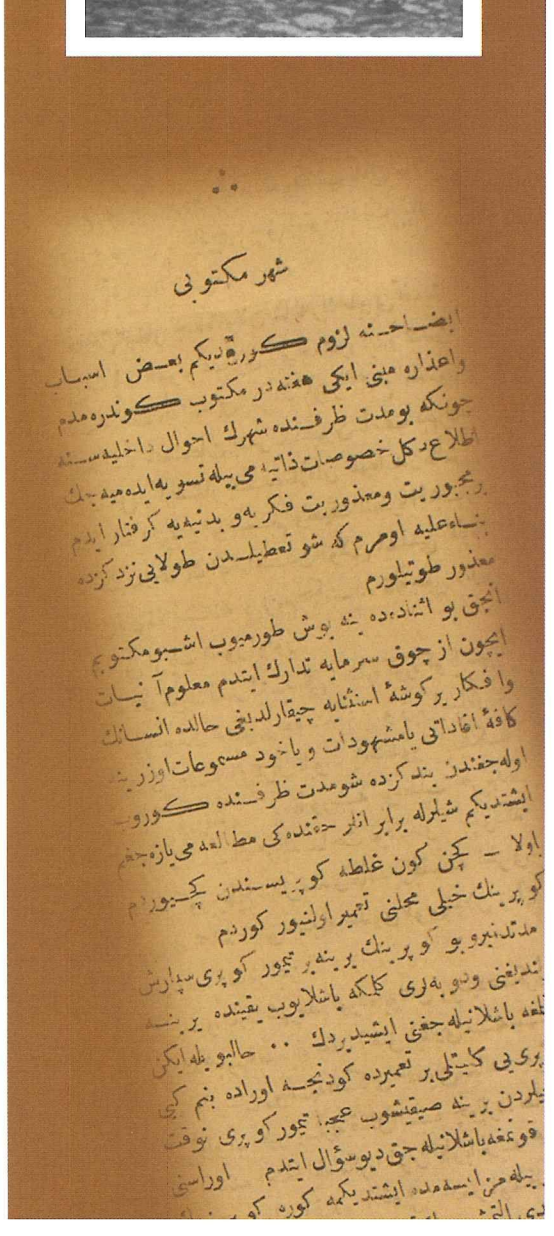

شهر مکتوبی

olamayıp amelesiyle ustabaşıların ve fabrika müdürlerinin mensup oldukları fabrikada her ne imal olunmakta ise ecza ve teferruatıyla terkibatının cihet-i fenniyyesine malûmât-ı kâmileleri olması ve cins-i eşyânın ne ayarda olduğunu ve nere mahsulâtı bulunduğunu bilmek için biraz coğrafya tafsilâtı ve boyacılığın esası olan kimya ve tenasüp bilmek için dahi biraz hendese görmesi velhâsıl ne yaptıklarını esasen bilmesi elzem bulunduğundan, hey'et-i idârece iş esasından tutularak, ameleye mamulâtın cihet-i fenniyyesi tedris edilmek için mevcut fabrika-i hümâyûnlarda leylî birer mektep küşadına irâde-i kerâmet-âde-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-sânih buyurulduğu sâmiares-i memnûniyyet olmuştur.

* Şehir Mektubu no: 170[171], Basîret, nr. 1805, 13 Rebiyülâhır 1293/25 Nisan 1292, s. 2.

Yük Hayvanlarına Eziyet

Pazar yerlerine yük taşıyan beygirlere tahammülünden ziyade yük vurduklarından Şehremaneti memurları görmeyip yahut görüp de acımadıklarından bahisle, İstanbul'da ne kadar böyle yük taşıyan beygirler var ise toplanıp bir şikâyetname tertip etmek üzere olduklarını geçenki mektupta yazmıştık. Acemlerin merkepleri duymasın. İşittiğime göre şikâyetname yapılmış ise de daha takdim olunmamış. Bakalım bir nüshası elime geçer ise gelecek mektuba onu derç ederim.

Alacahamam'da Tomruk Sokağı'nın arkasında üzeri ahşap bir demirhane vardı. Şimdi oraya gaz doldurmuşlar. Saymadığım cihetle lâyıkıyla bilemez isem de görünüşe bakılır ise bir iki bin kadar gaz tenekesi var. Ondan başka oralarda bazı mağazalarda da böyle birçok gazlar var imiş. O sokağın arkası bütün ahşap ebniyedir. Maazallah kaza geliyorum demez a! Bir ateş alacak olur ise Uzunçarşı'yı ve civarını silip süpürür.

Zabıta mı, yoksa Şehremaneti mi hangisi ise bunlara dikkat etsin. Böyle sekenenin hânmânını havaya uçuracak şeyleri çarşı ve mahalle aralarındaki ahşap ebniyelere koydurmasın.

* Şehir Mektubu no: 22[23], Basîret, nr. 893, 6 Safer 1290/23 Şubat 1289, s. 1-2.

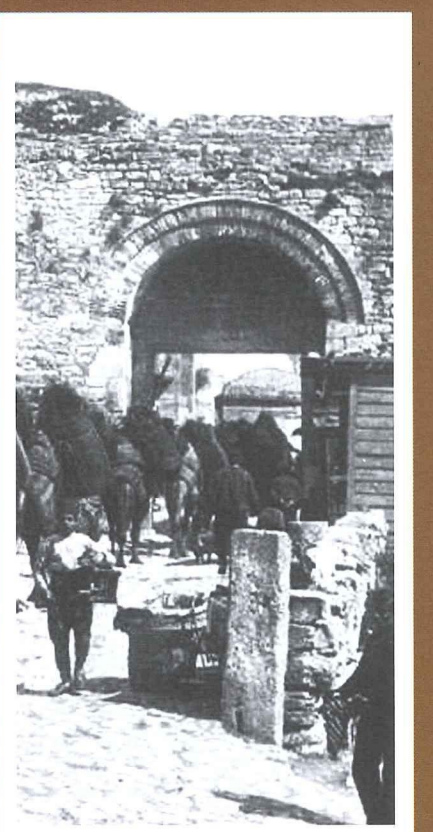

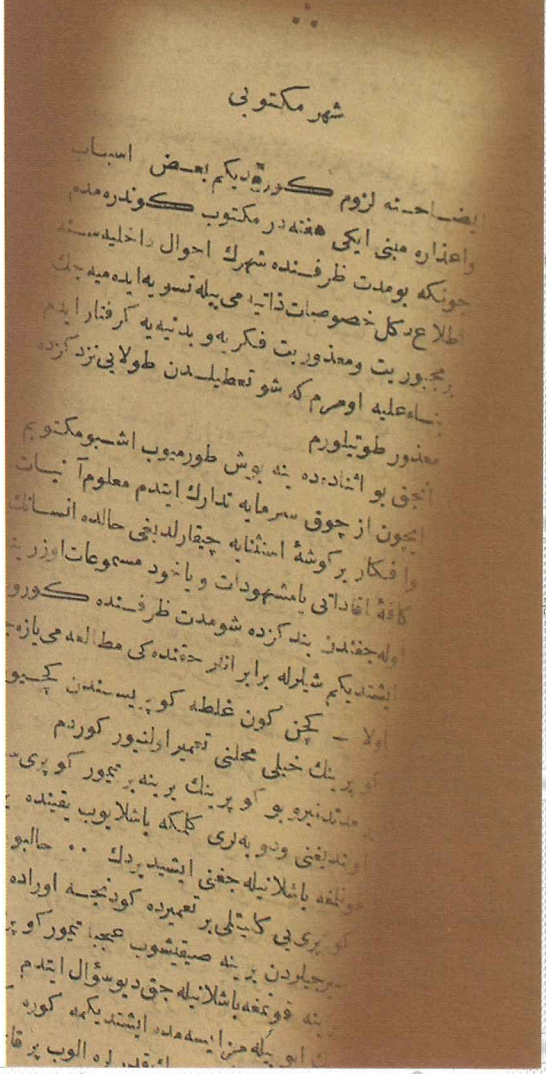

شهر مکتوبی

SÖZLÜK

adem-i vürûd : gelmeyiş
âgûş-ı şefkat : şefkat kucağı
ahlâf u ahfâd : (birinin) oğulları ve torunları
ahvâl-i mütenevvia : çeşitli durumlar
ahz ü girift : yakalama, ele geçirme, esir etme
akdem-i levâzım-ı islâmiyye : İslâmın öncelikli gerekleri
akdem-i vezâif : öncelikli vazifeler
nâle-i cân-güdâz : can yakan inilti
ale'd-devâm : devam ettiği üzere
arzû-yı hamiyyetmendâne : hamiyetli olana yakışacak arzu
âsâr-ı aleniyye : apaçık işaretler
âsâr-ı atîka : eski eserler
âsâr-ı hüzn : üzüntü, sıkıntı alâmetleri
âsâr-ı muzırra : zararlı eserler
âsâr-ı müfîde : faydalı eserler
âsâr-ı nefîse : güzel sanat eserleri
âsâr-ı vatanperverî : vatanseverlik alâmetleri
atf-ı nazar-ı merhamet : merhamet nazarıyla bakmak
âvâze-i şikâyet : şikâyet sesi
ba'de'l-müşâhede : müşahede ettikten sonra
ba'de-zîn : bundan sonra
bâis-i feyz : çokluk, bolluk sebebi
bâis-i saâdet : mutluluk sebebi
bâis-i şükr : şükür sebebi
bâsıra-i mefharet : övünme gözü
belâ-yı belâhet : bönlük, alıklık, kalın kafalılık belâsı
bendergâh-ı ticâret : ticaret limanı
berminvâl-i muharrer : yazıldığı gibi, yazıldığı üzere
bermûcib-i nizâm : kanun gereğince
bervech-i meşrûh : anlatıldığı üzere
beyân-ı meşhûdât : gözle görülen şeylerin açıklanması
Beyazıt-ı sânî : sultan İkinci Beyazıt
bi'l-ibka : devam etmek suretiyle
bîçaregân-ı etfâl : kimsesiz çocuklar
bidâyet-i teşekkül : kuruluş zamanı, teşekkül sırası
bidâyet-i zuhûr : ortaya çıkış zamanı
Bilâd-ı selâse : İstanbul'da Üsküdar, eyüp ve Galata semtlerin ortak adı
câmi-i şerîf-i mezkûr : adı geçen cami
cânib-i evkaf-ı hümâyûn : padişahların ve onlara mensup olanların vakıfları tarafından
cânib-i zâbıta : polis tarafından
cebhe-i huşû : tevazu yüzü
cemî-i a'zâ-yı beden : vücudun bütün organları
cerîhadâr-ı teessür : üzüntü ve sıkıntıdan ruhu yaralanmış
cerâğ-ı kulûb : kalplerin ışığı
çeşme-sâr-ı insâf : insafın gür çeşmesi
dâd ü sited-i cân ü cihan : hayat, hayatta olan biten şeyler
dağdâr-ı teessür : üzüntüden yüreği dağlanmış
dâimü'l-vuku : sürekli olan
dakayık-ı umûmiye : bütün ince noktalar
dâmen-i umûm-ı hamiyyet : hamiyet eteğinin tamamı
def-i nâ-mizâc : endişe ve huysuzluğun giderilmesi
dehşet-efzâ-yı ukul : akıllara korku salan
derecât-ı âsâr-ı meşhûde : şahit olunan, görülen alâmetler
derece-i nefâset : güzellik derecesi
derece-i nihâye : sonsuzluk derecesi
derece-i vüs'at : genişlik derecesi
derûn-ı köprü : köprü içi
devâm-ı vuku : bir şeyin sürekli olması
dûçâr-ı havf-ı dehşet : korku ve dehşete düşmek
dûçâr-ı mihnet : sıkıntıya düşmek, belâya uğramak
düvel-i sâire : diğer devletler
ebnâ-yı nev : kendi cinsinden, hem-cins
ebnâ-yı vatan : vatan evlâtları

SÖZLÜK

edevât-ı sâire : başka âletler
efkâr-ı sefâhet : düşkün, sefih fikirler
efkâr-ı terakki : ilerleme, gelişme düşünceleri
el-ıyâzü billâh : Allah esirgesin, Allah korusun
emr-i itfâ : söndürme, söndürülme işi
sâye-endâz-ı iclâl : gölge salan büyüklük
envâ-ı mahâzîr : çeşitli sakıncalar
envâ-ı meşakkat : çeşitli güçlükler
envâ-ı müzahrefât : çeşitli süprüntüler, pislikler
envâr-ı İslâm : İslâm'ın nuru
enzâr-ı avâm : halkın gözü önü
enzâr-ı hayırhâhân : hayır sahiplerinin gözü önü
enzâr-ı yâr ü ağyar : dost ve düşmanın gözü önü
erbâb-ı isti'dâd : kabiliyet, akıl sahipleri
esbâb-ı husûl : oluş sebebi
esbâb-ı müessife : üzüntü, keder verici sebepler
eşerr-i nâs : insanların en kötüsü
etıbbâ-i ma'rifet : marifetli doktorlar
etvâr-ı bâride : soğuk tavırlar
evâmir-i lâzime : lüzumlu işler
evâmir-i mahsûsa : özel işler
eyâdî-i tama' : aç gözlülük elleri, doymayan eller
eyyâm-ı sâire : diğer günler
eyyâm-ı şitâ : kış günleri
feryâd-ı dil-sûz : gönül yakan feryat
fevâid-i medeniyye : medenî faydalar
fevâid-i teshîliyye : kolaylaştırma faydaları
gayret-i memdûha : övülen çabalar
gıbta-fermâ-yı cihân : dünyayı kendisine hayran bırakan
gubâr-ı teessür : üzüntü, keder tozu
hâlât-ı gayr-i meşrûa : meşru olmayan haller
hâlât-ı rezîlâne : rezilcesine durumlar
hâl-i dehşet-iştimâl : dehşet hâli
hâl-i garâbet-iştimâl : tuhaflık hâli
hâl-i ihtizâr : can çekişme hâli
hâl-i küdûretmeâb : gamlı, kederli olma hâli
hâl-i memnûniyyet-iştimâl : memnun olma hâli
hâl-i müzâhame : sıkıntı verme hâli
hamiyetperverân-ı millet : milletin millî onur ve haysiyetlerini koruyanları
harf-endâz : dil uzatmak
hasâil-i insaniyye : insanlık hasletleri, insanlık huyları
hazîne-i celîle : Osmanlı hazinesi
hevl-i cân : can havli
hilâf-ı âr : utanma duygusuna uymayan
hîn-i ahz : yakalanma, tutulma zamanı
hîn-i inşâ : yapılma zamanı
hisseyâb-ı menfaat : menfaatten hisse bulan
hizmet-i fâhir : kıymetli, değerli hizmet
husûl-i menfaat : menfaat elde etme
husûs-ı mebhûse : bahsedilen hususlar
hücre-i beytûtet : geceleme hücresi, mezar
hüsn-i intizâm : intizam, düzen güzelliği
i'tikad-ı kavi : kuvvetli inanç
ibka-yı nâm : namını, adını yürütme
ibrâz-ı denâet : alçaklık, aşağılık gösterme
ibtidâ-yı emr : işin başı
icâre-i muaccele : peşin kira
idâre-i mezkûre : adı geçen idare
iddiâ-yı tekaddüm : öncelik iddiası
id-i saîd-i adhâ : kurban bayramı
idrâk-i menâfi : menfaatlerin idraki
ihtimâlât-ı kaviyye : kuvvetli ihtimaller
îka-ı hatar : tehlikeye düşürme

SÖZLÜK

ikdâmât-ı aliyye	: büyük, yüce işler
ikmâl-i nevâkıs	: eksiklerin giderilmesi
iktizâ-yı hâl	: içinde bulunulan hâlin gereğince
iktizâ-yı nizâm	: kanun gereğince
iktizâ-yı akl	: aklın gereği olarak
ilm-i caraskal	: ağırlık kaldırma ilmi, kaldıraç ilmi
imâle-i nazar-ı himmet	: gayret nazarıyla bakma
imhâ-yı menfaat	: menfaati yok etme
imrâr-ı enfâs	: nefesleri tüketme
imrâr-ı eyyâm	: günleri geçirme
insilâb-ı huzûr	: huzurun kalmaması
is'âr-ı erzâk	: yiyeceklere fiyat biçme
istîfâ-yı matlûb	: talep edilen, istenen istifa
istifsâr-ı keyfiyet	: hâl hatır sorma
iyâb ü zihâb	: gidip gelme
izhâr-ı muhabbet	: sevgi göstermek
kabâyih-i hâlât	: çirkin hâller
kâffe-i ebniye	: bütün binalar
kâffe-i icraât	: bütün icraatlar
kâffe-i muâmelât	: bütün muameleler
kafile-i muhtelifü'l-erkân	: çeşit çeşit reisleri olan kafileler
kaide-i umûmiyye-i bahriye	: bütün denizcilik kuralları
kasvet-efzâ	: sıkıntı, kasvet veren
kaziyye-i mu'tenâ	: özen gösterilen husus
kemâl-i hüsn-i tevfîk	: Allah'ın yardımına kavuşma
kesb-i iştidâd	: şiddet kazanma
kesb-i letâfet	: güzellik kazanma
kesb-i terakki	: ilerleme
kesb-i tevessu	: genişleme, yayılma
kesret-i nüzûl	: iniş çokluğu, iniş bolluğu
kısm-ı müsâvî	: eşik parça
kîse-i hamiyet	: millî onur ve haysiyet kesesi
kuvve-i hâzıra	: hazır kuvvet
kuvve-i müdrike	: idrak, anlayış gücü
küre-i arz	: yeryüzü, dünya
lâ-yenkatı	: ardı arası kesilmeksizin
lâzım-ı gayr-i müfârık	: çok gerekli olan
lede'l-hâce	: ihtiyaç görüldüğü zaman
levâzımât-ı zarûriyye	: yaşamak, geçinmek için zorunlu olan şeyler
ma'lûmü'l-mikdâr	: bilinen miktar
mahall-i nüzhet-fezâ	: eğlenceli, gönül açan yer
mehâsin-i ahlâk	: ahlâk güzellikleri
mahkeme-i mezkûre	: adı geçen mahkeme
mahzûr-ı küllî	: bütün sakıncalar
makabir-i müslimîn	: Müslümanların mezarları
makam-ı muallâ-yı fetvâ-penâhî	: yüce fetva makamı
makasıd-ı teessüs	: kuruluş amacı
mazarrât-ı müteaddite	: çeşitli zararlar
mazarrat-ı umûmiyye	: bütün zararlar
mazbata-i umûmî	: ortak belge
mazhar-ı la'n	: lânete, ilence uğrama
mazhar-ı mücâzât	: cezaya uğrama
me'mûl-i kavî	: güçlü bir şekilde arzu ediş
me'mûr-ı mumaileyh	: ima edilen, adı geçen memur
me'mûrîn-i mumaileyhüm	: ima edilen, yukarda anılan memurlar
meâsir-i garîbe	: garip eserler, garip alâmetler
meâsir-i hamiyyetperverâne	: millî onur ve haysiyete yakışır alâmetler
meâsir-i kabîha	: çirkin eserler, çirkin alâmetler
meâsir-i mebrûre	: beğenilen eserler
meâsir-i meşkûre	: övülen, hayırlı eserler
mebhûsün-anh	: sözü geçmiş, bahs olunmuş
medâr-ı taayyüş	: geçim vasıtası
mehâsin-i netâyic	: güzel sonuç

SÖZLÜK

sell-i seyf	: kılıç çekme
sengîn-dil	: taş kalp, katı yürek
sevâhil-i dâhiliye	: içerde bulunan sahiller
seyf-i şecâat	: yiğitlik kılıcı
sezâvâr-ı taaccüp	: hayrete şayan, hayret verici
sinn-i şeyhûhet	: ihtiyarlık yaşı
sîrâb-ı inâyet	: lütuf, cömertlik suyuna kanmış
sû-i ef'âl	: kötü fiiller, kötü işler
sûret-i gark	: batma, suya gömülme şekli
sûret-i mütesâviyye	: eşit şekilde
sûret-i tevcîh	: yönelme şekli
şâkirdân-ı mumaileyhüm	: adı geçen öğrencile
şehremânet-i behiyyesi	: belediye başkanlığı
şemşîr-i celâdet	: yiğitlik kılıcı
şenâyi- hâlât	: kötü işler
şened-i kavî	: kuvvetli belge
şer-i şerîf	: İslâm şeriatı, İslâm'ın hükümleri
şeyn-i azîm	: büyük ayıp, büyük kusur
şifâ-yâb	: sıhhat bulma, sağlığa kavuşma
şîme-i celîle-i hamiyet	: millî onur ve haysiyet karakteri
şîme-i hakkaniyet	: hakka, hukuka riayet etme tabiati
şühûr-ı selâse	: üç aylar, (Recep, Şaban, Ramazan)
tâ'riz-âmîz	: ima ile karışık
tâb-âver-i sebât	: tahammül gösteren
tahrîk-i çarh-ı kazâ	: kaza çarkını hareket ettirmek
taht-ı inhisâr	: tekeline alma
takat-fersâ	: güç kesen, takat tüketen
takayyüdât-ı lâzime	: gerekli dikkatler
tanzîfât-ı belde	: bir yerin temizliği
tanzîf-i turuk u maâbir	: yollar ve geçitlerin temizliği
tarîk-i istifâde	: faydalanma yolu
tarîk-i umrân-ı terakki	: medeniyet, ilerleme yolu
tavk-ı beşer	: insan gücü
te'diye-i deyn	: borç ödeme
teesurât-ı umûmiyye	: umumî üzüntüler
tenbîhât-ı şedîde	: şiddetli, kuvvetli uyarılar
tenbîh-i ibâd	: kulları, insanları uyarma
terakki-i fîât	: fiyatın artması
teshîlât-ı âmme	: halk için kolaylık
teshîl-i ahz ve ita	: alış veriş kolaylığı
tesviye-i mesâlih	: işleri yoluna koyma
tesviye-i turuk	: yolları düzeltme
teşne-lebân-ı ahâlî	: halkın kurumuş dudağı
teşyîd-i râbıta-i uhuvvet	: kardeşlik bağlarını kuvvetlendirme
tezyîd-i servet	: serveti artırma
tezyînât-ı belediye	: belediyenin süslemeleri
ulüvv-i himmet	: gayret yüceliği
urûk-ı rikkat	: merhamet damarları
ümem-i sâlife	: geçmiş ümmetler
vâridât-ı sahiha	: gerçek gelirler
vâsıta-i taayyüş	: geçim vasıtası
vezâif-i tâbiiyet	: vatandaşlık vazifeleri
vüzerâ-yı sâlife	: eski vezirler
zamân-ı gaybûbet	: yokluk zamanı
zamân-ı küşâd	: açılış zamanı
ziyâdâr-ı mefharet	: övünme aydınlığı, iftihar duyma aydınlığı
zuhûr-ı fi'liyyât	: ortaya çıkma, fiiliyata geçme
zuhûr-ı harîk	: yangının ortaya çıkması
zuhûr-ı muktezâ	: lazım gelen şeyin ortaya çıkması
zükûr ve inâs	: erkek ve kadınlar
züll-i süâl	: dilencilik zilleti

SÖZLÜK

memerr-i nâs : herkesin geçtiği yol, geçit
memnûiyyet-i kaviyye : kuvvetle yasaklanmış
memnûiyyet-i mezkûre : adı geçen yasaklar
menâzil-i mutasavvire : düşünülmüş konaklama yerleri
merci-i mahsûs : müracaat edilecek yer
merci-i tabiî : müracaat edilecek yer
mesâib-i hârik : yangın felâketleri
mesîre-i rûh-efzâ : ruh açan, gönül açan eğlence yeri
mesned-i muallâ : yüce dayanak
meşhûd-ı bâsıra-i memnûniyet : memnuniyetle görülen
meşîhat-ı İslâmiyye : şeyhülislâmlık makamı
mevâdd-ı hasîse : kötü, pis maddeler
mevâdd-ı sahîha : doğru işler
mevki-i dil-ârâ : gönül süsleyen yer
mevkufün-aleyh : (birinin) üzerine düşen görev
mi'şâr-ı zirâ : dirsekten parmak ucuna kadar uzanan bir uzunluk ölçüsünün onda biri

mihmanhâne-i çend-rûze : birkaç günlük misafir olunan yer
mihmân-nevâzî : misafirperverlik
milel-i mütemeddine : medenî milletler
muâmelât-ı dûçâr-ı suûbet : kötü muamelelere maruz kalma
muâmele-i tekdîr : azarlayıcı muamele
mûcib-i esef : üzüntü veren
mûcib-i şükrâniyyet : teşekkür gerektiren
mûcib-i taaccüb : şaşkınlığa düşüren
mûcib-i teshîlât-ı umûr-ı millet : milletin işlerini kolaylaştırması gereken
muhadderât-ı İslâmiyye : İslâm kadınları
muhâlât-ı âdiyye : sıradan imkânsızlıklar
muhassasât-ı hazîne : hazineden devlet daireleri için ayrılan ödenek
muktezayât-ı İslâmiyye : İslâm'ın gerekleri
müddet-i medîde : uzun süre
müessisân-ı dîn-i İslâm : İslâm dinin kurucuları
mühimmât-ı umûr : önemli işler
müstaidd-i nâr : kolayca yanan, kolay tutuşan
mütâlaât-ı dûr-endîşâne : akıllı, tedbirli değerlendirmeler
nâkus-ı rıhlet : ölüm çanı, sûr borusu
nev-i riyâzet-i bedeniye : bedene ait perhiz çetişi
nev-îcâd : yeni icat
nezâret-i müşarünileyhâ : adı geçen nezaret
nîk ü bed : iyi, kötü
nisbet-i mu'tedil : orta yol, orta karar
nizâmât-ı mevzûa-i mahsûsa : (bir şeye) özel kanun, kararname
nüfûs-ı sâir : başka insanlar
pâyendâz-ı azîmet : ulaşmak, elde etmek, kavuşmak
pâzâr-ı harb ü vega : kavga ve savaş meydanı
pistân-ı şefkat : şefkat memesi
pister-i tavakku : beklenen, arzu edilen döşek
pisternevâz-ı izz ü ikbal : talih ve ululuk yatağını okşayan
piş-i nazar-ı mütâlâa : inceleme gözünün önü
re'y-i hôd : kendi görüşü
rehnümâ-yı selâmet : kurtuluş yolunu gösteren, kurtarıcı
reviş-i ifâde : sözün gelişi
rûh-ı pür-fütûh : fetihlerle dolu ruh
Rûznâme : Rûznâme-i Cerîde (Günlük Gazete) adlı gazetenin kısa adı

sadr-ı esbak : eski sadrazam
sâire-i sunûf : diğer sınıflar
sâmia-i merhamet : merhamet kulağı
sâye-i emn : emniyet gölgesi
sâye-i inâyet-vâye-i hazret-i pâdişâhi : çok lütufkâr olan padişahın sayesinde
sefâin-i ticâriye : ticaret gemileri
selâtîn-i izâm cevâmi-i şerifleri : padişahlar tarafından yaptırılan camiler
selb-i râhat : huzurun kaçması, rahatın kalmaması

İSTANBUL TİCARET ODASI

(Elektronik) ISBN 978-9944-60-380-5

ISBN 978-9944-60-378-2